

วารสาร

ปราชญ์ ประชาคม

Journal of Scholar Community

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569

E-ISSN : 2822-1052 (Online)

วารสารปราชญ์ประชาคม

Journal of Scholar Community

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569

E-ISSN: 2822-1052 (Online)

ที่ปรึกษา

พระพรหมศากยวงศ์วิสุทธี, ดร.

พระมหาวีจิตร กลยานจิตโต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นางสาวภาวพรรณ กิจประเสริฐ

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

กองบรรณาธิการ

พระครูสุนทรธรรมโสภณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระมงคลธรรมวิธาน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวดี

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรณรงค์ สกฤตศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวุฒิ สมยานะ

รองศาสตราจารย์ ดร.อุสา สุทธิสาคร

รองศาสตราจารย์ ดร.วีไลรัตน์ ศิริรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์

รองศาสตราจารย์ประจวบ ประเสริฐสังข์

รองศาสตราจารย์ พล.ต.ท.ดร.กิตติ์ชนทัต เลอวงศ์รัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ภู่อระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิตา ภัคดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม

ดร.นรา ขำคม

วัดเสนาหา นครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรังสิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ

ศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ
รองศาสตราจารย์ ดร.โกณิฐร์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณีต ม่วงนวล
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พิชญภา ยืนยาว
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพร ต้นนิกุล
รองศาสตราจารย์ เจษฎา บุญมาโฮม
พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เริงวิษญ์ นิลโคตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพรรณ เจนสันติกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิญญาพัชร์ ปลากัดทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำรัส อินทลาภาพร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ์ ไทอิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจรา วิจิตรวัชรารักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา สุชาบุรณ์
พระมหาชินกร ทองดี, ดร.
พระมหาภาณุวิษญ์ ภาณุวิชโย, ดร.
ดร.วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์
ดร.ช่อเอื้อง อุทิศสาร
ดร.สรชัย ชูชีพ
ดร.รัชต์ชีวา แซ่ตัน
ดร.จันทรา พรหมปาน
ดร.ธิตีรัตน์ รุ่งเจริญเกียรติ
ดร.ปวรา ชูสังข์
ดร.วีรณช พรหมจักร
ดร.บุรณิมา ฤชัย

บทบรรณาธิการ

อย่าด้อยค่าในสิ่งที่คุณมีตอนนี้ โดยปรารถนาในสิ่งที่คุณไม่มี
ควรระลึกไว้เสมอว่าสิ่งที่คุณมีตอนนี้ ครั้งหนึ่งมันเคยเป็นสิ่งที่คุณเคยหวังจะมีให้ได้

(Epicurus)

วารสารปรัชญาประชาคม ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นกฎหมายสูงสุดฉบับที่ 20 ของไทย มีผลบังคับใช้เมื่อ 6 เมษายน 2560 โดยเน้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ระบบรัฐสภาประกอบด้วย ส.ส. และ ส.ว. มุ่งเน้นปฏิรูปการเมือง ป้องกันการทุจริต และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจรัฐ การนี้ปัจจุบันสังคมไทยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ ที่ผ่านพิธีกรรมการเลือกตั้งจากประชาชนในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2569 ฉันทานุมัติครั้งนี้ได้สะท้อนพลังแผ่นดินที่เต็มไปด้วยความหวังการพัฒนาประเทศชาติของพรรคการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมที่ปลุกกระแสชาตินิยมกับวาทกรรมรักชาติ “ไม่เลือกเรา เขามาแน่” และฝ่ายเสรีนิยมก้าวหน้า กับวาทกรรม “การเมืองแบบชนชั้นนำกับการเมืองภาคประชาชน”

“ระบบที่ดีที่สุด ก็ไร้ค่า... ถ้าใจเราไม่ซื่อสัตย์ต่อมัน”

การเมืองเป็นการบริหารประโยชน์สาธารณะ บำบัดทุกข์บำรุงสุข นักการเมืองแบบอุดมคติจึงต้องลดละความเห็นแก่ตัว เพราะการเห็นแก่ตัวคือการยึดติดกับตัวตนและผลประโยชน์ส่วนตน แต่ในทางกลับกันจิตสาธารณะคือการก้าวข้ามความเห็นแก่ตัวนำไปสู่ความรักความเมตตาต่อกัน และเป็นการถักทอสายใยเชื่อมโยงกับผู้อื่นอย่างสง่างามในสังคม การลดละเลิกความเห็นแก่ตัวคือความปรารถนาดีเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ดังนั้น ความเห็นแก่ตัว จึงชื่อว่าภาวะจิตใจที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ซึ่งบดบังความเข้าใจในความรู้สึกผู้อื่น จัดเป็นจิตวิญญานระดับต่ำที่ผูกติดกับความโลภ การยึดติดในตัวตน และไม่ตระหนักรู้ในโลกแห่งอารยชน เป็นเหตุให้มีการเบียดเบียนผู้อื่นและทวงไกลความสุขที่ยั่งยืนในขณะเดียวกัน การเสียสละเป็นจิตวิญญานอันสูงคือการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นความรักที่บริสุทธิ์ ยินดีต่อการรับใช้มวลมนุษยสิ่งแวดล้อมอย่างภักดีโดยมีอัตลักษณ์หลักใหญ่คือการปล่อยวาง การให้อภัย และการมีเมตตา ทำให้จิตใจเป็นอิสระด้วยการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

"การเมือง คือสงครามที่ไม่มีการนองเลือด ขณะที่สงคราม คือการเมืองที่มีการนองเลือด"

(เหมา เจ๋อตง)

ธรรมชาติมนุษย์และสรรพสิ่งเปรียบเสมือนเหรียญสองด้านที่มีทั้งความมืดและความสว่าง (Light & Dark Side) หรือขาวกับดำควบคู่กัน ทั้งด้านดีงาม น่าชื่นชม และด้านร้ายที่น่ารังเกียจหรือความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ต้องยอมรับและอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล โดยด้านมืด (Dark Side) ตามหลักจิตวิทยาคือส่วนที่ซุกซ่อนอยู่ เช่น ความเห็นแก่ตัว ความโกรธ ความอิจฉา หรือนิสัยที่มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ตนเอง ส่วนด้านสว่าง (Light Side) คือส่วนที่แสดงออกในทางที่ดี มีคุณธรรม ความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเก็บไว้ชื่นชมและสร้างความสุขต่อตนเองและผู้อื่น นักการเมืองทั้งหลายนั้นก็เช่นกัน ต้องไม่ขายศักดิ์ศรี ไม่ยอมให้การทรยศประชาชน

กลายเป็นเรื่องปกติ ต้องดำรงจริยธรรมคุณธรรมที่มีมาตรฐานสูงกว่าบุคคลในตำแหน่งอื่นทั่วไป เพราะนักการเมืองเป็นบุคคลสาธารณะ เป็นบุคคลที่ต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้ามาบริหารบ้านเมือง ในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนที่ได้เลือกตนมาเป็น “ผู้แทน” จึงต้องถูกตรวจสอบจากประชาชนในลักษณะที่เข้มงวดเป็นพิเศษกว่าบุคคลทั่วไปในการทำงานที่สำคัญของประเทศทั้งในเรื่องการใช้อำนาจรัฐทางการเมืองที่เอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง พรรคพวก เครือญาติ เช่น การรับสินบน หรือการเอื้อให้เกิดประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์สาธารณะ

“โลกในอนาคตจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับการกระทำของเราในวันนี้”

วารสารประชาคมประชาคม ขอแสดงยินดีต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกท่านที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและได้รับรองโดยคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) พร้อมนี้ขอภาวนาว่าทุกท่านคือความหวังและเป็นพลังสังคมเพื่อการบริหารชาติบ้านเมืองให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย	
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้	1-10
กิตติศักดิ์ สุขวโรดม	
การดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สิงห์บุรี อ่างทอง	11-33
อลิสา ภาณุทัต, ภูวดล จุลสุคนธ์ และปนิดา เนื่องพะนอม	
การสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทางเพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ	35-45
เกวรินทร์ สังสีแก้ว และวราภรณ์ ไทยามา	
ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1	47-58
กรวิทย์ หาญกล้า และमितภานี พุ่มกล่อม	
ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2	59-72
อนุกุล ปานทอง	
การศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 3	73-84
วรวิทย์ ฤทธิ์บำรุง และธัญญาพร ก่องจันทร์	
บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2	85-101
กมลชนก เวชสิทธิ์, วัชรุฒิ บุญลอย และเริงวิษณุ นิลโคตร	
การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง	103-115
รุจาภัส พุ่มอยู่ และธัญญาพร ก่องจันทร์	
แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก	117-137
ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์, พุไทย วันหากิจ และจุฬารัตน์ วิษานาติ	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1	139-154
นัฐพล มังคะละ และจารุวรรณ นาทัน	
อิทธิพลของการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยีต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่าน “แอปพลิเคชันเป่าตัง” ของประชาชน	155-170
สัญญาชัย ลั้งแท็กูล และเจษฎา นกน้อย	
ผลของโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติต่อความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต	171-187
เจษฎา บุญมาโฮม	
การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่สง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3	189-197
อภิสิทธิ์ อินทปิ่น และวราภรณ์ ไทยมา	
ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2	199-214
นภาพรณ อินทร์บริสุทธิ	
แนวทางการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลย	215-228
สมคิด บัณฑิตเอก, สุขพัฒน์ อนนธ์จารย์ และวิรัช พรมจักร์	
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย-จีน ชุมชนบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	229-248
นิพล เชื้อเมืองพาน	
บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย	249-266
จิราภรณ์ ยศสุภาพ และวิรัช พรมจักร์	
พฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร สังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	267-282
นพมณี แสนบัวคำ, สุขพัฒน์ อนนธ์จารย์ และวิรัช พรมจักร์	
SICAS-Based Strategies for Nuo Opera Audience Engagement	283-292
Yang Jiawei and Palphol Rodloytuk	
บทความวิชาการ	
การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้	293-304
นพวิรินทร์ ขจรพันธ์เวทิน และพุทธิพงษ์ ศุภมัสดุอังกูร	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การคุ้มครองสิทธิของชุมชนและความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมตามหลักนิติธรรมโดยศาลปกครอง	305-318
ธวัชชัย สุขสาย	
การผสมรวมแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่	319-334
นิษัฐฐา พิระชัยภาวงศ์	
การนิเทศแบบร่วมพัฒนา: กระบวนการที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2	335-345
เกตุกาญจน์ บัวนาค	
การพัฒนาศักยภาพครูและเต็กระดับปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์โดยผ่านกิจกรรมโครงการ	347-362
จารุวรรณ สาสูงเนิน	
กระบวนการพิจารณาบทความ	363

การ

พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

กิตติศักดิ์ สุขวโรดม ^{1*}

รับบทความ: 18 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2568 ตอบรับบทความ: 27 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยก่อนและหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยมีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวมีการสอบก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองกลาง จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มห้องเรียน โดยนักเรียนห้องที่ 4 เป็นกลุ่มทดลองการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ จำนวน 6 แผน และ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ได้ดำเนินการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 โดยเน้นความสอดคล้องกับตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วรรณคดีไทย วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

¹ ครู โรงเรียนเมืองกลาง จังหวัดภูเก็ต

* อีเมล: kitisak32632@gmail.com

The Development of Learning Achievement in Thai Literature of Mathyomsuksa 6 Students Using inquiry-Based Teaching Method

Kitisak Sukhawarodom ^{1*}

Abstract

The purpose of this research were to compare achievement in Thai literature before and after studying of Mathayomsuksa 6 students using inquiry-based teaching method. This research is an experimental research with a One Group Pretest and Posttest Design. The sample group used in the research was 30 Mathayom 6 students of Muang Thalang School, semester 1, Academic year 2024. They was selected by Cluster Random Sampling The students in Room 4 were the experimental group for learning management using the inquiry-based teaching method to improve the learning achievement in Thai literature. The instrument for collecting data was 1) 6 lesson plan using inquiry based learning. 2) The 30 questions with four multiple choices achievement test. was evaluated by experts, and the Item-Objective Congruence (IOC) index was analyzed, yielding a value of no less than 0.50. This ensures alignment with the learning standards and objectives Analysis data by mean, standard deviation. The research results were found as follows; Thai literature achievement of Mathayomsuksa 6 students after learning by using inquiry method were higher than the achievement scores before learning by using inquiry method the scores were significantly .05 level.

Keywords: Learning Achievement, Thai Literature, Inquiry-Based Teaching Method

¹ Teacher Muang Thalang Phuket School

* Email: kitisak32632@gmail.com

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การศึกษาต้องมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการสอนโดยครูเป็นศูนย์กลางและการท่องจำเริ่มมีข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์องค์ความรู้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วรรณคดีไทย เป็นหนึ่งในวิชาที่มีความสำคัญในหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย เนื่องจากวรรณคดีไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังทักษะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การสอนวรรณคดีไทยในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนหลายคนมองว่าวรรณคดีเป็นเรื่องยากและซับซ้อน เนื่องจากวิธีการสอนส่วนใหญ่ยังเน้นการท่องจำและการตีความแบบตายตัว มากกว่าการเรียนรู้ผ่านการคิดเชิงลึกและการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ซึ่งตรงกับคำกล่าวของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) ที่ว่า ผู้เรียนไม่ชอบวรรณคดีเพราะรู้สึกว่าการเรียนวรรณคดีไม่สนุก ไม่เหมาะสมกับวัย เป็นเรื่องที่ล้าสมัยและเนื้อหาไม่เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และประภาศรี สีหอำไพ (2535) ได้กล่าวทำนองเดียวกันว่า การเรียนการสอนวรรณคดียังประสบปัญหาหลายประการ คือ นักเรียนไม่สนใจเรียน เห็นว่าวรรณคดีไทยเป็นเรื่องเพ้อฝันไร้เหตุผล ครูไม่มีวิธีสอนที่จูงใจนักเรียนให้เกิดความสนใจ มุ่งสอนเพื่อให้นักเรียนท่องจำนำไปใช้สอบ และครูบางคนยึดติดกับการสอนแบบเดิม ขาดการศึกษาค้นคว้า ไม่มีเทคนิคการสอนแบบใหม่ ทำให้นักเรียนขาดความสนใจ

เทคนิคและวิธีสอนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการเรียนการสอน หากครูมีวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ ก็อาจจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้านวรรณคดีไทย ซึ่งสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดแก่ผู้เรียน ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2566) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่าเป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างเต็มตัวทั้งด้านกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากกว่าครูผู้สอน สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2566) กล่าวว่า วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นการดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม ความคิดและลงมือหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง โดยผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องกับที่ วัชรรา เล่าเรียนดีและคณะ (2560) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการสืบเสาะหาความรู้มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ เพราะเป็นการสร้างความหมายกับความรู้ใหม่ด้วยตนเองของ

ผู้เรียน มีการสืบค้นหาคำตอบที่ตนเองสงสัยอยากรู้ ความสงสัยอยากรู้จะทำให้เกิดความพึงพอใจขึ้น โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนสร้างความเข้าใจได้คำตอบ ได้ผลจากการปฏิบัติของตนเอง

วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียน (Engage) 2) ขั้นสำรวจและค้นหา (Explore) 3) ขั้นอธิบายความรู้ (Explain) 4) ขั้นขยายความเข้าใจ (Elaborate) และ 5) ขั้นประเมินผล (Evaluate) จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีขั้นตอนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยในปัจจุบันยังพบว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ประสบปัญหาทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน คือ ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ขาดแรงจูงใจในการเรียนวรรณคดี เนื่องจากนักเรียนมองว่าวรรณคดีเป็นเรื่องไกลตัวและเนื้อเรื่องค่อนข้างยาว ดังที่ นัฒริยา ปันทอง (2564) กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การเรียนการสอนวรรณคดียังมีปัญหายู่มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักเรียนขาดความสนใจ ไม่เห็นคุณค่าของการเรียนวรรณคดี การเรียนการสอนวรรณคดีจึงมีผลสัมฤทธิ์ผิดไปจากวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพราะครุุ่มงเนื้อหา ประวัติผู้แต่ง เน้นท่องจำคำศัพท์มากกว่าการพัฒนาความคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ความรู้จากวรรณคดีไทย ซึ่งสอดคล้องกับ พิกุล จันทน์นาลาว (2565) การเรียนการสอนวรรณคดีไทยนั้นครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น มีแรงจูงใจ และสนใจในการเรียน นอกจากประเด็นปัญหาดังกล่าวแล้ว ปัญหาสำคัญ คือ จากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองกลาง ปีการศึกษา 2566 ที่ผ่านมา พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบในรายวิชาภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมของนักเรียนนั้นต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 60 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนวรรณคดีไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

จากแนวคิดดังกล่าว มีผู้สนใจนำวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มาใช้ในการวิจัย ได้แก่ ปิยนุช แหวนเพชร (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ พิกุล จันทน์นาลาว (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี ตอน พระอภัยหนีนางผีเสื้อ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี ตอน พระอภัยหนีนางผีเสื้อ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน

โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเกมการศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 15.92$) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 8.50$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากความสำเร็จและที่มาของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะในวิชาวรรณคดีไทย ซึ่งมีความซับซ้อนในการตีความและวิเคราะห์ หากครูผู้สอนสามารถวิธีสอนนี้ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม จะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวรรณคดีไทยอย่างลึกซึ้ง รวมถึงมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยก่อนและหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ วัชราน เล่าเรียนดี และคณะ (2560) ดังนี้ 1. Engage (สร้างความสนใจให้ผู้เรียน) ในขั้นตอนนี้ ครูจะเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามหรือเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวรรณคดีที่น่าสนใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น การใช้คำถามที่ท้าทายหรือการเชื่อมโยงเนื้อหากับบริบทในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการศึกษาเนื้อหาวรรณคดีมากขึ้น 2. Explore (สำรวจและค้นหา) ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะได้มีโอกาสสำรวจเนื้อหาด้วยตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอ่านวรรณคดี การวิเคราะห์เนื้อหา และการอภิปรายร่วมกับเพื่อน การสำรวจนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสและเข้าใจเนื้อหาวรรณคดีในมุมมองที่ลึกซึ้งขึ้น รวมถึงพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเชื่อมโยงความรู้ 3. Explain (อธิบายความรู้) หลังจากที่ได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้เรียนจะต้องอธิบายสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยครูจะทำหน้าที่ช่วยในการเสริมความเข้าใจและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน การอธิบายนี้เป็นการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ 4. Elaborate (ขยายความเข้าใจ) ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะได้ขยายความรู้ที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติม โดยอาจผ่านการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ หรือการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย การเรียนรู้ในขั้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้วรรณคดีกับชีวิตจริงได้ดีขึ้น และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

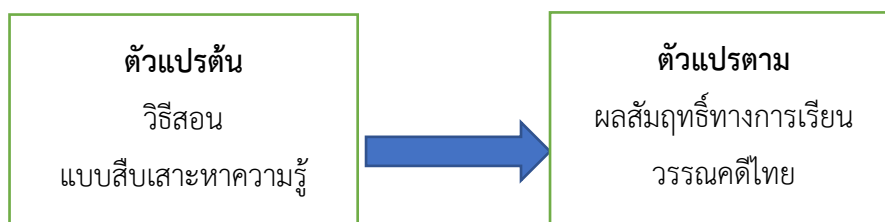
และการคิดสร้างสรรค์ และ 5. Evaluate (ประเมินผล) ในขั้นสุดท้ายนี้ ผู้เรียนและครูจะทำการประเมินผล การเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นการประเมินทั้งจากการทำกิจกรรม การนำเสนอผลงาน หรือการทดสอบความรู้

การประเมินผลนี้จะช่วยให้ครูทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถปรับปรุง การสอนในครั้งต่อไปได้ ซึ่ง ทิศนา แหมมณี (2566) ให้ความหมายของวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการ ดำเนินการเรียนการสอน โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อ นำมาประมวลคำตอบหรือข้อมูลสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้าน ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่นเดียวกับ ญัฐวุฒิ ศรีระชา (2564) ให้ความหมายของวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัยหรือคำถามแล้วแสวงหาความรู้หรือคำตอบอย่าง เป็นกระบวนการด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน และนำขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมาใช้สอนวรรณคดีไทย ซึ่ง รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2549) กล่าวว่า วรรณคดี คือ งาน ประพันธ์ที่แสดงความรู้สึกริक्तคติของมนุษย์อย่างมีศิลปะ งานประพันธ์ที่สืบทอดกันมาช้านาน มีเวลาเป็นเครื่อง ตัดสิน และมีผู้ยกย่องคุณค่าเป็นที่ประจักษ์อย่างกว้างขวาง มักได้รับการเรียกขานว่าวรรณคดี ส่วนงาน ประพันธ์ในรูปแบบอย่างใหม่ซึ่งปรากฏนับแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา และมีคุณค่าในฐานะเป็นงานประพันธ์ ร่วมสมัย เรียกว่า วรรณกรรม โดย พวงเล็ก อุตระ (2539) กล่าวว่า การสอนวรรณคดีมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เห็น คุณค่าของวรรณคดี และงานประพันธ์ที่ใช้ภาษาอย่างมีรสนิยมในฐานะเป็นวัฒนธรรมของชาติ คือ ให้เกิดความ ชาบซึ่งในรสแห่งความไพเราะของวรรณคดี อันประกอบด้วย เสียง รสของคำ รสของความเข้าใจภาษาที่ใช้ใน วรรณคดีซึ่งเป็นภาษาที่ผู้เขียนเลือกสรรคำที่ไพเราะ และมีอำนาจ ส่วนที่สำคัญประการหนึ่งของผู้สอนต้อง คำนึงถึงเสมอในการสอนวรรณคดี คือ วิธีการสอนวรรณคดีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนสุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์มรรย (2538) กล่าวถึงด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวรรณคดีนั้น ควรเลือก กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนที่เหมาะสมกับเรื่องที่สอนเพื่อดึงดูดและจูงใจนักเรียน ในขั้นตอนการสอน ครูควรเลือกใช้วิธีสอนอย่างหลากหลาย ไม่ควรเน้นการถอดความ แต่ควรเน้นวิธีการที่ฝึกให้นักเรียนได้คิด ใช้ เหตุผล ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและร่วมกันทำกิจกรรม โดยปลูกฝังให้นักเรียนได้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการเรียน วรรณคดีไทย เช่น การแต่งคำประพันธ์ การแข่งขันโต้กลอนสด สักวา ประกวดคำประพันธ์ การจัดแสดงละคร นอกจากนี้สื่อประกอบการเรียนการสอนวรรณคดีต้องไม่จำเจ ซึ่งการเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนนั้น ครูควรมีการประเมินการเรียนการสอนวรรณคดีไทยทุกครั้ง

ดังนั้นวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นนั้นมีการสร้างความสนใจการทบทวนความรู้เดิมหรือ/และ การเล่นเกมทบทวนความรู้ ก่อนเข้าขั้นสำรวจและค้นหาเป็นการค้นหาความรู้ใหม่ที่จะใช้เรียนในคาบนี้ เมื่อนักเรียนค้นหาข้อมูลแล้วนั้นสามารถที่จะอธิบายและลงข้อสรุปในขั้นที่ 3 จากนั้นเป็นการขยายความรู้โดย ครูผู้สอนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น และประเมินการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ซึ่งเป็นวิธีสอนที่เน้นกระบวนการสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง มีการใช้ทักษะทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบขั้นตอน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่น่าสนใจอีกหนึ่งวิธี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลองพื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนเมืองกลาง จังหวัดภูเก็ต ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 236 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/4 จำนวน 30 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยผู้วิจัยนำคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 ห้อง ซึ่งนักเรียนห้องที่ 4 เป็นกลุ่มทดลองการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ขั้นสร้างความสนใจให้ผู้เรียน
- 2) ขั้นสำรวจและค้นหา
- 3) ขั้นอธิบายความรู้
- 4) ขั้นขยายความเข้าใจ
- 5) ขั้นประเมินผล

จำนวน 6 แผน แผนละ 50 นาที รวม 300 นาที เนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง รื่นรมย์วรรณศิลป์ มีเนื้อหาดังนี้

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเสภาขุนช้างขุนแผน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ลักษณะคำประพันธ์เสภาขุนช้างขุนแผน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง วิเคราะห์เนื้อเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง วิเคราะห์เนื้อเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง สังเคราะห์ข้อคิดจากเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง วิเคราะห์คุณค่าด้านสังคมของเสภาขุนช้างขุนแผน นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และนำผลการตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้เฉลี่ยเท่ากับ 5.00

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผน ซึ่งวัดจากคะแนน การทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยมีการวัดตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม ด้านพุทธิพิสัย ดังนี้ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการนำไปใช้ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เสนอแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบการใช้ภาษา ความถูกต้องของข้อคำถาม และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรมของบลูม โดยนำมาหาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 นำคะแนนที่ได้จากการทดลองใช้ หาค่าความ ยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป จากนั้นเลือกข้อสอบที่มีค่า ความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.21 – 1.00 จำนวน 30 ข้อ และ นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.85

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการทดลองด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ได้ทดสอบความรู้ด้วย แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังการทดลองด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบ หลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	Sig.
ก่อนเรียน	30	14.23	3.02	.000*
หลังเรียน	30	18.65	1.89	

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของกลุ่มเป้าหมาย ค่าเฉลี่ยของคะแนน ก่อนเรียน เท่ากับ 14.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.02 และคะแนนการทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 18.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.89 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนน เฉลี่ยการทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธี สอนแบบสืบเสาะหาความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล หงษ์น้อย (2559) ที่ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธาของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งยังสอดคล้องกับปิยนุช แหวนเพชร (2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคแผนที่ความคิด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ พิกุลจันทร์นาลาว (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) นั้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนกลุ่มทดลองโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนเรียน 14.23 คะแนน และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.65 คะแนน พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ไปใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ
2. ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ไปใช้กับเนื้อหาอื่น ๆ เช่น การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ การอ่านเชิงวิเคราะห์ หลักการใช้ภาษา
3. ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ใช้ร่วมกับเทคนิคอื่น ๆ เช่น เทคนิคแผนที่ความคิดหรือแผนผังความคิด

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *ศิลปะการสอนเพื่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วีพรินทร์.
- ณัฐวุฒิ ศรีระชา. (2564). *การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา). Burapha University Library.
<https://webopac.lib.buu.ac.th/bibitem?bibid=b00334393>
- ทศนา แคมมณี. (2566). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 23). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นัฒริยา ปิ่นทอง. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร). DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/3816>
- ประกาศรี สีอำไพ. (2535). วิธีการสอนภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษา. ไทยวัฒนาพานิช.
- ปิยนุช แหวนเพชร. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร). DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1473>
- พรพิมล หงษ์น้อย. (2559). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องมัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร). SURE. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/23226>
- พวงเล็ก อุดระ. (2539). วิธีสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิกุล จันทรนาลาว. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร). NU Intellectual Repository. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5536>
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2549). ความรู้ทั่วไปทางภาษาและวรรณกรรมไทย. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรรา เล่าเรียนดี, ประณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 12). บริษัท เพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย์. (2538). วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การ

ดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษาของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สิงห์บุรี อ่างทอง

อลิสรา ภาณุทัต^{1*}

ภูวดล จุลสุคนธ์²

ปณิดา เนืองพะยอม³

รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2568 แก้ไขบทความ: 3 กันยายน 2568 ตอรับบทความ: 8 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที สถิติทดสอบเอฟ และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีแอลเอสดีของฟิชเชอร์

ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล 2) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะอาชีพ การเสริมทักษะ นักเรียนมัธยมศึกษา การบริหารสถานศึกษา การบูรณาการหลักสูตร

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

* อีเมล: plgforever36220@gmail.com

^{2,3} อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

The Implementation of Enhancing Students Career Skills in Schools under Secondary Educational Service Area Office of Singburi – Angthong

Alisa Panutat^{1*}

Phuwadon Chulasukhon²

Panida Nueangpanom³

Abstract

This study aimed to 1) study the implementation for enhancing Career Skills of student in the schools under Secondary Educational Service Area Office of Singburi – Angthong, 2) to compare the implementation for enhancing Career Skills of students in the schools under the Secondary Education Area Office of Singburi – Angthong. The sample of this research was school administrators and teachers in schools under the Secondary Education Area Office Singburi – Angthong, a total of 278 people. The research instrument was a questionnaire with content validity values ranging from 0.80-1.00 and reliability coefficient of 0.93. The statistics used for data analysis included mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The research findings revealed that 1) the implementation for enhancing Career Skills of students in the schools under Secondary Educational Service Area Office of Singburi – Angthong was at a high-level overall. When considering the aspect with the highest average, it was found that integration into the school curriculum and the aspect with the lowest average was formulating guidelines for assessment and evaluation. 2) The comparison of the implementation for enhancing Career Skills of student in the schools under the Secondary Education Area Office of Singburi Angthong classified by sex, position, educational level, working experience and size of school was not significantly different at the 0.05 statistical significance level.

Keywords: Career Skills, Enhancing skills, Secondary School Students, School Administration, Curriculum Integration

¹ Master of Education in Educational Administration, Thepsatri Rajabhat University

* Email: plgforever36220@gmail.com

² Lecturer, Master of Education in Educational Administration, Thepsatri Rajabhat University

บทนำ

พระบรมราชโบายด้านการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้นักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม 3) มีงานทำ มีอาชีพ 4) เป็นพลเมืองดี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์หนึ่ง คือ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย โดยนักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ เนื่องจากปัจจุบันนี้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทั้งวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนด้านอื่นๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไป อย่างแพร่หลายส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต โลกของการทำงานและการประกอบอาชีพของนานาประเทศรวมถึงประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนจึงตระหนักเห็นความสำคัญ ของการเตรียมความพร้อมพัฒนาประเทศในทุกด้านโดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศขึ้น ซึ่งปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องมีการเตรียมความรู้ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่ถูกต้องและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 นโยบายที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมีประเด็นกลยุทธ์พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต มีสุขภาวะที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

ทักษะอาชีพ มีความสำคัญสำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นทักษะที่นักเรียนจะต้องนำไปดำเนินชีวิต และเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับในอนาคต ทักษะอาชีพ คือ ความสามารถแสวงหาความรู้ นำพาตนเองเรียนรู้ได้มีความมั่นใจในตัวเองกระตือรือร้นใฝ่รู้เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่องานและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดีเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม มีคุณธรรม มีความเป็นไทยเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ ทักษะอาชีพ คือ ความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดีริเริ่มงาน ดูแลตนเองได้อดทนและขยันทำงาน ทักษะอาชีพ คือการเรียนรู้ที่จะปรับตัวได้อย่างดีในสภาวะการเปลี่ยนแปลง หรือมีภัยคุกคามได้อย่างชาญฉลาดถือเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 และการคิดสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันไป นำไปสู่การเผยแพร่เทคนิควิธีการใช้และพัฒนาทักษะใช้ เกิดเป็นกลยุทธ์การขายเกิดผู้ประกอบการในงานอาชีพ ซึ่งเป็นทักษะที่ตนเองมีการส่งเสริมให้กับนักเรียนเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561)

เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้อาชีพ สามารถวางแผนและตัดสินใจ เลือกเส้นทางการศึกษา การประกอบอาชีพ ในอนาคตให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะของ นักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา จึงได้จัดทำแนวทางการเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนขึ้น โดยการเสริมทักษะ อาชีพของนักเรียน มุ่งเน้นการให้องค์ความรู้ การฝึกทักษะ เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัว นักเรียนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันโดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะ ด้าน และทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพเข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของนักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญในด้านต่างๆ 1) สำรวจ และวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ 2) ประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะ อาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น 3) นำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา และ 4) กำหนดแนวทางการวัด และประเมินผล (สำนักวิชาการและมาตรฐานทางการศึกษา, 2561) การเตรียมคุณภาพและความพร้อมของ นักเรียนเพื่อเข้าสู่โลกของงานและการมีงานทำนับเป็นภารกิจสำคัญของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในการส่งเสริม นักเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจและสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่ออาชีพตลอดจนช่วยนักเรียนวางแผนการศึกษาต่อเพื่อ ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในสถานประกอบการและ ตลาดแรงงานในอนาคต ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ตระหนักในคุณค่าของอาชีพว่าอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของ ชีวิตรวมทั้งสถานการณ์การทำงานทั้งในและต่างประเทศ และทิศทางพัฒนาตนเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน วันข้างหน้า (สำนักวิชาการและมาตรฐานทางการศึกษา, 2561)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในการศึกษาการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพของ นักเรียน สืบเนื่องมาจากพระบรมราโชบายด้านการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์และวางกรอบนโยบาย การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดย เน้นการพัฒนาประชากรวัยเรียนให้มีทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ มีทักษะวิชาชีพมีที่เหมาะสม อีกทั้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ได้กำหนดนโยบายในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) คือ กลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมการศึกษาตามขีดความสามารถของผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความถนัดและศักยภาพของแต่ละ บุคคล วางรากฐานการศึกษาเพื่ออาชีพ ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนา ประเทศ ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทองมีการกำกับติดตามให้โรงเรียนในสังกัด ดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561- 2580 และนโยบายของ สำนักงานของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้สถานศึกษาต้องดำเนินงานเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะ การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดจำนวนทั้งสิ้น 26 โรงเรียน

เพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในการนำข้อมูลไปต่อยอดหรือประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อจัดการศึกษาให้ส่งเสริมทักษะอาชีพแก่นักเรียนซึ่งจะทำให้ นักเรียนเกิดความรู้ ทักษะอาชีพตามความถนัด และความสนใจของตนเอง รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย คำว่า “บริหาร” และ “สถานศึกษา” เป็นการดำเนินงานจากกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันทำงานภายในสถานศึกษาช่วยขับเคลื่อนและพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการบริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาในทุกระดับ ความสามารถในการจัดการและบริหารงานที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้และความสำเร็จของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วางแผนกลยุทธ์ และจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในทุกด้าน ซึ่งการบริหารที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้สถานศึกษาดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายได้ (ซอฟี ราเซ, 2560) การบริหารที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนา ซึ่งจะช่วยเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยพัฒนาทักษะของครู และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน (Leithwood, Sun and Schumacker, 2020) หากการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ อาจส่งผลกระทบต่อทั้งองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ทวีศักดิ์ สมนอก, 2562) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารองค์การเพราะในการที่องค์การจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีประสบการณ์ สามารถจูงใจผู้ร่วมงาน มีคุณธรรม จริยธรรม มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนและการเรียนรู้ของนักเรียน และทุ่มเทให้กับการพัฒนาองค์การเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ณัฐธัญญา พรปทุมชัยกิจ, 2564; Robinson and Gray, 2019)

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วยทั้งงานหลักและงานสนับสนุน โดยงานหลักคือการบริหารวิชาการ ส่วนงานอื่น ๆ ถือเป็นงานสนับสนุน ซึ่งสรุปได้ว่า งานบริหารสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เช่นเดียวกับขวัญพิชชา มีแก้ว (2562) ที่จำแนกขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การวางแผน จัดทำ และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ตรงตามหลักสูตรและนโยบายการศึกษารวมถึงการจัดการหลักสูตร การพัฒนาครู การส่งเสริมวิชาการ และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน การจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด สื่อการสอน และเทคโนโลยีที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน

2. การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การวางแผนและจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาให้เพียงพอและเหมาะสมกับการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ การจัดหาทรัพยากรและควบคุมค่าใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการรายงานการใช้งบประมาณตามระเบียบข้อบังคับดูแลเรื่องรายรับ-รายจ่าย การจัดการงบประมาณให้ตรงกับแผนการพัฒนสถานศึกษา และตรวจสอบให้เป็นไปตามกฎหมาย

3. การบริหารงานบุคคล หมายถึง การจัดการทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา เช่น การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุ และแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาดูแลเรื่องการพัฒนาบุคลากร การสร้างแรงจูงใจ การประเมินผลการทำงาน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากรในสถานศึกษาการจัดการเรื่องสวัสดิการ การเลื่อนขั้น และการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

4. การบริหารงานทั่วไป หมายถึง การบริหารงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้านวิชาการ งบประมาณ หรือบุคคลโดยตรง แต่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการทำงานให้เป็นไปอย่างราบรื่นรวมถึงการจัดการงานธุรการ งานพัสดุ สถานที่อาคารสถานที่ การสื่อสาร และการประสานงานทั้งภายในและภายนอกการดูแลเรื่องความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียน การประสานงานกับชุมชนและผู้ปกครอง

สรุปได้ว่า แนวคิดเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาและความก้าวหน้าในการศึกษา ตั้งแต่การจัดการทรัพยากรไปจนถึงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน นอกนั้นผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนครูและประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเตรียมความพร้อมและพัฒนานักเรียนในการเผชิญกับอนาคต

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะอาชีพ

ทักษะอาชีพถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความก้าวหน้าและความสำเร็จในสายงาน เนื่องจากทุกอาชีพล้วนต้องการทักษะเฉพาะที่เหมาะสมกับงานแต่ละประเภท นอกจากนี้ ทักษะเหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาและปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่องตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งทักษะอาชีพ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับเปลี่ยนความคิด ทักษะคิด หรือพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทำงานได้อย่าง

หลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ โดยมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย จัดลำดับความสำคัญ วางแผน และดำเนินการเพื่อให้งานสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์, 2566) โดยทักษะชีวิตและอาชีพสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว 2) ความคิดริเริ่มและการขึ้นนำตนเอง 3) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม 4) การเพิ่มผลผลิตและการรับผิดชอบต่องาน 5) ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ (ปณิดา นกแก้ว, 2562) ในการพัฒนาทักษะอาชีพนั้น ยังต้องอาศัยทักษะอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการทำงานเป็นกระบวนการ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการจัดการ ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลให้บุคคลมีความพร้อมที่จะเผชิญปัญหา รู้จักวางแผน และสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกับสังคมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังต้องมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ (ทัศนพล แก้วเพชรบุตร และ วิภาดา ประสารทรัพย์, 2565)

ทักษะอาชีพยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยทักษะเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ และโอกาสที่เกิดขึ้น รวมถึงการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พวกเขาเน้นว่าทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่สำคัญต่อการเรียนรู้ในระบบการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในอาชีพและชีวิตประจำวันด้วย เพื่อให้บุคคลสามารถประสบความสำเร็จในสังคมที่ซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Kennedy and Sundberg, 2020) นอกจากนี้ทักษะอาชีพมีความสำคัญต่อการเผชิญหน้ากับความท้าทายของศตวรรษที่ 21 เช่น ความเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน ความไม่แน่นอนในอนาคต และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งการศึกษาควรเน้นการฝึกฝนและพัฒนาทักษะเหล่านี้อย่างต่อเนื่องเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลในการเผชิญหน้ากับความท้าทาย (Pérez, L., Garnica, M., & Moreno, E. M., 2021)

ดังนั้นจึงมีแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน พร้อมทั้งสั่งสมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการเข้าสู่ตลาดแรงงานและสำรวจโลกแห่งการทำงานในระยะเวลาที่เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่ระบุในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม มุ่งหวังในการผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติและมาตรฐานอาชีพ/วิชาชีพ

สรุปได้ว่า แนวคิดเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทักษะอาชีพ ที่ช่วยยกระดับความสามารถในการดำรงชีวิตและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในอาชีพในอนาคต เป็นการพัฒนาความสามารถของบุคคลเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพ ช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการเจริญเติบโต ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและเผชิญกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและในสถานที่ทำงาน และทักษะอาชีพในศตวรรษ

ที่ 21 เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพิ่มโอกาสในการจ้างงาน เพิ่มโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ ตอบสนองความต้องการของตลาด

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา

1. การสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ ฮอป พอค (Hop pock's Composite Theory) ระบุว่า "ความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล โดยจะช่วยให้บุคคลเข้าใจว่าอาชีพนั้นตอบสนองความต้องการของตนเองได้หรือไม่ สิ่งที่คุณจะได้รับจากการประกอบอาชีพนั้น และสิ่งที่คุณจะสามารถมอบให้แก่อาชีพนั้น" ดังนั้นผู้เลือกจะต้องค้นหาตนเองให้พบก่อนว่าตนเองชอบหรือสนใจในสาขาอาชีพใดเป็นพิเศษซึ่งผู้เรียนเองจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ถึงความต้องการในอาชีพ ความสนใจในอาชีพ ก่อนการตัดสินใจที่จะเลือกเรียนต่อตามความสนใจนั้น

การจัดการเรียนรู้ทักษะอาชีพ เริ่มต้นจากการวัดความสนใจด้านอาชีพก่อน ซึ่งความสนใจเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาตัวหนึ่งที่มีความสำคัญต่อบุคคลซึ่งมีผลต่อการปรับตัวทางการศึกษาและอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดจนการกระทำอื่นในชีวิตประจำวันความสนใจเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้สิ่งเร้าและเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้านั้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความสนใจยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียนหรือการทำงาน (ฉัตรปวีณ ธนตันคพันธ์, พิจิตรา ธงพานิช และสฤณี ศรีขาว, 2566) ส่วนการสำรวจงานอาชีพที่นักเรียนสนใจสามารถทำได้โดยใช้กระบวนการหลากหลาย เช่น การใช้แบบวัดแวว หรือกระบวนการแนะแนวอาชีพและการศึกษาต่อ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบความสอดคล้องกับตลาดงาน โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงแผนความต้องการของจังหวัด ข้อมูลจากสำนักงานจัดหางานจังหวัด สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน ซึ่งจะช่วยให้เราเห็นแนวโน้มและโอกาสในการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับนักเรียนและตลาดงานในอนาคตได้อย่างชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สรุปได้ว่า การสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถเข้าใจแนวโน้มและความต้องการในอนาคตของนักเรียนได้อย่างชัดเจน จำเป็นต้องมีการสำรวจความต้องการเหล่านี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดสภาพแวดล้อม การจัดเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องเพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการศึกษาและอาชีพในอนาคตได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน

2. การประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น

การประสานและร่วมมือกับผู้ประกอบการ กลุ่มอาชีพอิสระ ราชบัณฑิตยสถาน และครูผู้สอน เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่นักเรียนต้องมีในการประกอบอาชีพ การร่วมมือ

เหล่านี้จะช่วยให้สามารถกำหนดระยะเวลาการจัดเสริมทักษะอาชีพได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังสามารถใช้สื่อ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ที่จำเป็น รวมถึงสถานที่ฝึกประสบการณ์จริง เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการเข้าสู่อาชีพที่ต้องการในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ในการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะทางอาชีพในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจะมีประสิทธิภาพได้เมื่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทและร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะหน่วยงานในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะอาชีพให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

สรุปได้ว่า การประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่เป็น สิ่งสำคัญในการพิจารณาความต้องการที่นักเรียนต้องมีเพื่อประกอบอาชีพ การร่วมมือเหล่านี้จะช่วยให้สามารถกำหนดระยะเวลาในการเสริมทักษะอาชีพได้อย่างเหมาะสม

3. การนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษานำแผนการจัดเสริมทักษะอาชีพมารวมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นให้กับนักเรียน จากนั้นจะเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการจัดเสริมทักษะอาชีพให้กับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถค้นหาความถนัดและความต้องการของตนเอง รวมถึงการค้นพบตัวตนและวางแผนเส้นทางการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เครื่องมือประเมินบุคลิกภาพและความถนัดที่สอดคล้องกับอาชีพ รวมถึงผลการเรียนจากรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และผลการประเมินกิจกรรมพัฒนานักเรียน เพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงานในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

ในส่วนของการบริหารหลักสูตร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษา ในการนำทักษะอาชีพไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา วางกรอบหรือข้อกำหนดการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะและเป็นระบบ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหา มวลประสบการณ์ และจัดสรรปัจจัยทางการบริหารเพื่อสนับสนุนกรอบ หรือ กำหนดการพัฒนา ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงต้องบริหารหลักสูตรโดยจัดทำหลักสูตร สนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และติดตามดูแลคุณภาพการจัดทำหลักสูตร และการใช้ หลักสูตรเพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งนำผลจากการติดตามกำกับดูแลมาปรับปรุง หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2562)

สรุปได้ว่า การนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการเสริมทักษะอาชีพมารวมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโดยการวางกรอบหรือข้อกำหนดการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะและคุณลักษณะและ

เป็นระบบ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหา มวลประสบการณ์ และจัดสรรปัจจัยทางการบริหารเพื่อสนับสนุน การเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นให้กับนักเรียน

4. กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล

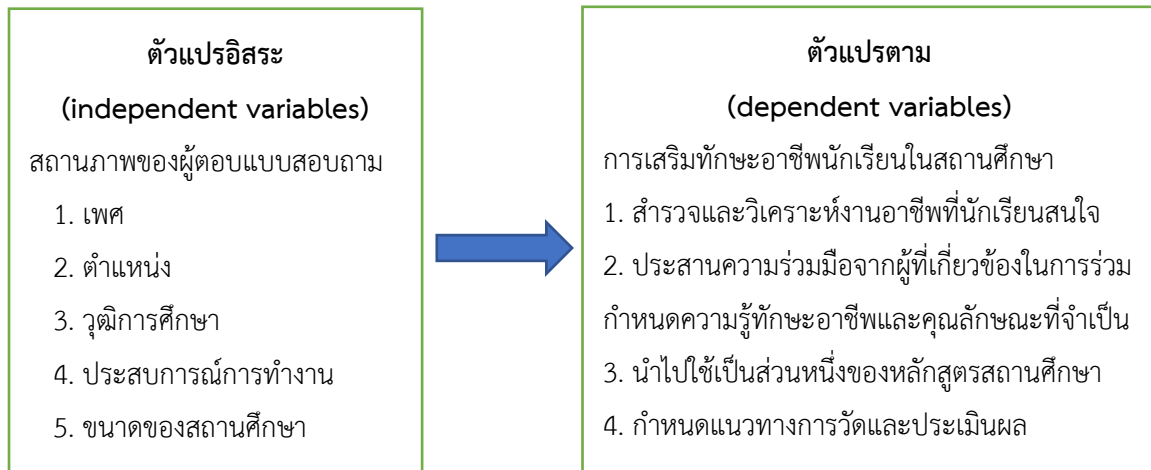
การวัดผลประเมินผลเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่จะบอกให้รู้ว่า เมื่อจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้เรียนมี ความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่เพียงใด ซึ่งความเป็น จริงแล้วการวัดผลและประเมินผลมิได้ทำเฉพาะเมื่อกระบวนการเรียนรู้จบลงแล้วเท่านั้น แต่เกิดขึ้นตลอดเวลา ของการดำเนินการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากการวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่สอดแทรกอยู่ทุกขั้นตอนของ กระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นการประเมินจึงเริ่มตั้งแต่การประเมินก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน การ ประเมินผู้เรียนเฉพาะราย และการประเมินเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้ (อัญชลี ธรรมะวิธิกุล, 2562) นอกจากนี้มีแนวทางสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษาโดยใช้เครื่องมือและกลยุทธ์ที่นำไปใช้ได้ จริงสำหรับครูผู้สอน เช่น การออกแบบข้อสอบที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ วิธีการทั้งแบบอ้างอิงตามกลุ่ม (Norm-referenced) และอ้างอิงตามเกณฑ์ (Criterion-referenced) นอกจากนี้สามารถใช้การประเมินที่อิงกับการปฏิบัติจริงและแฟ้มสะสมงาน โดยให้ความสำคัญกับการวัด ความก้าวหน้าและความสามารถของนักเรียนอย่างยุติธรรมในสถานการณ์จริง (Kubiszyn and Borich, 2024) การกำหนดเนื้อหาสาระในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมทักษะอาชีพควรแบ่งออกเป็นภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และ การฝึกทักษะ รวมถึงการสร้างคุณลักษณะที่จำเป็นให้กับนักเรียน โดยเนื้อหาควรสอดคล้องกับอาชีพที่นักเรียน สนใจ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสมองมือปฏิบัติในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้พวกเขา ได้รับประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน นอกจากนี้ ควรจัดทำเครื่องมือวัดผล ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามสภาพจริง โดยออกแบบเครื่องมือวัดผลให้เหมาะสมกับ ระดับคุณภาพในแต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้ และมีการประเมินชิ้นงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถติดตาม และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สรุปได้ว่า กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลควรจัดทำเครื่องมือวัดผลด้านความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามสภาพจริง โดยออกแบบเครื่องมือวัดผลให้เหมาะสมกับระดับคุณภาพในแต่ละ ขั้นตอนของการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่จะบอกให้รู้ว่า เมื่อจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้น ลงแล้วผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่เพียงใด

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนใน สถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยผู้วิจัยได้นำแนว

ทางการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561) มาใช้เป็นกรอบแนวความคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร จำนวน 61 คน และครู จำนวน 990 คน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง รวมทั้งสิ้น 1,051 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำนวน 278 คน โดยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซ์และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 สอบถามสภาพเกี่ยวกับการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ในรูปแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ 2) ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น 3) ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา และ 4) ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาความเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิง

เนื้อหาโดยใช้เทคนิค IOC มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยกำหนดกลุ่มทดลองใช้กับแบบสอบถามจำนวน 30 คนเพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) กำหนดค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์คุณภาพของเครื่องมือซึ่งได้เท่ากับ 0.93 (Cronbach, 1990)

3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามผ่าน Google Form จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 278 คน จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าร้อยละและตารางบรรยายประกอบ และนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพเกี่ยวกับการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายของคะแนน เกณฑ์การให้คะแนนสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้สถิติพื้นฐาน ใช้เกณฑ์การแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 หน้า 103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 -5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 -4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 -3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 -2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาโดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ใช้สถิติทดสอบเอฟ (F-test) เพื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างเป็นคู่ด้วยวิธีแอลเอสดี (L.S.D.) ของฟิชเชอร์ (Fisher)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาด้านค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

สถานศึกษา ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.36) รองลงมา คือ ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.29) ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.31) และด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.32) ตามลำดับ โดยมีรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	4.44	0.29	มาก
การประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น	4.24	0.31	มาก
การนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา	4.48	0.36	มาก
การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล	3.78	0.32	มาก
รวมเฉลี่ย	4.24	0.26	มาก

จากตาราง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1.1 ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรฯ ให้นักเรียนรู้จักตนเอง รู้จักอาชีพ และแนวโน้มตลาดแรงงาน รองลงมา คือ สถานศึกษามีการนำข้อมูลผลการเรียน การทำกิจกรรม มาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียน และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนรู้จักความถนัด ความสามารถของตน เพื่อการเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับตนเอง 1.2 ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ สถานศึกษาประสานและร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น ในการเสริมทักษะและการสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพ รองลงมาคือ สถานศึกษาประสานและร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการจัดหาสื่อการสอน ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ และสถานที่ฝึกประสบการณ์อาชีพ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สถานศึกษามีการประสานงานและร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ในการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะและการสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพ 1.3 ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ สถานศึกษามีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ รองลงมา คือ สถานศึกษามีการบูรณาการเนื้อหาอาชีพและกิจกรรมการเรียนการสอนอาชีพได้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบท และความต้องการ เพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่การประกอบอาชีพได้ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนได้ค้นหา

ความถนัด ความต้องการ ค้นพบตัวตน วางแผนเส้นทางการศึกษาต่อและการมีงานทำ ผ่านการจัดการเรียน การสอน และ 1.4 ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีการกำหนดแนวทางการวัด และประเมินผลใน การสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพของนักเรียน รองลงมา คือ สถานศึกษาจัดทำแนวทางการวัดผลด้านความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามสภาพจริง และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สถาน ประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการวัด และประเมินผลในการสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพของ นักเรียน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนใน สถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม จำแนก ตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดของสถานศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ

ที่	รายการ	ชาย		หญิง		t	p
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1	ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	4.44	0.27	4.45	0.30	.118	.851
2	ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการ ร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น	4.27	0.29	4.23	0.32	1.186	.237
3	ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา	4.46	0.34	4.49	0.38	.693	.489
4	ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล	3.83	0.30	3.75	0.33	1.923	.056
รวมเฉลี่ย		4.25	0.24	4.23	0.28	.631	.222

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง

ที่	รายการ	ผู้บริหาร		ครู		t	p
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1	ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	4.42	0.28	4.45	0.29	0.506	.613
2	ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการ ร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น	4.24	0.34	4.25	0.30	0.208	.835
3	ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา	4.46	0.36	4.48	0.36	0.390	.697
4	ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล	3.75	0.31	3.79	0.32	0.747	.456
รวมเฉลี่ย		4.22	0.27	4.24	0.26	0.558	.577

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ที่	รายการ	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		t	p
		$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D		
1	ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	4.43	0.29	4.47	0.28	1.186	.641
2	ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น	4.23	0.30	4.27	0.33	.792	.409
3	ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา	4.46	0.37	4.52	0.35	1.159	.730
4	การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล	3.78	0.31	3.78	0.33	.122	.762
รวมเฉลี่ย		4.22	4.23	0.26	4.26	0.27	.914

ตารางที่ 5 แสดงผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ที่	รายการ	แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
1	ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.203 23.545 23.747	2 274 277	.101 .086	1.183	.308
2	ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.113 26.662 26.775	2 274 277	.056 .097	.582	.560
3	ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.307 37.315 37.623	2 274 277	.154 .136	1.132	.324
4	การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.459 28.638 29.097	2 274 277	.230 .104	2.204	.112
รวมเฉลี่ย		ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.252 19.684 19.935	2 274 277	.126 .072	1.759	.174

ตารางที่ 6 แสดงผลการเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ที่	รายการ	แหล่งความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
1	ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.015 23.733 23.747	2 274 277	.005 .087	.056	.982
2	ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.198 26.577 26.775	2 274 277	.066 .097	.679	.565
3	ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.341 37.281 37.623	2 274 277	.114 .136	.836	.475
4	การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	.035 29.062 29.097	2 274 277	.012 .106	.110	.954
รวมเฉลี่ย		ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.73 19.862 19.935	3 274 277	.024 .072	.336	.799

จากตารางที่ 2 – 6 ผลการศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเพศ เมื่อพิจารณาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน ด้านตำแหน่ง เมื่อพิจารณาในภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน ด้านวุฒิการศึกษา เมื่อพิจารณาในภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน ด้านประสบการณ์การทำงาน เมื่อพิจารณาในภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน และ ด้านขนาดของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาในภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

ผลการศึกษาพบว่า ผลการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นผลจาก

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ได้ดำเนินงานภายใต้นโยบายและแนวทางการดำเนินงานเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏผล ดังนี้

1.1 ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนนั้น เริ่มต้นจากการวัดความสนใจด้านอาชีพก่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรปวีณ์ ธนตันคพันธ์, พจิตรรา ธงพานิช และสฤณี ศรีขาว (2566) ที่กล่าวว่า ความสนใจเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้สิ่งเร้าและเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้านั้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการตอบสนองอย่างเต็มใจและเกิดความพึงพอใจในการรับรู้ให้จิตใจตอบสนองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการสร้างความสนใจและความสนใจจะมีมานานเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานะของจิตใจหรือความรู้สึก นอกจากนี้ความสนใจยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านการเรียนหรือการทำงานสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติยา อิงเอนู (2566) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการฝึกทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนท่านผู้หญิงพรสม กุณทลจินดา จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า ผลการสำรวจความต้องการฝึกอาชีพของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมทักษะอาชีพทั้ง 5 กิจกรรม มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด

1.2 ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน ชุมชน ผู้ประกอบการ ราษฎรชาวบ้าน และผู้ปกครอง เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า การประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายพัฒนาการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน เป็นวิทยากรให้ความรู้ การร่วมกันพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายและการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อระดมทรัพยากรในการสนับสนุนนักเรียน ครู และโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาที่มีการนำผู้รู้ท้องถิ่น ราษฎรชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีทักษะอาชีพ อยู่ในระดับดี 2) นักเรียนมีคุณลักษณะในการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับดีและ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเรื่องของดีบ้านแพ้ว อยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนำแผนการจัดเสริมทักษะอาชีพมารวมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นให้กับนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนสามารถค้นหาความถนัดและความต้องการของตนเอง รวมถึงการค้นพบตัวตนและวางแผนเส้นทางการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักสูตรการงานอาชีพไปสู่การปฏิบัติเป็นการสร้างและพัฒนาความสามารถ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นในการแสวงหาโอกาสในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ

สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้อย่างรูปแบบๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์ของรูปแบบๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การวัดผล ประเมินผลจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ที่จะบอกให้รู้ว่า เมื่อจัดการเรียนรู้เสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่เพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อัญชลี ธรรมะวิสิฏ์ (2562) ที่กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลมิได้ทำเฉพาะเมื่อกระบวนการเรียนรู้จบลง แล้วเท่านั้น แต่เกิดขึ้นตลอดเวลาของการดำเนินจัดการเรียนรู้ เนื่องจากการวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรม ที่สอดคล้องอยู่ทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นการประเมินจึงเริ่มตั้งแต่ประเมินก่อนเรียน ประเมิน ขณะเรียน และประเมินหลังเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของเสาวลักษณ์ ขาวเขียว, กษมา ศรีสุวรรณ และ บุญเลิศ วีระพรกานต์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมทักษะอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสิชล 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานทักษะอาชีพตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงส่วนหนึ่ง มีกระบวนการด้านการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงาน และ มีการวัดและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการส่งเสริมทักษะอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบแนวทางการส่งเสริมทักษะอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

2.1 ด้านเพศ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ไม่ ว่าเพศหญิงหรือเพศชายมีความรู้เกี่ยวกับการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนที่ไม่แตกต่างกันเนื่องจากดำเนินงาน ภายใต้อนโยบาย จุดเน้น และแนวทางการดำเนินงานเดียวกัน สอดคล้องกับมานพ เสียมไหม, วีระยุทธ ชาดะ กาญจน์ และสุระพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงาน อาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยจำแนกตามเพศ ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 ด้านตำแหน่ง ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

ได้ดำเนินงานภายใต้นโยบาย จุดเน้น และแนวทางการดำเนินงานเดียวกัน ส่งผลให้มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพตามที่กำหนด

2.3 ด้านวุฒิการศึกษา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปฏิบัติตามนโยบายการจัดการศึกษา แนวทางการดำเนินงานและการปฏิบัติงานด้านการศึกษาในลักษณะเช่นเดียวกัน ส่งผลให้การบริหารจัดการการศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีความคล้ายคลึงหรือเหมือนกัน สอดคล้องกับรุ่งระวี เมฆโลย (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.4 ด้านประสบการณ์การทำงาน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ได้ดำเนินงานภายใต้นโยบาย จุดเน้น และแนวทางการดำเนินงานเดียวกัน ส่งผลให้มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ ชยพล มาลากุลตะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพของโรงเรียนเฉพาะความพิการสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นครูต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพของโรงเรียนเฉพาะความพิการสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดลพบุรี จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

2.5 ด้านขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้งหมด 183 เขต จำนวน 6,854 โรงเรียน ซึ่งครอบคลุมทุกขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ หรือขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ล้วนดำเนินงานภายใต้นโยบายและแนวทางการดำเนินงานเดียวกันทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีการกำกับติดตามให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 และนโยบายของสำนักงานของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้ทุกสถานศึกษาต้องดำเนินงานเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิเคราะห์ระดับการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น ขณะที่ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลยังต่ำสุด ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนยังขาดเครื่องมือประเมินทักษะอาชีพที่เป็นมาตรฐาน และเมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ไม่พบความแตกต่างตามเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านการสำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ ผู้บริหารและครูควรจัดทำเครื่องมือ และรูปแบบกระบวนการในการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักความถนัด ความสามารถของตน เพื่อการเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับตนเองอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมกำหนดความรู้ทักษะอาชีพและคุณลักษณะที่จำเป็น ผู้บริหารและครูควรมีการประสานงานและร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านและสถานประกอบการในชุมชน ให้มีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะและการสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพแก่นักเรียน

1.3 ด้านการนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารและครูควรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นหาความถนัด ความต้องการ ค้นพบตัวตน วางแผนเส้นทางการศึกษาต่อ และการมีงานทำ ผ่านการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมแนะแนว

1.4 ด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล ผู้บริหารและครูควรมีการประเมินผลจากการฝึกประสบการณ์อาชีพในสถานการณ์จริงหรือในสถานประกอบการจริง เพื่อให้การวัดและประเมินผลสามารถครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านทักษะกระบวนการทำงาน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้านการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.3 ควรมีการนำผลข้อมูลจากการศึกษา ไปสร้างแนวทางให้สถาบันการศึกษาที่เน้นพัฒนาด้านอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล กับทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพของนักเรียน*.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

<https://psdg.moe.go.th/wpcontent/uploads/2023/06/2.-แนวทางการเสริมทักษะอาชีพ.pdf>

กิตติยา อิงเณ. (2566). *แนวทางการฝึกทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนท่าวนผู้หญิงพรสม ภูมทลจินดา ตำบลสามหมื่น อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้)*. DSpace at Maejo University.

<http://202.28.38.45/dspace/handle/123456789/1619>

ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). *การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี)*. RBRU e-Theses.

<https://etheses.rbru.ac.th/showthesis.php?theid=340&group=20>

ฉัตรปวีณ์ ธนตันนัคพันธ์, พิจิตรา ธงพานิช, และสฤชดี ศรีขาว. (2023). การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพและการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(4), 343–360.

ชยพล มาลากุลตะ (2566) *แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพของโรงเรียนเฉพาะความพิการสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดลพบุรี, วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3 (3), 123-140

ซอพี ราเซ. (2560). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอย่างแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 3(2), 99–118.

ณัฐธินิชา พรปทุมชัยกิจ. (2564). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(2), 126–138.

ทวีศักดิ์ สมนอก. (2562). *การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)*.

ทัศน์พล แก้วเพชรบุตร และวิภาดา ประสารทรัพย์. (2022). การบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของ
ผู้เรียน. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4*. (หน้าที่ 1372-1378).

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

บุญชม ศรีสะอาด (2553) *การวิจัยทางการศึกษา*. สุวีริยาสาส์น.

ปนัดดา นกแก้ว. (2562). *ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
จังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).

DSpace at Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

<http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/3711>

ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2562). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. หก.มีน ชัพ
พลาย.

พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์. (2566). *รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร). NU Intellectual Repository.

<https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5938>

มานพ เสียมไหม, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ และสุระพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธ. (2564). การบริหารจัดการสถานศึกษา
เพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(11),
227–241.

รุ่งระวี เมฆลอย (2560) การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างทักษะของผู้เรียนใน
ศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3,
*วารสารวิชาการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.*

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2561). ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการแพทย์ปทุมธานี*, 11(2),
307–318.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพ.*
สำนักงาน.

https://www.esbuy.net/_files_school/00000883/document/00000883_0_20200309-113210.pdf

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570.*
กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). *เป้าหมายการเสริมทักษะอาชีพในสถานศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. <http://www.guidestudent.obec.go.th/>
- เสาวลักษณ์ ขาวเขียว, กษมา ศรีสุวรรณ, & บุญเลิศ วีระพรกานต์. (2565). แนวทางการส่งเสริมทักษะอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสิชล 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4. *Journal of MCU Humanities Review*, 8(1), 57–74.
- อัญชลี ธรรมะวิสิฏ์กุล. (2562). *แนวคิดการวัดผลและประเมินผลการจัดการศึกษาอาชีพ*. <http://panchalee.wordpress.com/2013/07/06/แนวคิด-การวัดผลและประเมินผลการจัดการศึกษาอาชีพ/>
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (5thed.). Harper & Row, Publisher.
- Pérez, L., Garnica, M., & Moreno, E. M. (2021). Skills for a working future: How to bring about professional success from the educational setting. *Education Sciences*, 11(1), 27. <https://doi.org/10.3390/educsci11010027>
- Kennedy, T. J., & Sundberg, C. W. (2020). 21st century skills. In *Science education in theory and practice: An introductory guide to learning theory*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-43620-9_32
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*, *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Kubiszyn, T., & Borich, G. D. (2024). *Educational Testing and Measurement* (12thed.). John Wiley & Sons.
- Leithwood, K., Sun, J., & Schumacker, R. (2020). How school leadership influences student learning: A test of “The four paths model.” *Educational Administration Quarterly*, 56(4), 570–599. <https://doi.org/10.1177/0013161X19878772>
- Robinson, V., & Gray, E. (2019). What difference does school leadership make to student outcomes? *Journal of the Royal Society of New Zealand*, 49(2), 171–187. <https://doi.org/10.1080/03036758.2019.1582075>

การ

สอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา

ด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง

เพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ

เกวรินทร์ สังกี้แก้ว^{1*} วราภรณ์ ไทยมา²

รับบทความ: 18 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2568 ตอบรับบทความ: 27 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษาด้วยกระบวนการเรียนการสอน TPR ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของผู้เรียน 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียน-หลังเรียน ด้านคำศัพท์ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง และ 3) วัดทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษาด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง และ แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน ทั้งหมด 10 ข้อ 10 คะแนน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการสอนแบบTRP เพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ นักเรียนได้ทำงานตามระดับความสามารถของตนเองได้แบ่งปันความรู้และความเข้าใจ เพื่อให้กิจกรรมประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและนักเรียนได้เผชิญโจทย์หรือสถานการณ์ปัญหาที่ครูกำหนดให้ สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และจดจำประโยคคำสั่งต่าง ๆ ได้ดี 2) ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.97 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 และผลการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.35 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.73 และ 3) ผลการทดสอบทักษะการฟัง-พูดของผู้เรียน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: การสอนภาษาอังกฤษ ทวิ/พหุภาษา กระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง TPR

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

* อีเมล: yammiehong36@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Teaching English through a Bilingual/ Multilingual Approach Using Total Physical Response (TPR) to Enhance Academic Achievement and English Listening and Speaking Skills

Kewarin Sangsikaew ^{1*}

Waraporn Thaima ²

Abstract

The objectives of this study were: 1) to design English instruction through a bilingual/multilingual approach using the Total Physical Response (TPR) method to promote students' listening and speaking skills; 2) to compare students' vocabulary achievement before and after receiving instruction based on the bilingual/multilingual TPR approach; and 3) to assess students' English listening and speaking skills after learning through the TPR method. The research instruments included bilingual/multilingual English lesson plans incorporating the TPR method and a pre-test and post-test consisting of 10 multiple-choice items with a total score of 10 points. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and dependent t-test. The findings revealed that: 1) The instructional design enabled students to perform according to their abilities, share knowledge and understanding, and participate in learning activities that were aligned with their daily lives. This led to meaningful learning experiences and enhanced their ability to recall various command sentences effectively. 2) The average pre-test score was $\bar{x} = 0.97$ with a standard deviation (SD) of 0.90, while the post-test score increased significantly to $\bar{x} = 9.35$ with a standard deviation of 0.73. 3) All 34 students (100%) achieved the minimum listening-speaking proficiency benchmark of 70%, indicating a high level of success in developing English oral communication skills through the TPR approach.

Keywords: Teaching English, A Bilingual/Multilingual Manner, Total Physical Response (TPR)

¹ Master of Educational Administration, Graduate College of Management, Sripatum University

* Email: yammiehong36@gmail.com

² Lecturer of Educational Administration, Graduate College of Management, Sripatum University

บทนำ

ในปัจจุบันภาษาอังกฤษคือภาษานานาชาติ เป็นภาษาที่มีมนุษย์บนโลกใช้ติดต่อสื่อสารกันเป็นหลักมากที่สุดในโลก เป็นภาษาหลักของประชากรกว่า 360 ล้านคน อีกทั้งยังเป็นภาษาที่สองของประชากรกว่า 750 ล้านคนทั่วโลก นอกจากนี้ภาษาอังกฤษยังถือเป็นภาษาทางการของ 61 ประเทศและเป็นภาษาหลักในหลายรัฐทั่วโลกอีกด้วย จึงถือเป็นภาษากลางที่ใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างประชากรในประเทศต่าง ๆ ทั้งในส่วนของการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทำให้สื่อที่เผยแพร่ในระดับนานาชาติ จะใช้ภาษาอังกฤษทั้งสิ้น เช่นเดียวกัน ไม่ว่าแต่ละคนหรือแต่ละประเทศจะมีภาษาเป็นของตัวเอง แต่เมื่อต้องติดต่อสื่อสารกับคนอื่นที่มาจากต่างภาษา วัฒนธรรม ทุกคนจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุผลนี้ ทุกชาติจึงบรรจุวิชาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองรองลงมาจากภาษาประจำชาติ เป็นแกนหลักของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิต (Engduo Thailand, 2025) อีกทั้งภาษาอังกฤษยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถและยกระดับอาชีพของคนทำงานในยุคปัจจุบัน เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ และแวดวงธุรกิจมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว การศึกษา ธุรกิจระหว่างประเทศหรืองานวิจัย การใช้และการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ จะทำให้มีโอกาสเข้าถึงทางเลือกในอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย จำเป็นต้องมีการพัฒนาอีกมาก ระบบการศึกษาของไทยเป็นการยึดตนเองเป็นหลัก ผู้มีหน้าที่และมีอำนาจจัดการศึกษาแต่ละคนที่สับเปลี่ยนกันมา ควรทำการตรวจสอบอย่างละเอียดว่าอะไรที่ควรคงไว้ อะไรที่ควรปรับปรุง ก็ควรจะทำ โดยคำนึงถึงผลข้างเคียงและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตระหนักว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่ออนาคตอย่างไร ความประทับใจครั้งแรกนั้นก็สำคัญมาก ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ (ชุมพล ปานเกตุ และคณะ, 2563)

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษาโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน ก็เช่นเดียวกับการเรียนการสอนภาษาไทยของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องคำนึงถึงธรรมชาติของการเรียนรู้และลักษณะของภาษา

กระบวนการสอนแบบ TPR (Total Physical Response) เป็นกลวิธีการสอนภาษาที่สอง (ภาษาใดก็ได้) หรือภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาที่ผู้เรียนใช้เป็นภาษาแรกหรือเป็นภาษาในชีวิตประจำวัน แนวทางที่ใช้ในการคิดค้นกลวิธีนี้เกิดขึ้นเมื่อ Asher (1964) พยายามหาวิธีที่จะสอนภาษาที่สองในแนวทางของทฤษฎีเหตุผล (Cause Effect Theory of Learning) กล่าวคือ ถ้าต้องการซึมซับภาษาที่สองจะต้องจัดการให้ข้อมูลดิบที่เข้ามาในสมองได้รับการประเมินว่า “เป็นจริง” หรือ “น่าเชื่อถือ” วิธีการสอนแบบ TPR ซึ่งย่อมาจากคำว่า Total Physical Response (มูลนิธิการศึกษาต่อปริญญาตรี, 2565) วิธีสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง หรือ TPR เป็นวิธีการสอนภาษาตามแนวธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาตามวัยและธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาวิธีนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฝนการฟังให้มาก พร้อมทั้งปฏิบัติตาม หรือโต้ตอบด้วยท่าทางเพื่อสื่อความหมาย ทำให้

ผู้เรียนจำคำศัพท์ได้เร็ว เรียนรู้ได้เร็ว มีความคงทนในการเรียนรู้ และพูดตามได้เมื่อได้รับการฝึกฟังนานพอสมควร ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจในการพูด เป็นเหตุให้มีแรงจูงใจในการที่จะเรียนต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาผู้วิจัยในฐานะครูได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของการเรียนรู้ภาษา ผู้วิจัยจึงสนใจนำวิธีการสอนแบบการตอบสนองด้วยท่าทาง (Total Physical Response: TPR) มาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โดยอาศัยแนวทางทวิ/พหุภาษาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การดำเนินการในครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนต่อการเรียนภาษาอังกฤษในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษาด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทางที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของผู้เรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ ก่อนเรียน-หลังเรียน ด้านคำศัพท์ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง
3. เพื่อวัดทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแบบตอบสนองด้วยท่าทาง

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการสืบค้นเอกสาร งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้แนวทางทวิ/พหุภาษา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาที่ตนเองถนัดควบคู่กับภาษาที่สอง ช่วยเสริมพัฒนาการทางภาษาและการคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่เสนอแนวคิดการใช้ภาษาแบบยืดหยุ่น (translanguaging) ซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้เป็นธรรมชาติมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของห้องเรียนที่มีนักเรียนชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม

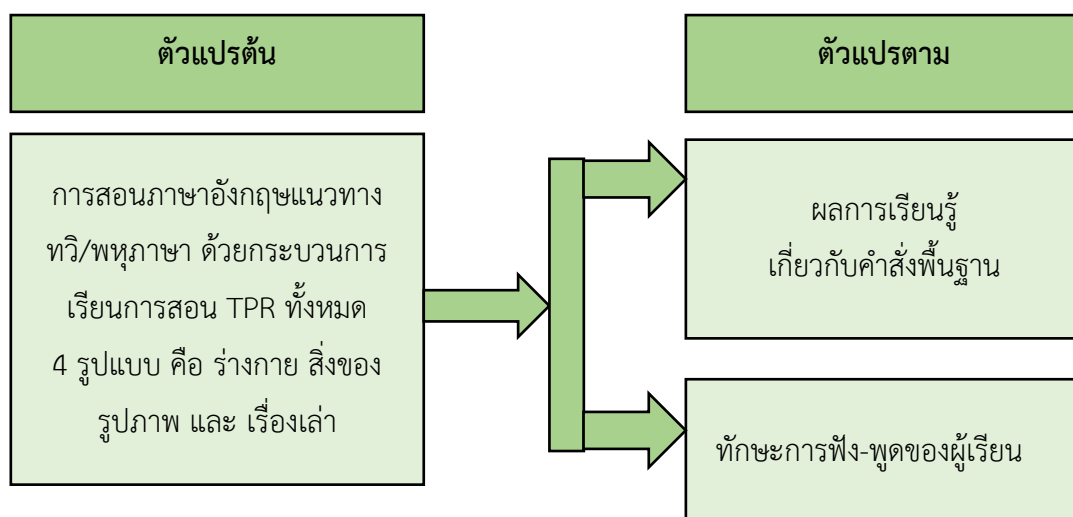
นอกจากนี้ วิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง หรือ TPR ซึ่งพัฒนาโดย Asher (1977) เป็นแนวทางการสอนที่ผสมผสานคำสั่งทางภาษากับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ช่วยลดความวิตกกังวลในการเรียนภาษา และกระตุ้นความจำในระยะยาว ผู้เรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธี TPR มีพัฒนาการด้านการฟังและการพูดภาษาอังกฤษที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนระดับประถมศึกษา ด้านทักษะการฟังและการพูด ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนภาษาที่สอง ผู้เรียนควรได้รับการป้อนข้อมูลทางภาษาที่มีความหมายและมีโอกาสฝึกใช้ภาษาจริงอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารได้ งานวิจัยในประเทศไทย

เช่น พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2567) ยืนยันว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบริบทและการเคลื่อนไหวควบคู่ไปกับการใช้ภาษาช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำคำศัพท์และโครงสร้างประโยคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า การสอนภาษาอังกฤษโดยใช้แนวทางทวิ/พหุภาษาร่วมกับวิธี TPR เป็นการบูรณาการที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนในวัยเริ่มต้น ซึ่งไม่เพียงส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา แต่ยังตอบสนองต่อความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาแนวทางดังกล่าวเพื่อประเมินผลต่อการเรียนรู้คำศัพท์ และทักษะการฟัง-พูดของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีพื้นฐานทางภาษาที่หลากหลาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี วิธีการสอนตามหลักการการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอน TPR วิธีการสอนที่เน้นการใช้การเคลื่อนไหวร่างกายร่วมกับการฟังเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและจดจำคำศัพท์หรือประโยคในภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น TPR มีทั้งหมด 4 รูปแบบใหญ่ คือ ร่างกาย สิ่งของ รูปภาพ และ เรื่องเล่า ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของผู้เรียน มุลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ (2564) โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาแม่ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาและความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัยคือ โรงเรียนบ้านริมใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 5 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 146 คน กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านริมใต้ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1 ห้อง โดยใช้วิธีการ โดยวิธีการสุ่ม Simple Random Sampling ซึ่งได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/5 จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง เพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง TPR English ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (แผนการจัดการเรียนรู้ 16 แผนการเรียนรู้/18 ชั่วโมง) สร้างตามแนวคิดของมูลนิธิการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และ 2) แบบทดสอบก่อน - หลังเรียน เรื่อง TPR English ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งหมด 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t – test for dependent samples

ผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษาด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทางเพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง TPR English ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Warm up) ขั้นนำเสนอ (Presentation) ขั้นฝึกทักษะ (Practice) ขั้นนำไปใช้ (Production) และขั้นสรุป (Wrap up) โดยแนวการสอนรูปแบบ TPR มีกระบวนการสอน ดังนี้ 1) ครูออกคำสั่งแล้วทำท่าทาง เรียงตามลำดับ จำนวน 3 รอบ 2) ครูขออาสาสมัครจำนวน 2 คนออกมาหน้าชั้นเรียน เพื่อทำตามคำสั่ง จำนวน 3 รอบ 3) ครูออกคำสั่ง จากนั้นครูและอาสาสมัครทำท่าทางตามคำสั่งพร้อมกัน จำนวน 3 รอบ 4) ครูออกคำสั่ง แล้วให้อาสาสมัครทำตามคำสั่ง จำนวน 3 รอบ 5) ครูออกคำสั่ง แล้วให้อาสาสมัครและนักเรียนในห้องทำตาม จำนวน 3 รอบ 6) นักเรียนอาสาสมัครกลับเข้าที่ 7) ครูออกคำสั่ง แล้วให้นักเรียนในห้องทำตาม จำนวน 3 รอบ โดยทั้งสองเทคนิคจะมีการจัดกลุ่มนักเรียนคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่ม 4-5 คน ทำให้นักเรียนได้ทำงานตามระดับความสามารถของตนเอง ได้แบ่งปันความรู้ และความเข้าใจ เพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้กิจกรรมประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และนักเรียนได้เผชิญโจทย์ หรือสถานการณ์ปัญหาที่ครูกำหนดให้ สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และจดจำประโยคคำสั่งต่าง ๆ ได้ดี

2. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง TPR English โดยการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง พบว่า ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 0.97 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.90 และผลการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 9.35 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.73 แสดงว่า ผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ ผลการเรียนรู้ด้านคำศัพท์ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังตารางที่ 1 แสดงต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการเรียนรู้ด้านคำศัพท์ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ลำดับ เลขที่	คะแนนแบบทดสอบ จำนวน 10 คะแนน		ลำดับ เลขที่	คะแนนแบบทดสอบ จำนวน 10 คะแนน	
	ก่อนเรียน	หลังเรียน		ก่อนเรียน	หลังเรียน
1.	1	10	18.	0	9
2.	2	10	19.	0	10
3.	2	10	20.	0	9
4.	1	9	21.	0	9
5.	0	8	22.	1	10
6.	2	10	23.	0	10
7.	1	9	24.	1	10
8.	2	9	25.	1	10
9.	3	10	26.	0	9
10.	1	8	27.	0	9
11.	0	8	28.	0	10
12.	0	8	29.	2	10
13.	2	9	30.	2	10
14.	1	9	31.	2	10
15.	0	9	32.	2	10
16.	0	8	33.	1	9
17.	2	10	34.	2	1

ตารางที่ 2 ผลทดสอบความแตกต่างของการเรียนรู้ด้านคำศัพท์ของผู้เรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	df	Sig
ก่อนเรียน	34	0.97	0.90	59.82**	33	0.00
หลังเรียน	34	9.35	0.73			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการทดสอบทักษะการฟัง-พูดของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแบบตอบสนองด้วยท่าทาง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีนักเรียนได้คะแนนสูงสุด 10 คะแนน จำนวน 17 คน ได้คะแนน 9 คะแนน จำนวน 12 คน และได้คะแนน 8 คะแนน จำนวน 5 คน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ ทักษะการฟัง-พูดของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแบบตอบสนองด้วยท่าทาง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

อภิปรายผล

จากผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา ด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง เพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง TPR English ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์จากการฟังและการทำตามท่าทางของครูหรือเพื่อน จากนั้นจึงทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ ลดความตึงเครียดจากการเรียนภาษา และกล้าแสดงออกมากขึ้น ทั้งยังส่งเสริมการเกิดความจำระยะยาว เนื่องจากสมองเชื่อมโยงข้อมูลทางภาษากับการเคลื่อนไหวทางกายภาพ การเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงแค่การท่องจำ แต่เป็นการเข้าใจผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมินตรา ชงภักดี และชวนพิศ รักษาพวก (2566) ที่เสนอว่า TPR จำลองกระบวนการเรียนรู้ภาษาของเด็กเล็ก คือเริ่มจากการฟังซ้ำ ๆ แล้วจึงค่อยพูดออกมาเมื่อพร้อม และช่วยลดแรงกดดันในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยข้อนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Duan (2021) ที่พบว่า การใช้วิธี TPR กับเด็กปฐมวัยช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจภาษาใหม่ได้อย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากความกดดัน ทั้งยังเกิดความจำระยะยาวและมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้กิจกรรมที่มีลักษณะเคลื่อนไหว การแสดง และบทบาทสมมติ ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และยังเชื่อมโยงกับ Jayanti and Rachmawati (2025) ที่พบว่า วิธี TPR ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรียนรู้คำศัพท์ได้ดี และสามารถควบคุมชั้นเรียนได้ง่ายขึ้นในบริบทของผู้เรียนระดับต้น

2. ผลการเรียนรู้ด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนด้วยกระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย พรหมมารักษ์ (2564) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐานควบคู่กับกิจกรรมที่เน้นภาระงาน สามารถส่งเสริมทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชาติพันธุ์ลาหู่ให้พัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในระดับประถมศึกษาตอนต้น ในประเด็นนี้ยังสัมพันธ์กับผลวิจัยของ Jayanti and Rachmawati (2025) ที่พบว่า นักเรียนระดับประถมที่เรียนภาษาอังกฤษผ่านวิธี TPR สามารถจดจำคำศัพท์และโต้ตอบด้วยท่าทางได้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า TPR เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ภาษาสำหรับผู้เรียนระดับเริ่มต้น และสามารถสร้างผลลัพธ์ทางวิชาการที่ชัดเจนได้

3. ผลการทดสอบทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 เป็นจำนวน 100% ของผู้เรียน แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการนำกระบวนการ TPR มาใช้พัฒนาทักษะภาษาซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้และสนับสนุนผลการวิจัยของพรสวรรค์ แก้วธรรมานุกุล (2565) ที่พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบธรรมชาติ (Natural Approach) มีพัฒนาการด้านการฟังและพูดอยู่ในระดับ A2 ตามเกณฑ์ CEFR และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ในทำนองเดียวกัน Duan (2021) รายงานว่า หลังจากเด็กปฐมวัยได้รับการสอนด้วยวิธี TPR เป็นเวลา 4 เดือน พบว่า คะแนนทดสอบทั้งในด้านการเชื่อมโยงคำศัพท์ การฟัง และการพูดของเด็กมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น มีความกล้าแสดงออก และสามารถใช้อาษาผ่านกิจกรรมได้อย่างมั่นใจ ซึ่งเป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านการเคลื่อนไหวและสถานการณ์จำลองมีผลต่อพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียนในช่วงวัยต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษา โดยใช้กระบวนการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก และกิจกรรม TPR ที่เน้นการเคลื่อนไหวตามคำสั่งผ่านการจัดกลุ่มนักเรียนแบบคละระดับ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้ตามบริบทชีวิตประจำวัน ผลการเรียนรู้ด้านคำศัพท์พบว่าค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 9.35$, $SD = 0.73$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 0.97$, $SD = 0.90$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยืนยันสมมุติฐานที่ว่า การเรียนการสอนรูปแบบดังกล่าวช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ นักเรียนทุกคน (ร้อยละ 100) สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินทักษะการฟัง-พูดที่ร้อยละ 70 โดยมีถึงครึ่งหนึ่งที่ได้คะแนนเต็ม

แสดงให้เห็นว่าแนวทางการสอนนี้ส่งผลดีอย่างเป็นรูปธรรมต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนวทางทวิ/พหุภาษาร่วมกับกระบวนการตอบสนองด้วยท่าทาง ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้เรียนอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการเรียนรู้ภาษาและสามารถเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนว Active Learning ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครู หรือจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการสอนภาษาอังกฤษที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น โดยเฉพาะการใช้กิจกรรมที่เน้นการฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ TPR และเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางภาษา
3. การขยายผลการใช้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวทางทวิ/พหุภาษาและ TPR มีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ เช่น นักเรียนชาติพันธุ์ หรือนักเรียนในพื้นที่ชายขอบ ซึ่งสามารถช่วยลดอุปสรรคด้านภาษาและส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

บรรณานุกรม

- ฉัตรชัย พรหมมารักษ์. (2564). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุภาษาโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐานร่วมกับวิธีการสอนภาษาโดยเน้นภาระงาน เพื่อเสริมสร้างทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.) Phayao Digital Collection.
<http://202.28.20.112/dspace/bitstream/123456789/513/1/62170488.pdf>
- ชุมพล ปานเกตุ, จิตภินันท์ เหมือนเดย, ไพรัช ปานเกตุ และปรีชา สุขเกษม. (2563). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยสำเร็จหรือล้มเหลว. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 8(1), 341-350.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2567). *เทคนิคการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เพชรเกษมการพิมพ์.

- พรสวรรค์ แก้วธรรมานุกุล. (2565). การพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนแบบธรรมชาติ (Natural Approach) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร). NU Intellectual Repository. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5535?mode=simple>
- มินตรา ธงภักดี และชนวนพิศ รักษาพวง. (2566). การพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบตอบสนองด้วยท่าทาง (TPR) ร่วมกับแบบฝึกทักษะ. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 14(1), 126-139.
- มูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์. (2564). คู่มือการสอน โดยใช้แนวทางการตอบสนองทางร่างกาย หรือ ทีพื่อมูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์. CMRU MOOCs. <https://cmrumooc.teachable.com/courses/enrolled/2683434>
- Asher, J. (1996). *Learning another language through actions* (5th ed). Sky Oaks Production.
- Duan, Y. (2021). The application of total Physical Response (TPR) method in preschool children's English teaching. *Theory and Practice in Language Studies*, 11(10), 1323–1333. <https://doi.org/10.17507/tpls.1110.22>
- Engduo Thailand. (2568) ความสำคัญของภาษาอังกฤษ. สถาบันสอนภาษาอังกฤษไอ้. <https://engduothailand.com/importance-of-english/>
- English for Lawyers & More Duangden. (2565, 5 กุมภาพันธ์). เทคนิคการฟังและพูดภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ (effective English listening & speaking tips). English for Lawyers & More Duangden: อาจารย์ดวงเด่น. https://www.youtube.com/watch?v=uj4_BOrl6hl
- Jayanti, S., & Rachmawati, E. (2025). Total Physical Response (TPR) method in teaching English classroom interaction for young learners. *Journal of English Education Program (JEEP)*, 12(1), 14–22. [https://doi.org/10.25157/\(jeep\).v12i1.17390](https://doi.org/10.25157/(jeep).v12i1.17390)

ความ

สัมพันธะระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1

กรวิทย์ หาญกล้า^{1*}

มิตภาณี พุ่มกล่อม²

รับบทความ: 8 สิงหาคม 2568 แก้ไขบทความ: 7 กันยายน 2568 ตอบรับบทความ: 15 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การบริหารงานพัสดุ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 14 คนและครูจำนวน 225 คนในสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 รวมทั้งหมด 239 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามพื้นที่จัดการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และมีความเชื่อมั่นของการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา และการบริหารงานพัสดุ เท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาสในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การตัดสินใจ การบริหารงานพัสดุ ผู้บริหารสถานศึกษา

¹⁻² สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

* อีเมล: aofloverat@gmail.com

The Relationship between the Decision-Making of School Administrators and Supply Management in the Opportunity Expansion Schools under the Kanchanaburi Primary Education Service Area Office 1

Korawit Hankla ^{1*}
Mitparnee Pumklom ²

Abstract

This research aimed to study the decision making of school administrators, supplies management of the opportunity expansion schools and relationship between decision making of school administrators and supplies management of the opportunity expansion school under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 1. The samples was 239 school administrators and teachers from opportunities expansion schools consist of 14 school administrators and 225 teachers under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 1. A stratified random sampling method based on the study area. The research tools are approximately 5 levels with content accuracy of 1.00 and has a confidence of 0.98. Statistics used in data analysis include percentage, average, standard deviation and Pearson correlation coefficient analysis. Set a statistical significance level at 0.05. The findings were as follows: 1. The decision making of school in opportunity expansion schools was overall and each individual aspect at highest level. 2. Supplies management of the overall and each individual opportunity expansion schools, overall and each individual aspect at highest level. And 3. The relationship between decision making of school administrators and supplies management of the opportunity expansion school under the Kanchanaburi Primary Educational Service Area Office 1 was found to be positively correlated at a high level, with statistical significance.

Keywords: Decision, Supplies Management, Educational Institution Administrators

¹⁻² Department of Educational Administration, Kanchanaburi Rajabhat University

* Email: aofloverat@gmail.com

บทนำ

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ และยอมรับในทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม แผนดังกล่าวมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โครงสร้างประชากรที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และความต้องการทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้ในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0

ยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญภายใต้แผนการศึกษาแห่งชาติ คือ การพัฒนาศักยภาพของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งการบริหารจัดการในสถานศึกษาต้องมีความพร้อมทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน และระบบการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารพัสดุ ซึ่งถือเป็นกลไกสนับสนุนสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษา

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารพัสดุของหน่วยงานภาครัฐ โดยเน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม แนวทางดังกล่าวครอบคลุมการวางแผน การจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่าย การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและเป็นระบบ เพื่อให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ ยังมีการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐเพื่อสะท้อนถึงการใช้จ่ายงบประมาณและการบริหารจัดการที่คุ้มค่า ไม่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (กระทรวงการคลัง, 2560)

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ซึ่งมีบทบาทในการกำกับดูแล และพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่รับผิดชอบ ได้มีการวางระบบการบริหารงบประมาณและพัสดุให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ โดยเน้นการวางแผนใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ การควบคุมกำกับ การเบิกจ่าย และการพัฒนาองค์ความรู้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ในโรงเรียนขยายโอกาสซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานเขตฯ พบว่ายังมีปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบและแนวทางการบริหารงานพัสดุ แม้จะได้รับการอบรมและส่งเสริมจากหน่วยงานแล้วก็ตาม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1, 2567)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำข้อมูลสารสนเทศจากงานวิจัยนี้ไปปรับปรุงหรือวางแผนนโยบายการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1
2. การบริหารงานพัสดุการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

วิไลวรรณ ศรีมันตะ สิริภัทร และธีรังกูร วรบำรุงกุล (2560) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด โดยใช้การคิดวิเคราะห์ และประเมินปัญหาหรือโอกาสที่เหมาะสมมาใช้ในสถานการณ์ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมถึงขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ

หนึ่งฤทัย มะลิทอง (2560) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการในการพิจารณาหรือประเมิน เพื่อให้สอดคล้องกับทางเลือกทางเลือกวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การ

จิตรกร จันทรสุข (2564) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเป็นกระบวนการทางตรรกวิทยาในการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาว่าแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรโดยอาศัยเหตุผล ความเป็นจริง และระยะเวลา เพื่อพิจารณาทางเลือก เกณฑ์ในการตัดสินใจที่ดีที่สุด นอกจากนี้การตัดสินใจเป็นกิจกรรมด้านเชาว์ปัญญา

ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์การตัดสินใจ สรุปได้ว่า การเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง ที่เห็นว่าดีที่สุดจากหลายทางเลือกให้เหมาะสมกับการบริหารงานหรือใช้ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องใช้ประสบการณ์ เหตุผล และความรอบคอบประกอบกันในการตัดสินใจเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุ

กระทรวงการคลัง (2560) ระบุว่า การบริหารพัสดุ หมายถึง การเก็บ การบันทึก การเบิกจ่ายการยืม การตรวจสอบ การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุ

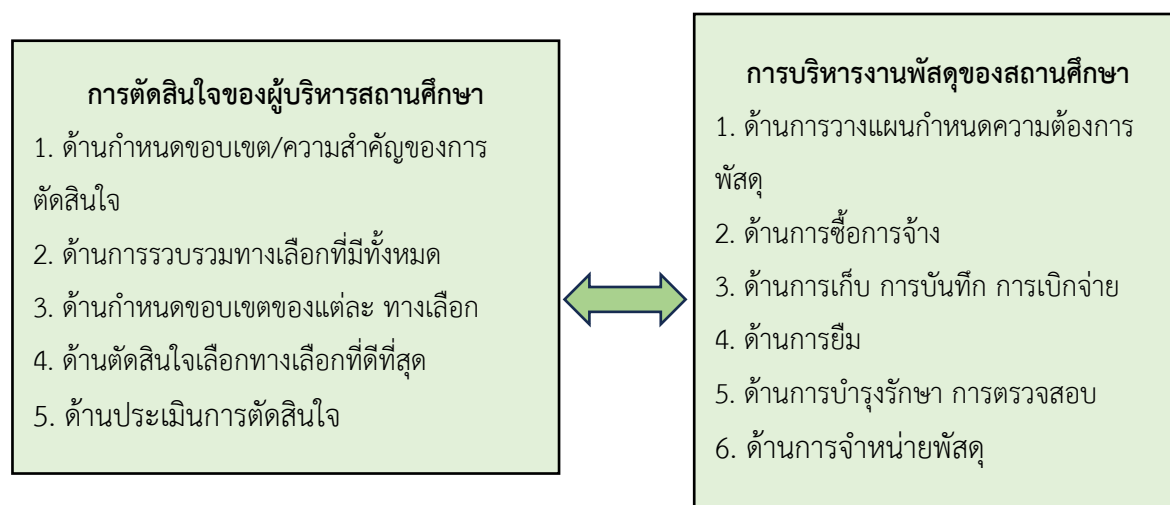
กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (2560) ระบุว่า การบริหารพัสดุ หมายถึง การให้หน่วยงานของรัฐบาลมีการควบคุมและดูแลพัสดุที่อยู่ในความครอบครองให้มีการใช้และการบริหารพัสดุที่เหมาะสมคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐบาลมากที่สุด ซึ่งรวมถึง การเก็บการบันทึก การเบิกจ่าย การยืม การตรวจสอบ การบำรุงรักษา และการจำหน่าย ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน (2561) ระบุว่า การบริหารพัสดุ หมายถึง การเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย การยืม การตรวจสอบ การบำรุงรักษา และการจำหน่าย

จากความหมายของการบริหารพัสดุดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารพัสดุ หมายถึง การนำทักษะความรู้ในการบริหารเพื่อให้การดำเนินงานพัสดุดี มีความถูกต้อง เรียบร้อย ตามกฎ ระเบียบ คำสั่งและมติของ คณะรัฐมนตรีตามหลักการบริหารพัสดุ โดยหลักการความคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้โดยการบริหารพัสดุ ของสถานศึกษา ประกอบด้วย ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย ด้านการยืมการบำรุงรักษา ด้านการ ตรวจสอบ และด้านการจำหน่ายพัสดุ เพื่อสนับสนุนและสนองความต้องการในการปฏิบัติงานให้ดำเนินไป วัตถุประสงค์ขององค์กร

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจของศศิมา สุขสว่าง (2567) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้าน กำหนดขอบเขต/ความสำคัญของการตัดสินใจ 2) ด้านรวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมด 3) ด้านกำหนดขอบเขต ของแต่ละทางเลือก 4) ด้านตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และ 5) ด้านประเมินการตัดสินใจ สำหรับแนวคิด เกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุผู้วิจัยใช้ของกระทรวงการคลัง (2560) ประกอบด้วย 22 ด้าน แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษา จำนวน 6 ด้านที่สอดคล้องกับบริบทและการใช้งานเป็นประจำของโรงเรียนขยายโอกาสของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 คือ 1) ด้านการวางแผนกำหนดความต้องการพัสดุ 2) ด้านการซื้อ การจ้าง 3) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย 4) ด้านการยืม 5) ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ และ 6) ด้านการจำหน่ายพัสดุ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 จำนวน 616 คน จากสถานศึกษา 38 แห่ง กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามตารางเคร์จซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้จำนวน 239 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามพื้นที่จัดการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ คือ เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และพื้นที่จัดการศึกษา ตอนที่ 2 การตัดสินใจของผู้บริหาร ซึ่งมี 5 ด้าน จำนวน 25 ข้อ ตอนที่ 3 การบริหารงานพัสดุ ซึ่งมี 6 ด้าน จำนวน 30 ข้อ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 จำนวน 55 ข้อ และค่าความเชื่อมั่น การตัดสินใจของผู้บริหาร และ การบริหารงานพัสดุ เท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม

การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านการกำหนดขอบเขต/ความสำคัญของการตัดสินใจ	4.59	0.31	มากที่สุด
2. ด้านการรวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมด	4.58	0.33	มากที่สุด
3. ด้านกำหนดขอบเขตของแต่ละทางเลือก	4.61	0.33	มากที่สุด
4. ด้านการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด	4.60	0.35	มากที่สุด
5. การประเมินการตัดสินใจ	4.62	0.32	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.61	0.28	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การประเมินการตัดสินใจ ($\bar{X}=4.62$) รองลงมาคือ ด้านกำหนดขอบเขตของแต่ละทางเลือก ($\bar{X}=4.61$) ด้านการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ($\bar{X}=4.60$) ด้านการกำหนดขอบเขต/ความสำคัญของการตัดสินใจ ($\bar{X}=4.59$) และด้านการรวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมด ($\bar{X}=4.58$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การบริหารงานพัสดุโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การบริหารงานพัสดุ โดยภาพรวม

การบริหารงานพัสดุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านการวางแผนกำหนดความต้องการพัสดุ	4.62	0.30	มากที่สุด
2. ด้านการซื้อการจ้าง	4.61	0.35	มากที่สุด
3. ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย	4.62	0.32	มากที่สุด
4. ด้านการยืมพัสดุ	4.63	0.35	มากที่สุด
5. ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ	4.61	0.32	มากที่สุด
6. ด้านการจำหน่ายพัสดุ	4.62	0.34	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.62	0.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานพัสดุ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการยืมพัสดุ ($\bar{X}=4.63$) รองลงมาคือ ด้านการวางแผนกำหนดความต้องการพัสดุ ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.30) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.32) ด้านการจำหน่ายพัสดุ ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.34) ด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ ($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.32) และด้านการซื้อการจ้าง ($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.35) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุ โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุ ในภาพรวม

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)							
การตัดสินใจของ ผู้บริหารสถานศึกษา	การบริหารงานพัสดุ						Y
	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	
X ₁	0.57**	0.66**	0.58**	0.67**	0.62**	0.61**	0.70**
X ₂	0.55**	0.59**	0.53**	0.53**	0.57**	0.53**	0.62**
X ₃	0.69**	0.65**	0.61**	0.60**	0.63**	0.56**	0.71**

X_4	0.56*	0.63**	0.58**	0.59**	0.60**	0.57**	0.67**
X_5	0.60**	0.60**	0.62**	0.59**	0.59**	0.57**	0.67**
X	0.74**	0.76**	0.73**	0.74**	0.71**	0.69**	0.84**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุ ในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.84$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเรียงตามลำดับค่าความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ ด้านการซื้อการจ้าง ($r=0.76$) ด้านการวางแผน กำหนดความต้องการพัสดุ ($r=0.74$) ด้านการยืมพัสดุ ($r=0.74$) ด้านการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย ($r=0.73$) และด้านการบำรุงรักษา การตรวจสอบ ($r=0.71$) สำหรับความสัมพันธ์ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านการจำหน่ายพัสดุ ($r=0.69$)

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินการตัดสินใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการรวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ความสามารถของผู้บริหารในการใช้ประสบการณ์ เหตุผล และความรอบคอบในการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งที่เห็นว่าดีที่สุดจากหลายทางเลือกให้เหมาะสมกับการบริหารงานหรือใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษาแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา อันจะนำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ผู้บริหารระดมความคิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาทางเลือกที่หลากหลาย พิจารณาทางเลือกอย่างละเอียด รอบคอบ สมเหตุสมผล กำหนดขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน กำหนดวิธีการแก้ปัญหาโดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ทักษะการคิด ประสบการณ์ รวมถึงเทคนิคต่าง ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงอย่างถี่ถ้วน ซึ่งในบางครั้ง แต่ละปัญหาจะมีตัวเลือกที่แตกต่างกัน บางปัญหาอาจมีตัวเลือกน้อย บางปัญหาอาจมีตัวเลือกมาก ผู้บริหารควรเปรียบเทียบข้อดีที่ที่สุดทางเดียว หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบในการประเมินผลงานได้อย่างเหมาะสม จัดให้มีการประเมินผลงานต่าง ๆ ในรูปแบบคณะกรรมการใช้ผลจากการประเมินเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงงานภายในโรงเรียน และนำผลการประเมินมาพิจารณาประสิทธิภาพและเป็นข้อมูลในการปรับปรุงทางเลือก ดังที่ จิตรกร

จันทร์สุข (2564) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจมีความสำคัญมาก การตัดสินใจเปรียบเสมือนหัวใจของการปฏิบัติงานและการบริหารงาน เนื่องจากการตัดสินใจจะมีอยู่แทบทุกขั้นตอนและทุกกระบวนการของการทำงาน ถ้าเกิดการตัดสินใจผิดพลาดจะเกิดความเสียหายมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเรื่องที่ตัดสินใจ และการตัดสินใจบางเรื่องของบุคคลอาจหมายถึงชีวิตหรืออนาคตของบุคคลและองค์กร ดังนั้นการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยทำให้การบริหารงานดีขึ้น เช่น การวางแผน การจัดทีมงาน การสั่งงาน ความร่วมมือ และการควบคุม เป็นต้น แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิมณปักษ์ สุพรชัยภักดี และนุชนรา รัตนศิริระประภา (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนบ้านบางน้ำจืด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และไม่สอดคล้องกับจุฑามาศ ดีแป้น (2563) ศึกษาวิจัย การตัดสินใจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 การบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการยืมพัสดุ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการวางแผน จัดหา ควบคุม และดูแลพัสดุของสถานศึกษาให้เป็นระบบและคุ้มค่า การประเมินและกำหนดความต้องการใช้พัสดุล่วงหน้า การอนุญาตให้นำพัสดุไปใช้ชั่วคราวโดยมีการบันทึก การนำพัสดุดูออกจากคลังมาใช้งานตามความจำเป็น การจัดหาพัสดุใหม่ตามระเบียบราชการ การจัดการกับพัสดุที่เสื่อมสภาพ และการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินการใช้พัสดุให้ถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ สุทธิรา นัยดี (2558) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารพัสดุ หมายถึง การดำเนินการหรือการบริหารงานด้านพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุที่หน่วยงานหรือองค์กรต้องการ โดยบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านพัสดุต้องเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญทางพัสดุเป็นอย่างดี จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ฤทธิ์ ถาวรศิลป์ (2566) ที่ศึกษา เรื่องสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายศูนย์อำเภอคลองใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า การบริหารพัสดุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับเดชา สมคะณย์ และสุรางคนา มัณยานนท์ (2566) ที่ได้วิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารพัสดุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 ในภาพรวม พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารการศึกษามีการตัดสินใจที่ดี ส่งผลให้การบริหารงาน

พัสดุประสิทธิภาพดีขึ้นส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุอยู่ในเกณฑ์ที่ระดับมากที่สุด จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาภรณ์ กองผุย และวรกาญจน์ สุขสดเขียว (2562) เรื่อง การตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงานพัสดุ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อยู่ในระดับมาก และการตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงานพัสดุ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารควรเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการพัสดุ เพื่อให้การตัดสินใจและการกำกับดูแลการจัดซื้อจัดจ้าง การใช้ การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุเป็นไปตามระเบียบราชการอย่างถูกต้อง โปร่งใส และคุ้มค่า
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการบริหารพัสดุ โดยผู้บริหารควรกำหนดกระบวนการหรือเวทีให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ตรวจสอบ และติดตามการใช้งานพัสดุ เพื่อสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้
3. พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการบริหารงานพัสดุอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัด หรือใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการตรวจสอบความถูกต้อง และเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บรักษาและรายงานผลการใช้พัสดุ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของตนเองให้เป็นไปตามบทบาทของผู้นำในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการวางวิสัยทัศน์ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา และการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษา
2. ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ งานบริหารวิชาการของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง
3. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านการรวบรวมทางเลือกที่มีทั้งหมด โดยผู้บริหารกับผู้เกี่ยวข้องรวบรวมข้อมูลทางเลือกอีกครั้งก่อนไปวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหาและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. มีการส่งเสริมการซื้อการจ้าง โดยจัดทำราคากลางเพื่อใช้เปรียบเทียบกับราคาเสนอขายกรณีเป็นการจ้างเหมา ควรมีการเปรียบเทียบราคาจากผู้ขายหลายแห่ง เพื่อให้ได้ราคาที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรมมากที่สุด รวมถึงช่วยให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาของผู้บริหารการศึกษากับการบริหารงานพัสดุ ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1
2. ควรศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานพัสดุ ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1
3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานพัสดุ ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (2560). *ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560*. กระทรวงการคลัง.
- กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. (2560). *คู่มือปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560*. กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม.
- จิตรกร จันทรสุข. (2564). การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(2), 223-238.
- จุฑามาศ ดีแป้น. (2563). *การตัดสินใจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร)*. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/3006>
- เดชา สมคะเณย์ และสุรางคนา มัณยานนท์. (2565). แนวทางพัฒนาการบริหารงานพัสดุโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 1(2), 83-94.
- ณรงค์ฤทธิ์ ถาวรศิลป์. (2566). *สภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายศูนย์อำเภอคลองใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)*. STOU IR at Sukhothai Thammathirat Open University. <https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/13075>
- หนึ่งฤทัย มะลิทอง. (2560). *การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ภิรมณปักษ์ สุพรชัยภักดิ์ และนุชนรา รัตนศิริระประภา. (2562). การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนบ้านบางน้ำจืด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1), 338–350.
- รัชดาภรณ์ กองผุย และวรกาญจน์ สุขสดเขียว. (2562). การตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงานพัสดุ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1) 66-75.
- วีไลวรรณ ศรีมันตะศิริภัทร และธีรังกูร วรบำรุงกุล. (2560). พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารและครูที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(3), 148-158.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. (2567). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักงาน.
- สำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน. (2561). *คู่มือในการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง*. สำนักงาน.
- สุทธิรา นัยดีบ. (2558). *การบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดแพร่* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ความ

พึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

อนุกุล ปานทอง ^{1*}

รับบทความ: 27 สิงหาคม 2568 แก้ไขบทความ: 23 กันยายน 2568 ตอบรับบทความ: 27 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 และ 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 จำแนกตาม เพศ วุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่างคือ ครู ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม 5 ระดับ มีความน่าเชื่อถือทั้งฉบับอยู่ที่ระดับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานวิชาการ ส่วนด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารงานทั่วไปมีค่าเท่ากัน และ 2) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของครู การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

* อีเมล: koonpanthong.34@gmail.com

Teachers' Satisfaction with the Administration of School Administrators in Bang Bo 2 School Group under Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 2

Anukoon Panthong ^{1*}

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the satisfaction of teacher with the administration of Bang Bo 2 school group. 2) compare the teacher's satisfaction with the administration of Bang Bo 2 school group. classified by gender, educational background, age, and work experience. The sample group was teachers of Bang Bo 2 school group, under Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 2, 144 people, using stratified random sampling. By simple random sampling method. The tool used in the study was a 5-level questionnaire with a reliability level of .98. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The research results were found as follows; 1) The satisfaction of teacher towards school administrator's participative administration in Bang Bo 2 school group, overview at the level very much on all side, based on average value, the highest-ranking item were budget management next is academic administration and last order personnel management. 2) The comparative results regarding teachers' satisfaction with the school administrators' participative administration in the Bang Bo 2 School Group revealed that there were no statistically significant differences when comparing by gender, educational background, age, and work experience.

Keywords: Teacher's Satisfaction, School Administration, Bang Bo 2 School Group

¹ Student, Master of Education Program in Educational Administration, Bangkok Suvarnabhumi University

* Email: koonpanthong.34@gmail.com

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการไว้ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในส่วนของแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาภาครัฐ ได้กำหนดไว้ในมาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และกำหนดเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรับผิดชอบในตนเอง ทั้งในองค์กรและในสังคม ย่อมมีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามมา จึงทำให้สามารถทำหน้าที่บริหารงานได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยที่ต้องมีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งเทคโนโลยีจนถึงค่านิยม ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน (ไชยยศ ตันวุฒิบัณฑิต, 2563) ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567) ได้กำหนดภารกิจเกี่ยวกับการจัดและการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ การจัดทำข้อเสนอนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา มาตรฐานการจัดการศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และดำเนินการเกี่ยวกับการสนับสนุนทรัพยากร การจัดตั้งจัดสรรทรัพยากร และบริหารงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประสานส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นของเขตพื้นที่การศึกษา มีการปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 (2567) ได้จัดการศึกษาระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษา มีการบริหารจัดการศึกษา โดยกำหนดภาระงานออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ มีหน้าที่จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม นำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศการใช้หลักสูตร ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีหน้าที่บริหารงบประมาณของโรงเรียน กำกับดูแลการดำเนินงานด้านการเงิน จัดทำแผนการใช้เงินตามแผนปฏิบัติการ กำกับดูแลตรวจสอบพัสดุประจำปี ส่งเสริมการใช้พัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของโรงเรียน ดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้

กฎหมาย ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ และด้านการบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่บริหารจัดการในด้านอาคารสถานที่ งานสารสนเทศ และดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั่วไปภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนได้ดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์การบริหารงานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และด้วยกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผู้ปกครองให้ความไว้วางใจที่จะให้บุตรหลานมาเข้าเรียน มีจำนวนโรงเรียนจำนวน 71 แห่ง ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และอำเภอบางเสาธง และสามารถแบ่งกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนเป็น 5กลุ่มโรงเรียน ได้แก่ บางพลี 1 บางพลี 2 บางบ่อ 1 บางบ่อ 2 และบางเสาธง

โรงเรียนในกลุ่มบางบ่อ 2 ประกอบด้วย 18 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดนิคมยาตรา โรงเรียนวัดบางพลีน้อย โรงเรียนวัดเป็รงราษฎร์บำรุง (ศรีวรพินิจวิทยาการ) โรงเรียนชุมชนวัดบ้านระกาศ โรงเรียนปากคลองชวดใหญ่ โรงเรียนตลาดบางพลีน้อย โรงเรียนวัดเกาะแก้ว โรงเรียนวัดสุคันธารวาส (กมลนาวัน) โรงเรียนตลาดปากคลองเจ้า โรงเรียนวัดค้อลาด โรงเรียนวัดบางนางเพ็ง โรงเรียนวัดกาหลง โรงเรียนวัดนาคราช โรงเรียนคลองบ้านระกาศ โรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์ โรงเรียนคลองกระแซงเตย โรงเรียนคลองพระยานาคราช และโรงเรียนตลาดคลองสวน (อศวาณิชย์บำรุง) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้ง 18 โรงเรียนในกลุ่มบางบ่อ 2 โดยสรุปแล้ว ปัญหาเกิดจากการที่ผู้บริหารขาดการวางแผนงานในด้านต่าง ๆ ที่ชัดเจน ขาดการกระจายอำนาจในการบริหารงานอย่างทั่วถึง การบริหารงานทั้ง 4 ด้านนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากการกระทำกิจการงานต่าง ๆ ให้ดีตรงตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารงานทั้ง 4 ด้านให้ดี กลุ่มบางบ่อ 2 ได้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ได้กำหนดแนวทางการบริหาร โดยให้กลุ่มโรงเรียนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เพื่อรองรับการกระจายอำนาจด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพที่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2, 2567)

จากความเป็นมาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ตามขอบข่ายของการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป เพื่อได้ทราบระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนจะได้ใช้เป็นแนวทางในการยกระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูให้สูงขึ้น อันจะส่งผลในการเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานต่อไป ตลอดทั้งใช้เป็นข้อมูลในการ

ประกอบการพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานของโรงเรียนเพื่อพัฒนาในการบริหารงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2
2. เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตาม เพศ วัย การศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของความพึงพอใจ

ความสำคัญเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้งานสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานที่เกี่ยวกับการให้บริการ นอกจากผู้บริการดำเนินการให้ผู้ทำงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องดำเนินการที่จะทำให้ผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจด้วย เพราะความเจริญก้าวหน้าของงานบริการ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ ก็คือจำนวนผู้มาใช้บริการ ดังนั้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาดจึงควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งถึงปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้มาใช้บริการ สรุปได้ว่า ความสำคัญของความพึงพอใจ สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการบริการ และความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานบริการที่มีส่วนสัมพันธ์กัน ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการบริการและการดำเนินงานของกรมทางหลวงให้มีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จ

ไกรสร เจียมทอง (2561) กล่าวว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป เป็นกลยุทธ์เพื่อการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

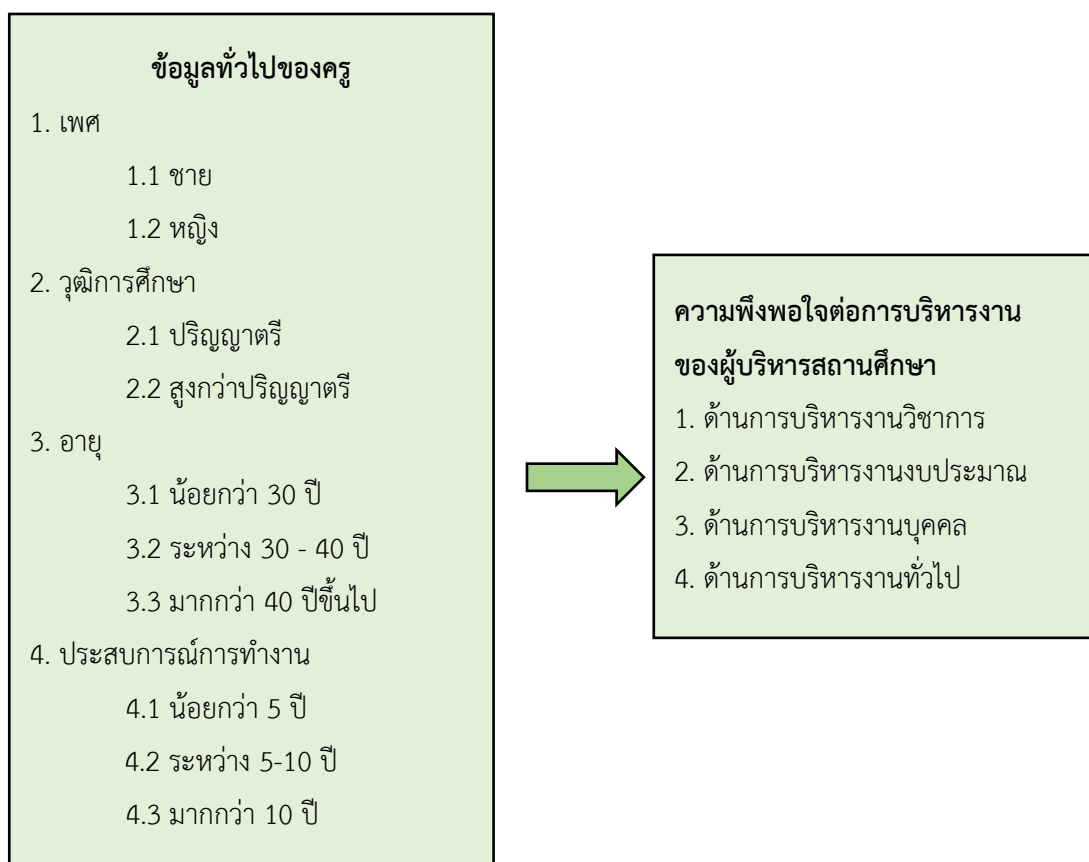
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ความพึงพอใจต่อการบริหารงานด้านวิชาการ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ความพึงพอใจต่อการบริหารงบประมาณ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา จัดสรรงบประมาณประจำปีที่ได้รับให้กับหน่วยงานภายในสถานศึกษา การบริหารงานบุคคล หมายถึง ภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว ได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ ขวัญกำลังใจ รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความ

มั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ และการบริหารทั่วไป หมายถึง กระบวนการสำคัญที่ช่วยประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารงานอื่น ๆ ให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่นำหลักการและกระบวนการมาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพในการดำเนินงานทั้ง 4 ฝ่าย คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวคิดของกรอบแนวคิดของบาร์โธล (Bartol, 1998) มาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำนวน 228 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางจิสซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 144 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยเทียบสัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของกลุ่ม จากนั้นสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967)

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนวัดนิคมยาตรา	23	15
โรงเรียนวัดบางพลีน้อย	16	10
โรงเรียนวัดเป็รงราษฎร์บำรุง(ศรีวรพินิจวิทยาการ)	24	16
โรงเรียนชุมชนวัดบ้านระกาศ	24	16
โรงเรียนปากคลองชวดใหญ่	12	7
โรงเรียนตลาดบางพลีน้อย	17	10
โรงเรียนวัดเกาะแก้ว	13	8
โรงเรียนวัดสุคันธवास(กมลนาวิน)	10	6
โรงเรียนตลาดปากคลองเจ้า	14	9
โรงเรียนวัดค้อลาด	6	4
โรงเรียนวัดบางนางเพ็ง	12	7
โรงเรียนวัดกาหลง	10	6
โรงเรียนวัดนาคราช	6	4

โรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนคลองบ้านระกาศ	10	6
โรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์	7	4
โรงเรียนคลองกระแซงเตย	7	4
โรงเรียนคลองพระยานาคราช	8	6
โรงเรียนตลาดคลองสวน(อัสวณิษฐ์บำรุง)	9	6
รวม	228	144

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการแจกแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อคณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครสุวรรณภูมิ เพื่อขอหนังสือขอความร่วมมือจากครูและผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 เพื่อขอเก็บข้อมูลจากครู โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองจนครบทั้งหมด 144 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาพิจารณาและตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม

การจัดทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำคะแนนที่ได้จัดพิมพ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป

2. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3. วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายของคะแนนความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับใด โดยหาค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดเกณฑ์โดยอาศัยแนวคิดตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967)

4. วิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามเพศ และวุฒิการศึกษา โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว เป็นการทดสอบทางสถิติ ประสิทธิภาพการทำงานและขนาดโรงเรียน ระดับชั้นเมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least significant difference)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของครู โดยรวมและรายด้าน

n = 144

ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการบริหารงานวิชาการ	4.22	0.21	มาก	2
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ	4.23	0.19	มาก	1
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	4.20	0.20	มาก	4
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป	4.20	0.21	มาก	3
รวม	4.21	0.20	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.19) รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.21) ส่วนด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.20) และด้านการบริหารงานทั่วไป ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.21) เท่ากัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 เมื่อการเปรียบเทียบตามเพศ วุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน โดยรวมแตกต่างกัน

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาค่าความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ด้านการ

บริหารงานวิชาการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารในปัจจุบันมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาที่ดี พร้อมทั้งยังส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา และมีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพัชรินทร์ ชูช่วย และอำนาจ ทองโปร่ง (2566) ที่ว่างานวิชาการเป็นภารกิจหลักในการดำเนินงานสถานศึกษา รวมถึงหน่วยงานภาครัฐได้มีคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้สอนในแต่ละรายวิชาและระดับการจัดการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารย่อมให้ความสำคัญการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างมาก เพื่อให้การผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกิริติคุณ มินทร และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2564) เรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ส่วนผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา **ด้านการบริหารงานงบประมาณ** พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารในปัจจุบันมีการจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา มีการติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นอย่างดี และมีการตรวจสอบติดตามและรายงานผลการใช้งบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิริติคุณ มินทร และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2564) ที่ว่าผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบเกี่ยวกับการเงินของทางราชการ ตามระเบียบที่กำหนดไว้เป็นไปในรูปคณะกรรมการทำให้มีความโปร่งใส รวมถึงมีการจัดหารายได้และผลประโยชน์เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิชนันท์ รื่นสุข (2563) เรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ในอำเภอหันคา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการบริหารงานงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับมาก

การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา **ด้านการบริหารงานบุคคล** โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้บริหารในปัจจุบันมีการจัดทำข้อมูล และการวางแผนอัตรากำลัง ทำแผนพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาตนเองของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรุวิญา ถือสัตย์ (2560) นโยบายด้านการพัฒนาบุคลากรมีความชัดเจนจัดอบรมตามงบประมาณ มีการสำรวจความต้องการของบุคลากรในการเข้ารับการพัฒนาตนเองตามความเหมาะสมและตรงตามความต้องการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกิริติคุณ มินทร และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2564) เรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ในสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับมาก

สุดท้าย การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา **ด้านการบริหารงานทั่วไป** โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องจากผู้บริหารในปัจจุบันมีการดูแลสถานที่สภาพแวดล้อมในหน่วยงาน และช่วยชุมชนพัฒนาสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน รวมถึงการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ใช้งานสะดวกและรวดเร็ว พร้อมทั้งมีการวางแผนและดำเนินการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้ในการบริหาร และพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิริติคุณ มินทร และรัตน กาญจนพันธุ์ (2564) ที่ว่าผู้บริหารมีการอำนวยความสะดวกกับผู้ปกครองและบุคคลภายนอกที่มาติดต่อราชการ พัฒนาเครือข่ายการประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่นอย่างเป็นระบบและคล่องตัว และส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของรุวิญา ถือสัตย์ (2560) เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 **จำแนกตามเพศ** โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากสภาวะในปัจจุบันไม่มีการแบ่งแยกเพศในการปฏิบัติงาน โดยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทุกระดับด้วยวิธีการอบรม ประชุมสัมมนา สนับสนุนให้ศึกษาต่อ รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานแก่บุคลากรที่ทำงานในแต่ละตำแหน่ง โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ประสานการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อทุกฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และปรับปรุงการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และยังรู้จักวิธีการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนาซีฮะห์ ลาเตะ และจรรณี แก้วเอียน (2564) ที่ว่าผู้บริหารได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติกับผู้บริหารโดยไม่ได้นิ่งเฉยถึงเพศ แต่อาจจะมองถึงความสามารถและศักยภาพของตัวบุคคล และอีกทั้งบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารต้องมีการประสานงานและพัฒนาสถานศึกษาโดยจะต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ร่วมงานทุกคนทุกฝ่าย ในการปฏิบัติงานเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาในอนาคต จึงมุ่งมั่นในการยกระดับผู้ใต้บังคับบัญชาภายใต้บริบทและกฎระเบียบเดียวกันทำให้ผู้บริหารรับรู้ถึงระดับกลยุทธ์ในการพัฒนาการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาที่ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิชนันท์ รื่นสุข (2563) เรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ในอำเภอหันคา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า ครูเพศหญิงมีการศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมากกว่าเพศชาย โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา **จำแนกตามวุฒิการศึกษา** แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษามีหน้าที่ความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ในการบริหารงานในสถานศึกษา จึงต้องศึกษาค้นคว้า และฝึกประสบการณ์ ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุจินตนา ตรงประสิทธิ์ (2560) ที่ว่าหน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายที่จะพัฒนา คุณภาพของการจัดการศึกษา โดยการพัฒนาบุคลากรทุกระดับ ด้วยวิธีการอบรม สนับสนุนให้ศึกษาต่อ รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานแจกบุคลากรที่ทำงานในแต่ละตำแหน่ง ทั้งนี้เพื่อทุกฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อปรับปรุงการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยผู้บริหารมีการนิเทศภายในถือว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาแนวทางในการแก้ปัญหารวมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของรุวิญา ถือสัตย์ (2560) เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา **จำแนกตามอายุ** แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากครูทำงานภายใต้ระบบที่มีมาตรฐานเดียวกัน ผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่ดีและสร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วม จึงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนาซีฮะห์ ลาเตะ และจรูณี แก้วเอียน (2564) ที่ว่าผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาที่มีอายุที่แตกต่างกัน ซึ่งให้ได้รับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ให้เป็นสถานที่ศึกษาที่มีความทันสมัยต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ผู้บริหารโรงเรียนจะมี อายุที่ต่างกันซึ่งจะทำให้ผู้บริหารรับรู้ถึงระดับกลยุทธ์ในการพัฒนาการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาที่ไม่แตกต่างกัน

ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา **จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน** พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารโรงเรียนได้รับการพัฒนาด้านการบริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบริหารงานให้มีคุณภาพและเข้าใจบทบาทหน้าที่ ทำให้การบริหารของผู้บริหารเป็นไปตามระบบและครูมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับหมายเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุจินตนา ตรงประสิทธิ์ (2560) ที่ว่าหน่วยงานต้นสังกัดมีการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทุกระดับ โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ประสานการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อทุกฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อปรับปรุงการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1.1 จากการวิจัย พบว่า ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพราะการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ถูกต้องก็จะทำให้สถานศึกษามีพัฒนาสถานศึกษาที่ดี โดยนำการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษามาใช้ในการจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

1.2 จากการวิจัย พบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับรองสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร เพราะระบบการบริหารที่ดีก็จะทำให้สถานศึกษามีพัฒนาสถานศึกษาที่ดีและเหมาะสมกับยุคสมัย โดยนำการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษามาใช้ในศึกษาวิเคราะห์ และพัฒนาสถานศึกษา ตามนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาของสถานศึกษา

1.3 จากการวิจัย พบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 3 ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษา ทำวิจัยและนำผลการวิจัยไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้อะบบของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษา เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

2.2 ควรมีการศึกษา เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

2.3 ควรมีการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนบางบ่อ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

2.4 ควรมีการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

บรรณานุกรม

กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา. (16 พฤษภาคม 2550). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 12 ตอนที่ 24 ก หน้า 29-35.

- กิริติคุณ มินทร และรัตนา กาญจนพันธ์. (2564). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), 154–168.
- ไกรสร เจริมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม). Thesis RMU. <https://opac.rmu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=123016>
- ไชยยศ ดันวุฒิบัณฑิต. (2563). สภาพและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชน [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- นาซีฮะห์ ลาเตะ และจรัญณี แก้วเอียน. (2564). การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการบริหารการศึกษาและครุศาสตร์*, 2(1), 96–107.
- นิชนันท์ รื่นสุข. (2563). การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอนันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พัชรินทร์ ชูช่วย และอานวย ทองโปรง. (2566). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(3), 535-544.
- รุจิญา ถือสัตย์. (2560). การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา). BUUIR. <https://buuir.buu.ac.th/handle/1234567890/6839>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. (2567). *แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู*. สำนักงาน.
- สุจินตนา ตรงประสิทธิ์. (2560). การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดปัตตานี [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- Likert, R. (1967). *New patterns of management*. McGraw-Hill.

การ

ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3

วรวิทย์ ฤทธิ์บำรุง^{1*}

ธัญญาพร ก่องจันทร์²

รับบทความ: 13 มิถุนายน 2568 แก้ไขบทความ: 2 กรกฎาคม 2568 ตอบรับบทความ: 4 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตร 2) ปัญหา และ 3) ความต้องการการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ครูผู้ใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 140 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ใช้หลักสูตร จำนวน 103 คน ได้จากการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ การนำหลักสูตรไปสู่การสอน การใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรและมีความสนใจให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ คือ คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา

คำสำคัญ: หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนขนาดเล็ก ความต้องการ ปัญหา

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

* อีเมล: bunphanut@gmail.com

² อาจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

A Study of the Situation, Problems, and Needs in the Implementation of School Curriculum in Mathematics Learning Area by Teachers in Small-Sized Schools under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 3

Worawi Ritbamrung ^{1*}

Thanyaporn Kongkhan ²

Abstract

This research aimed to investigate: 1) the current conditions of curriculum implementation, 2) problems, and 3) needs regarding the use of the school-based mathematics curriculum by teachers in small-sized schools under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 3. A mixed-methods research design was employed.

For the quantitative phase, the population consisted of 140 mathematics teachers implementing the school-based curriculum in small-sized schools. The sample comprised 103 teachers selected through simple random sampling. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire covering three aspects: curriculum implementation in teaching, instructional methods aligned with the curriculum, and the provision of supporting factors and learning conditions. The instrument was validated for content validity using the Index of Item-Objective Congruence (IOC) and demonstrated high reliability, with a Cronbach's alpha coefficient of 0.95. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

For the qualitative phase, key informants were mathematics teachers in small-sized schools selected through purposive sampling based on their experience in curriculum implementation and willingness to provide information. Open-ended questions were used as the data collection tool. The qualitative data were analyzed using content analysis and presented in a descriptive narrative form.

Keywords: School Curriculum, Mathematics Learning Area, Small-Sized Schools, Needs, Problems

¹ Master of Education Student, Master of Education Program in Curriculum and Instruction, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: bunphanut@gmail.com

² Lecture of the Curriculum and Instruction, Education Faculty, Pibulsongkram Rajabhat University

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม การใช้หลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับสภาพและปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจในชีวิตจริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551:8) หากเนื้อหาไม่ทันสมัยหรือไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน ย่อมส่งผลให้นักเรียนขาดแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

โรงเรียนขนาดเล็กมักประสบปัญหาด้านบุคลากร สื่ออุปกรณ์ และการบริหารหลักสูตร ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จะมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา และสามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุข (สพฐ., 2551) แต่บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องมีการปรับใช้และสนับสนุนเฉพาะด้านมากขึ้น จากการศึกษาผลการใช้หลักสูตรที่ผ่านมา พบว่ามีปัญหาหลากหลายประการ ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมของชุมชน (กรมวิชาการ, 2546; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2548) ขณะที่ยุทธศาสตร์ชาติด้านทรัพยากรมนุษย์ (2561-2580) เน้นย้ำการพัฒนาคนให้มีคุณภาพรอบด้าน มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทและเป้าหมายของการศึกษาชาติ (มนตรี วงษ์สะพาน, 2563)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3
2. ศึกษาปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก
3. ศึกษาความต้องการในการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มีพื้นฐานจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ หลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ และบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ โดยพัฒนาขึ้นจากกรอบของหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน ทั้งด้านความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และทรัพยากรที่มี แนวคิดของ Taba (1962) ชี้ว่าการพัฒนาหลักสูตรควรเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการก่อน จึงกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหา ซึ่งสะท้อนหลักการมีส่วนร่วมของครู และการปรับใช้ที่ยืดหยุ่นในระดับปฏิบัติการ

2. การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ การสอนคณิตศาสตร์ในยุคใหม่ต้องพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการให้เหตุผล ตามแนวทางของ Bloom's Taxonomy (Anderson & Krathwohl, 2001) โดยใช้วิธีเรียนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นการลงมือปฏิบัติ ใช้สถานการณ์จริงเป็นฐานและบูรณาการเทคโนโลยี ครูจึงต้องเข้าใจโครงสร้างเนื้อหา จัดลำดับความรู้ และการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3. บริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดเล็กมักเผชิญข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และสื่อ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดของ DuFour และ Eaker (1998) เรื่อง "ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)" จึงมีความเหมาะสมในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู การวางแผนร่วมกัน และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรภายใต้ข้อจำกัดของบริบทเฉพาะ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ด้านการใช้วิธีสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และด้านการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ

ตัวแปรที่ศึกษา

สภาพ ปัญหาและความต้องการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 3 ด้าน คือ 1. ด้านการนำหลักสูตรไปสู่การสอน 2. ด้านการใช้วิธีสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และ 3. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการในการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 รายละเอียดของการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ทั้งหมดจำนวน 140 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 103 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการในการใช้หลักสูตร

สถานศึกษาส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ปลายเปิด)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และคำถามปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) การนำหลักสูตรไปสู่การสอน 2) การใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และ 3) การจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ แบบสอบถามฉบับนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และมี ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.75 ซึ่งอยู่ในระดับที่สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ก่อนทดลองใช้กับกลุ่มครูนอกตัวอย่างจำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตรของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดี

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากครูผู้มีส่วนประกอบและความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยรวม

ด้าน	การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับสภาพ	ลำดับ
1	สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา	3.27	1.01	ปานกลาง	1
2	ปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา	3.12	1.02	ปานกลาง	2
รวม		3.19	1.01	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 1 สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการนำหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 1.01) โดยมีการวางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของหลักสูตร การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน การบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น รวมทั้งมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยและรายชั่วโมงอย่างเป็นระบบ และปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูในโรงเรียนขนาดเล็กพบปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 1.02)

ส่วนความต้องการในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ความต้องการในการพัฒนาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของครูอยู่ ครูมีความต้องการให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลตามสภาพจริง รวมถึงต้องการการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดสรรเวลาและทรัพยากรเพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยรวม

ด้าน	สภาพการนำหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ไปใช้ของผู้ที่ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ฯ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับสภาพ	ลำดับ
1	ด้านการนำหลักสูตรไปสู่การสอน	3.12	1.01	ปานกลาง	2
2	ด้านการใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร	3.57	1.02	มาก	1
3	ด้านการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่างๆ	3.12	1.00	ปานกลาง	3
รวม		3.27	1.01	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.27$, S.D. = 1.00) โดยสภาพที่มีเรียงลำดับสภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด คือ ด้านการใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 1.02) ด้านการนำหลักสูตรไปสู่การสอนและด้านการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน ($\bar{x} = 3.12$, S.D. = 1.01)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยรวม

ด้าน	สภาพการนำหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ไปใช้ของผู้ที่ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ฯ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับสภาพ	ลำดับ
1	ด้านการนำหลักสูตรไปสู่การสอน	3.12	1.00	ปานกลาง	2
2	ด้านการใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร	2.96	1.05	ปานกลาง	3
3	ด้านการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ	3.27	1.01	ปานกลาง	1
รวม		3.11	1.02	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.12$, S.D. = 1.02) โดยสภาพที่มีเรียงลำดับสภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด คือ ด้านการจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.27$, S.D. = 1.01) รองลงมา คือ ด้านการนำหลักสูตรไปสู่การสอน ($\bar{x} = 3.12$,

S.D. = 1.00) ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ($\bar{X}$ = 2.96, S.D. = 1.05)

ผลจากการศึกษาความต้องการการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ดังนี้

1. ผลจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ด้านการนำหลักสูตรไปสู่วิธีการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ตระหนักถึงความจำเป็นในการแปลงหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและความสามารถของผู้เรียน ครูเสนอว่าควรมีการปรับเนื้อหาให้ไม่ยากจนเกินไป รวมถึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้และใช้สื่อที่สัมพันธ์กับบริบทของชุมชนและทรัพยากรในโรงเรียน อีกทั้งเสนอให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาความเข้าใจในหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2560 ในด้านการวางแผนและเตรียมบุคลากร ครูเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีครูที่จบตรงตามสาขาวิชา การวางแผนร่วมกัน เช่น การทำ PLC รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติ การและการมีศึกษานิเทศก์เป็นพี่เลี้ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์ มีข้อเสนอให้สนับสนุนสื่อการสอนที่เหมาะสม ทันสมัย และจัดหาอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา เช่น อุปกรณ์เรขาคณิต เกมการศึกษา หรือเทคโนโลยีที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูมองว่ากระบวนการติดตามและประเมินผลมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตร โดยช่วยให้สามารถปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำหลักสูตร ไปใช้ ได้แก่ ความเข้าใจของครู สื่อและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม ความพร้อมของผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงในโรงเรียน

2. ผลจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ด้านการใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร พบว่า ครูมีแนวโน้มต้องการพัฒนาวิธีการสอนให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยเน้นให้สอดคล้องกับหลักสูตรและตรงตามจุดประสงค์ของตัวชี้วัด การใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น เกม เพลง สื่อดิจิทัล หรือกิจกรรมกลุ่ม ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ อีกทั้งครูยังต้องการให้มีการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบูรณาการสื่อ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในบทเรียน มีข้อเสนอแนะให้ครูทำความเข้าใจหลักสูตรอย่างลึกซึ้งก่อนจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน เช่น การจัดกลุ่ม PLC หรือการศึกษาดูงาน เพื่อเสริมสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ให้แก่ผู้สอน แนวคิดที่ครูส่วนใหญ่เห็นพ้องกัน คือ การสอนต้องสามารถปรับให้เข้ากับบริบทของผู้เรียน มีความยืดหยุ่น และใช้วิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยตรง นอกจากนี้ ครูยังให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงวัย ความสามารถ และพื้นฐานของผู้เรียน โดยเสนอให้มีการจัด

กิจกรรมที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ฝึกคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลาง

3. ผลจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ด้านการวัดและการประเมินผล พบว่า จัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในรายวิชาคณิตศาสตร์ที่ต้องอาศัยความเข้าใจอย่างเป็นระบบ สภาพห้องเรียนควรเอื้อต่อการเรียนรู้มีความสะอาด โปร่งโล่ง และมีสื่อการเรียนรู้ครบถ้วน นอกจากนี้ควรมีแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนฝึกฝนการใช้ทักษะคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่อง เช่น ห้องเรียนเฉพาะทางหรือห้องปฏิบัติการทางคณิตศาสตร์ในแง่ของการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ครูเสนอว่าควรใช้วิธีการสื่อสารแบบเป็นกันเอง เข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม เช่น การพูดคุย ชักถาม การจัดกิจกรรมร่วมกัน และการสอดแทรกเกมการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้มีความสุขและเกิดแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง ครูยังให้ความเห็นว่ากิจกรรมควรออกแบบให้มีความท้าทายและสอดคล้องกับชีวิตจริง โดยนักเรียนต้องได้ฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจริง และเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตนเอง ทั้งนี้การลดภาระงานนอกเหนือจากการสอน เช่น งานเอกสารหรือกิจกรรมพิเศษจะช่วยให้ครูมีเวลาในการเตรียมการสอนและดูแลนักเรียนอย่างเต็มที่ อีกทั้งการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัดก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านจำนวนครูและภาระงานที่ครูต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ส่งผลให้ครูมีเวลาจำกัดในการวิเคราะห์หลักสูตรเชิงลึก การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย แม้ว่าครูจะมีความรู้และความตั้งใจในการใช้หลักสูตร แต่เงื่อนไขด้านเวลาและทรัพยากรอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour และ Eaker (1998) ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผนร่วมกัน และได้รับการสนับสนุนในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก การดำเนินงาน PLC อาจยังไม่เข้มข้นเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดด้านจำนวนบุคลากรและโครงสร้างการบริหาร ส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อยู่เป็นลักษณะต่างคนต่างทำมากกว่าการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ในด้านความต้องการในการใช้หลักสูตรที่อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและโรงเรียนขนาดเล็ก ความต้องการดังกล่าวอาจเกิดจากการที่ครูเผชิญกับความท้าทายในการจัดการเรียนรู้จริง และเห็นช่องว่างระหว่างหลักสูตรที่กำหนดไว้กับการนำไปใช้ในสภาพจริงของโรงเรียน จึงต้องการการอบรม การสนับสนุน และแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรีย์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา (2564) ที่พบว่า ครูมีความต้องการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติและการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษา

โดยสรุป ผลการอภิปรายสะท้อนให้เห็นว่า ระดับปัญหาและความต้องการในการใช้หลักสูตรของครู ไม่ได้เกิดจากความขาดความรู้หรือความตั้งใจของครู แต่มีสาเหตุสำคัญมาจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนั้น หากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัด ย่อมช่วยให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของครูในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ แม้จะอยู่ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และเวลา การที่ครูสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและปรับใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียนในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของครูในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะของครูในการวิเคราะห์หลักสูตร วางแผนหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการออกแบบการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนครูในการจัดสรรเวลา ทรัพยากร และลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้ครูมีเวลาและพลังงานเพียงพอในการออกแบบและใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนา “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (PLC) ภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสภาพแวดล้อมในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบสภาพ ปัญหา และความต้องการของครูในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระวิชาอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมของการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ควรศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก
3. ควรศึกษาปัจจัยด้านบริหารจัดการและภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *รายงานสถานภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทย*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- พัชรี พิงบุญ ณ ออยุธยา. (2564). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. *วารสารครุศาสตร์*, 22(3), 112-125.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553). (1 พฤษภาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49-53.
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรณพ พรหมสุวรรณ. (2563). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในศตวรรษที่ 21*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Longman.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional Learning Communities at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement*. Solution Tree Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities.

Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. Harcourt, Brace & World.

บทบา

ของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

กมลชนก เวชสิทธิ์^{1*} วัชรุณี บุญลอย² เริงวิชญ์ นิลโคตร³

รับบทความ: 9 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 11 กรกฎาคม 2568 ตอรับบทความ: 1 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 2) ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 และ 4) สร้างสมการพยากรณ์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) การพยากรณ์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมการที่ได้คือ $\hat{Y} = 0.600* + 0.264 (X3) + 0.186 (X1) + 0.164 (X5) + 0.169 (X4) + 0.121 (X2) + 0.167 (X6)$ และ $Z\hat{y} = 0.393(X3) + 0.278 (X1) + 0.248 (X5) + 0.255 (X4) + 0.210 (X2) + 0.237 (X6)$

คำสำคัญ: บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัล ประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของครู

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี

* อีเมล: tf_tewfong0820@hotmail.com

²⁻³ ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี

The Role of School Administrators Affecting Teachers' Performance in the Era of Disruption in Schools under Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2

Kamonchanok Wetchasit ^{1*}

Waiwoot Boonloy ²

Reongwit Nilkote ³

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of the roles of school administrators in the disruptive era under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2; 2) study the level of work efficiency of teachers under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2; 3) examine the relationship between the roles of school administrators in the disruptive era and the work efficiency of teachers under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2; and 4) construct a predictive equation of the roles of school administrators in the disruptive era that influence the work efficiency of teachers under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2. This was quantitative research. The sample group consisted of 291 participants. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.96. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The research findings revealed that: 1. The roles of school administrators in the disruptive era were rated at the highest level overall. 2. The level of work efficiency of teachers was also rated at the highest level overall. 3. There was a statistically significant positive relationship between the roles of school administrators in the disruptive era and the work efficiency of teachers at the .05 level; and 4. The roles of school administrators in the disruptive era significantly predicted the work efficiency of teachers at the .01 level. The predictive equation was: $\hat{Y} = 0.600 + 0.264(X_3) + 0.186(X_1) + 0.164(X_5) + 0.169(X_4) + 0.121(X_2) + 0.167(X_6)$ The standardized predictive equation was: $Z\hat{y} = 0.393(X_3) + 0.278(X_1) + 0.248(X_5) + 0.255(X_4) + 0.210(X_2) + 0.237(X_6)$.

Keywords: Role of School Administrations, School Administrations, Disruption Era, Teachers' Performance

¹ Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

* Email: tf_tewfong0820@hotmail.com

²⁻³ Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรมในการ ดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสุข อย่างยั่งยืน การศึกษาจึงไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความสุข ในสังคม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วใน ยุคดิจิทัล (Disruption Era) ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กร การศึกษาให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และนำพาการจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาวิชาชีพ การจัด สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและมีความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลงจะสามารถยกระดับ ประสิทธิภาพของครู ทำให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพอย่างแท้จริง การพัฒนาความสุขในระดับบุคคลและสังคม (นุจรินทร์ สายพิณ และคณะ, 2567; สุรัตน์ จันทโซ และคณะ, 2566) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งเน้นการพัฒนา เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงการเสริมสร้างสังคมที่มีความสุขและเป็นธรรม (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580), 2561) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน พร้อมกับการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับ ประชาชนและความเป็นอยู่ที่มีความสุข (ประกาศเรื่องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570), 2565) การบูรณาการทั้งสามมิติระหว่างการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาฯ ร่วมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ตอบสนองต่อยุคดิจิทัล จึงช่วยสร้างสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ผ่านการพัฒนาคนที่มีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การสร้างความสุขที่ยั่งยืน ในประเทศจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนามนุษย์ที่สามารถรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงในสังคม และพร้อมที่จะสร้างสังคมที่เป็นธรรม มีความสงบสุข และเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

การปฏิรูปการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยี เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหาร ครู และผู้เรียนจึงต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีการพัฒนาบุคลากรทาง การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพและแก้ไขข้อจำกัดของระบบการศึกษาที่ล้าหลัง ระบบการ เรียนรู้ยุคใหม่ต้องเปิดกว้าง ยอมรับความผิดพลาด ทดลองได้ และเน้นการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบ “หลายช่วง” ที่การเรียนรู้ การทำงาน และการใช้ชีวิตหมุนเวียนเป็นวัฏจักรต่อเนื่อง ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564; สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560) บทบาทของครูจึงเปลี่ยนจาก ผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมการ คิดวิเคราะห์และ นวัตกรรม การเรียนรู้ไม่จำกัดแค่ในห้องเรียนอีกต่อไป แต่เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านแพลตฟอร์มที่หลากหลาย

(วิจารณ์ พานิช, 2562) ขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่มากกว่าเพียงการจัดการภายใน แต่ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก และบูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคตให้กับผู้เรียน ในบริบทนี้ ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้นำทางการศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี คิดเชิงกลยุทธ์ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ (Remdisch & Scheer, 2017; Westerman & McAfee, 2014) คุณลักษณะดังกล่าวจะเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาคนในโลกยุคใหม่อย่างแท้จริง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่บริหารจัดการศึกษา พัฒนาหลักสูตร และสนับสนุนวิชาการแก่โรงเรียนในสังกัด โดยมีนโยบายประจำปี 2566 ว่า “นักเรียนใฝ่รู้ คุณครูมุ่งมั่น ผู้บริหารพากเพียร โรงเรียนปลอดภัย เขตพื้นที่ใส่ใจบริการ” ซึ่งสะท้อนความสำคัญของการสร้างความสุขและประสิทธิภาพให้กับครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2, 2566) สอดคล้องกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรีได้ให้ความสำคัญ ครู และบุคลากรทางการศึกษา ในฐานะที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้น การส่งเสริมให้ครูมีทักษะความรู้ และจริยธรรมวิชาชีพควบคู่กับการปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในยุคที่การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี, 2565) ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้ทันสมัย สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในทุกมิติของการบริหารและการจัดการเรียนรู้ ทั้งยังช่วยยกระดับสมรรถนะของครูให้สามารถสอนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง คุณภาพของสถานศึกษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากครูและบุคลากรทุกฝ่าย ผู้บริหารจึงต้องมีวิสัยทัศน์ ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงาน และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน การศึกษาบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ต้องพัฒนาระบบบริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์ มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และส่งเสริมครูให้มีความสามารถและความสุขควบคู่กัน องค์กรจึงจะสามารถเติบโตอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญของบริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยคาดว่าผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการทำงานของครูให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

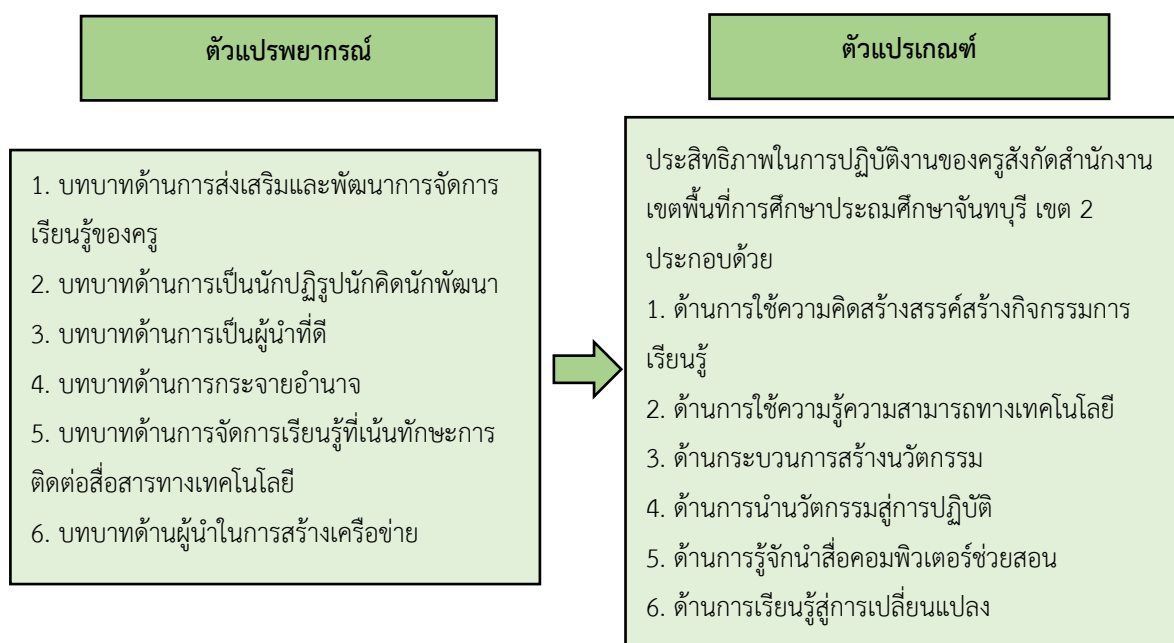
วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีจุดร่วมที่สำคัญคือการเน้นการปรับตัวอย่างรวดเร็วและการเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (สุรัตน์ จันทโช และคณะ, 2566; Northouse, 2021) โดยเฉพาะในบริบทที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทมากขึ้น จึงทำให้ผู้บริหารไม่สามารถยึดติดกับแนวทางการบริหารแบบเดิมได้อีกต่อไป (Christensen et al., 2015) จากแนวคิดของ Fullan (2016) ที่เสนอเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Senge (2006) ที่เสนอว่าองค์กรที่สามารถปรับตัวในยุคแห่งความไม่แน่นอนได้ คือองค์กรที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่า learning organization ในขณะเดียวกัน Northouse (2021) และ Leithwood & Jantzi (2005) ชี้ให้เห็นว่าผู้นำที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพมักมีลักษณะเป็นผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความร่วมมือภายในองค์กรได้ดี แนวคิดนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับแนวทางของ Rigby et al. (2018) ที่เสนอให้ผู้นำในยุคใหม่ประยุกต์ใช้หลักการ Agile Management ที่เน้นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยืดหยุ่น และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องนวัตกรรมแบบดิสรักชัน จาก Christensen et al. (2015) และนุจรินทร์ สายพิณ และคณะ (2567) ยังชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมองการณ์ไกลและเข้าใจกลไกของนวัตกรรมที่อาจเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของการศึกษา เพื่อวางแผนและกำหนดทิศทางใหม่ให้กับองค์กรได้อย่างทันต่อสถานการณ์ การเชื่อมโยงของวรรณกรรมข้างต้นจึงชี้ให้เห็นว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องบริหารจัดการตามแผนสู่ความสำเร็จ และต้องเป็นผู้นำที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด และมีความสามารถในการขับเคลื่อนองค์กรด้วยวิสัยทัศน์ใหม่ที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงได้ บริบทของการศึกษายุคใหม่ที่เน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลักครูในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่หลักของระบบการศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะเมื่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความหลากหลายของผู้เรียนเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การวัดและส่งเสริม ประสิทธิภาพของครู กลายเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจอย่างมาก จากนักวิจัยในช่วงหลัง การศึกษาของ Darling-Hammond, Hyler และ Gardner (2017) ชี้ให้เห็นว่า ครูที่มี ประสิทธิภาพในยุคปัจจุบันจะต้องสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ มาเป็นเครื่องมือปรับแผนการสอน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยแนวทางที่ช่วย เสริมสร้างประสิทธิภาพการสอนได้อย่างชัดเจนคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง การทำงานร่วมกันเป็น กลุ่ม และการได้รับข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ในด้านสุขภาวะและจิตวิทยาในการทำงาน Collie และ Martin (2017) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอยู่ทางอารมณ์ของครูกับประสิทธิภาพการสอน พบว่าครูที่รู้สึกมีความสุข มีแรงจูงใจภายใน และรู้สึกถึงความสำคัญในบทบาทของตนเอง มักจะแสดง พฤติกรรมการสอนที่ดี มีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน และสามารถบริหารจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาของ Kraft, Blazar และ Hogan (2018) ยังได้ทำการวิเคราะห์เชิง สังเคราะห์เกี่ยวกับการโค้ชครู โดยพบว่า การให้คำปรึกษาเชิงวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและมีโครงสร้าง มีผลโดยตรง ต่อการพัฒนาคุณภาพการสอน ทั้งในด้านกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้และความสามารถในการสื่อสารกับผู้เรียน ส่งผลให้ครูสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูควรเป็นกระบวนการที่ครอบคลุม ทั้งมิติวิชาชีพ มิติจิตวิทยา และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากโครงสร้างภายในของโรงเรียน เช่น การโค้ช การ มีชุมชนการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 รวมทั้งสิ้น 1,181 คน 106 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2, 2566 : 18)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเทียบหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้อำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม หลังจากนั้นคัดเลือกครูของแต่ละอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนโดยการศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม 2) ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา บทความ วิทธานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมตามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นนิยามศัพท์ของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาชุดที่สร้างขึ้นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทธานิพนธ์เพื่อดำเนินการ 3) สร้างข้อความเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาชุดที่สร้างขึ้น จำนวน 30 ข้อ และสร้างข้อความเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู จำนวน 30 ข้อ 4) นำข้อความที่สร้างขึ้นทั้งหมดมาปรับปรุงภาษาให้อ่านง่าย เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนแล้วจัดเรียงข้อความตามรูปแบบของการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อความรายข้อ โดยมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 5) นำข้อความที่คัดเลือกไว้ตามข้อ 4 มาสร้างเป็นแบบสอบถามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาชุดที่สร้างขึ้นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยเรียงข้อความหรือข้อคำถามตามลำดับของตัวแปรแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทดสอบวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, 1993) จากการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ (r) ตั้งแต่ 0.30 ถึง 0.74 โดยมีความเชื่อมั่นเท่ากับรวมทั้งฉบับ 0.96

4. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ไปยังครูในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ที่ได้รับแบบสอบถามออนไลน์ตอบกลับคืนมา จำนวน 291 ฉบับ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (ปกรณ ประจันบาน, 2555)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้ 1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2) การวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และใช้ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) และ 4) สร้างสมการพยากรณ์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปรากฏผลดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล	n = 291		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการส่งเสริมและพัฒนากิจการการเรียนรู้ของครู	4.56	0.29	มากที่สุด	2
2. ด้านการเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา	4.55	0.35	มากที่สุด	4
3. ด้านการเป็นผู้นำที่ดี	4.56	0.30	มากที่สุด	3
4. ด้านการกระจายอำนาจ	4.52	0.31	มากที่สุด	6
5. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี	4.55	0.31	มากที่สุด	5
6. ด้านผู้นำในการสร้างเครือข่าย	4.58	0.29	มากที่สุด	1
รวม	4.55	0.20	มากที่สุด	-

จากตารางที่ 1 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านผู้นำในการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.29) ด้านการส่งเสริมและพัฒนากิจการการเรียนรู้ของครู ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.29) ด้านการเป็นผู้นำที่ดี ($\bar{X} = 4.56$ S.D. = 0.30) ด้านการเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.35) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.31) และ ด้านการกระจายอำนาจ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.31) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ปรากฏผลดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู	n = 291		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์สร้างกิจกรรมการเรียนรู้	4.59	0.36	มากที่สุด	3
2. ด้านการใช้ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยี	4.60	0.26	มากที่สุด	1
3. ด้านการดูแลสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยาในการทำงาน	4.58	0.29	มากที่สุด	4
4. ด้านการนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ	4.57	0.32	มากที่สุด	5
5. ด้านการรู้จักนำสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน	4.60	0.31	มากที่สุด	2
6. ด้านการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง	4.57	0.33	มากที่สุด	6
รวม	4.59	0.20	มากที่สุด	

จากตาราง 2 พบว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D.= 0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการใช้ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยี ($\bar{X}$ = 4.60, S.D.= 0.26) กับด้านการรู้จักนำสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ($\bar{X}$ = 4.60, S.D.= 0.26) ด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D.= 0.31) ด้านกระบวนการสร้างนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.29) ด้านการนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ ($\bar{X}$ = 4.57, S.D.= 0.32) และด้านการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}$ = 4.57, S.D.= 0.32) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product - Moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X	Y
X ₁	1.000							
X ₂	0.43**	1.000						
X ₃	0.28**	0.15**	1.000					
X ₄	0.33**	0.47**	0.23**	1.000				
X ₅	0.40**	0.40**	0.31**	0.35**	1.000			
X ₆	0.19**	0.11	0.55*	0.16**	0.38**	1.000		
X	0.67**	0.68**	0.62**	0.65**	0.72**	0.59**	1.000	
Y	0.52**	0.70**	0.33**	0.59**	0.62**	0.48**	0.83**	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวม (r_{xy} = 0.83) มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยการเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

1) ด้านการเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา (X_2) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์กันสูง ($r_{x_2y} = 0.70$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี (X_5) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์กันสูง ($r_{x_5y} = 0.62$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ด้านการกระจายอำนาจ (X_4) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์กันปานกลาง ($r_{x_4y} = 0.59$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) ด้านการส่งเสริมและพัฒนากิจการการเรียนรู้ของครู (X_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์กันปานกลาง ($r_{x_1y} = 0.52$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) ด้านผู้นำในการสร้างเครือข่าย (X_6) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์กันปานกลาง ($r_{x_6y} = 0.48$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

6) ด้านการเป็นผู้นำที่ดี (X_3) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู (Y) ในระดับมีความสัมพันธ์กันต่ำ ($r_{x_3y} = 0.33$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ผลการวิเคราะห์สมการพหุคูณแบบขั้นตอนของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อค้นหามหาสารัตถะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยแยก เป็นรายข้อ ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู	b	SE _b	β	t	sig
ค่าคงที่ (Constant)	.600	.157		3.82	.000**
การเป็นผู้นำที่ดี (X_3)	.264	.018	.393	15.01	.000**
การส่งเสริมและพัฒนากิจการการเรียนรู้ของครู (X_1)	.186	.016	.278	11.51	.000**

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของครู	b	SE _b	β	t	sig
การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี (X ₅)	.164	.015	.248	11.25	.000**
การกระจายอำนาจ (X ₄)	.169	.011	.255	14.98	.000**
การเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา (X ₂)	.121	.008	.210	14.86	.000**
การผู้นำในการสร้างเครือข่าย (X ₆)	.167	.000	.237		.000**
ค่าคงที่ (a) = 0.600					
R = 0.908 R ² = 0.824 SE _{est} = 0.086 a = 0.600 Adjusted R ² = 0.823 F = 674.781 sig = .000 ^a					

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ถดถอย บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การเป็นผู้นำที่ดี (X₃) การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู (X₁) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี (X₅) การกระจายอำนาจ (X₄) การเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา (X₂) และการผู้นำในการสร้างเครือข่าย (X₆) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ 0.91ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R²) เท่ากับ 0.82 สามารถร่วมกันพยากรณ์ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ได้ร้อยละ 82.40 และสามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 0.600* + 0.264 (X_3) + 0.186 (X_1) + 0.164 (X_5) + 0.169 (X_4) + 0.121 (X_2) + 0.167 (X_6)$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_y = 0.393(X_3) + 0.278 (X_1) + 0.248 (X_5) + 0.255 (X_4) + 0.210 (X_2) + 0.237 (X_6)$

จากสมการพยากรณ์แสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เปลี่ยนไป 0.26, 0.19, 0.16, 0.17, 0.12 และ 0.17 หน่วย ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน คือ ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านการเป็นผู้นำที่ดี ด้านการเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะด้านเทคโนโลยี และด้านการกระจายอำนาจ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสามารถปรับบทบาทได้อย่างสอดคล้อง

กับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2016) ที่เน้นว่า “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” จะต้องสร้างความร่วมมือกับภาคีที่หลากหลาย และสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้ร่วมกันในระดับเครือข่าย เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงมีความยั่งยืน ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของครู และการเป็นผู้นำที่ดี ก็อยู่ในระดับสูงเช่นกัน สอดคล้องกับ Northouse (2021) ที่กล่าวว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความสามารถในการสื่อสาร สร้างแรงบันดาลใจ และสนับสนุนการเติบโตทางวิชาชีพของทีมงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำในยุคที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ “การกระจายอำนาจ” แม้อยู่ในระดับมากที่สุด แต่สะท้อนถึงช่องว่างบางประการในการมอบอำนาจการตัดสินใจให้ครูและบุคลากร ซึ่งอาจเป็นผลจากโครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์ หรือความเชื่อที่ว่ายังไม่สามารถไว้วางใจให้ผู้อื่นตัดสินใจได้ อย่างเต็มที่ แนวโน้มนี้ตรงกับข้อเสนอของ Christensen et al. (2015) ที่ระบุว่า การปรับตัวต่อ Disruptive Innovation ไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ผู้นำทำคนเดียว แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งองค์กร

วัตถุประสงค์ที่ 2 จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าครูในเขตพื้นที่นี้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในยุคใหม่ โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมการเรียนรู้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยี และ การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งชี้ว่าครูในพื้นที่สามารถปรับตัวและนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการสอนได้อย่างคล่องแคล่ว ด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการสร้างนวัตกรรม ก็อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงความสามารถของครูในการออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่แค่รูปแบบเดิม ๆ แต่สามารถคิดเชิงออกแบบและสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้ด้านการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และการนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ จะมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม แต่ก็ยังอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงถึงศักยภาพและทัศนคติที่ดีของครูในการพัฒนาตนเองและปรับการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษา โดยรวมแล้ว ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงภาพของครูที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของครูในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ Darling-Hammond et al. (2017) และ Kraft et al. (2018) ที่เน้นว่าการพัฒนาครูเชิงลึก ควรเน้นทั้งความรู้ ทักษะ และการนำไปประยุกต์ใช้จริงในห้องเรียน สอดคล้องกับข้อเสนอของ นุจรินทร์ สายพิณ และคณะ (2567) ที่เน้นว่าผู้บริหารยุคดิจิทัลจำเป็นต้อง มองการณ์ไกล และ เข้าใจกลไกของนวัตกรรม ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของการศึกษา การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์จึงไม่ใช่เพียงการบริหารตามแผน แต่เป็นการออกแบบทิศทางใหม่ขององค์กรให้เท่าทันกับสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ที่ 3 จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสหสัมพันธ์รวม อยู่ในระดับสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีความสามารถด้านนวัตกรรมและการปรับตัวสามารถส่งเสริมการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะบทบาทด้านการเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา มีความสัมพันธ์สูงกับการพัฒนาครูอย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลวิจัยของจันทิมา ใจซื่อ และคณะ (2566) ที่ชี้ว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ทักษะดิจิทัล และความสามารถในการจัดการความเปลี่ยนแปลง มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแนวคิดของ Fullan (2016) ที่เสนอว่าผู้นำควรเป็น “change leader” ที่สร้างการเรียนรู้ร่วมในองค์กร ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารยังสอดคล้องกับ Darling-Hammond et al. (2017) ที่ระบุว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนครูพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ส่วนการกระจายอำนาจ แม้ไม่สูงมาก แต่สะท้อนถึงแนวโน้มของการสร้างองค์กรที่เน้นการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (2012) และ Northouse (2021) ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณค่ามากกว่าการควบคุมเชิงหน้าที่

วัตถุประสงค์ที่ 4 จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะบทบาทด้านการเป็นผู้นำที่ดี (X3) ซึ่งส่งผลมากที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู (X1) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการสื่อสารทางเทคโนโลยี (X5) การกระจายอำนาจ (X4) การเป็นนักปฏิรูป นักคิด นักพัฒนา (X2) และการเป็นผู้นำในการสร้างเครือข่าย (X6) ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัลที่ต้องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) และสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560) ที่เน้นว่าการปฏิรูปการศึกษาเป็นฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงประเทศ โดยผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและนักเรียนให้เท่าทันยุคดิจิทัล สอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช (2562) ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง ตลอดจนแนวคิดของ Remdisch and Scheer (2017) และ Westerman and McAfee (2014) ที่เสนอว่าผู้บริหารควรมีบทบาทมากกว่าการบริหารจัดการทั่วไป แต่ต้องสามารถบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารยุคดิจิทัลจึงต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมเทคโนโลยี การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพครูและคุณภาพการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความสำคัญของผู้นำในการพัฒนา

สถานศึกษา โดยประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงถึงความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยี และพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารกับประสิทธิภาพครูพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบทบาทสำคัญ ได้แก่ การเป็นผู้นำที่ดี การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ การเน้นทักษะเทคโนโลยี การกระจายอำนาจ การเป็นนักคิด นักพัฒนา และการสร้างเครือข่าย ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า บทบาทของผู้บริหารสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพของครูได้ถึงร้อยละ 82.40 โดยบทบาทที่มีผลสูงสุด คือ การเป็นผู้นำที่ดี และการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป ควรขยายการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ เช่น เขตพื้นที่ การศึกษาขั้นสูง และศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลกระทบจากบทบาทของผู้บริหารในบริบทที่แตกต่างกัน และควรศึกษาผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และวิธีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาที่มีทรัพยากรและบริบทแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- จันทิมา ใจเชื้อ, วัชรุฒิ บุญลอย และเรวัชรวิญญ์ นิลโคตร. (2566). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคเน็กซ์นอร์มัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาระยอง เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(6), 166–177.
- นุจรินทร์ สายพิน, เรวัชรวิญญ์ นิลโคตร และวัชรุฒิ บุญลอย. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในพื้นที่นำร่องนวัตกรรมการศึกษา จังหวัดระยอง. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(10), 274–283.
- ปกรณ์ ประจันบาน. (2555). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580). (13 ตุลาคม 2561). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-71.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (19 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-26.
- วิจารณ์ พานิช. (2562). *วิจัยชั้นเรียนเปลี่ยนครู*. มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากันตบุรี เขต 2. (2567). *คู่มือการปฏิบัติงานกลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา*. (ออนไลน์). <https://chanarea2.go.th>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *บทวิเคราะห์สภาวะการณ์ความสามารถในการแข่งขันด้านดิจิทัลของประเทศไทยในเวทีสากล ปี 2563*. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดจันทบุรี (พ.ศ. 2566-2570).

สำนักงาน.

สุรัตน์ จันทโซ, เรืองวิชัย นิลโคตร และวิญญู บุญลอย. (2566). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคโลกพลิกผันที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตราด. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์*, 10(6), 117–127.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน: กระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0*. ศูนย์ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Christensen, C. M., Raynor, M. E., & McDonald, R. (2015). What is disruptive innovation?. *Harvard Business Review*, 93(12), 44–53.

Collie, R. J., & Martin, A. J. (2017). “Teachers’ psychological functioning in the workplace: Exploring the roles of contextual beliefs, need satisfaction, and personal characteristics.” *Journal of Educational Psychology*, 109(6), 1189–1204.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper Collins.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute.

Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change* (5th ed.). Teachers College Press.

Kraft, M. A., Blazar, D., & Hogan, D. (2018). “The Effect of teacher coaching on instruction and achievement: A meta-analysis of the causal evidence.” *Review of Educational Research*, 88(4), 547–588.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (2005). Transformational leadership. In B. Davies (Ed.), *The essentials of school leadership* (pp. 31–43). SAGE Publications.

Likert, R. (1993). *A technique for the measurement of attitude*. Rand Mc Nally.

Northouse, P. G. (2021). *Leadership: Theory and practice* (9th ed.). SAGE Publications.

Remdisch, S., & Scheer, D. (2017). Leadership 4.0: Digital leaders in the age of digital transformation. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 24(3), 345–357.

- Rigby, D. K., Sutherland, J., & Noble, A. (2018). Agile at scale. *Harvard Business Review*, 96(3), 88–96.
- Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Doubleday.
- Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation*. Harvard Business Review Press.

การ

ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาด ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง

รจกาส พุ่มอยู่^{1*}

ธัญญาพร ก่องจันทร์²

รับบทความ: 13 กรกฎาคม 2568 แก้ไขบทความ: 27 กรกฎาคม 2568 ตอรับบทความ: 30 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 จำนวน 128 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านครูผู้สอน ขณะที่ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การบูรณาการเทคโนโลยี และการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางธุรกิจจริง ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรวิชาการตลาดยังมีความจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน และความต้องการของผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของภาคธุรกิจ

คำสำคัญ: หลักสูตรการตลาด อาชีวศึกษา ปัญหาการใช้หลักสูตร ความต้องการจำเป็น การพัฒนาหลักสูตร

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

* อีเมล: rujaphas.ph@gmail.com

² อาจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

A Study of Opinions of Vocational Certificate Level 3 Students on Curriculum Implementation Problems and Essential Needs for Curriculum Development in Marketing at Vocational Colleges in the Lower Northern Region

Rujaphas Phumyoo ^{1*}
Thanyaporn Kongkhan ²

Abstract

This study aimed to investigate the opinions of third-year students in the Certificate of Vocational Education (CVE) program regarding problems in the implementation of the marketing curriculum and the essential needs for curriculum development in vocational colleges in the Lower Northern region of Thailand. The research employed a quantitative research design. The sample consisted of 128 third-year vocational students, selected through the use of a questionnaire as the research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation.

The findings revealed that overall problems in the implementation of the marketing curriculum were at a moderate level, with the teaching and learning management aspect showing a higher mean score than the teacher-related aspect. In contrast, the overall level of essential needs for curriculum development was high, particularly in terms of designing learning activities that emphasize hands-on practice, integrating technology, and linking learning activities to real business situations. The results indicate that the marketing curriculum requires improvement to better align with changes in the labor market and the needs of vocational students, in order to enhance learners' competencies in accordance with the demands of the business sector.

Keywords: Marketing Curriculum, Vocational Education, Problems in Curriculum Implementation, Needs Assessment, Curriculum Development

¹ Master of Education Student, Master of Education Program in Curriculum and Instruction, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: rujaphas.ph@gmail.com

² Lecture of Curriculum and Instruction, Education Faculty, Pibulsongkram Rajabhat University

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในศตวรรษที่ 21 การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของประเทศ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตน ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา พัฒนาศักยภาพ ชีตความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) เนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) และมีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี การสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตของประเทศ แต่ขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานของภาคภาครัฐ หน่วยงานของเอกชน และการใช้ชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังกระทบต่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน ปรับเปลี่ยนมาเป็นการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์ทำให้ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการสอนให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนของประเทศให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในทักษะด้านต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 54 กำหนดไว้ว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2560 – 2579 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ โดยจัดให้คนไทยทุกคนมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีในทุกด้านและสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รู้จักรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีหลักความคิดที่ถูกต้อง มีทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สามและการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555-2569 คณะกรรมการการอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านการยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษาในระดับสถานศึกษาและระดับห้องเรียน โดยส่งเสริมคุณภาพและสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษา พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Constructionism, Project Based Learning Authentic Assessment การเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์จากการเรียนในสถานที่จริง/สถานการณ์จริงบูรณาการ ใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน สนับสนุนความพร้อมในด้าน Hardware สื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมการประกวดสื่อ/สื่อออนไลน์ และจัดตั้งวิทยาลัยต้นแบบการใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน ในระดับผู้เรียน มีการยกระดับความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้ผู้สำเร็จอาชีวศึกษามีขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะการทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ (Function Competency) โดยใช้ V-NET การประเมินด้านมาตรฐานวิชาชีพ และการประเมินระดับห้องเรียน สร้างเสริมทักษะอาชีพในอนาคตด้วยกิจกรรมองค์การวิชาชีพ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วิถีประชาธิปไตย ความมีวินัย เสริมสร้างทักษะชีวิต ความสามารถด้านนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ การเป็นผู้ประกอบการพัฒนาทักษะการคิดบนพื้นฐาน Competency Based Technology Based Green Technology และ Creative Economy (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561)

หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่าหลักสูตร คือ หัวใจของการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการศึกษาย่อมดำเนินไปไม่ได้ ความสำคัญต่อการเรียนการสอนนั้น คือการนำหลักสูตรไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติจริง ๆ เหมือนกับการที่ช่างลงมือสร้างบ้านโดยการตอกเสาเข็มทำฐานรากก่อโครงสร้างและส่วนอื่น ๆ จนเป็นบ้านขึ้นมาในที่สุด ช่างต้องอาศัยแบบแปลนช่วยในการก่อสร้างฉันทใด ผู้เรียนผู้สอนก็จำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอนฉันทนั้น หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง และจำเป็นที่ครูจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจด้วย (ตุนีย์ ภูพันธุ์, 2546) ดังนั้นการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้ การจัดการศึกษาที่ดีจึงควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคมของผู้เรียน หลักสูตรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความเหมาะสมทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอยู่เสมอ

การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา เป็นการนำสมรรถนะในงานอาชีพตามระดับวุฒิวิชาชีพมากำหนดมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของแต่ละสาขาวิชาในหลักสูตรระดับคุณวุฒิอาชีวศึกษา และพัฒนารายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องตามนโยบายยุทธศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี รวมทั้ง

ความต้องการกำลังคนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี นอกจากนี้อาจจะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรเพิ่มเติมในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น ๆ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของงานอาชีพต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562)

ในการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องมีการเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรและเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร พิจารณางบประมาณอาคารสถานที่ว่าพอเพียงหรือไม่ การเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรจะดำเนินการโดยวิธีใด การวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรอย่างละเอียดรอบคอบและมีขั้นตอน จะทำให้การใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมเนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีบริบทต่างกันความพร้อมต่างกัน อีกทั้งมีความแตกต่างกันในด้านงบประมาณ ทรัพยากร สถานที่ และบุคลากร รวมทั้งนักเรียนในสถานศึกษาแต่ละแห่งมาจากพื้นฐานครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่างกัน มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้นการวางแผนการบริหารหลักสูตรจึงควรพิจารณาให้สอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) กล่าวว่า ประเด็นที่ส่งผลต่อปัญหาด้านหลักสูตรสถานศึกษา คือ การบริหารหลักสูตร เนื่องจากครูผู้ใช้หลักสูตรยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในสาระของหลักสูตร หลักสูตรไปไม่ถึงผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษา การขาดแคลนงบประมาณในการบริหารหลักสูตร สอดคล้องกับที่ สันติ บุญภิรมย์ (2552) ได้กล่าวถึงปัญหาการบริหารงานวิชาการ จุดอ่อนและข้อบกพร่องในด้านหลักสูตรไว้ว่าขาดการบริหารหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนจากบริหารสถานศึกษาและระดับสูงไม่เพียงพอ ที่สำคัญผู้บริหารให้ความสนใจกับงานอื่น ๆ ของสถานศึกษามากกว่าวิชาการ และสถานศึกษาให้ความร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรสังคมอื่น ๆ ในการพัฒนางานวิชาการน้อย

ปัญหาการใช้หลักสูตรของวิชาการตลาดในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากบริบททางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เนื้อหาในหลักสูตรบางส่วนล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนยังเน้นทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ นอกจากนี้หลักสูตรบางแห่งยังขาดการบูรณาการความรู้ด้านดิจิทัล การตลาดเชิงวิเคราะห์ และการตลาดอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อคุณภาพการแข่งขันในตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากปัจจัยข้างต้น พบว่า แม้จะมีการผลักดันและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้จริง เช่น ความเข้าใจของครูผู้สอน ความพร้อมของสถานศึกษา รวมถึงความไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและผู้เรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อพัฒนา

หลักสูตรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้ทันต่อการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ให้ตรงต่อความต้องการของผู้เรียน สถานประกอบการและนโยบายของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยสามารถแบ่งเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรอาชีวศึกษา

หลักสูตร (Curriculum) หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (Taba, 1962) สำหรับการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เป็นหน่วยงานหลักที่จัดทำและกำหนดกรอบหลักสูตรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการผลิตกำลังคน โดยให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ตามบริบทของตนเอง

ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาการตลาด มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถวิเคราะห์ตลาด วางแผนการขาย ใช้เครื่องมือการตลาดดิจิทัล และดำเนินงานด้านธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรจะมีคุณภาพได้ จำเป็นต้องมีการใช้หลักสูตรอย่างเหมาะสม และปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภค

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (Trilling & Fadel, 2009) โดยผู้เรียนควรเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Learner-Centered) และครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator)

แนวทางการจัดการเรียนรูแบบ Active Learning, Problem-Based Learning (PBL) และ Project-Based Learning (PjBL) ถูกนำมาใช้แพร่หลายในการจัดการศึกษาด้านอาชีวะ เนื่องจากส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรูผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งเหมาะสมกับวิชาการตลาดที่ต้องอาศัยทักษะการวางแผน การนำเสนอ และการทดลองวางกลยุทธ์การขาย

ทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล

รายงานของ World Economic Forum (2023) ระบุว่า ทักษะที่สำคัญสำหรับแรงงานในยุคปัจจุบันประกอบด้วย ทักษะการคิดเชิงวิพากษ (Critical Thinking) ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Digital Literacy) และทักษะการบริหารจัดการตนเอง (Self-Management) ดังนั้นหลักสูตรอาชีวะโดยเฉพาะสายการตลาด จึงควรออกแบบให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนและพัฒนา 4 ทักษะนี้ผ่านกิจกรรมในห้องเรียน และการเรียนรูจากประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ

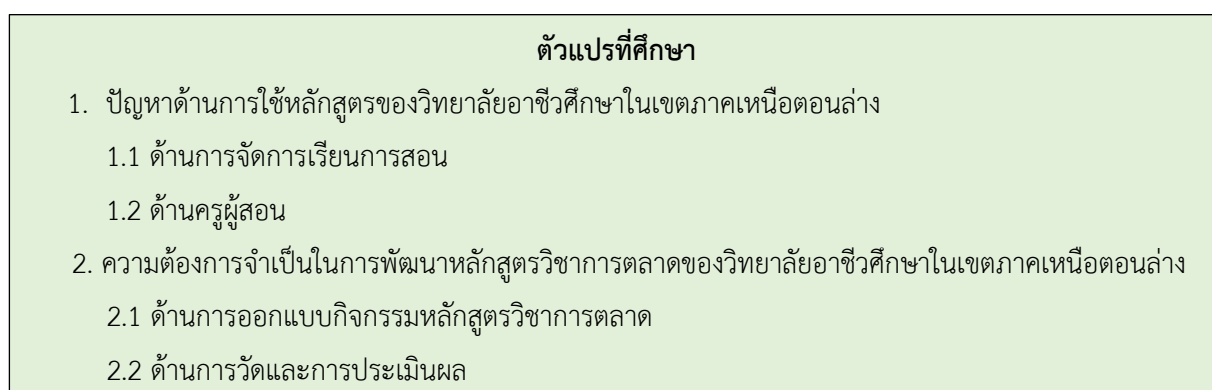
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของ ศิริวรรณ สมศรี (2564) พบว่า ปัญหาในการใช้หลักสูตรอาชีวศึกษาส่วนใหญ่เกิดจากการไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และขาดการพัฒนาเชิงระบบของครูผู้สอน ขณะที่งานวิจัยของ วรรณา แสงจันทร์ (2565) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรการตลาดคือการบูรณาการเทคโนโลยี การเพิ่มการเรียนรูจากสถานการณ์จริงและการจัดทำหลักสูตรร่วมกับภาคธุรกิจ

นอกจากนี้ งานวิจัยของ บุญทัน ดวงเดือน (2563) ยังเน้นย้ำว่า การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาควรมีความยืดหยุ่น และสามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น ภาคเหนือตอนล่าง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการตลาด ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง รวมทั้งสิ้น 128 คน โดยแบ่งออกเป็น วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก จำนวน 24 คน วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย จำนวน 29 คน วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิจิตร จำนวน 5 คน วิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์ จำนวน 48 คน และวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ จำนวน 22 คน

ขอบเขตด้านตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ปัญหาการใช้หลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่
 - 1.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 1.2 ด้านครูผู้สอน
2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่
 - 2.1 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร
 - 2.2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามกรอบแนวคิดจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ สถานภาพการทำงาน ฯลฯ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้หลักสูตรการตลาด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวของ Likert ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

เครื่องมือดังกล่าวได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อยู่ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกลุ่มจังหวัดเป้าหมาย และขออนุญาตเพื่อแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มเป้าหมาย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลภายในระยะเวลา 30 วัน ทั้งแบบสอบถามที่แจกด้วยตนเอง และแบบสอบถามออนไลน์ ผ่านแพลตฟอร์ม Google Form

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยตีความคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ 5 ระดับ เพื่อแปลผลว่าอยู่ในระดับ “น้อยที่สุด” ถึง “มากที่สุด”

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมและรายด้าน

ด้าน	ความคิดเห็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับ
1	ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง	2.42	0.91	น้อย	2
2	ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง	3.88	0.86	มาก	1
รวม		3.15	0.89	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมของความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15$, S.D.=0.89) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.86) จัดเป็นลำดับที่หนึ่ง ส่วนปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.42$, S.D. = 0.91) จัดเป็นลำดับที่สอง

จากการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่าการใช้หลักสูตรในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดหลายด้าน โดยเฉพาะในเรื่องความรู้และความเข้าใจของครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ ซึ่งยังขาดความแม่นยำ ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร นอกจากนี้ หลักสูตรยังมีเนื้อหาที่ล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยี AI เข้ามามีบทบาทในทุกภาคส่วนของธุรกิจ อีกทั้งยังพบว่าหลักสูตรขาดการเชื่อมโยงกับชุมชนและสถานประกอบการจริง

ส่งผลให้นักศึกษาไม่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงมากเท่าที่ควร จำนวนครูผู้สอนด้านการตลาดยังมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ขณะเดียวกัน สื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์เทคโนโลยีในสถานศึกษาก็มีจำนวนจำกัดและล้าสมัย ไม่สามารถรองรับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้เพียงพอ

ส่วนความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร พบว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ตลาดแรงงานจริง และสอดคล้องกับนโยบายและแนวโน้มของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะการเสริมสร้างทักษะด้านการตลาดดิจิทัล การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ และมีระยะเวลาการฝึกงานที่ยาวนานขึ้น เช่น ตลอดหนึ่งปีการศึกษา รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ประกอบการในการออกแบบหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นต้น

ด้านการพัฒนาครูผู้สอน ควรมีการอบรมเสริมความรู้ให้ครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะผู้ที่ขาดประสบการณ์ด้านการตลาด รวมถึงควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของนักศึกษา ควรมีสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ทั้งควรทำงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

จากปัญหาและความต้องการดังกล่าวข้างต้น เห็นควรให้มีการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดให้ทันสมัย มีความสมดุลระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ เชื่อมโยงกับภาคธุรกิจ และตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ควรทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับสถานประกอบการ เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์ในโลกธุรกิจอย่างเข้มข้น และควรเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาถ่ายทอดความรู้เสริมสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายให้แก่ทั้งครูและนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้จะเป็นแนวทางที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนวิชาการตลาดในระดับอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของภาคธุรกิจได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุของปัญหาในการใช้หลักสูตรมาจากโครงสร้างหลักสูตรที่ยังไม่ทันสมัย ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจากบทที่ 2 ว่าหลักสูตรต้องพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562) พบว่า 1) สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการใช้

หลักสูตรสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม และทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะเทคโนโลยี การทำงานร่วมกัน และการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจและแนวทางพัฒนาหลักสูตรของกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พวงเพชร จินตามาศ และ ภิรติ วัชรสินธุ์ (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่อง สภาพ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรการวัดและประเมินผลสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในระดับอาชีวศึกษาผ่านระบบออนไลน์ มัลติแพลตฟอร์ม พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมผลการศึกษาพบว่าผู้สอนในปัจจุบันจำเป็นต้องมีสมรรถนะในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ต้องมีความสามารถที่จะออกแบบและปรับเปลี่ยนวิธีการวัดและประเมินผลจากเดิม เพื่อนำไปสู่การตัดสินผลการเรียนและพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และเป็นไปตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แต่ปัจจุบันผู้สอนคงเน้นการสอบทั้งปรนัยและอัตนัย การทำรายงาน การฝึกปฏิบัติจริง ในส่วนของการกำหนดแนวทางในวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติตามสภาพจริง ผู้สอนยังขาดทักษะในการสร้างเครื่องมือ ขาดความรู้ในการสร้างเครื่องมือสำหรับวัดและประเมินผลทำให้ไม่สามารถวัดได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของรายวิชาตามสภาพความเป็นจริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาการตลาดและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่างตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรยังมีข้อจำกัดอยู่บ้างทั้งในด้านความทันสมัยของเนื้อหา ความสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมถึงความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนในการนำหลักสูตรไปใช้ และข้อจำกัดด้านสื่อการเรียนการสอนและการเชื่อมโยงกับสถานประกอบการจริง

ในขณะเดียวกัน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้เรียนมีความต้องการให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของ

ตลาดแรงงาน เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การบูรณาการเทคโนโลยีและทักษะด้านการตลาดดิจิทัล รวมถึงการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรวิชาการตลาดให้มีความเหมาะสมกับบริบทปัจจุบันและอนาคต เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย โดยยึดแนวทางพัฒนาทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน
2. ควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการศึกษา
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการออกแบบและประเมินหลักสูตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว
2. ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการและศิษย์เก่าเพิ่มเติม เพื่อให้ข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรมีความสมบูรณ์มากขึ้น
3. ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการจัดการหลักสูตรของวิทยาลัยในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จที่สามารถนำมาปรับใช้ได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ตุนี ภูพันธ์. (2546). *หลักสูตรสถานศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงเพชร จินตมาศ, และกริณี วัชรสินธุ์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 10(1), 45–58.
- บุญทัน ดวงเดือน. (2563). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือ. *วารสารครุศาสตร์อาชีวศึกษา*, 18(2), 33–50.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90.

- วรรณา แสงจันทร์. (2565). แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยพะเยา]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยพะเยา (UP01334).
- ศิริวรรณ สมศรี. (2564). ปัญหาและแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษา. วารสารการศึกษาปฐมวัยและอาชีวศึกษา, 9(1), 21–35.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและปัญหาในทางปฏิบัติ. วารสารบริหารการศึกษา, 7(2), 67–74.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2561). นโยบายและแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2555–2569. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรตามกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). แนวทางการจัดทำและบริหารหลักสูตรสถานศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. สำนักงาน.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt Brace and World.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.
- World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*.
<https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>

แนวทาง

การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์^{1*}

พุไทย วันหากิจ²

จุฬารัตน์ วิชานาติ³

รับบทความ: 26 สิงหาคม 2568 แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2568 ตอรับบทความ: 20 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก และ 2) เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยการระดมสมองจากครู นักศึกษา และอาจารย์ การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสามารถประยุกต์ใช้กับกิจในอริยสัจ 4 บูรณาการกับพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เพื่อเสริมสมรรถนะผู้เรียนทั้ง 6 ด้าน 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก พบว่ามีทั้งหมด 6 แนวทาง ได้แก่ (1) หน้าที่ทุกข์(ปริญญา) ได้แก่ แนวทางที่ 1 การกำหนดรู้สถานการณ์เพื่อการพัฒนาฐานสมรรถนะเชิงรุก (2) หน้าที่สมุทัย(ปหานะ) ได้แก่ แนวทางที่ 2 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน (3) หน้าที่นิโรธ (สัจฉิกิริยา) ได้แก่ แนวทางที่ 3 มีสมรรถนะชีวิตในชีวิตจริง และ (4) หน้าที่มรรค(ภาวนา) ได้แก่ แนวทางที่ 4 การใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายสู่การพัฒนาสมรรถนะเชิงรุก แนวทางที่ 5 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน และแนวทางที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนบนความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน ตามลำดับ

คำสำคัญ: แนวทาง อริยสัจ 4 ฐานสมรรถนะเชิงรุก การจัดการเรียนรู้

¹ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

* อีเมล: supakanjana.v@pnru.ac.th

² สาขาวิชาพุทธอภิปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

³ สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Guidelines for Learning Management Based on the Four Noble Truths Using a Proactive Competency-Based Model

Supakanjana Jayapattana^{1*}

Phuthai wanhakich²

Jularat Vichanati³

Abstract

This research article aimed 1) to examine the implementation of Buddhist education through an active competency-based approach, and 2) to propose guidelines for integrating the Four Noble Truths into learning via an active competency-based framework. This qualitative study employed documentary analysis, workshop-based brainstorming sessions involving teachers, students, and lecturers (nine participants selected purposively), and in-depth interviews with four experts. Data were analyzed using content analysis. The research findings revealed that: 1) Buddhist education management using an active competency-based approach can be integrated with the practice of the Four Noble Truths, combining cognitive, psychomotor, and affective domains to enhance learners' six core competencies. 2) The guidelines for implementing the Four Noble Truths learning approach through an active competency-based framework consist of six strategies: (1) Dukkha (Pariññā): Strategy 1 recognizing situational awareness for developing active competencies; (2) Samudaya (Pahāna): Strategy 2 integrated competency-based learning; (3) Nirodha (Sacchikiriya): Strategy 3 cultivating life competencies in real-life contexts; and (4) Magga (Bhāvanā): including Strategy 4 adopting diverse learning models to foster active competencies; Strategy 5 developing whole-school learner competencies; and Strategy 6 enhancing learner competencies based on their needs or interests, respectively.

Keywords: Guidelines, Four Noble Truths, Active Competency-Based Approach, Learning Management

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

* Email: supakanjana.v@pnru.ac.th

² Faculty of Humanities and Social Sciences Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

³ Department of Philosophy, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

จากการศึกษาผลลัพธ์การเรียนรู้โดยการประเมิน PISA 2022 มีนักเรียนไทยเข้าร่วมการประเมินประมาณ 690,000 คน เป็นตัวแทนของนักเรียนอายุ 15 ปี โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งหมดประมาณ 29 ล้านคน จาก 81 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ ผลการประเมิน PISA 2022 ในระดับนานาชาติ พบว่า คะแนนสอบ PISA ไทย มีผลคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยในปี 2022 อยู่ในระดับต่ำสุดนับตั้งแต่เข้าร่วมการประเมิน PISA เมื่อปี 2000 Education GPS (2025) แสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาไทยเชิงโครงสร้างทุกมิติถึงขั้นวิกฤต โดยเฉพาะสภาพปัญหาหลักของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกล้วนเกิดจากครูยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายมากกว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจริงจัง กิจกรรมการเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน และขาดการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการปฏิบัติจริงของผู้เรียน สอดรับกับผลการวิจัยที่พบว่าสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุเกิดจากครูยังไม่ได้รับการสร้างความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมอย่างเพียงพอในการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ไปใช้ รวมทั้งไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการพัฒนาสมรรถนะครูมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของภารกิจหลัก คือ การเรียนการสอน และการกิจเสริม อีกทั้งสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้าง และระบบการบริหารจัดการ จึงทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาตนเอง กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ (เฉลิมพล สุปัญญาบุตร, 2563) สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกที่ใช้ในรูปแบบต่าง ๆ พบว่ามีปัญหาการออกแบบแผนจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่ยังยึดโยงอยู่กับสถานศึกษาและคู่มือครูที่ได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทำให้เป็นเหตุปัจจัยส่งต่อถึงด้านกระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้น้อย เนื่องจากครูใช้วิธีการสอนที่ไม่เป็นระบบ และกระบวนการเรียนขาดแรงจูงใจ ในด้านสื่อการเรียนรู้ ไม่มีการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ด้านกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนมากมีเพียงการเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น และในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เน้นเพียงบางส่วนของเนื้อหาวิชา การทดสอบเนื้อหาวิชามีความยากเกินไป (หิวน จำปานิน และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2562) ผู้วิจัยสรุปวิเคราะห์สภาพปัญหาดังกล่าวพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคหลักของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระบบการศึกษาไทยส่วนใหญ่เกิดจากเหตุปัจจัยด้านเวลา ภาระงานของผู้สอน ขาดโอกาสอบรมพัฒนาทักษะจากผู้เชี่ยวชาญ ข้อยกจำกัดด้านทรัพยากรและระบบการวัดและประเมินผล มีผลทำให้ครูผู้สอนบางส่วนขาดทักษะในการออกแบบกิจกรรมเชิงรุกและการประเมินผลตามแนวคิด Active Learning ผู้เรียนบางส่วนขาดการเรียนรู้ด้วยตนเองขาดความสนใจและไม่คุ้นเคยกับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการมีส่วนร่วมและกระบวนการวิเคราะห์แก้ปัญหา (พระปลัดสาธิต อมโร (จินดารอง), 2558)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะคิดวิเคราะห์สามารถแก้ปัญหาได้ รู้จักทำงานเป็นทีม มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะการทำงาน มี

สมรรถนะทางกายที่สมบูรณ์แข็งแรง และสามารถนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะไปใช้ในชีวิตจริง ความดังกล่าวนั้นจะเป็นจริงตามนโยบายดังกล่าวได้นั้น ทุกเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริงมากขึ้นเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) สอดคล้องกับเอกสารรายงานวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่มุ่งเป้าหมายไปที่ความสามารถทำได้ โดยการผสมผสานความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการทำ (สิ่งใดสิ่งหนึ่ง) ได้ หมายความว่าผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ/คุณลักษณะ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาสมรรถนะนั้น รวมไปถึงการได้รับการฝึกฝนให้นำความรู้ ทักษะ และเจตคติ/คุณลักษณะดังกล่าวไปใช้หรือแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของครู คือ การจัดประสบการณ์ และกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งก็ต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2567) ผู้วิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 6 แนวทางที่จะนำเสนอในงานวิจัยนี้จะเกิดผลอย่างแท้จริงได้นั้น จำเป็นต้องใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเข้ามาเสริมสร้างสมรรถนะในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนการสอนที่ครูออกแบบซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถทำได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพเพราะแนวคิดทั้งการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีลักษณะที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน อีกทั้งได้เสริมแรงเชิงบวกให้กับกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสนับสนุนเชิงระบบ และการพัฒนาทักษะของครูและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก จึงเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับครูสอนพระพุทธศาสนา และ/หรือครูสอนรายวิชาอื่น ๆ ที่สามารถบูรณาการหรือนำมาเป็นแนวทางต่อยอดวิชานั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวคิด แนวทาง ทุกมิติ ทุกกระบวนการปริทรรศน์ ในด้านการจัดการเรียนรู้ของศาสตร์สากลที่นิยมใช้กันอยู่ปัจจุบันนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยตั้งเป้าประสงค์หลักเพื่อเติมเต็มสิ่งที่ติดอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไป และสร้างนวัตกรรมแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกเพื่อเกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาทุกระดับชั้น การศึกษาให้เจริญพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการสืบค้นเอกสาร งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนรู้เน้นการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 และการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และคุณธรรมจริยธรรม โดยหลักอริยสัจ 4 ถูกนำมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้

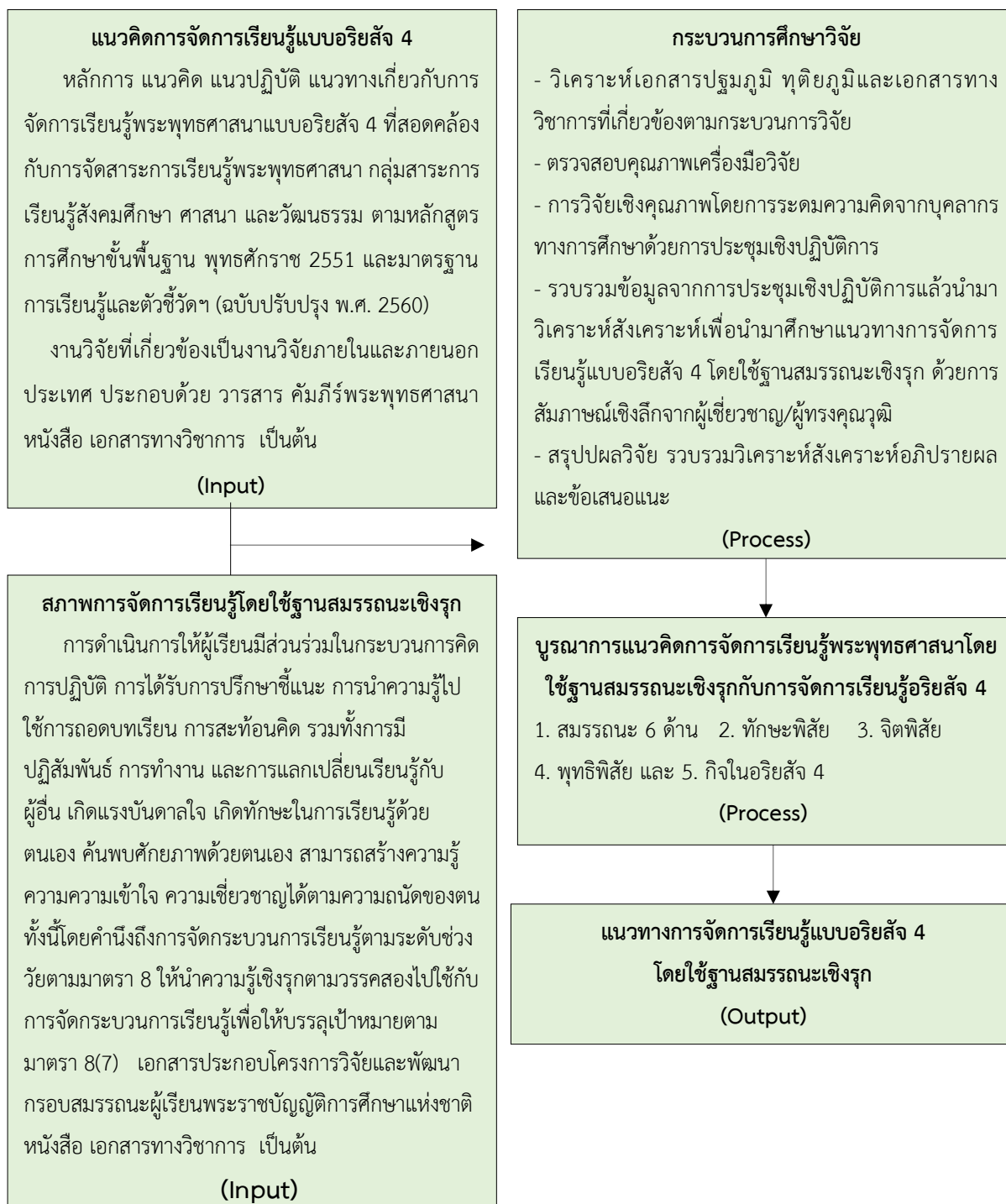
เป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจปัญหา ค้นหาสาเหตุ และแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่การเรียนรู้เชิงรุกเน้นบทบาทของผู้เรียนในกระบวนการคิดและปฏิบัติ ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของครูและผู้บริหารในการออกแบบกิจกรรม การใช้สื่อ และการประเมินผลที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และยั่งยืนสามารถตอบสนองต่อความต้องการในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้ากับกระบวนการเรียนการสอนและนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 หลายงานวิจัยเน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยการใช้วงจรการเรียนรู้ของ Kolb ในการเชื่อมโยงกับหลักธรรม เช่น การวิเคราะห์ทุกข์ การค้นหาสาเหตุ และการวางแผนทางแก้ไขปัญหา ผ่านกระบวนการบูรณาการที่ส่งเสริมความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับชีวิตและธรรมชาติของความทุกข์ นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้ระบบ LMS (Learning Management System) ถูกนำมาประยุกต์เพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและครู ทั้งในและนอกชั้นเรียน ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะที่สำคัญ เช่น ทักษะการเขียนเชิงโต้แย้งและการจัดการความรู้ ในขณะเดียวกันแนวทาง "ทั้งโรงเรียน" เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ยังเน้นบทบาทของชุมชนและการพัฒนาคุณลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยรวม งานวิจัยเหล่านี้สะท้อนถึงแนวทางการศึกษาแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านปัญญา จิตวิญญาณ และคุณธรรม ผ่านการใช้เครื่องมือและกรอบการเรียนรู้ที่ผสมผสานความคิดดั้งเดิมและสมัยใหม่เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีในระดับบุคคลและสังคม

โดยสรุป วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมุ่งบูรณาการ “หลักอริยสัจ 4” กับ “การเรียนรู้เชิงรุก” เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และคุณธรรมจริยธรรม โดยหลักอริยสัจ 4 ถูกนำมาใช้เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงระบบ ตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ ไปจนถึงการกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างมีเหตุผล ขณะที่การเรียนรู้เชิงรุกเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านการคิดและปฏิบัติจริง ส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการบูรณาการข้ามศาสตร์ หลายงานวิจัยยังชี้ถึงบทบาทสำคัญของครูและผู้บริหาร รวมถึงชุมชน ล้วนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม สื่อ และการประเมินผลให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน รวมถึงการประยุกต์วงจรการเรียนรู้ของ Kolb และระบบ LMS เพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์และเสริมสมรรถนะด้านการเขียนเชิงโต้แย้งและการจัดการความรู้ อีกทั้งแนวทาง “ทั้งโรงเรียน” เพื่อความยั่งยืนยังสะท้อนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนามิติทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้นงานวิจัยทั้งหมดล้วนสะท้อนภาพการศึกษาแบบองค์รวมที่ผสมผสานกรอบคิด

ดั้งเดิมกับนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของผู้เรียนและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้ออย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจาก “การศึกษาและวิเคราะห์ฐานความรู้” ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 และสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก (Input) ผ่านการสืบค้นเอกสารปฐมภูมิ-ทุติยภูมิและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกรอบมาตรฐานหลักสูตรและตัวชี้วัดของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากนั้นจึงดำเนิน “กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ” (Process) โดยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ระดมความคิดด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนสภาพจริงของการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยตรง ขณะเดียวกัน ข้อมูลที่ได้ถูกนำไปวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อ “บูรณาการ” แนวคิดสมรรถนะ 6 ด้าน ร่วมกับมิติการเรียนรู้ด้าน ทักษะพิสัย จิตพิสัย พุทธิพิสัย และกิจในอริยสัจ 4 ให้เป็นกรอบปฏิบัติการทางการสอนที่เป็นรูปธรรม จนนำไปสู่ผลลัพธ์สุดท้าย (Output) คือ “แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก” ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 อย่างชัดเจน กล่าวโดยสรุป กรอบแนวคิดนี้มีความแข็งแรงเชิงตรรกะ เพราะเชื่อมโยงจากฐานทฤษฎี → สภาพจริง → การบูรณาการเชิงระบบ → การสร้างแนวทางเชิงปฏิบัติได้ครบวงจร และมีทิศทางชัดเจนว่าศึกษาเพื่อ “เข้าใจ” (ข้อ 1) และต่อยอดเพื่อ “เสนอแนวทาง” (ข้อ 2) อย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method Research) แบบเอกสารทางวิชาการ (Documentary Research) โดยมีการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยการระดมสมอง (Brainstorming) และมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านครูสอนพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการและขั้นตอนการวิจัยไว้ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นขั้นตอนแรกที่มุ่งศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งเอกสารวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ เอกสารการสอน งานวิจัยภายในและต่างประเทศ วารสารวิชาการ และคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อสร้างฐานความรู้เบื้องต้นสำหรับการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ผู้วิจัยศึกษาองค์ประกอบสำคัญ 5 มิติ ได้แก่ 1) สมรรถนะ 6 ด้าน 2) ทักษะพิสัย 3) จิตพิสัย 4) พุทธิพิสัย 5) กิจในอริยสัจ 4 รวมทั้งนวัตกรรมและสื่อการสอนสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) ดำเนินการผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้:

ช่วงที่ 1 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์และออกแบบแนวทาง โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบระดมสมอง (Brainstorming Workshop) โดยมีผู้เชี่ยวชาญจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูสอน

พระพุทธศาสนา อาจารย์และนักศึกษาศาखाวิชาพระพุทธศาสนา ร่วมวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำหน้าที่อธิบายแนวคิดและนำเสนอข้อมูลพื้นฐาน ก่อนจะระดมสมองเพื่อคิดสร้างแนวทางที่เหมาะสมแล้วที่สุดจึงได้มาร่วมกันในประเด็นสำคัญเพื่อส่งต่อช่วงที่ 2

ช่วงที่ 2 การยืนยันและประเมินแนวทางที่ออกแบบ โดยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 10 ปี ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ , ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิ์จัญญ และด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 ท่าน ได้แก่ พระเมธาวิเชียรสร, รองศาสตราจารย์ ดร.และรองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตตาสาร รวมจำนวนทั้งหมด 4 ท่าน เพื่อยืนยันประสิทธิภาพ ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของแนวทางที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยการระดมสมอง และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนี IOC เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างเหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการทั้งเชิงเอกสารและภาคสนาม มีการบันทึกเสียง ภาพ และบันทึกรายละเอียดในการประชุมเชิงปฏิบัติการและสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งเอกสาร ทัศนียภาพ และผู้วิจัยเอง

การตรวจสอบและวิเคราะห์เนื้อหา โดยข้อมูลที่รวบรวมได้จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และสรุปเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเชิงวิธีการ (Methodological Triangulation)

วิธีดำเนินการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนถึงการดำเนินการวิจัยอย่างรัดกุม เชิงระบบและเชิงลึก มีการวางแผนดำเนินการที่ชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอน ใช้ข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงในบริบทของการศึกษาพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก พบว่าการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้หลักการของ Active Learning เข้ามาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนสมรรถนะที่จำเป็น ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือกันแก้ปัญหา และสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องมีการบูรณาการกิจกรรมและกระบวนการวัด

และประเมินผลที่สะท้อนถึงการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลสูงขึ้นและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญ

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกจากผลการศึกษาครั้งนี้ เป็นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) อย่างแท้จริง โดยผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับความรู้จากผู้สอนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่กลับมีบทบาทสำคัญในการค้นคว้า สำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายที่ผู้สอนได้ออกแบบขึ้นเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

กระบวนการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกนั้น ประกอบด้วย การพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ สมรรถนะด้านการสื่อสาร สมรรถนะด้านการแก้ไขปัญหา สมรรถนะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์หลักธรรม เข้าใจลึกซึ้ง และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

การเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยฐานสมรรถนะเชิงรุก ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหลักธรรมกับชีวิตจริงของตนเองและชุมชนได้อย่างชัดเจน เช่น การนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการกำหนดรู้ถึง เรียกว่า “ปริญญะยะ/ทุกข์” ที่ตนเองกำลังเผชิญ แล้วโยนิโสมนสิการมีการสำรวจค้นคว้าสืบสาวหาเหตุปัจจัยเพื่อละหรือกำจัดเหตุแห่งทุกข์หรือปัญหาที่กำลังศึกษานั้น “ปหานะ/สมุทัย” แล้วสามารถกำหนดเป้าหมายในการดับทุกข์ให้ประจักษ์แจ้งชัดเจน เรียกว่า “สัจฉิกิริยา/นิโรธ” ที่สุดท้ายได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นระบบขั้นตอนเชิงปฏิบัติการให้เกิดขึ้นเจริญขึ้นพัฒนาขึ้น เรียกว่า “ภาวนา/มรรค” ซึ่งเป็นหนทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการวัดและประเมินผลในการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก โดยการประเมินผลไม่ใช่เพียงแค่การวัดความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังเน้นที่การประเมินผลเชิงพฤติกรรม (Behavioral Assessment) หรือการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งมีลักษณะเป็นการประเมินจากการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ชีวิตประจำวันของผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของตนเองที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญและครูที่มีประสบการณ์ในการสอนพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการใช้สถานการณ์จำลอง (Scenario-Based Learning) การจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง (Project-Based Learning) และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) สามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์วิจัยข้อที่ 1 บ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพสูง ทั้งในแง่ของการพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการประยุกต์ใช้กิจในอริยสัจ 4 ของพระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมในการดำเนินชีวิตจริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้ากับฐานสมรรถนะเชิงรุกสามารถจำแนกออกได้เป็น 6 แนวทาง โดยกระบวนการขับเคลื่อน คือหน้าที่ของอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ (ปริญญา) สมุทัย (ปหานะ) นิโรธ (สังนิกิริยา) และมรรค (ภาวนา) และบูรณาการองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย รวมทั้งเสริมนวัตกรรมและสื่อการสอนสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้วิจัยสามารถแจกแจงสาระสำคัญแต่ละแนวทางได้ดังนี้

แนวทางที่ 1: การกำหนดรู้สถานการณ์เพื่อการพัฒนาฐานสมรรถนะเชิงรุก เป็นขั้นแรกในการนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นและเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งสังเคราะห์ได้จากกิจในอริยสัจ 4 ข้อที่ 1 คือ ปริญญา หรือ การกำหนดรู้สภาพปัญหา เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนที่ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจปัญหาและกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นสภาวะ สภาพอันเป็นที่ตั้งแห่งปัญหาซึ่งจะต้องรู้ตามสภาพที่แท้จริงของเรื่องที่ผู้เรียนที่จะศึกษา โดยผู้สอนต้องนำเสนอสถานการณ์ปัญหาจริงหรือจำลองที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการค้นหา ระบุ และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา (Active Engagement) ดังนั้น ผู้เรียนจะต้องไม่ใช่แค่รับรู้ว่ามีปัญหา แต่ต้องเข้าใจลักษณะ ขอบเขต และความสำคัญของปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะความเป็นจริง และสามารถเชื่อมโยงกับฐานสมรรถนะเชิงรุก โดยเริ่มต้นกระบวนการเรียนรู้ใช้สถานการณ์จริง (Authentic Situation) หรือ ปัญหาที่ท้าทาย (Challenging Problem) เป็นตัวตั้งต้น แทนที่จะเริ่มจากเนื้อหาทางทฤษฎีทันที เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active Engagement) ในการวิเคราะห์สถานการณ์นั้น ๆ และที่สำคัญ คือ การระบุให้ชัดเจนว่า สมรรถนะ (ความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ) ไต่บ้างที่จำเป็นต้องใช้หรือต้องพัฒนาเพื่อรับมือ/แก้ไขสถานการณ์นั้น ดังนั้นแนวทางนี้เน้นการออกแบบจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ให้มีความหมายและเชื่อมโยงกับผู้เรียน ผู้สอนต้องสร้างหรือเลือกสถานการณ์ (เช่น กรณีศึกษา ข่าว เหตุการณ์ในโรงเรียน/ชุมชน ปัญหาสังคม) ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็น "ทุกข์" หรือ "ความไม่สมบูรณ์" ในสถานการณ์นั้น แล้วนำไปสู่การตั้งคำถามว่า "เราต้องรู้อะไร ต้องทำอะไรเป็น ต้องมีทัศนคติอย่างไร (สมรรถนะ) จึงจะจัดการกับเรื่องนี้ได้ดีขึ้น?" ตัวอย่างเช่น แทนที่จะสอนเรื่อง "ศีล 5" อย่างผิวเผิน อาจเริ่มด้วยสถานการณ์ "การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying)" (ทุกข์) แล้วชวนคิดว่า เราต้องมีสมรรถนะอะไรบ้าง เช่น ความรู้ ความเข้าใจในองค์ประกอบของศีลข้อที่ 4 (วจีกรรม 4), ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการจัดการอารมณ์ เจตคติเรื่องความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (เมตตา กรุณา) เป็นต้น การกำหนดรู้สถานการณ์และสมรรถนะเป้าหมายนี้จะทำให้การเรียนรู้มีทิศทางชัดเจน

แนวทางที่ 2: การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน เน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้เรียน เข้ากับกิจกรรมในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการละสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) ได้อย่างชัดเจน โดยใช้คำถามกระตุ้นการคิดวิเคราะห์เชิงลึก ส่งเสริมการทำงานกลุ่มเพื่อระดมสมอง ค้นหาสาเหตุ และรวบรวมข้อมูลและใช้เครื่องมือช่วยคิด (เช่น แผนภาพความคิด) ดังนั้นแนวทางนี้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ "ละเหตุแห่งทุกข์" ด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน (blended learning) ซึ่งเชื่อมโยงทั้งความรู้จากตำรา ประสบการณ์จริง และสื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะในช่วง “ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน” และ “ขั้นการสอน” ครูจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถระบุ "สมุทัย" หรือสาเหตุของปัญหา พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางการปลดปล่อยจากข้อจำกัดเดิม ๆ ด้วยการฝึกคิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบทางเลือก และกล้าตัดสินใจ

เชื่อมโยงกับอริยสัจ 4: ขั้นตอนนี้ตรงกับ "สมุทัย" คือ เหตุแห่งทุกข์ ซึ่งมีหน้าที่คือ "ปหานะ" หมายถึง การละ การกำจัด หรือการดับเหตุปัจจัยแห่งทุกข์ ในบริบทการเรียนรู้ เหตุแห่ง “การไม่มีสมรรถนะ” อาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ขาดความรู้ ขาดทักษะ ขาดเจตคติที่ถูกต้อง หรือขาดโอกาสฝึกฝน การ "ปหานะ" จึงหมายถึง การใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้

เชื่อมโยงกับฐานสมรรถนะเชิงรุก: สมรรถนะเป็นสิ่งที่ซับซ้อน ประกอบด้วยหลายองค์ประกอบ (ความรู้ ทักษะ เจตคติ) การพัฒนาจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย ไม่สามารถใช้วิธีสอนแบบเดียวได้ แนวคิด “ผสมผสาน (Blended)” ในที่นี้จึงหมายถึง การผสมผสานทั้ง วิธีการสอน (บรรยาย อภิปราย ลงมือปฏิบัติ โครงงาน) รูปแบบการเรียนรู้ (เดี่ยว คู่ กลุ่ม) แหล่งเรียนรู้ (ในห้องเรียน นอกห้องเรียน ออนไลน์) และ การบูรณาการองค์ประกอบของสมรรถนะ (เรียนรู้เนื้อหา ฝึกทักษะ และบ่มเพาะเจตคติไปพร้อมกัน)

ดังนั้น แนวทางนี้ชี้ว่า การ "ละ" หรือ "เอาชนะ" ความไม่รู้หรือไม่สามารถ (เหตุแห่งการไม่มีสมรรถนะ) ได้นั้น ต้องไม่ใช้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ ที่เน้นแต่การถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้รอบด้าน เช่น ผสมผสานการให้ข้อมูล (บรรยายสั้นๆ คลิปวิดีโอ แหล่งข้อมูลออนไลน์) กับการให้ลงมือปฏิบัติ (ทำกิจกรรม แก้โจทย์ปัญหา ทำโครงงาน) การทำงานเดี่ยวเพื่อทบทวนความเข้าใจ กับการทำงานกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเรียนรู้ในห้องเรียน กับการเรียนรู้นอกสถานที่หรือผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งความรู้ (พุทธิพิสัย) ทักษะ (ทักษะพิสัย) และเจตคติ (จิตพิสัย) อย่างสมดุลและเชื่อมโยงกัน

แนวทางที่ 3: สมรรถนะชีวิตในชีวิตจริง โดยการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกับกิจกรรมประจำวันของผู้เรียน สอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 ในขั้นที่เรียกว่า "นิโรธ" เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจแนวทางการดับทุกข์ และเห็นคุณค่าของการนำไปใช้จริง ดังนั้นแนวทางนี้มุ่งสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนเห็นว่า “การดับทุกข์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้” โดยเน้นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้และสมรรถนะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เช่น การวางแผนชีวิต การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดการตนเอง กิจกรรมเหล่านี้ต้องเชื่อมโยงกับเป้าหมายชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจ เห็นเป้าหมายของการเรียนรู้และสามารถกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเองอย่างชัดเจน

เชื่อมโยงกับอริยสัจ 4: ขั้นตอนนี้ตรงกับ "นิโรธ" คือ ความดับทุกข์ หรือสภาวะที่ปราศจากปัญหา ซึ่งมีหน้าที่คือ "สัจฉิกิริยา" หมายถึง การทำให้แจ้ง การประจักษ์ หรือการบรรลุถึงสภาวะนั้นด้วยตนเอง ในบริบทการเรียนรู้ นิโรธคือสภาวะที่ผู้เรียน "มี" และ "สามารถใช้" สมรรถนะนั้นได้จริง การ "ทำให้แจ้ง" คือการทำให้สมรรถนะนั้นปรากฏเป็นจริงขึ้นมาในตัวผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

เชื่อมโยงกับฐานสมรรถนะเชิงรุก: หัวใจสำคัญของฐานสมรรถนะเชิงรุก คือเป้าหมายสูงสุดไม่ใช่แค่การ “รู้” แต่คือการ “ทำได้” และ “เป็น” ผู้เรียนต้องสามารถ แสดงออก (Demonstrate) ถึงสมรรถนะที่เรียนรู้มาในสถานการณ์ที่เหมือนจริง (Authentic Context) หรือในชีวิตประจำวันได้จริง เน้นการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) จากห้องเรียนสู่โลกภายนอก

ดังนั้น แนวทางนี้เน้นย้ำว่า เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่ให้นักเรียนทำข้อสอบได้ หรือตอบคำถามครูได้ แต่ต้องทำให้ผู้เรียน "มีสมรรถนะนั้นติดตัว" และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหา หรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม การเรียนรู้ต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด หรือทัศนคติที่ยั่งยืน ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลควรออกแบบให้สะท้อนการใช้งานจริง เช่น การทำโครงงานแก้ปัญหา ในชุมชน การแสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์ที่ซับซ้อน การสร้างสรรค์ผลงานที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ที่แสดงหลักฐานการใช้สมรรถนะในสถานการณ์ต่าง ๆ เป้าหมายคือการ "ทำให้แจ้ง" ว่าผู้เรียนได้บรรลุถึงสมรรถนะนั้นแล้วได้แท้จริง

แนวทางที่ 4: การใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายสู่การพัฒนาสมรรถนะเชิงรุก

แนวทางที่ 5: การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน

แนวทางที่ 6: การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนบนความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน

โดยทั้ง 3 แนวทางนี้สอดคล้องกับหน้าที่มรรค คือ กาวนา จึงเป็นหนทางหรือข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับทุกข์ โดยมีหน้าที่คือ “กาวนา (ทำให้เกิดขึ้น เจริญขึ้น)” หมายถึง การลงมือปฏิบัติ การฝึกฝน การอบรม การเจริญให้มีขึ้นให้เป็นขึ้น แนวทางที่ 4, 5 และ 6 จึงเป็นรายละเอียดของ “วิธีการ” หรือ “หนทางปฏิบัติ” (มรรค) ที่จะนำไปสู่การมีสมรรถนะในชีวิตจริง และสามารถเชื่อมโยงกับฐานสมรรถนะเชิงรุกกับการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป ซึ่งแนวทางทั้ง 3 กับฐานสมรรถนะเน้นทำหน้าที่ในขั้นสอนและขั้นสรุป โดยผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือทำ เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังนั้นแนวทางทั้ง 3 นี้ สามารถจำแนกรายละเอียดและการปฏิบัติการลักษณะสำคัญต่อแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ดังนี้

แนวทางที่ 4: การใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายสู่การพัฒนาสมรรถนะเชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจ โดยมีการผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม แนวทางนี้จึงมุ่งเน้นการใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะได้จากมุมมองที่แตกต่าง เพราะฉะนั้นสมรรถนะที่จำเป็นที่จะให้เกิดขึ้นได้จริงนั้นจำเป็นต้องอาศัย รูปแบบ/เทคนิคการสอนเชิงรุก (Active Learning Strategies) ที่หลากหลาย ไม่ยึดติดวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น

ฐาน การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน การเรียนรู้แบบสืบสอบ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้เกมหรือสถานการณ์จำลอง การเรียนรู้ผ่านการบริการสังคม เป็นต้น การเลือกใช้รูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหา สมรรถนะเป้าหมาย และบริบทของผู้เรียน จะช่วยให้การ “ภาวนา (ทำให้เกิดขึ้น เจริญขึ้น)” หรือ การฝึกฝนสมรรถนะนั้นมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

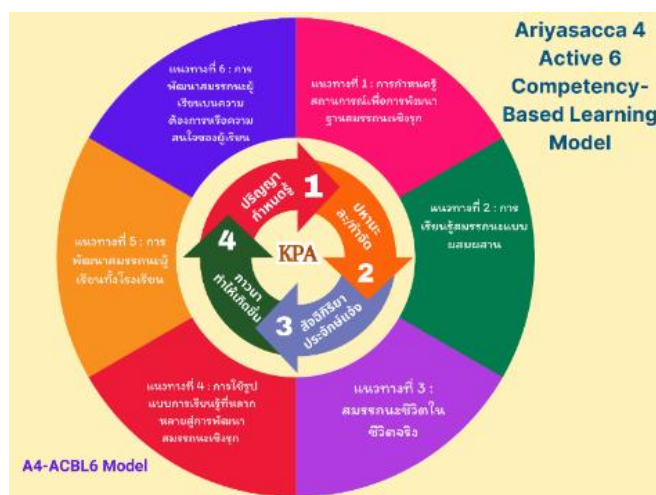
แนวทางที่ 5: การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน (Whole-School Learning) โดยการใช้การเรียนรู้ร่วมกันเป็นฐานในการเสริมสร้างสมรรถนะทั้งในและนอกห้องเรียน โดยทุกฝ่ายในโรงเรียนร่วมมือกันออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถมีสมรรถนะร่วมในประเด็นที่มีความหมายร่วมกัน โดยการพัฒนานั้น ไม่ควรจำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แต่ควรเป็นความพยายามร่วมกัน ทั้งระบบโรงเรียน (Whole-School Approach) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะองค์รวมอย่างต่อเนื่องและบูรณาการ หมายความว่า โรงเรียนควรกำหนดสมรรถนะหลักที่ต้องการพัฒนาให้ชัดเจน สื่อสารให้ทุกคนเข้าใจ และส่งเสริมให้มีการบูรณาการการพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ในทุกกลุ่มสาระและในทุกกิจกรรมของโรงเรียน รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุน เช่น การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้การ “ภาวนา (ทำให้เกิดขึ้น เจริญขึ้น)” เกิดขึ้นอย่างรอบด้านและสอดคล้องกันทั้งโรงเรียน

แนวทางที่ 6: การพัฒนาสมรรถนะบนความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลร่วมกับผู้สอน ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ (ownership) และพัฒนาสมรรถนะได้ลึกซึ้งตามศักยภาพ ทั้งนี้ต้องอาศัยเหตุปัจจัยร่วมเพื่อสัมฤทธิ์ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้โดยอาศัยการฝึกฝนสมรรถนะให้มีพลังเข้มแข็งและสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ หรือบริบทของผู้เรียนแต่ละคนหรือกลุ่ม แนวทางนี้เน้นการเรียนรู้ที่ตอบสนองรายบุคคล (Personalized Learning / Differentiated Instruction) ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกหัวข้อ เลือกวิธีการเรียนรู้ หรือเลือกรูปแบบการแสดงออกถึงสมรรถนะตามความถนัดหรือความสนใจของตนเอง ภายใต้อกรอบสมรรถนะเป้าหมายเดียวกัน การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่พวกเขาารู้สึกว่าเป็นเรื่อง “ของเขา” จะทำให้เกิดแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และทำให้การ “ภาวนา (ทำให้เกิดขึ้น เจริญขึ้น)” หรือการพัฒนา นั้นมีความหมายและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

แนวทางทั้ง 6 ข้อ สะท้อนถึงการนำ “กิจในอริยสัจ 4” มาใช้เป็นกรอบในการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่มีฐานสมรรถนะเป็นตัวชี้นำ กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเข้าใจธรรมะเชิงลึก แต่ยังสร้างสมรรถนะที่เป็นรูปธรรมและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการพัฒนา “ปัญญาเชิงปฏิบัติ” ที่เกิดจากการลงมือทำ อีกทั้งสะท้อนผู้เรียนด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ได้แก่ “แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก หรือ Ariyasacca 4 Active

Competency-Based Learning 6 Model (A4-ACBL6 Model)” โดยมีแนวคิดหลัก คือ กิจในหลักอริยสัจ 4 (ปริยญา-ปหานะ-สังฆิกิริยา-ภาวนา) บูรณาการกับ หลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก (Active Competency-Based Learning - ACBL) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจสาระการเรียนรู้ทำให้สามารถพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็น (ความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ) และนำหลักอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมอย่างมีความสุขสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีประสิทธิภาพของผู้เรียน

ภาพที่ 1 รูปแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

ที่มา: Supakanjana Jayapattana, 2025

หมายเหตุ A4 = Ariyasacca 4 คือ กิจในอริยสัจ 4 (ปริยญา ปหานะ สังฆิกิริยา และภาวนา), A = Active คือ เชิงรุก , C = Competency คือ สมรรถนะ, B = Based คือ ฐาน และ L = Learning คือ การจัดการเรียนรู้

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกเป็นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้หลักการของ Active Learning เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2567; Meyers, C., and Jones, T.B., 1993; อธิเดช น้อยไม้ และณัฐวรรณ เถลิสมสุข, 2566) ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และสอดคล้องกับการเรียนรู้

เชิงรุกจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้ง 4 ด้าน ในขณะที่ลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกาย ในอิริยาบถต่าง ๆ ได้ใช้แรงหนักบ้าง เบาบ้าง ใช้ความคิดมีความรู้สึกที่ต้องการจะทำหรือสนุกที่จะทำ และผู้เรียนมีโอกาสดูแลรักษาหรือ และร่วมมือทำงานกับเพื่อนการเรียนรู้เชิงรุกที่ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัว การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะจะเกิดผลอย่างแท้จริงได้ต้องจัดการการเรียนรู้เชิงรุกเข้ามาช่วยในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนการสอนที่ครูออกแบบเพราะแนวคิดมีลักษณะที่เอื้อต่อกัน และสนับสนุนกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ผลลัพธ์นี้ช่วยพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ทั้งการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 และตอบสนองต่อนโยบาย "ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้" ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และพัฒนาศักยภาพของตนเอง (เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์, 2561)

การค้นพบนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการดำเนินชีวิตจริง สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า การเชื่อมโยงการเรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตเป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น โดยการเรียนรู้เน้น “การปฏิบัติ” มีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ (สุภาลัย สายคำภา และธีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2565) ซึ่งช่วยแก้ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแบบเดิม ที่มักเน้นเนื้อหาเชิงทฤษฎีและหลักธรรมที่ยากต่อการเข้าใจและนำไปใช้ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกท้อว่าวิชาน่าเบื่อและขาดแรงจูงใจ จิระวัฒน์ โรจนศิลป์ , สามารถ สุขุประการ และศิริโรจน์ นามเสนา, 2566; พระมหาสามารถ ฐานิสฺสร (อาจคงหาญ), 2566) นอกจากนี้ การที่ผลการวิจัยเน้นย้ำว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องมีการบูรณาการกิจกรรมและการวัดประเมินผลที่สะท้อนการนำไปใช้จริง (Authentic Assessment) ยังเป็นการตอบสนองต่อปัญหาการวัดผลแบบเดิมที่มักเน้นเพียงเนื้อหาบางส่วนและมีความยากเกินไป (พระปลัดสาธิต อมโร (จินดารอง), 2558) ทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (มนสิข สิริสมบุญ, 2565; Fedler, R.M. and Brent, R., 1996) การนำฐานสมรรถนะเชิงรุกมาใช้จึงไม่เพียงแต่พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ผลวิจัยพบว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้หลักการของ Active Learning เข้ามาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็น ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือกันแก้ปัญหา และสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะที่ประเมินมุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Improvement) การประเมินตามสภาพจริง อิงสมรรถนะช่วยทำให้ผู้สอน

ผู้บริหาร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีสารสนเทศเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามที่มาตรฐานหลักสูตรกำหนด (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล , 2562) นอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องมีการบูรณาการกิจกรรมและกระบวนการวัดและประเมินผลที่สะท้อนถึงการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลสูงขึ้นและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในชีวิตจริง โดยผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนในสถานการณ์ที่มีความท้าทายที่เป็นของจริง (authentic learning) และควรมุ่งเน้นที่การเรียนรู้โดยเน้นการมีส่วนร่วม (participatory learning) และการปฏิบัติ (learning by doing) (McClelland, D. C., 1973; Thomas, D., & Brown, J. S., 2011) แนวคิดนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยอย่างชัดเจน อีกทั้งกระตุ้นการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือกันแก้ปัญหา และการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกช่วยลดเนื้อหาที่ไม่จำเป็น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฝนการใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดสมรรถนะในระดับเชี่ยวชาญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้านการทำงานเป็นทีมในวิชาพระพุทธศาสนา ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ (พระครูอุทิศปริยัติสุนทร และคณะ, 2567) รวมถึงงานวิจัยที่ชี้ว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการคิดวิเคราะห์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรบูรณาการกิจกรรมและกระบวนการวัดผลที่สะท้อนถึงการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ที่เน้นการวัดผลจากการปฏิบัติจริงและคุณลักษณะของผู้เรียน ผลการวิจัยนี้จึงตอบย้ำว่าการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะเชิงรุกสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการนำความรู้ไปใช้จริงได้อย่างมีนัยสำคัญ (พระปลัดยุทธาน มาลาวงษ์ และคณะ, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (พระรุ่งโรจน์ ธิรปุณโญ (รักษารัฐ) และคณะ, 2565)

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก” ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนที่เชื่อมโยงกับกิจในอริยสัจ 4 (ปริญา ปทานะ สัจฉิกิริยา ภาวนา) และบูรณาการกับพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะหลัก 6 ด้านของผู้เรียน การสร้างแนวทางนี้ถือเป็นนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในปัจจุบันที่ยังขาดรูปแบบหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ทางปัญญาตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ทางปัญญา ซึ่งมี 6 องค์ประกอบของการเรียนรู้ 2) การเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ (1) การกำหนดปัญหา (2) การ

ตั้งสมมติฐาน (3) การวิเคราะห์ข้อมูล (4) การทดลองและรวบรวมข้อมูล (หวิน จำปานิน และพระมหา ดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2562) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ทางปัญญาตามหลักอริยสัจ 4 นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนในบริบทของโลกปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลวิจัยพบว่าแนวทางทั้ง 6 ขั้นตอนที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ (1) การกำหนดรู้สถานการณ์ (ทุกข์-ปริญญ) (2) การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน (สมุทัย-ปหานะ) (3) การมีสมรรถนะชีวิตในชีวิตจริง (นิโรธ-สังนิกริยา) และ (4) การใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย (5) การพัฒนาสมรรถนะทั้งโรงเรียน และ (6) การพัฒนาสมรรถนะตามความต้องการผู้เรียน (มรรค-ภาวนา) สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ (ทุกข์) การวิเคราะห์สาเหตุและแสวงหาแนวทางแก้ไข ผ่านการเรียนรู้ที่หลากหลาย (สมุทัย) การตั้งเป้าหมายและเห็นผลลัพธ์ของการพัฒนา (นิโรธ) ไปจนถึง การลงมือปฏิบัติและพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบท (มรรค) สอดคล้องกับ หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มสมรรถนะ (ณิชา ฉิมทองดี และคณะ, 2558; กุลิสรา จิตรขญาวนิช, 2562; ณัฐพล มิตรอารีย์ และคณะ, 2566; พระมหาพงษ์เพชร วชิรเมธี (แสงใส) และคณะ, 2566) และกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2561) แนวทางนี้จึงมิใช่เพียงการนำเสนอขั้นตอนการสอน แต่เป็นการสร้างกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยง หลักอริยสัจ 4 เข้ากับเป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับการบูรณาการ วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของโคลบ์เข้ากับหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางแบบองค์รวมที่ช่วยส่งเสริม การพัฒนาตนเองและการเปลี่ยนแปลงชีวิตทำให้เกิดศักยภาพที่จะส่งเสริมความรุ่งเรืองทั้งในระดับบุคคลและ สังคม อีกทั้งช่วยตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Faiz, M., M., T., Marikar., Malake, Kodithuwakku, 2024) สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาระบบสมรรถนะ (Competency-based Education) ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง (กนก จันทรา, 2563)

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สามารถประยุกต์ใช้กับกิจในอริยสัจ 4 และบูรณาการกับพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เพื่อเสริมสมรรถนะผู้เรียนทั้ง 6 ด้าน โดยมีแนวทาง 6 ประการ ได้แก่ 1) การกำหนดรู้สถานการณ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะเชิงรุก 2) การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน 3) การมีสมรรถนะชีวิตในชีวิตจริง 4) การใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย 5) การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้ง โรงเรียน และ 6) การพัฒนาสมรรถนะตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งแนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับข้อเสนอ ของ พระรุ่งโรจน์ ธีรปัญโญ (รักษาราษฎร์) (2565) ที่แนะนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 6 แนวทาง เช่น การเสริมสมรรถนะในกิจกรรมเดิม การบูรณาการสมรรถนะหลักหลายด้าน และการวางแผนการ ประเมินผลโดยเน้นสภาพจริง สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวทางของกรมวิชาการที่เน้นให้กระบวนการเรียนรู้ส่งผล สู่การพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม (holistic development) ซึ่งครอบคลุมทั้งพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และ

จิตพิสัย โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 เข้ากับชีวิตจริง ก็ยังทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการ 2 ระยะ ได้แก่ (1) ศึกษาเอกสารและระดมสมองเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทาง และ (2) ยืนยันและประเมินแนวทางด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุกมีลักษณะสำคัญคือการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริง ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งเน้นการประเมินตามสภาพจริงและการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้งานวิจัยได้เสนอ “แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้ฐานสมรรถนะเชิงรุก” จำนวน 6 แนวทาง ครอบคลุมหน้าที่ของอริยสัจ 4 ครบถ้วน (ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค) และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดล “A4-ACBL6 Model” ซึ่งประกอบด้วย 4 ชั้นหลัก ได้แก่ กำหนดทุกข์และสมรรถนะ → วิเคราะห์สมุทัยเชิงรุก → กำหนดนิโรธและเป้าหมายเชิงสมรรถนะ → ดำเนินมรรคปฏิบัติเชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมะเชิงลึกและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำโมเดล A4-ACBL6 Model ไปใช้เป็น “แม่แบบ” ในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยกำหนดสมรรถนะเป้าหมายให้ชัดเจนในแต่ละขั้นของอริยสัจ 4 และใช้กิจกรรมเชิงรุก (เช่น PBL/Project/Scenario/Reflection) ร่วมกับการประเมินตามสภาพจริง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านสมรรถนะมากกว่าการจำเนื้อหา

2. หน่วยงานและสถานศึกษาควรพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูสามารถ “ออกแบบสถานการณ์ปัญหา” และ “บูรณาการหลักธรรมกับสมรรถนะ” ได้จริง พร้อมสนับสนุนสื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ เพื่อขยายผลแนวทางนี้ให้เกิดการใช้จริงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยตามศาสตร์สาขาวิชา สังเกตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ประจำปีพุทธศักราช 2568 จึงขอขอบคุณกองทุนสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์หา. (2563). *การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ*. โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิระวัฒน์ โรจนศิลป์, สามารณ สุขุประการ และศิริโรจน์ นามเสนา. (2566). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(6), 262-271.
- เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 16(2), 266-280.
- เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์. (2561). *คู่มือการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ณัฐพล มิตรอารีย์ และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอริยสัจ 4. *วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์*, 4(1), 27-37.
- ณิชา ฉิมทองดี และคณะ. (2558). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์*, 43(4), 29-44.
- พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูอุทิตปริยัติสุนทร, ประคอง มาโต และพระครูอุทัยสุตกิจ. (2567). การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกด้านการทำงานเป็นทีมรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(4), 33-48.
- พระปลัดสาธิต อมโร (จินดารอง). (2558). การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เขตบางคอแหลม สังกัดกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดยุทธนา มาลาวงษ์, สุวัฒน์ รักขันโท, สายรุ้ง บุบผาพันธ์ และศักดิ์ดา งานหมั่น. (2567). การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุกสำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม. *วารสารนวัตกรรมจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(6), 1389-1402.

- พระมหาพงษ์เพชร วชิรเมธี (แสงใส), ปาณจิตร สุขุมาลัย และนิรัช เรืองแสน (2566). การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนประภัสสรวิทยา วัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสถาบันวิจัยพุทธธรรม*, 10(3), 183-196.
- พระมหาสามารถ ฐานิสฺสโร (อาจคงหาญ). (2566). การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารปารมิตา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวธวิกลิตาราม*, 5(1), 29-41.
- พระรุ่งโรจน์ ธิรปุณโย (รักษารักษ์), สมชัย ศรีนอก, นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอภิวัฒน์ พิมพ์พวง. (2565). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 123-140.
- มนสิข สิริสมบุรณ์. (2565). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). *การประเมินตามสภาพจริงอิงสมรรถนะ*. ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สุภาลัย สายคำภา และธีระภาพ เพชรมาลัยกุล. (2565). การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกที่ส่งผลต่อสมรรถนะของผู้เรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 19(37), 22-34.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ระดับปฐมวัย*. กลุ่มพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมการศึกษาปฐมวัย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. สำนักงาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก: ถอดบทเรียนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. บริษัท เอส. บี. เค. การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2567). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ: การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา*. สกศ.

- หวิน จำปานิน และพระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ. (2562). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 6(8), 3856-3869.
- อิทธิเดช น้อยไม้ และณัฐวรรณ เฉลิมสุข. (2566). เสริมสมรรถนะผู้เรียนด้วยแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *ครุศาสตร์สาร*, 17(1), 13-23.
- Education GPS. (2025, May 15). *Thailand Student performance (PISA 2022)*.
<https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=THA&treshold=10&topic=PI>.
- Faiz, M., M., T., Marikar., Malake, Kodithuwakku. (2024). Bridging Experiential Learning and Spiritual Wisdom: Integrating Kolb's Cycle with the Four Noble Truths of Buddhism. Educational challenges, doi: 10.34142/2709-7986.2024.29.2.16.
- Fedler, R.M. and Brent, R. (1996). Navigating the Bumpy Road to Student-Centered Instruction. *Journal of College Teaching*, 44.
- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Meyers, C., and Jones, T.B. (1993). *Promoting Active Learning. Strategies for the College Classroom*. Jossey-Bass.
- Thomas, D., & Brown, J. S. (2011). *A new culture of learning: Cultivating the imagination for a world of constant change*. CreateSpace.

ภาวะ

ผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

นัฐพล มังคะละ^{1*}

จารุวรรณ นาทัน²

รับบทความ: 3 พฤศจิกายน 2568 แก้ไขบทความ: 18 พฤศจิกายน 2568 ตอบรับบทความ: 23 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือสามัญจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 จำนวน 107 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือสามัญ จากสถานศึกษา 86 แห่ง รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 172 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.983 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านพบว่า เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านความฉลาดทางดิจิทัล ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล และด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล การบริหารกิจกรรมลูกเสือ ผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษาประถมศึกษา

¹⁻² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตสงคราม

* อีเมล: nattapon.man67@psru.ac.th

Leadership in the Digital Age for Scout Activity Management Among School Administrators Under Tak Primary Educational Service Area Office 1

Nattapon Mangkala ^{1*}
Jarawan Natan ²

Abstract

This research article aimed to study digital-era leadership in the management of regular scout activities among school administrators under the Tak Primary Educational Service Area Office 1. This research employed a survey research design. The population consisted of school administrators and heads of regular scout activities from 107 schools under the Tak Primary Educational Service Area Office 1. The sample group comprised school administrators and heads of regular scout activities from 86 schools, totaling 172 respondents. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, and stratified random sampling was employed. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00 and an overall reliability coefficient of 0.983. The statistics used for data analysis included percentage, mean, and standard deviation. The research findings revealed that the digital-era leadership in the management of regular scout activities among school administrators under the Tak Primary Educational Service Area Office 1 was overall at a high level. When considered by dimension, the dimension with the highest mean was digital intelligence, at a high level followed by digital culture building, at a high level and the dimension with the lowest mean was digital innovative thinking, at a high level. All dimensions were at a high level.

Keywords: Digital Leadership, Scout Activity Management, School Administrators, Primary Education

¹⁻² Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

* Email: nattapon.man67@psru.ac.th

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศชาติในทุกด้าน โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่สังคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (The Fourth Industrial Revolution) ที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะระบบการศึกษาที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Schwab, 2016) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2019) ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและข้อมูล ซึ่งต้องอาศัยผู้นำการศึกษาที่มีความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทของประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542, มาตรา 6) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐาน 3Rs (Reading, Writing, Arithmetic) และทักษะสมรรถนะหลัก 8Cs ได้แก่ การคิดวิเคราะห์และเป็นระบบ (Critical Thinking and Problem Solving) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) ความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cross-cultural Understanding) คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computer and ICT Literacy) อาชีพและการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความเป็นพลเมือง คุณธรรม จริยธรรม (Citizenship, Moral and Ethics) โดยมีวิสัยทัศน์ว่า "คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21" (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบาย "การขับเคลื่อนการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Education)" เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่มี ทั้งนี้ UNESCO (2018) ได้เผยแพร่กรอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สำหรับครู (ICT Competency Framework for Teachers) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทการศึกษาไทย การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างความท้าทายให้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องปรับบทบาทและพัฒนาสมรรถนะใหม่ ๆ วิจารณ์ พานิช (2563) อธิบายว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้วยวิสัยทัศน์ที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์กรและสร้างนวัตกรรม โดยผู้นำต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ การคิดเชิงออกแบบ และการสร้างนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้บริหารแบบดั้งเดิมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการศึกษา มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนองค์กรควบคู่กับการพัฒนาทักษะบุคลากรและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

นักวิชาการระดับนานาชาติให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลอย่างมาก Sheninger (2019) มองว่าผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงและพัฒนาองค์กรโดยสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมและความโปร่งใส มีความสามารถในการสื่อสารและสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านช่องทางดิจิทัล และเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม Avolio, Sosik, Kahai และ Baker (2023) เพิ่มเติมว่า ผู้นำยุคดิจิทัลต้องผสมผสานความเข้าใจเทคโนโลยีกับทักษะการบริหารจัดการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน โดยเฉพาะในด้านการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อการตัดสินใจ การสร้างระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่วน Martinez และ Garcia (2023) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยี การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาองค์กรในยุคดิจิทัล

กิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สำคัญในระบบการศึกษาไทย มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 110 ปี นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงก่อตั้งคณะลูกเสือขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2454 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีทักษะการใช้ชีวิต (สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ, 2563) สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) ชี้ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมลูกเสือในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ World Organization of the Scout Movement (WOSM, 2020) ได้เผยแพร่กรอบการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (Youth Engagement in the 21st Century) ซึ่งเน้นย้ำถึงบทบาทของกิจกรรมลูกเสือในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความเป็นพลเมืองโลก การบริหารกิจกรรมลูกเสือที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยผู้นำที่มีความสามารถในการบูรณาการแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ เข้ากับหลักการลูกเสือแบบดั้งเดิม

การศึกษาวิจัยในประเทศไทยพบว่า การบริหารกิจกรรมลูกเสือในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายประการ จันทราณี สงวนนาม (2563) พบว่า การจัดการขาดประสิทธิภาพ ขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ และการติดตามประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ในทำนองเดียวกัน วรากรณ์ สามโกเศศ (2565) ศึกษาการบริหารกิจกรรมลูกเสือด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง โดยการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาคือการบริหารจัดการ ปัญหาสำคัญคือ บุคลากรขาดความรู้ทักษะ ขาดอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐาน และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารกิจกรรมลูกเสือ ธีระ รุญเจริญ (2564) กล่าวว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยผู้นำต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การตัดสินใจ และการสื่อสารเพื่อความทันสมัยและการแข่งขัน วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2561) เสนอว่า ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านช่องทางดิจิทัล การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และการสร้างนวัตกรรมในการทำงาน ส่วน ชัยยนต์ เพาพาน (2562) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารเพื่อให้สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัล รวมถึงการปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี

การประยุกต์ใช้แนวคิดภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับการบริหารกิจกรรมลูกเสือจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล งานวิจัยของ วิภาดา ศรีพรหมชา (2565) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของการบริหารกิจกรรมลูกเสืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลสูงสามารถบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสือได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้เทคโนโลยีในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 107 โรงเรียนกระจายอยู่ใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก อำเภอสامเภา และอำเภอวังเจ้า ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 4,339.63 ตารางกิโลเมตร มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 29,847 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1, 2567) จากการศึกษาพบว่า การบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญในพื้นที่ยังมีข้อจำกัดหลายประการ ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน และดนิตา ดวงวิไล (2564) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ชนบทมักประสบปัญหาการขาดความรู้และทักษะในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ รวมถึงข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร อุปกรณ์ไม่เพียงพอ และงบประมาณจำกัด ส่งผลให้การบริหารกิจกรรมลูกเสือยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้ จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ แต่ยังคงขาดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลและวิธีการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจกรรมลูกเสืออย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับขาดแนวทางหรือแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับการบริหารกิจกรรมลูกเสือในบริบทของพื้นที่ชนบท

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ ซึ่งจะเป็ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อันจะนำไปสู่การบริหารกิจกรรมลูกเสือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลและศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับอุดมการณ์และหลักการของลูกเสือ และส่งผลให้การพัฒนาเยาวชนตามอุดมการณ์ของลูกเสือบรรลุผลสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำเสนอเนื้อหาดังต่อไปนี้ 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล 2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมลูกเสือ 3) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ และ 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

ความหมายของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจในบริบทการบริหารองค์กรยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญ วิจารณ์ พานิช (2563) อธิบายว่าเป็นความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้วยวิสัยทัศน์ที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์กรและสร้างนวัตกรรม ในทำนองเดียวกัน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2563) มองว่าเป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนองค์กรควบคู่กับการพัฒนาทักษะบุคลากรและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ธีระ รุญเจริญ (2564) เน้นย้ำถึงการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การตัดสินใจ และการสื่อสารเพื่อความทันสมัยและการแข่งขัน นักวิชาการต่างประเทศก็มีมุมมองสอดคล้องกัน Sheninger (2019) มองว่าผู้นำ

ยุคดิจิทัลต้องสามารถใช้เทคโนโลยีปรับปรุงองค์กรโดยสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมและความโปร่งใส Avolio et al. (2023) เพิ่มเติมว่าต้องผสมผสานความเข้าใจเทคโนโลยีกับทักษะบริหารเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลง ส่วน Martinez & Garcia (2023) เน้นการบูรณาการเทคโนโลยี การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อความยั่งยืน

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกลยุทธ์ สร้างวัฒนธรรมนวัตกรรม พัฒนาทักษะบุคลากร และใช้ข้อมูลตัดสินใจ เพื่อให้องค์กรปรับตัวและเติบโตได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

องค์ประกอบของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ พบว่ามีการเสนอองค์ประกอบที่หลากหลายแต่สอดคล้องกัน เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ และคณะ (2562) สรุปเป็น 4 ด้าน คือ ทักษะดิจิทัล วัฒนธรรมดิจิทัล การคิดเชิงนวัตกรรม และวิสัยทัศน์ดิจิทัล สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) เสนอการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถใช้เทคโนโลยี การสร้างเครือข่าย การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการคิดสร้างสรรค์ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2563, น.32-36) ขยายเป็น 6 ประการ ครอบคลุมวิสัยทัศน์ ทักษะเทคโนโลยี วัฒนธรรมดิจิทัล การสร้างเครือข่าย นวัตกรรม และทักษะสื่อสาร ส่วนชัยยนต์ เพาพาน (2562) เสนอ 7 ประการสำหรับผู้บริหาร การศึกษา เพิ่มเติมเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบในระดับสากล Westerman, Bonnet, และ McAfee (2014) จาก MIT Sloan เสนอ 4 ด้าน คือ วิสัยทัศน์ การกำกับดูแล การสร้างความผูกพัน และทักษะเทคโนโลยี Bolden และ O'Regan (2016) เพิ่มเป็น 6 ประการ ได้แก่ การมองภาพรวม การสร้างนวัตกรรม ความฉลาดดิจิทัล ความร่วมมือ การปรับตัว และความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม

จากการทบทวนและสังเคราะห์พบว่าองค์ประกอบหลักที่สำคัญมี 5 ด้าน คือ ความฉลาดทางดิจิทัล การคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือดิจิทัล วิสัยทัศน์ดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ซึ่งมีความเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมลูกเสือ

กิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สำคัญในระบบการศึกษาไทย มุ่งพัฒนาคุณลักษณะตามอุดมการณ์ลูกเสือ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) ชี้ให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์กร การนำ การประสานงาน และการควบคุมกำกับติดตามตามหลักการลูกเสือที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการปลูกฝังคุณธรรม อย่างไรก็ตาม จันทรานี สงวนนาม (2563) พบปัญหาการจัดการขาดประสิทธิภาพ ขาดการใช้เทคโนโลยี และการติดตามประเมินผลไม่เป็นระบบ

3. ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในบริบทลูกเสือเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารกิจกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพให้สอดคล้องกับสังคมดิจิทัลและทักษะศตวรรษที่ 21 ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่

ความฉลาดทางดิจิทัล หมายถึง การประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาและบริหารกิจกรรมลูกเสืออย่างมีประสิทธิภาพโดยบูรณาการกับหลักการลูกเสือ ครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการวางแผนและประเมินผล การสร้างเครือข่ายสื่อสาร การรักษาความปลอดภัยข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

การคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล หมายถึง การคิดสร้างสรรค์ที่ผสมผสานเทคโนโลยีเพื่อพัฒนารูปแบบใหม่ในการบริหารกิจกรรม การมองเห็นโอกาสจากเทคโนโลยี การคิดเชิงระบบเชื่อมโยงกับหลักการลูกเสือ การออกแบบกิจกรรมผสมผสานเทคโนโลยี การทดลองพัฒนาด้านแบบ และการขยายผลนวัตกรรม

การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือดิจิทัล หมายถึง การเชื่อมโยงผู้บริหาร ผู้กำกับ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรผ่านช่องทางดิจิทัล การใช้แพลตฟอร์มสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภายนอก และการสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อการมีส่วนร่วม

วิสัยทัศน์ดิจิทัล หมายถึง การมองภาพอนาคตของการบริหารกิจกรรมลูกเสือในยุคดิจิทัล การเข้าใจแนวโน้มและผลกระทบของเทคโนโลยี การวิเคราะห์บริบทและประเมินความพร้อม การกำหนดทิศทางและเป้าหมายชัดเจน และการสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและมีส่วนร่วม

การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล หมายถึง การปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารกิจกรรม การส่งเสริมให้เปิดรับเทคโนโลยี การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ การทำงานร่วมกัน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการผสมผสานเทคโนโลยีกับหลักการลูกเสือโดยรักษาคุณภาพกับการพัฒนาทักษะชีวิต

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิภาดา ศรีพรหมษา (2565) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารกิจกรรมลูกเสือในกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสื่อสารดิจิทัลสูงสุด ตามด้วยการเรียนรู้ดิจิทัลและวิสัยทัศน์ดิจิทัล ส่วนการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลต่ำสุด นอกจากนี้พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลกับประสิทธิผลการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วารกรณ์ สามโกเศศ (2565) ศึกษาการบริหารกิจกรรมลูกเสือด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง โดยการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมา คือ การบริหารจัดการ ปัญหาสำคัญคือ บุคลากรขาดความรู้ทักษะ ขาดอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐาน และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร

งานวิจัยต่างประเทศ

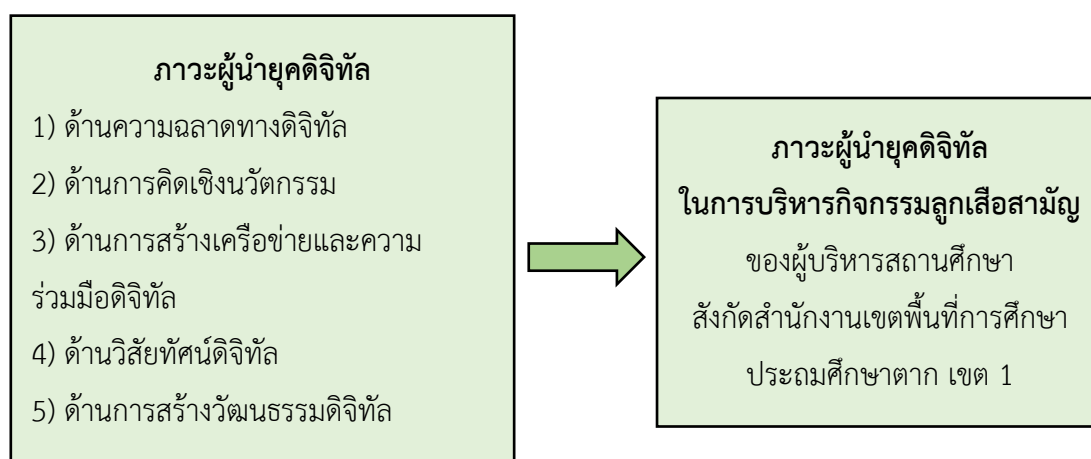
Sheninger (2019) ศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในสหรัฐอเมริกาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ คือ มีวิสัยทัศน์เทคโนโลยีชัดเจนและสื่อสารได้ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรม กล้าเปลี่ยนแปลงและทดลอง เป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง บูรณาการเทคโนโลยีกับการบริหาร และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

European Scout Committee (2020) ศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้นำลูกเสือจาก 28 ประเทศในยุโรป พบสมรรถนะสำคัญ 5 ด้าน คือ Digital Literacy (ความรู้ทักษะ) Digital Communication (การสื่อสาร) Digital Content Creation (การสร้างเนื้อหา) Digital Safety (ความปลอดภัย) และ Digital Problem Solving (การแก้ปัญหา)

Jones and Smith (2021) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในอังกฤษ พบ 4 ปัจจัยสำคัญ คือ ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาทักษะดิจิทัลบุคลากร โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม และวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยสังเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว พบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) **ด้านความฉลาดทางดิจิทัล** หมายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาและบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสืออย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีเข้ากับหลักการลูกเสือ 2) **ด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล** หมายถึง การคิดสร้างสรรค์ที่ผสมผสานความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนารูปแบบ วิธีการ หรือกระบวนการใหม่ในการบริหารกิจกรรมลูกเสือให้มีประสิทธิภาพ 3) **ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือดิจิทัล** หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างผู้บริหาร ผู้กำกับลูกเสือ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องผ่านช่องทางดิจิทัล 4) **ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล** หมายถึง การมองภาพอนาคตของการบริหารกิจกรรมลูกเสือในยุคดิจิทัล การเข้าใจแนวโน้มและผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการพัฒนาเยาวชน และ 5) **ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล** หมายถึง การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารและจัดกิจกรรมลูกเสือ โดยสามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) พื้นที่วิจัย คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ครอบคลุม 4 อำเภอ ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือสามัญจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 จำนวน 107 แห่ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1, 2567) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือสามัญในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 จำนวน 172 คน จาก 86 โรงเรียน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) เก็บข้อมูลจากโรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือสามัญ 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และวุฒิทางลูกเสือ และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสร้างและพัฒนาจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 33 ข้อ แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.983 ใช้ศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) นำหนังสือจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ถึงผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) จัดทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms และส่งลิงก์แบบสอบถามไปยังผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้ากิจกรรมลูกเสือสามัญในกลุ่มตัวอย่าง ผ่านทางอีเมลและแอปพลิเคชัน LINE 4) ติดตามและเร่งรัดการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และ 5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรม ลูกเสือ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ	ลำดับ ที่
	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านความฉลาดทางดิจิทัล	4.48	.59	มาก	1
ด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล	4.20	.69	มาก	5
ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือดิจิทัล	4.26	.77	มาก	4
ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.31	.63	มาก	3
ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	4.45	.57	มาก	2
ค่าเฉลี่ยรวม	4.34	.60	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านความฉลาดทางดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ($\bar{X} = 4.45$, S.D. =

0.57) ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.63) ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือดิจิทัล ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.77) และด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความฉลาดทางดิจิทัล รองลงมา คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตามนโยบายการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 (2567) ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมลูกเสืออย่างจำเป็น ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาและบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสืออย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมลูกเสือ และสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเป็นเพราะการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ต้องใช้เวลา ความคิดสร้างสรรค์ และความกล้าในการทดลองสิ่งใหม่ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนอาจยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรในการพัฒนานวัตกรรมด้านดิจิทัลสำหรับการบริหารกิจกรรมลูกเสือ

ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาดา ศรีพรหมษา (2565) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของการบริหารกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล และด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัล และสอดคล้องกับแนวคิดของ Sheninger (2019) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลไม่เพียงแต่เป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาองค์กรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงาน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของทุกคนในองค์กรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2563) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลคือความสามารถของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างสร้างสรรค์ สร้าง

นวัตกรรม และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ การคิดเชิงออกแบบ และการสร้างนวัตกรรม โดยผู้นำต้องสามารถมองเห็นโอกาสในการพัฒนาองค์กรผ่านการใช้เทคโนโลยี การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรม และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัลเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถพัฒนารูปแบบและวิธีการใหม่ ๆ ในการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัลและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดงขี้เหล็ก เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความฉลาดทางดิจิทัล ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล และด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล ตามลำดับ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญในระดับที่ดี สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาและบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสืออย่างมีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์ในการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับหลักการลูกเสือ สามารถสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านช่องทางดิจิทัลได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัลยังเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนารูปแบบและวิธีการใหม่ ๆ ในการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัลและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของตนเอง โดยเฉพาะด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล ผ่านการศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลสำหรับการบริหารกิจกรรมลูกเสือ การเข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีจากสถานศึกษาอื่นที่ประสบความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้กำกับลูกเสือและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา โดยจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้เครื่องมือและแอปพลิเคชันดิจิทัลในการจัดกิจกรรมลูกเสือ การสร้างสื่อและนวัตกรรมดิจิทัลสำหรับกิจกรรมลูกเสือ และการใช้เทคโนโลยีในการติดตามและประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ควรจัดโครงการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการคิดเชิงนวัตกรรมดิจิทัล ผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดประกวดนวัตกรรมดิจิทัลสำหรับการบริหารกิจกรรมลูกเสือ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ด้านการบริหารกิจกรรมลูกเสือในยุคดิจิทัล

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ควรจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนทรัพยากร โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล อุปกรณ์ และระบบอินเทอร์เน็ตที่มีความเสถียร เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารกิจกรรมลูกเสือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศกิจกรรมลูกเสือในรูปแบบดิจิทัล เพื่อใช้ในการบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล และการรายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมลูกเสือได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์หรือผลกระทบของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญที่มีต่อประสิทธิผลการจัดกิจกรรมลูกเสือและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างชัดเจน

2. ควรศึกษาแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้การวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามัญของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างลึกซึ้ง

บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (23 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-20.

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ, สมชาย ใจดี, วิชัย มานะ และสุภาพ รักษ์งาม. (2562). ภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(2), 45-47.

จันทร์ธานี สงวนนาม. (2563). การบริหารกิจกรรมลูกเสือในยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(2), 62-65.

- ชัยยนต์ เพาพาน. (2562). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับการบริหารการศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 15(2), 93-97.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน และคณิตา ดวงวิไล. (2564). การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ชนบท. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(1), 105-110.
- ธีระ รุญเจริญ. (2564). การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2563). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล. *วารสารวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(1), 32-36.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). ทักษะดิจิทัลก้าวสู่พลเมืองในศตวรรษที่ 21. <https://ops.go.th/th/main/index.php/aboutus/history/1355-goto-citizens21st.html>
- วิจารณ์ พานิช. (2563). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิภาดา ศรีพรหมษา. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของการบริหารกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2565). การบริหารกิจกรรมลูกเสือด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล: กรณีศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา*, 8(2), 28-42.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. (2567). รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2567. สำนักงาน.
- สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2563). *ประวัติศาสตร์ลูกเสือแห่งชาติ*. สำนักงาน
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. สำนักงาน. <https://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1540>
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Avolio, B. J., Sosik, J. J., Kahai, S. S., & Baker, B. (2023). E-leadership: Re-examining transformations in leadership source and transmission. *The Leadership Quarterly*, 25(1), 105-121.
- Bolden, R., & O'Regan, N. (2016). Digital disruption and the future of leadership: An interview with Rick Haythornthwaite, Chairman of Centrica and MasterCard. *Journal of Management Inquiry*, 25(4), 45-52.
- European Scout Committee. (2020). *Digital competencies framework for scout leaders in Europe*. European Scout Region.

- Jones, A., & Smith, B. (2021). Success factors in digital scout leadership: A UK perspective. *Journal of Youth Development*, 16(3), 78-95.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Martinez, C., & Garcia, L. (2023). Digital transformation in educational leadership: A systematic review. *Educational Management Administration & Leadership*, 51(2), 234-251.
- OECD. (2019). *OECD future of education and skills 2030: OECD learning compass 2030*. OECD.
- Schwab, K. (2016). *The fourth industrial revolution*. World Economic Forum.
- Sheninger, E. (2019). *Digital leadership: Changing paradigms for changing times* (2nd ed.). Corwin Press.
- UNESCO. (2018). *UNESCO ICT competency framework for teachers (Version 3)*. UNESCO
- Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation*. Harvard Business Review Press.
- World Organization of the Scout Movement. (2020). *Youth engagement in the 21st century: A framework for scout development*. World Scout Bureau.

อิทธิพล

ของการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยี ต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ ผ่าน “แอปพลิเคชันเป่าตัง” ของประชาชน

สณชัย ลิ่งแท้กุล¹

เจษฎา นกน้อย^{2*}

รับบทความ: 5 พฤศจิกายน 2568 แก้ไขบทความ: 22 พฤศจิกายน 2568 ตอรับบทความ: 25 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยีต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่าน “แอปพลิเคชันเป่าตัง” ของประชาชน กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์การยื่นขอใบขับขี่สากลตามที่กรมการขนส่งทางบกกำหนด โดยต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมใบขับขี่ชนิด 5 ปีของประเทศไทย มีใบขับขี่ที่ยังไม่หมดอายุ และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ จำนวน 385 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปน้อย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ และการยอมรับเทคโนโลยี โดยทั้งสองปัจจัยส่งผลในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน ทั้งนี้ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน ได้ร้อยละ 44.6

คำสำคัญ: การประชาสัมพันธ์ การยอมรับเทคโนโลยี การขอใบขับขี่สากลออนไลน์ แอปพลิเคชันเป่าตัง

¹⁻² คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

* อีเมล: chetsada@tsu.ac.th

The Influence of Public Relations and Technology Acceptance on People's Decision to Apply for an International Driving License Online via the “Paotang Application”

Sunchai Langthaekun ¹

Chetsada Noknoi ^{2 *}

Abstract

This research aimed to examine the influence of public relations and technology acceptance on people's decision to apply for an international driving license online via the Paotang application. The sample consisted of 385 people who meet the criteria for applying for an international driving license as determined by the Department of Land Transport must have completed a 5-year Thai driving license training course, have a valid driving license, and be at least 18 years of age. The research instrument was a questionnaire. Statistics used included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results revealed that factors influencing the people's decision to apply for an international driving license online via the Paotang application, ranked from most to least, were public relations and technology acceptance. Both factors had a positive effect on people's decision to apply for an international driving license online via the Paotang application. All factors accounted for 44.6% of the variance in people's decision to apply for an international driving license online via the Paotang application.

Keywords: Public Relations, Technology Acceptance, Apply for an International Driving License Online, Paotang Application

¹⁻² Economics and Business Administration Faculty, Thaksin University

* Email: chetsada@tsu.ac.th

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาการยกระดับการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลได้กลายเป็นทิศทางสำคัญของการพัฒนาภาครัฐไทย โดยหน่วยงานรัฐหลายแห่งนำระบบบริการอิเล็กทรอนิกส์ (Government e-Service) มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ลดภาระงานเอกสาร และขยายโอกาสในการเข้าถึงบริการของประชาชนอย่างทั่วถึง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) การให้บริการผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ช่วยลดขั้นตอนและเวลาในการติดต่อราชการ และเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารจัดการข้อมูลของหน่วยงานรัฐผ่านระบบที่บันทึกข้อมูลและตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ

ในบริบทของกระทรวงคมนาคม การให้บริการขอใบอนุญาตขับรถระหว่างประเทศผ่านแอปพลิเคชัน “เปาตัง” ถือเป็นหนึ่งในตัวอย่างของการประยุกต์ใช้ e-Service ที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยประชาชนสามารถยื่นคำขอได้ด้วยบัตรประชาชนและรูปถ่ายจากโทรศัพท์มือถือโดยไม่ต้องเดินทางไปยังสำนักงานของกรมการขนส่งทางบก (ทีม Marketing Strategy, 2567) บริการดังกล่าวช่วยลดต้นทุนเวลาและค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการและสะท้อนทิศทางการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลของภาครัฐไทย

แม้บริการนี้ได้รับการใช้งานเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่กลไกที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการใช้บริการยังต้องการการศึกษาอย่างเป็นระบบ งานก่อนหน้าเสนอว่าการประชาสัมพันธ์มีบทบาทในการสร้างความรับรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่เอื้อต่อการตัดสินใจใช้บริการภาครัฐ (ดารณี พานทอง พาลุสุข, 2556; นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์, 2556) ขณะเดียวกัน ความยอมรับเทคโนโลยีเป็นปัจจัยเชิงพฤติกรรมที่กำหนดว่าผู้ใช้จะเลือกนาระบบดิจิทัลไปใช้งานหรือไม่ (สุพัตรา วังเย็น, 2563) ปัจจัยทั้งสองจึงเป็นรากฐานสำคัญต่อความสำเร็จของระบบบริการออนไลน์ของรัฐ อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่วิเคราะห์ อิทธิพลร่วมของการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยีต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเปาตังโดยตรง ทั้งที่จำนวนผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (ผู้จัดการออนไลน์, 2568) ช่องว่างนี้ทำให้ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้ใช้บริการได้อย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงปัจจัยสื่อสารองค์กรและปัจจัยด้านพฤติกรรมกรยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญต่อการพัฒนานโยบายบริการอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานรัฐ

ด้วยเหตุนี้การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์อิทธิพลของการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยีต่อการตัดสินใจของประชาชนในการขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเปาตัง โดยตั้งคำถามหลักว่า 1) การประชาสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการดังกล่าวหรือไม่ 2) การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนเพียงใด และ 3) ปัจจัยทั้งสองร่วมกันสามารถอธิบายพฤติกรรมกรใช้บริการได้หรือไม่ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการออกแบบกลยุทธ์สื่อสาร การพัฒนาระบบ e-Service และการปรับนโยบายด้านการให้บริการดิจิทัลของหน่วยงานรัฐในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยีต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเปาตังของประชาชน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ได้รับการนิยามว่าเป็นกระบวนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสาธารณชนบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Wilcox, Cameron & Reber, 2015) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จขององค์กรไม่เพียงขึ้นอยู่กับคุณภาพของบริการหรือผลผลิตเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากกระบวนการสื่อสารที่เป็นระบบและต่อเนื่อง

ดารา รัชนิวัต (2557) เสนอองค์ประกอบพื้นฐานของการประชาสัมพันธ์ 4 ประการ ได้แก่

- 1) องค์กร ในฐานะผู้ส่งสารที่ทำหน้าที่กำหนดประเด็นและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร
- 2) ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องมีความหมายชัดเจน ถูกต้อง และเป็นประโยชน์
- 3) เครื่องมือหรือสื่อประชาสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ หรือสื่อสังคม
- 4) กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการศึกษาความต้องการและพฤติกรรมอย่างรอบด้าน

งานวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าคุณภาพของสารและประสิทธิภาพของช่องทางสื่อสารเป็นปัจจัยที่กำหนดระดับความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของประชาชนต่อบริการขององค์กรรัฐ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจใช้บริการสาธารณะ

ในงานวิจัยนี้แนวคิดการประชาสัมพันธ์ถูกนำมาวิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารของกรมการขนส่งทางบกผ่านแอปพลิเคชันหรือสื่อดิจิทัลอื่น ๆ เพื่อพิจารณาว่ากระบวนการสื่อสารมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของประชาชนก่อนการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์หรือไม่ การประยุกต์แนวคิดนี้จึงเป็นการทดสอบเชิงประจักษ์ว่าความสัมพันธ์ที่วรรณกรรมสาขาสถาบันสามารถอธิบายพฤติกรรมผู้ใช้บริการ e-Service ของรัฐไทยได้เพียงใด

แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี

Taherdoost (2019) ชี้ว่า การยอมรับเทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีไปใช้จริง แม้ระบบจะมีความสมบูรณ์เพียงใด แต่หากผู้ใช้ไม่ยอมรับ เทคโนโลยีก็ไม่อาจสร้างประสิทธิผลที่คาดหวังได้ แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ซึ่งเสนอโดย Davis (1989) และได้รับการอธิบายเพิ่มเติมโดย ศักรินทร์ ต้นสุพงษ์ (2557) ระบุว่า ตัวแปรภายนอกส่งผลต่อการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี (Perceived Usefulness: PU) และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) ทั้งสองตัวแปรดังกล่าวส่งผลต่อทัศนคติของผู้ใช้และความตั้งใจใช้เทคโนโลยี ซึ่งในท้ายที่สุดนำไปสู่การใช้งานจริง

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีเป็นกรอบทฤษฎีที่ถูกใช้แพร่หลายในงานศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้เทคโนโลยี และชี้ให้เห็นว่าตัวแปรด้านการรับรู้ของผู้ใช้มีความสำคัญมากกว่าปัจจัยด้านระบบหรือโครงสร้าง

พื้นฐาน การรับรู้ประโยชน์และความง่ายจึงเป็นตัวกำหนดว่าผู้ใช้จะยอมรับหรือตัดสินใจใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือไม่

งานวิจัยนี้ประยุกต์แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีเพื่อประเมินว่าการรับรู้ว่าการบริการ e-Service เป็นประโยชน์และใช้งานง่าย ส่งผลต่อความตั้งใจและการตัดสินใจของประชาชนในการขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์หรือไม่ การทดสอบแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีในบริบทของการบริการภาครัฐผ่านแอปพลิเคชันเป่าตั้งจึงเป็นการตรวจสอบความเป็นสากลของทฤษฎีในบริบทใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือกภายใต้ข้อมูลและเงื่อนไขที่มีอยู่ โดยคำนึงถึงเหตุผลและผลลัพธ์ที่คาดหวัง (วินเซนต์ ฟานดีนี, 2564) Kotler & Keller (2016) อธิบายว่า กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตระหนักถึงปัญหา 2) การค้นหาข้อมูล 3) การประเมินทางเลือก 4) การตัดสินใจซื้อหรือเลือกใช้ และ 5) การประเมินผลหลังการตัดสินใจ ทั้งนี้ ผู้บริโภคมีได้ดำเนินการกระบวนการอย่างเป็นเส้นตรงเสมอไป แต่สามารถย้อนกลับหรือข้ามบางขั้นตอนขึ้นอยู่กับประสบการณ์และบริบท

วรรณกรรมชี้ว่า การตัดสินใจใช้บริการออนไลน์ได้รับอิทธิพลจากคุณภาพข้อมูลที่ผู้ใช้ได้รับการประเมินความเสี่ยง ความสะดวกสบาย และทัศนคติที่ก่อตัวจากการรับรู้ข่าวสารและประสบการณ์การใช้เทคโนโลยี ปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทต่อพฤติกรรมการตัดสินใจในบริบทดิจิทัลภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ

ในงานวิจัยนี้แนวคิดด้านการตัดสินใจถูกนำมาใช้ในการกำหนดตัวแปรตามของงานวิจัย คือ การตัดสินใจขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์ โดยเชื่อมโยงกับตัวแปรอิสระ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ และการยอมรับเทคโนโลยี

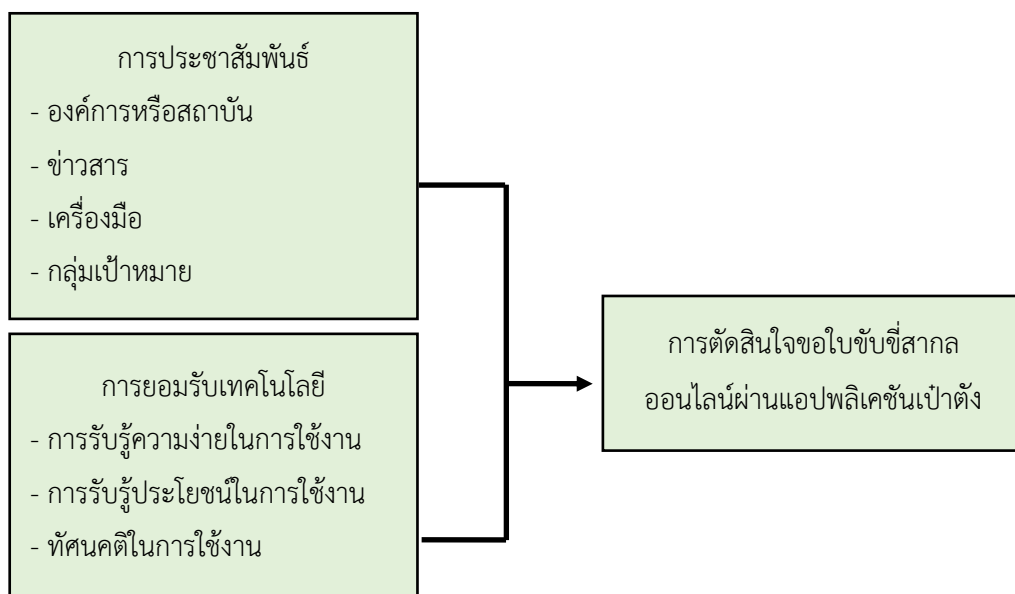
ข้อมูลเกี่ยวกับการขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตั้ง

การขอใบขับขี่ที่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตั้งเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างธนาคารกรุงไทย กรมการขนส่งทางบก และกระทรวงคมนาคม ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวคนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศโดยไม่ต้องเตรียมเอกสาร ใช้เพียงบัตรประชาชน และรูปถ่ายหน้าตรง พื้นหลังสีขาว โดยสามารถถ่ายภาพจากโทรศัพท์มือถือได้ทันที ทั้งยังไม่ต้องเดินทางไปยังสำนักงานของกรมการขนส่งทางบก ทำได้ทุกที่ทุกเวลา ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการถ่ายรูป และการเตรียมเอกสารในการยื่นขอใบอนุญาตฯ สามารถทำได้ด้วยตัวเองง่ายๆ ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการกรอกข้อมูล สแกนใบหน้าเพื่อยืนยันตัวตน การอัปโหลดรูปถ่าย การชำระค่าธรรมเนียมผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น Paotang Pay บัญชีธนาคารกรุงไทย และ G-Wallet พร้อมบริการจัดส่งใบอนุญาตฯ ไปยังที่อยู่ที่เราสะดวก โดยไม่มีขั้นตอนมีดังนี้ (ไทยรัฐออนไลน์, 2567)

1. เข้าสู่แอปพลิเคชันเป่าตัง เลือก บริการ กรมการขนส่งทางบก หรือ Klub Road
2. เลือกอนุสัญญา พร้อมกรอกข้อมูลส่วนตัวให้ครบถ้วน
3. ระบบจะแสดงขั้นตอน การขอความยินยอมในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อเตรียมสแกนใบหน้าในการยืนยันตัวตน
4. อัปโหลดรูปภาพตามคำแนะนำที่ระบุ พร้อมกรอกที่อยู่ในการจัดส่งใบอนุญาตฯ
5. ดำเนินการชำระเงินได้ภายในแอปฯ เป่าตัง จำนวน 575 บาท โดยเป็นค่าธรรมเนียม 500 บาท ค่าคำขอ 5 บาท ค่าจัดส่งไปรษณีย์ 60 บาท และค่าธรรมเนียมบริการชำระเงินของธนาคาร 10 บาท ซึ่งธนาคารกรุงไทย ยกเว้นค่าธรรมเนียมบริการชำระของธนาคารตั้งแต่ 17 ธันวาคม 2567 ถึง 31 ธันวาคม 2568
6. รอรับใบอนุญาตฯ ตามที่อยู่ที่ระบุ โดยจัดส่งทางไปรษณีย์ประมาณ 5-7 วันทำการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

- จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้
- ตัวแปรอิสระด้านการประชาสัมพันธ์ อ้างอิงกรอบองค์ประกอบ 4 ประการของดารา รัชนิวัต (2557) และแนวคิดสากลด้านการสื่อสารองค์กร
 - ตัวแปรอิสระด้านการยอมรับเทคโนโลยี อ้างอิงแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีของ Davis (1989) และงานอธิบายเพิ่มเติมของศักรินทร์ ต้นสุพงษ์ (2557)
 - ตัวแปรตามด้านการตัดสินใจ อ้างอิงโมเดลกระบวนการตัดสินใจผู้บริโภคของ Kotler & Keller (2016)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์การยื่นขอใบขับขี่สากลตามที่กรมการขนส่งทางบกกำหนด โดยต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมใบขับขี่ชนิด 5 ปีของประเทศไทย มีใบขับขี่ที่ยังไม่หมดอายุ และมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ (Silksan Advisor, 2025) แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมิได้เผยแพร่จำนวนผู้ที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขต่อสาธารณะ ทำให้ไม่สามารถทราบจำนวนประชากรที่แท้จริงได้อย่างแน่นอน การหาขนาดตัวอย่างจึงใช้วิธีคำนวณหาขนาดตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 385 ตัวอย่าง การวิจัยนี้จึงกำหนดขนาดตัวอย่างที่ 385 ตัวอย่าง แล้วจึงสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) เนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลสถิติจำนวนประชากรที่แท้จริง ด้วยการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองประกอบกับการใช้แบบสอบถามออนไลน์จนได้ตัวอย่างครบตามจำนวน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยลักษณะของคำตอบเป็นแบบให้เลือกตอบ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย องค์การหรือสถาบัน ข่าวสาร เครื่องมือ และกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ในการใช้งาน และทัศนคติในการใช้งาน

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าดัง

ลักษณะแบบสอบถามส่วนที่ 2-4 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยที่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด และ 5 หมายถึง มากที่สุด สำหรับการแปลผลผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลออกเป็น 5 ระดับ โดยที่ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก และ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

วิธีสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และนำมาแก้ไขปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์

3. ทดสอบเครื่องมือก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ซึ่งมีวิธีการดังนี้

3.1 การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาบริหารธุรกิจตรวจสอบข้อคำถามและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยข้อ

คำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 แสดงว่าข้อคำถามนั้นใช้ได้ (Kongsat & Thamwong, 2015) ซึ่งพบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC ระหว่าง 0.50 - 1.00

3.2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ตามสูตรของ Cronbach (1970) ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของมาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มาตรวัดการประชาสัมพันธ์ มาตรวัดการยอมรับเทคโนโลยี และมาตรวัดการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังฯ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้อยู่ในระดับดี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ .839 .818 และ .827 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ George & Mallery (2006) จึงสรุปได้ว่า แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยนี้มีความเชื่อมั่นเพียงพอสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพรรณนาใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามส่วนที่ 1 และใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามส่วนที่ 2-6
2. สถิติอนุมานใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) และสร้างแบบจำลองเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังฯ ของประชาชน

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่มีคุณสมบัติสามารถขอใบขับขี่สากลได้ โดยจะต้องผ่านการอบรมใบขับขี่แบบ 5 ปี ของประเทศไทยเสียก่อน ใบขับขี่ของประเทศไทยต้องยังไม่หมดอายุ และต้องเป็นผู้ที่มีอายุเกินกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.29 มีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.23 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 53.51 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 65.97 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 30.91 และมีรายได้ต่อเดือน 30,001-45,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.48

การประชาสัมพันธ์

การศึกษากการประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$ และ S.D. = 0.834) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ข่าวสาร ($\bar{X} = 3.98$ และ S.D. = 0.832) เครื่องมือ ($\bar{X} = 3.95$ และ S.D. = 0.851) และกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X} = 3.90$ และ S.D. = 0.836) ขณะที่อีก 1 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ องค์การหรือสถาบัน ($\bar{X} = 3.30$ และ S.D. = 0.819)

การยอมรับเทคโนโลยี

การศึกษาการยอมรับเทคโนโลยี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับเทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$ และ S.D. = 0.841) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ทักษะคติในการใช้งาน ($\bar{X} = 3.92$ และ S.D. = 0.823) และการรับรู้ประโยชน์ในการใช้งาน ($\bar{X} = 3.90$ และ S.D. = 0.833) ขณะที่อีก 1 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ($\bar{X} = 3.34$ และ S.D. = 0.867)

การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตัง

การศึกษาการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตัง พบว่า การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$ และ S.D. = 0.874) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ ($\bar{X} = 4.09$ และ S.D. = 0.988) ประสพการณ์การใช้แอปพลิเคชันเป่าตังในบริการอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ ($\bar{X} = 3.91$ และ S.D. = 0.934) การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์พิจารณาจากข้อมูลและขั้นตอนที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.76$ และ S.D. = 0.816) พิจารณาถึงความเสี่ยงและอุปสรรคก่อนตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ ($\bar{X} = 3.72$ และ S.D. = 0.925) และมีการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียก่อนตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ ($\bar{X} = 3.58$ และ S.D. = 0.709)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน

ผลการวิเคราะห์พหุสัมพันธ์ โดยการตรวจสอบค่า Tolerance และค่า VIF ของตัวแปรพยากรณ์ พบว่า ค่า Tolerance ของตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวแปรมีค่าอยู่ระหว่าง 0.253 - 0.294 และค่า VIF มีค่าอยู่ระหว่าง 2.086 - 2.248 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2010) ที่กำหนดให้ค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.01 และค่า VIF ที่ไม่เกิน 10 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวแปรไม่เกิดปัญหาความเป็นพหุสัมพันธ์ (Multicollinearity) ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปน้อย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ และการยอมรับเทคโนโลยี ทั้งนี้อิทธิพลของการประชาสัมพันธ์ ($B = 0.196$) เมื่อปัจจัยการประชาสัมพันธ์ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยที่ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีถูกควบคุมให้คงที่ จะส่งผลให้การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ เพิ่มขึ้น 0.196 หน่วย อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยี ($B = 0.187$) เมื่อปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยที่ปัจจัยการประชาสัมพันธ์ถูกควบคุมให้คงที่ จะส่งผลให้การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ เพิ่มขึ้น 0.187 หน่วย ผลการวิเคราะห์ยืนยันว่า การประชาสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากกว่าการยอมรับเทคโนโลยี ($0.196 > 0.187$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า 1) การประชาสัมพันธ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) การยอมรับเทคโนโลยีมีอิทธิพล

เชิงบวกต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ปัจจัยทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ของประชาชนได้รวมกันคิดเป็นร้อยละ 44.6 ดังนั้นการประชาสัมพันธ์และการยอมรับเทคโนโลยีร่วมกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ของผู้รับบริการในเชิงบวก รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สัมประสิทธิ์สมการถดถอยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน

(n = 385)

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(Constant)	.092	.111		.376	.590
การประชาสัมพันธ์	.196	.121	.180	2.649	.019*
การยอมรับเทคโนโลยี	.187	.098	.178	4.982	.000*
R = 0.621, R ² = 0.532, Adjusted R ² = 0.446					

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทั้งนี้สามารถเขียนเป็นสมการถดถอยเชิงพหุในรูปคะแนนดิบที่ใช้ในการพยากรณ์การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน ได้ดังนี้

$$Y = .196 (\text{การประชาสัมพันธ์}) + .187 (\text{การยอมรับเทคโนโลยี})$$

และสามารถแสดงสมการถดถอยเชิงพหุในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$Y = .180 (\text{การประชาสัมพันธ์}) + .178 (\text{การยอมรับเทคโนโลยี})$$

อภิปรายผล

การประชาสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายเวช โมฬี (2566) พวิษฐ์ หิรัญเลิศธีธร, สหภาพ พ่อค้าทอง และธนวุฒินัยโกวิท (2567) โดยเฉพาะด้านข่าวสาร เครื่องมือ และกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพในการส่งข่าวสารที่ถูกต้องและใช้เครื่องมือที่เหมาะสมสามารถสร้างความรับรู้และความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้ในระดับสูง ขณะที่ด้านองค์การหรือสถาบันอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่าภาพลักษณ์/ความน่าเชื่อถือของหน่วยงานยังเป็นปัญหาที่ต้องเสริม เช่น การสื่อสารเรื่องความปลอดภัย นโยบายคุ้มครองข้อมูล และการรับประกันบริการ เพื่อลดความกังวลของผู้ใช้ก่อนตัดสินใจใช้บริการออนไลน์ การประชาสัมพันธ์จึงเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ Cutlip, Center & Broom (2006) ที่ระบุว่า การประชาสัมพันธ์ คือ

กระบวนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ระหว่างองค์กรกับสาธารณชน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดย Grunig & Hunt (1984) ระบุว่า การสื่อสารแบบสมมาตรสองทาง (Two-Way Symmetrical) เป็นรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะเน้นการสื่อสารสองทางและการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสมดุล ทั้งนี้ Kotler & Keller (2016) ระบุว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ที่มีการประชาสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบสำคัญ ช่วยเพิ่มการรับรู้และสร้างเจตคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ โดย Lattimore, Baskin, Heiman & Toth (2017) ชี้ว่าการใช้เครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย โดยสรุป การประชาสัมพันธ์ที่เน้นความถูกต้อง ชัดเจน และเข้าถึงง่ายผ่านเครื่องมือที่เหมาะสม เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนให้เกิดการรับรู้และการตัดสินใจใช้บริการภาครัฐทางดิจิทัล เช่น การขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตัง

การยอมรับเทคโนโลยี

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับเทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรวัส ปทุมรัตน์ชัย, จรุง ชำนาญไพร และเบญจญา วัฒนกุล (2566) ดวงหทัย วุฒิทวีวัฒน์ และฐิติวดี ชัยวัฒน์ (2567) มธุมิศรี ลิ้มสุวรรณ (2568) ยลรดี พาณิชยวิเศษการ และธัญนันท์ บุญอยู่ (2568) โดยเฉพาะด้านทัศนคติในการใช้งานและการรับรู้ประโยชน์ในการใช้งาน ขณะที่ด้านการรับรู้ความง่ายอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีมุมมองเชิงบวกต่อเทคโนโลยีใหม่และเห็นประโยชน์จากการใช้แอปพลิเคชัน แต่ยังคงต้องการความมั่นใจด้านการใช้งานที่ง่ายและปลอดภัย สอดคล้องกับตัวแบบการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Davis (1989) ซึ่งอธิบายว่า การยอมรับเทคโนโลยีขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและความตั้งใจใช้งาน งานวิจัยที่สนับสนุนผลนี้ ได้แก่ Venkatesh & Davis (2000) ที่ยืนยันว่าการรับรู้ประโยชน์ในการใช้งานเป็นตัวทำนายหลักของการใช้เทคโนโลยีในทุกบริบท สอดคล้องกับ Gefen, Karahanna & Straub (2003) ที่อธิบายว่าความไว้วางใจและการรับรู้ประโยชน์ส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยี ทั้งนี้ Chuttur (2009) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นตัวแปรสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างการรับรู้กับการใช้เทคโนโลยีจริง ดังนั้น การส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีควบคู่กับการออกแบบระบบที่ใช้งานง่าย จะช่วยยกระดับการยอมรับและการใช้งานจริงของบริการภาครัฐผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตัง

ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ และประสบการณ์การใช้แอปพลิเคชันเป่าตังในบริการอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนว่าผู้ใช้อยู่มีความเชื่อมั่นและคุ้นเคยกับระบบดิจิทัลของรัฐ กลุ่มตัวอย่างแสดงพฤติกรรมการตัดสินใจที่เป็นการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ พิจารณาข้อมูล ขั้นตอน ความเสี่ยง และเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียก่อนตัดสินใจ ซึ่งบ่งชี้ว่าการตัดสินใจไม่ได้เป็นเพียงการตอบรับตามอารมณ์ แต่เป็นการวางแผนเชิงเหตุผล โดยเฉพาะเมื่อบริการเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือผลลัพธ์ที่มีผลทางกฎหมาย เช่น

ใบขับขี่สากล สอดคล้องกับกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคของ Engel, Blackwell & Miniard (1995) ซึ่งระบุว่ากระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการใช้ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของผู้ที่เลือกใช้บริการขอใบขับขี่สากลออนไลน์ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) โดยเฉพาะมิติของการไตร่ตรองความเสี่ยงและการประเมินข้อมูล (Ajzen, 1991) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มข้อมูลเชิงชี้แนะและการลดข้อจำกัด เช่น ทำให้ขั้นตอนชัดเจน ลดความไม่แน่นอน จะช่วยเพิ่มความตั้งใจและพฤติกรรมการขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังได้ ทั้งนี้เพราะประสบการณ์เดิมของผู้บริโภคมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจใช้บริการใหม่ (Kotler & Keller, 2016) เช่นเดียวกับ Rogers (2003) ที่ระบุว่า การยอมรับนวัตกรรมของบุคคลจะเพิ่มขึ้นเมื่อเห็นประโยชน์และมีการทดลองใช้มาก่อน ดังนั้น การให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ชัดเจน และการออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience) ที่ดีในแอปพลิเคชันเป่าตังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประชาชนตัดสินใจใช้บริการขอใบขับขี่สากลออนไลน์ได้อย่างมั่นใจ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังของประชาชนเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ และการยอมรับเทคโนโลยี ทั้งสองปัจจัยส่งผลในทิศทางเดียวกัน โดยสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 44.6 แสดงว่าการตัดสินใจของประชาชนได้รับอิทธิพลอย่างชัดเจนจากทั้งการสื่อสารและความเชื่อมั่นในเทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบบูรณาการ (Integrated Communication) และทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Adoption Theory) (Rogers, 2003; Davis, 1989) ซึ่งชี้ว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยีเป็นตัวกระตุ้นสำคัญของการยอมรับนวัตกรรมและพฤติกรรมการใช้งานจริง งานวิจัยที่สนับสนุนผลนี้ ได้แก่ สันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์, สุภาภรณ์ ศรีดี, กานต์ บุญศิริ และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2565) วรรณญา ทองนวล (2566) ที่พบว่าการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการภาครัฐผ่านแอปพลิเคชัน ขณะที่งานวิจัยของ อรอนงค์ ฉออ่อนโณม, กัลยา ใจรักษ์ และกรวิร์ ชัยอมรไพศาล (2567) ณัฏฐารีย์พัทธ์ ภักตร์พรชนัด (2568) ระบุว่า การยอมรับเทคโนโลยีและความเชื่อมั่นในระบบดิจิทัลเป็นตัวแปรทำนายสำคัญของการตัดสินใจใช้บริการออนไลน์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีรวมของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) ของ Venkatesh, Morris, Davis & Davis (2003) ที่ยืนยันว่าการรับรู้ว่ารระบบเทคโนโลยีนั้นง่ายต่อการใช้งาน (Effort Expectancy) และการรับรู้ว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นมีความสำคัญเนื่องจากคนอื่น ๆ เห็นว่าควรใช้ (Social Influence) ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง และ Gefen, Karahanna & Straub (2003) ยังพบว่าความไว้วางใจในระบบเทคโนโลยีช่วยเสริมแรงจูงใจในการตัดสินใจใช้บริการออนไลน์ ขณะที่ Tornatzky & Klein (1982) กล่าวว่า การยอมรับนวัตกรรมได้รับอิทธิพลจากการสื่อสารและประสบการณ์ของผู้ใช้ก่อนหน้า

ดังนั้น การสื่อสารที่ชัดเจน เข้าถึงง่าย และการออกแบบเทคโนโลยีที่ผู้ใ้รู้สึกเชื่อถือได้จะช่วยเพิ่มการตัดสินใจใช้บริการดิจิทัลภาครัฐในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตั้งของประชาชน เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปน้อย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ และการยอมรับเทคโนโลยี โดยทั้ง 2 ปัจจัย ส่งผลในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตั้งของประชาชน ทั้งนี้ ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจขอใบขับขี่สากลออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป่าตั้งของประชาชน ได้ร้อยละ 44.6

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. บูรณาการกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เข้ากับการพัฒนาเทคโนโลยี โดยการทำงานร่วมกันระหว่าง ฝ่ายประชาสัมพันธ์และฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ข้อมูลและระบบตอบสนองกันอย่างสอดคล้อง
2. พัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นให้เกิด การยอมรับและการใช้งานจริง
3. สร้างระบบวงจรป้อนกลับ (Feedback Loop) จากผู้ใ้จริง เพื่อนำมาปรับปรุงทั้งด้านการ ประชาสัมพันธ์และระบบเทคโนโลยีให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเสี่ยงที่รับรู้ (Perceived Risk) หรือ ความเชื่อมั่นต่อ ระบบรัฐบาลดิจิทัล (Digital Trust) เพื่ออธิบายความแปรปรวนที่เหลือ
2. ควรใ้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ที่ยังไม่ตัดสินใจใช้บริการออนไลน์ เพื่อทำความเข้าใจถึง อุปสรรคและความกังวลที่แท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569

บรรณานุกรม

ณัทรียพัทธ์ ภัทร์พรชนิต. (2568). อิทธิพลของบุคลิกภาพและการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ใ้ ChatGPT. *วารสารศิลปการจัดการ*, 9(3), 286–303.

- ดวงหทัย วุฒิทวีวัฒน์ และฐิติวดี ชัยวัฒน์. (2567). อิทธิพลของคุณภาพเทคโนโลยีและการยอมรับเทคโนโลยี
ประกันชีวิตต่อแนวโน้มการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านแอปพลิเคชัน. *วารสารสังคมศาสตร์และ
วัฒนธรรม*, 8(9), 245–254.
- ดารณี พานทอง พาลุสุข. (2556). *อาชีพด้านการประชาสัมพันธ์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดารา รัชนิวัต. (2557). *สื่อประชาสัมพันธ์การศึกษา*. ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทิม Marketing Strategy. (2567). ขอใบขับขี่สากล ผ่านแอปฯ “เป่าตัง” ง่าย สะดวก รอรับได้ที่บ้าน.
<https://krungthai.com/th/krungthai-update/news-detail/3051>
- ไทยรัฐออนไลน์. (28 ธันวาคม 2567). วิธีขอใบขับขี่สากล ผ่านแอปพลิเคชัน “เป่าตัง” ทำเองง่ายๆ รอไม่นาน.
<https://www.thairath.co.th/news/auto/tips/2833363>
- นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2556). คิด พูด ทำ ประชาสัมพันธ์อย่างไรให้โดนใจผู้รับ. บัณฑิต ฑู ยู.
- ผู้จัดการออนไลน์. (19 มีนาคม 2568). รอรับที่บ้าน! ขบ.เปิดขอรับใบขับขี่สากลผ่านแอปฯ เป่าตัง สะดวก
รวดเร็ว. <https://mgronline.com/business/detail/9680000026232>
- พัชร์ หิรัญเลิศธีธร, สหภาพ พ่อค้าทอง และธนวุฒิ นัยโกวิท. (2567). การรับรู้ภาพลักษณ์และชื่อเสียง
องค์กรเมืองพัทยาของประชาชนเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารบัญชีปริทัศน์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 9(2), 58–76.
- พิรวัส ปทุมรัตน์, จริญญา ชำนาญไพร และเบญจจรรยา วัฒนกุล. (2566). การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการ
ตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่น ในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารนวัตกรรมการจัด
การศึกษาและการวิจัย*, 5(1), 49–60.
- มธุศรี ลิ้มสุวรรณ. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้งานเว็บไซต์เรียนภาษาอังกฤษ. *วารสารรัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 8(1), 189–198.
- ยลรติ พาณิขย์วิเศษการ และธัญนันท์ บุญอยู่. (2568). การยอมรับเทคโนโลยีและการรับรู้คุณภาพที่ส่งผลต่อ
ทัศนคติการเลือกใช้ระบบแพลตฟอร์มการลงทุนของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัย
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 189–204.
- วรัญญา ทองนวล. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้จ่ายเงินผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังในอำเภอเมือง
นครปฐม จังหวัดนครปฐม [การศึกษาค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วินชนธ์ ฟานตันี. (2564). แนวโน้มการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาอังกฤษในรูปแบบออนไลน์ในเขตอำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี. [การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- ศักรินทร์ ต้นสุพงษ์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับแอปพลิเคชันไลน์ [การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สันติภาพ เพิ่มมงคลทรัพย์, สุภาภรณ์ ศรีดี, กานต์ บุญศิริ และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์. (2565). การยอมรับแอปพลิเคชันภาครัฐของประชาชน. *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(12), 162–174.
- สายเวช โมฬี. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสหวิทยาการและนวัตกรรมการจัดการ*, 1(1), 32-45.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *Government e-Service ยกระดับขีดความสามารถภาครัฐเพื่อให้บริการประชาชน*. <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Digital-Service/The-Power-and-Development-of-Government-e-Services.aspx>
- สุพัตรา วังเย็น. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีที่ใช้สำหรับประมวลผลข้อมูลทางบัญชีกรณีศึกษาเจ้าหน้าที่สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย [สารนิพนธ์บัณฑิตยศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- อรอนงค์ ฉออ่อนโณม, กัลยา ใจรักษ์ และกรวิทย์ ชัยอมรไพศาล. (2567). อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีความไว้วางใจของผู้ใช้งาน และการรับรู้ความเสี่ยงที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในสกุลเงินดิจิทัลของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 34(1), 17–33. .
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Chuttur, M. (2009). *Overview of the Technology Acceptance Model: Origins, developments and future directions*. Indiana University.
- Cochran, W. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). Wiley.
- Cutlip, S. M., Center, A. H. & Broom, G. M. (2006). *Effective public relations* (9th ed.). Pearson Prentice Hall.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Engel, J. F., Blackwell, R. D. & Miniard, P. W. (1995). *Consumer behavior* (6th ed.). Dryden Press.
- Gefen, D., Karahanna, E. & Straub, D. (2003). Trust and TAM in online shopping: An integrated model. *MIS Quarterly*, 27(1), 51–90.

- George, D. & Mallery, P. (2006). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 13.0 update*. Pearson A and B.
- Grunig, J. E. & Hunt, T. (1984). *Managing public relations*. Rinehart and Winston.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education.
- Kongsat, S. & Thamwong, T. (2015). *Finding the reliability of the questionnaire (IOC)*.
<https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.
- Lattimore, D., Baskin, O., Heiman, S. T. & Toth, E. L. (2017). *Public relations: The profession and practice* (5th ed.). McGraw-Hill.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations*. The Free Press.
- Silkspan Advisor. (2025). *แนะนำวิธีทำใบขับขี่สากลในปี 2025 ผ่านแอปเป่าตัง ทำง่ายที่บ้านตลอด 24 ชั่วโมง*. <https://www.silkspan.com/article/auto/international-drivinglicense-online/>
- Taherdoost, H. (2019). Importance of technology acceptance assessment for successful implementation and development of new technologies. *Global Journal of Engineering Sciences*, 1(3), 1-3.
- Tornatzky, L. G. & Klein, K. J. (1982). Innovation characteristics and innovation adoption implementation: A meta-analysis of findings. *IEEE Transactions on Engineering Management*, 29, 28-45.
- Venkatesh, V. & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the Technology Acceptance Model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186–204.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B. & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478.
- Wilcox, D. L., Cameron, G. T. & Reber, B. H. (2015). *Public relations: Strategies and tactics* (7th ed.). Pearson.

ผล

ของโปรแกรมการแนะแนวเชิงสถิติต่อความกรุณาต่อตนเอง และการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต

เจษฎา บุญมาโฮม^{1*}

รับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2568 แก้ไขบทความ: 27 พฤศจิกายน 2568 ตอรับบทความ: 16 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสถิติ และ 2) เปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 57 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 27 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) โปรแกรมการแนะแนวเชิงสถิติ 2) แบบวัดความกรุณาต่อตนเอง และ 3) แบบวัดการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) ความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสถิติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กิจกรรมแนะแนว โปรแกรมการแนะแนวเชิงสถิติ ความกรุณาต่อตนเอง การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* อีเมล: krutonpsy@gmail.com

Effects of a Mindfulness-Based Guidance Program on Self-Compassion and Uncertainty Management in Life of Bachelor of Education Students

Jesada Boonmahome ^{1*}

Abstract

This research aimed to 1) compare self-compassion and uncertainty management in life before and after participating in a mindfulness-based guidance program, and 2) compare self-compassion and uncertainty management in life between the experimental and control groups. The sample consisted of 57 Bachelor of Education students from Nakhon Pathom Rajabhat University, divided into an experimental group (n = 30) and a control group (n = 27), selected through cluster random sampling. The research instruments comprised: 1) a mindfulness-based guidance program, 2) the Self-Compassion Scale, and 3) the Uncertainty Management in Life Scale. Data were analyzed using means, standard deviations, and t-tests. The findings revealed that: 1) self-compassion and uncertainty management in life of students who participated in the mindfulness-based guidance program were significantly higher than before participation at the .05 level, and 2) self-compassion and uncertainty management in life of the experimental group were significantly higher than those of the control group at the .05 level.

Keywords: Guidance Activities, Mindfulness-Based Guidance program, Self-Compassion, Uncertainty Management in Life, Bachelor of Education Students

¹ Nakhon Pathom Rajabhat University

* Email: krutonpsy@gmail.com

บทนำ

การผลิตครูเป็นภารกิจสำคัญของประเทศในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้การผลิตครูต้องมีคุณภาพและมาตรฐานที่สอดคล้องกับความเป็นวิชาชีพ โดยข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2567 ได้กำหนดมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพที่ครูต้องมี ซึ่งรวมถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาครูศาสตรบัณฑิตก้าวเข้าสู่วิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การวิจัยแสดงให้เห็นว่าช่วงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นักศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลายมิติ ทั้งการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ดูแลช่วยเหลือผู้เรียน การทำงานร่วมกับครูพี่เลี้ยง การรับการนิเทศจากอาจารย์ และการสื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียน ทำให้เกิดความเครียด (Jennings et al., 2013) นักศึกษาจึงต้องมีความเข้มแข็งทางจิตใจและทรัพยากรภายในที่เพียงพอในการรับมือกับสถานการณ์เหล่านี้ ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ศึกษาก่อนเข้าสู่วิชาชีพจึงมีความสำคัญยิ่งกว่าการรอให้เกิดปัญหาแล้ว

ความกรุณาต่อตนเอง (self-compassion) เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Neff (2003) จากรากฐานของปรัชญาพุทธศาสนาเกี่ยวกับเมตตาและกรุณา โดยนำมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดทางจิตวิทยาสมัยใหม่ที่เน้นการปฏิบัติต่อตนเองอย่างเมตตาและมีสติเมื่อเผชิญความทุกข์ ความผิดพลาด หรือความไม่สมบูรณ์ในชีวิต ความกรุณาต่อตนเองจึงเป็นคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ช่วยเกื้อหนุนให้นักศึกษาครูศาสตรบัณฑิตสามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อนักศึกษาสามารถปฏิบัติต่อตนเองอย่างเมตตาและมีสติเมื่อเผชิญปัญหา เมื่อเกิดความผิดพลาดจะไม่ตำหนิตนเองอย่างรุนแรง แต่จะสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Neff, 2003) อีกทั้ง จิตรา ดุษฎีเมธา (2564) ได้นำเสนอว่าความกรุณาต่อตนเองมีความสัมพันธ์กับการสร้างสมดุลความภาคภูมิใจในตนเองและการสร้างกรอบความคิดเติบโต (growth mindset) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาครูที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ท้าทายในการฝึกสอน การมีความกรุณาต่อตนเองจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความมั่นใจและความสามารถในการเป็นครูที่มีคุณภาพ (Roeser et al., 2013)

อย่างไรก็ตาม ความกรุณาต่อตนเองเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาครูศาสตรบัณฑิตรับมือกับความซับซ้อนของชีวิตและวิชาชีพ นักศึกษายังต้องการความสามารถในการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ซึ่งหมายถึงความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์หรือควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะความไม่แน่นอนเป็นสาเหตุหลักของความวิตกกังวลและความเครียดในนักศึกษาครู โดยเฉพาะในช่วงการฝึกประสบการณ์ (Hoglund et al., 2015) การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การรู้คิดภายใต้ความไม่แน่นอน การปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอน และการจัดการอารมณ์ต่อความไม่แน่นอน ทั้งนี้ การวิจัยของ Neff and Germer

(2013) ชี้ให้เห็นว่าความกรุณาต่อตนเองช่วยให้บุคคลมีความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกับความไม่แน่นอน

การแนะแนวเป็นกระบวนการที่เหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาทั้งความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต เนื่องจากแนวทางการแนะแนวมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของบุคคลอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เพียงการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดขึ้นเท่านั้น (Gysbers and Henderson, 2012) โดยชุดกิจกรรมแนะแนวเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพราะประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งออกแบบตามหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์และมีเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน ทำให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกปฏิบัติและสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแนะแนวเชิงสติ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักการสติที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาไทยและพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการแนะแนวสมัยใหม่ กระบวนการเจริญสติตามแนวพุทธศาสนา ประกอบด้วย การฝึกรับรู้กายและจิตในปัจจุบันขณะอย่างไม่ตัดสิน โดยใช้เทคนิคการปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น อานาปานสติ (สติกำหนดลมหายใจ) กายคตาสติ (สติกำหนดร่างกาย) และอิริยาบถสติ (สติในการเคลื่อนไหว) ซึ่งช่วยให้บุคคลพัฒนาความสามารถในการรับรู้ประสบการณ์ในปัจจุบันขณะอย่างไม่ตัดสินและยอมรับ เป็นรากฐานสำคัญของความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอน งานวิจัยในบริบทไทยได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการแนะแนวที่บูรณาการการฝึกสติ อาทิ การวิจัยของ นเรนทร์ฤทธิ์ นันทะสิทธิ์ (2562) ที่พบว่าการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวร่วมกับการฝึกสติช่วยพัฒนาการตระหนักรู้ต่อตนเองในนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ และการวิจัยของ พระมหาประสิทธิ์ สิริธัญญาโณ และคณะ (2567) ได้แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวที่บูรณาการหลักอานาปานสติช่วยส่งเสริมการจัดการความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ งานวิจัยในต่างประเทศยังสนับสนุนประสิทธิผลของการแนะแนวเชิงสติในการพัฒนาความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอน ได้แก่ Martinez-Rubio et al. (2022) พบว่า โปรแกรมเชิงสติและความกรุณาระยะสั้นช่วยเพิ่มความกรุณาต่อตนเองและลดความเครียดในนักศึกษามหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญ ในทำนองเดียวกัน Shapiro et al. (2007) ยืนยันว่า นักศึกษาที่ผ่านการฝึกสติมีความกรุณาต่อตนเองเพิ่มขึ้นและสามารถรับมือกับความเครียดได้ดีขึ้น และงานวิจัยของ Jennings et al. (2013) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่บูรณาการการฝึกสติช่วยเพิ่มความกรุณาต่อตนเองและความสามารถในการจัดการความเครียดในวิชาชีพครู

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนประสิทธิผลของโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติ การศึกษาวิจัยในบริบทของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการส่งเสริมพัฒนาทั้งความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาครูศาสตรบัณฑิตอย่างเป็นระบบยังมียังจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาที่บูรณาการทั้งสองตัวแปรเข้าด้วยกันภายในโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาไทย การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติที่เหมาะสมกับบริบทไทย เพื่อเสริมสร้างความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาครูศาสตรบัณฑิต ซึ่งจะ

เป็นพื้นฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาก้าวเข้าสู่วิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การพัฒนาความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในนักศึกษาครุศาสตร์ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อตัวนักศึกษาเองเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อคุณภาพของการศึกษาในระดับกว้างขึ้น เนื่องจากสุขภาพจิตและความพร้อมทางอารมณ์ของครูส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน (Jennings et al., 2013) ครูที่มีความกรุณาต่อตนเองและสามารถจัดการความไม่แน่นอนได้ดีจะมีความยืดหยุ่นทางจิตใจ ความมั่นใจ และความสามารถในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา นักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ (Roeser et al., 2013) การเสริมสร้างคุณลักษณะเหล่านี้แก่นักศึกษาครูจึงเป็นการเสริมสร้างทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเพื่ออนาคตของประเทศอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการแนะแนวนักศึกษาในสถาบันการผลิตครู และเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพครูและการศึกษาไทยในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติ

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้วิจัยนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม 3 ประเด็นตามตัวแปรการวิจัยดังนี้

1. โปรแกรมกิจกรรมแนะแนวเชิงสติ การแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเอง พัฒนาศักยภาพ และปรับตัวเผชิญสถานการณ์ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปรแกรมการแนะแนวเชิงสติจึงเป็นการบูรณาการหลักการสติเข้ากับกระบวนการแนะแนว โดยเน้นการพัฒนาความสามารถในการรับรู้ประสบการณ์ในปัจจุบันขณะอย่างไม่ตัดสินและยอมรับ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมหลุดพ้นจากรูปแบบความคิดเชิงลบ และพัฒนาการรับรู้เชิงอภิปัญญาผ่านการฝึกสมาธิแบบเป็นทางการ เช่น การสแกนร่างกาย สมาธิแบบนั่งและเดิน สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์บัณฑิต โปรแกรมนี้ช่วยเสริมสร้างความกรุณาต่อตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาความสามารถในการจัดการความไม่แน่นอนด้วยความยืดหยุ่นทางจิตใจและท่าทีที่เปิดกว้าง

2. ความกรุณาต่อตนเอง หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติต่อตนเองอย่างเมตตาและมีสติเมื่อเผชิญความทุกข์ ความผิดพลาด หรือความไม่สมบูรณ์ในชีวิต โดยสามารถดูแลและให้กำลังใจตนเองด้วยความอ่อนโยนและเข้าใจ ไม่ตำหนิตนเองอย่างรุนแรง ขณะเดียวกันก็รักษาสติในการรับรู้และยอมรับประสบการณ์ตามความเป็นจริง โดยไม่หลีกเลี่ยงหรือจมอยู่กับอารมณ์ด้านลบจนเกินไป ความกรุณาต่อตนเองเป็นความเข้มแข็งเชิงจิตใจที่ช่วยให้บุคคลยอมรับตนเองตามความเป็นจริงพร้อมความตั้งใจที่จะฟื้นคืนสภาพและเดินหน้าต่อไปอย่างสร้างสรรค์ (กิดานันท์ ชานัญเวช, 2561; จิตรา ดุษฎีเมธา, 2564; Martínez-Rubio

et al., 2022) ทั้งนี้ งานวิจัยของ Allen and Leary (2010) พบว่า ความกรุณาต่อตนเองช่วยเพิ่มความสามารถในการเผชิญปัญหา (coping) โดยบุคคลที่มีความกรุณาต่อตนเองสูงมีแนวโน้มใช้กลยุทธ์การเผชิญปัญหาแบบมุ่งแก้ไขมากกว่าการหลีกเลี่ยง และสามารถปรับตัวกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า

การพัฒนาความกรุณาต่อตนเองมีแนวทางหลักสองประการ แนวทางแรกเป็นแนวทางที่เน้นการฝึกสติ (Mindfulness-Based Approaches) โดยใช้โปรแกรมสำคัญ ได้แก่ Mindful Self-Compassion (MSC) และ Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) ผลการวิจัยของ Martínez-Rubio et al. (2022) และ Shapiro et al. (2007) พบว่า การฝึกสติช่วยเพิ่มความกรุณาต่อตนเองของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยโปรแกรมควรมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ครั้ง แนวทางที่สองเป็นแนวทางที่เน้นการบำบัดเชิงความกรุณา (Compassion-Focused Approaches) ที่มีประสิทธิผลในการเพิ่มความกรุณาต่อตนเองและลดอาการทางจิตเวช สำหรับการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้แนวทางแรกที่เน้นการฝึกสติ

3. การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต หมายถึง ความสามารถทางจิตวิทยาของบุคคลในการตระหนักรู้ ยอมรับ และรับมืออย่างมีประสิทธิภาพกับสถานการณ์ที่มีลักษณะไม่แน่นอนในหลากหลายรูปแบบ โดยกระบวนการจัดการความไม่แน่นอนประกอบด้วย 3 มิติที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม (เจษฎา บุญมาโฮม, 2568) ได้แก่ 3.1) การรู้คิดภายใต้ความไม่แน่นอน คือความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัด ประเมินความน่าจะเป็นของสถานการณ์ และตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมแม้ไม่มีข้อมูลครบถ้วน 3.2) การปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอน คือความสามารถในการยอมรับความไม่แน่นอนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ปรับเปลี่ยนแผนการและเป้าหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และมองเห็นโอกาสใหม่ ๆ และ 3.3) การจัดการอารมณ์ต่อความไม่แน่นอน คือ ความสามารถในการตระหนักรู้และยอมรับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อเผชิญความไม่แน่นอน รักษาความสงบทางใจ และพัฒนาวิธีการจัดการความวิตกกังวลที่เหมาะสม

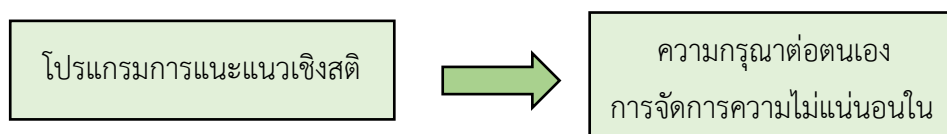
4. นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาในหลักสูตรการผลิตครูระดับปริญญาตรีเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วิชาชีพครู ซึ่งเป็นวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมของประเทศ นักศึกษากลุ่มนี้จึงต้องได้รับการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นครูมืออาชีพ โดยเฉพาะในช่วงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ต้องเผชิญกับความท้าทายสูง ทั้งการจัดการชั้นเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนที่หลากหลาย และการปรับตัวกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ส่งผลให้เกิดความเครียดและความกังวลเกี่ยวกับความสามารถในการเป็นครู (Jennings et al., 2013) การวิจัยของ Roeser et al. (2013) พบว่า สุขภาพจิตและความพร้อมทางอารมณ์ของครูส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน การพัฒนาความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษามีความมั่นใจ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และความสามารถในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตเป็นคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่มีความเชื่อมโยงกันผ่านกลไกของสติ (mindfulness) โดย Neff (2003) อธิบายว่า

ความกรุณาต่อตนเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ การให้ความเมตตาต่อตนเอง การตระหนักรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ร่วมกัน และการมีสติ ซึ่งองค์ประกอบสุดท้ายนี้เป็นรากฐานสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่ความสามารถในการจัดการความไม่แน่นอน การวิจัยของ Neff and Germer (2013) พบว่า โปรแกรม Mindful Self-Compassion (MSC) ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการรับมือกับความไม่แน่นอน ในขณะที่ Shapiro et al. (2007) พบว่านักศึกษาที่ผ่านการฝึกสติมีความกรุณาต่อตนเองเพิ่มขึ้น และสามารถรับมือกับความเครียดได้ดีขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการสังเคราะห์แนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยกำหนดให้โปรแกรมการแนะแนวเชิงสติเป็นตัวแปรอิสระ ซึ่งออกแบบบนพื้นฐานของการฝึกสติและหลักการแนะแนวเชิงพัฒนา โดยมุ่งส่งเสริมความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตซึ่งเป็นตัวแปรตาม ทั้งสองตัวแปรตามมีความเชื่อมโยงกันผ่านกลไกของสติและความยืดหยุ่นทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยที่พบทวนมา โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติต่อความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีรายละเอียดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. แบบแผนการทดลอง การวิจัยดำเนินการวิจัยด้วยแบบแผนการวิจัยการทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมดำเนินการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง (pretest- posttest control group design)

2. ประชากร ประชากรคือนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 กลุ่มห้องเรียน รวม 364 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมจากประชากรข้างต้น แล้วดำเนินการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) ด้วยการจับสลาก จำนวน 2 กลุ่มห้องเรียน แล้วแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่มห้องเรียน (Sec A) จำนวน 30 คน

(ชาย 12 คน หญิง 18 คน) เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติ และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่มห้องเรียน (Sec B) จำนวน 27 คน (ชาย 10 หญิง 17 คน) ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติ (พิสนุ พองศรี, 2553)

4. เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

4.1 โปรแกรมการแนะแนวเชิงสติ เป็นเครื่องมือทางจิตวิทยาในลักษณะกิจกรรมแนะแนวกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษา ครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยบูรณาการทฤษฎีทางจิตวิทยาการแนะแนวเข้ากับวิถีพุทธ ประกอบด้วย โปรแกรมการกิจกรรมแนะแนวและสื่อการเรียนรู้ จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 120 นาที องค์ประกอบของโปรแกรมการแนะแนว ประกอบด้วย หลักการ ทฤษฎีที่รองรับ เทคนิค ความคิดรวบยอด เนื้อหา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ขั้นตอนการจัดกิจกรรม สื่อประกอบกิจกรรม และการประเมินผล ประกอบด้วย ครั้งที่ 1 รู้จักสติและความกรุณาต่อตนเอง: เปิดประตูสู่ความเข้าใจตนเอง ครั้งที่ 2 สติกับร่างกาย: เชื่อมโยงกายกับใจ ครั้งที่ 3 จัดการความคิดด้วยสติ: แยกความคิดออกจากความจริง ครั้งที่ 4 ความกรุณาต่อตนเองเมื่อเผชิญความยากลำบาก ครั้งที่ 5 ยอมรับความไม่แน่นอน: ปล่องวางการควบคุม ครั้งที่ 6 ความยืดหยุ่นและการปรับตัว: มองโอกาสในความไม่แน่นอน ครั้งที่ 7 จัดการอารมณ์ด้วยสติและความกรุณา และครั้งที่ 8 บูรณาการเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังกล่าวด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมแนะแนว จำนวน 5 คน พิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความสอดคล้องของกิจกรรมด้วยแบบประเมินกิจกรรมแนะแนวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะประมาณค่า 4 ระดับ คือ ไม่ผ่าน ต้องปรับปรุง ผ่าน และดี โดยมีการให้คะแนน 0 1 2 และ 3 ตามลำดับ เป็นรายโปรแกรมย่อยทั้ง 8 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินอยู่ระหว่าง 2.20–2.60 จากนั้นปรับปรุงแล้วทดลองใช้ 1 วนรอบ

4.2 แบบวัดความกรุณาต่อตนเอง เป็นแบบวัดทางจิตวิทยา ชื่อ Self-Compassion Scale – Short Form (SCS-SF) ฉบับ 12 ข้อ ที่พัฒนาขึ้นโดย Raes et al. (2011) ปรับปรุงจากแบบวัดต้นฉบับชื่อ Self-Compassion Scale (SCS) ฉบับ 26 ข้อ สร้างโดย Neff (2003) โดยแบบวัดฉบับนี้เน้นการวัดความกรุณาต่อตนเองในภาพรวม มีความเชื่อมั่นสูง (.86) และมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงฉบับ 26 ข้อ ($r = .97$)

ลักษณะแบบวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวัดที่ให้รายงานตนเองมีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ แทบไม่เคย นาน ๆ ครั้ง บางครั้ง บ่อยครั้ง และเกือบตลอดเวลาไม่จริง โดยมีการให้คะแนน 1 2 3 4 และ 5 ตามลำดับ จำนวน 12 ข้อ มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบ โดยผู้วิจัยได้นำแบบประเมินฉบับดังกล่าวมาแปลเป็นภาษาไทย แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านแปลภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้อง แล้วหาความเชื่อมั่นด้วยการให้นักศึกษาที่ลงทะเบียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู จำนวน 100 คน ตอบแล้ววิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .79

4.3 แบบวัดการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต สร้างขึ้นโดยผู้วิจัยเป็นแบบวัดที่ให้รายงานตนเอง มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่เห็นด้วย เห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง

โดยมีการให้คะแนน 1 2 3 และ 4 ตามลำดับ จำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การรู้คิด ภายใต้อาการไม่แน่นอน (ข้อที่ 1-10) 2) การปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอน (ข้อที่ 11-20) และ 3) การจัดการอารมณ์ต่อความไม่แน่นอน (ข้อที่ 21-30) แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา จากนั้นให้นักศึกษาที่ลงทะเบียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู จำนวน 100 คน ตอบแล้ววิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .89

5. การรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอความร่วมมือจากอาจารย์ผู้สอนให้นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 364 คน ทำแบบวัดความกรุณาต่อตนเองและแบบวัดการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ผ่านระบบออนไลน์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้วยสถิติเพียร์สัน พบว่า ความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตมีความสัมพันธ์กันทางบวก

5.2 ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มเรียน Sec A ซึ่งมีนักศึกษา จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มเรียน Sec B จำนวน 27 คน เป็นกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน พร้อมตรวจสอบการแจกแจงข้อมูลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนดำเนินการทดลองเพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นการใช้สถิติด้วยสถิติทดสอบ Kolmogorov-Smirnov test พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบโค้งปกติผู้วิจัยจึงใช้สถิติทดสอบทีวิเคราะห์ข้อมูล

5.3 ผู้วิจัยเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษา

ตัวแปร	กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S	การแปลผล	t
ความกรุณาต่อตนเอง	กลุ่มทดลอง	30	33.37	2.67	ปานกลาง	1.62
	กลุ่มควบคุม	27	32.26	2.45	ปานกลาง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ด้านการรู้คิดภายใต้ความไม่แน่นอน	กลุ่มทดลอง	30	23.07	1.87	ปานกลาง	.61
	กลุ่มควบคุม	27	22.74	2.14	ปานกลาง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ด้านการปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อ ความไม่แน่นอน	กลุ่มทดลอง	30	26.17	1.39	ปานกลาง	.77
	กลุ่มควบคุม	27	26.44	1.31	ปานกลาง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ด้านการปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อ ความไม่แน่นอน	กลุ่มทดลอง	30	23.33	1.86	ปานกลาง	.85
	กลุ่มควบคุม	27	23.78	2.08	ปานกลาง	

ตัวแปร	กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S	การแปลผล	t
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตในภาพรวม	กลุ่มทดลอง	30	72.57	2.71	ปานกลาง	.47
	กลุ่มควบคุม	27	72.96	3.62	ปานกลาง	

ตัวอย่างก่อนการทดลองด้วยสถิติทดสอบที่ด้วยสถิติทดสอบที่แบบเป็นอิสระจากกัน

จากตารางที่ 1 พบว่า ก่อนการทดลองนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตรายด้านและภาพรวมไม่แตกต่างกัน ดังนั้น กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจึงมีคุณสมบัติและความเท่าเทียมเหมาะสมที่จะจัดกระทำเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

5.4 ผู้วิจัยดำเนินการให้นักศึกษากลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสถิติ ทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี เวลา 15.00-17.00 น. เดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 8 ครั้ง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมให้ดูภาพยนตร์และเรียนรู้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมพลังใจ ความกรุณาต่อตนเอง และการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ทั้งเปิดโอกาสให้นักศึกษากลุ่มควบคุมได้เข้าพบเพื่อพูดคุยปรึกษาหากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมหรือมีข้อสงสัย

5.5 ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังการทดลองโดยให้นักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบแบบวัดความกรุณาต่อตนเองและแบบวัดการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต แล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน

ตัวแปร	การทดลอง	$\bar{X}$	S	$\bar{d}$	$S_{\bar{d}}$	t
ความกรุณาต่อตนเอง	ก่อนการทดลอง	33.37	2.67	18.10	0.57	31.42*
	หลังการทดลอง	51.47	1.97			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้านการรู้คิดภายใต้ความไม่แน่นอน	ก่อนการทดลอง	23.07	1.87	10.66	0.43	24.82*
	หลังการทดลอง	33.73	1.25			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้านการปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอน	ก่อนการทดลอง	26.17	1.39	7.30	0.35	20.88*
	หลังการทดลอง	33.47	1.25			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้านการจัดการอารมณ์ต่อความไม่แน่นอน	ก่อนการทดลอง	23.33	1.86	8.20	0.41	19.82*
	หลังการทดลอง	31.53	1.85			

ตัวแปร	การทดลอง	$\bar{x}$	S	$\bar{d}$	$S_{\bar{d}}$	t
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตในภาพรวม	ก่อนการทดลอง	72.57	2.71	26.67	0.67	38.67*
	หลังการทดลอง	98.73	2.36			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต รายด้านและภาพรวมหลังสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษากลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษากลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน

ตัวแปร	การทดลอง	$\bar{x}$	S	$\bar{d}$	$S_{\bar{d}}$	t
ความกรุณาต่อตนเอง	ก่อนการทดลอง	32.26	2.45	6.18	0.57	10.75*
	หลังการทดลอง	38.44	3.08			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้านการรู้คิดภายใต้ความไม่แน่นอน	ก่อนการทดลอง	22.74	2.14	3.88	0.40	9.62*
	หลังการทดลอง	26.63	2.06			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้านการปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่แน่นอน	ก่อนการทดลอง	26.44	1.31	1.11	0.38	2.90*
	หลังการทดลอง	27.56	2.02			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้านการจัดการอารมณ์ต่อความไม่แน่นอน	ก่อนการทดลอง	23.78	2.08	2.59	0.36	7.06*
	หลังการทดลอง	26.37	1.64			
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตในภาพรวม	ก่อนการทดลอง	72.57	3.62	7.59	0.65	11.64*
	หลังการทดลอง	80.56	3.23			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มควบคุมมีความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต รายด้านและภาพรวมหลังสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองด้วยสถิติทดสอบที

ตัวแปร	กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S	การแปลผล	t
ความกรุณาต่อตนเอง	กลุ่มทดลอง	30	51.47	1.97	สูง	19.18*
	กลุ่มควบคุม	27	38.44	3.08	ปานกลาง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้าน การรู้คิดภายใต้ความไม่แน่นอน	กลุ่มทดลอง	30	33.73	1.25	สูง	15.89*
	กลุ่มควบคุม	27	26.63	2.06	ปานกลาง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้าน การปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่ แน่นอน	กลุ่มทดลอง	30	33.47	1.25	สูง	13.39*
	กลุ่มควบคุม	27	27.56	2.02	สูง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตด้าน การปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อความไม่ แน่นอน	กลุ่มทดลอง	30	31.53	1.85	สูง	11.07*
	กลุ่มควบคุม	27	26.37	1.64	ปานกลาง	
การจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต ในภาพรวม	กลุ่มทดลอง	30	98.73	2.36	สูง	23.38*
	กลุ่มควบคุม	27	80.56	3.23	ปานกลาง	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงว่า หลังการทดลองนักศึกษากลุ่มทดลองมีความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตรายด้านและภาพรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของทั้งสองตัวแปรสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป็นไปตามแนวคิดของ Neff (2003) ที่อธิบายว่า ความกรุณาต่อตนเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การให้ความเมตตาต่อตนเอง การตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ร่วมกัน และการมีสติ ซึ่งสอดคล้องกับ Kabat-Zinn (2013) ที่อธิบายว่าสติช่วยให้บุคคลรับรู้ความทุกข์และอารมณ์เชิงลบโดยไม่หลีกเลี่ยงหรือจมอยู่กับอารมณ์นั้นจนเกินไป การฝึกสติผ่านกิจกรรมแนะแนว เช่น การสแกนร่างกาย สมาธิแบบนั่งและเดิน ช่วยพัฒนาความสามารถในการเฝ้าสังเกตประสบการณ์ในปัจจุบันขณะอย่างไม่ตัดสิน ทำให้นักศึกษามองเห็นความคิดและอารมณ์อย่างเป็นกลาง ไม่ถูกครอบงำโดยการตัดสินตนเองอย่างรุนแรง และปฏิบัติต่อตนเองด้วยความเมตตามากขึ้น

ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยสังเกตว่าในครั้งแรกนักศึกษาหลายคนแสดงความลังเล โดย นักศึกษาหญิงคนหนึ่งกล่าวว่า "หนูไม่เคยนั่งนิ่ง ๆ แบบนี้เลย รู้สึกอึดอัดและคิดอะไรไม่ออก" อย่างไรก็ตาม เมื่อดำเนินกิจกรรมไปถึงครั้งที่ 3-4 นักศึกษาเริ่มแสดงความเข้าใจมากขึ้น นักศึกษาชายคนหนึ่งแบ่งปันว่า "เวลาเครียดกับการสอนฝึก ผมลองหยุดแล้วสังเกตลมหายใจ รู้สึกว่าสงบลงได้จริง ๆ" ในครั้งที่ 5-6 นักศึกษา สามารถเชื่อมโยงแนวคิดกับประสบการณ์ชีวิตจริงได้ชัดเจนขึ้น นักศึกษาหญิงอีกคนสะท้อนว่า "หนูเคยกังวล มากเวลาแผนการสอนไม่เป็นไปตามที่คิด แต่พอได้เรียนรู้ว่าความไม่แน่นอนเป็นเรื่องปกติ หนูรู้สึกผ่อนคลาย และมั่นใจขึ้น" การสังเกตเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไปและ ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ Shapiro et al. (2007) เกี่ยวกับกลไกการทำงานของสติ ที่ประกอบด้วยการควบคุมความตั้งใจ การตระหนักรู้ร่างกาย การควบคุมอารมณ์ และการเปลี่ยนมุมมองต่อ ตนเอง

ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Martinez-Rubio et al. (2022) ที่พบว่า โปรแกรมเชิงสติอย่างน้อย 6 ครั้ง สามารถเพิ่มความกรุณาต่อตนเองและลดความเครียดได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ Shapiro et al. (2007) ยังยืนยันว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกสติมีความสามารถในการจัดการความเครียดและมีความกรุณาต่อตนเอง เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Neff & Germer (2013) ที่พัฒนาโปรแกรม Mindful Self-Compassion (MSC) และพบว่าโปรแกรม 8 สัปดาห์สามารถเพิ่มความกรุณาต่อตนเอง ความพึงพอใจในชีวิต และความ สุขได้อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิต การฝึกสติช่วยให้ผู้เรียนรับรู้สถานการณ์ในปัจจุบันอย่าง เป็นกลาง ไม่ถูกกำหนดด้วยความกลัวหรือความกังวล จึงสามารถพิจารณาทางเลือกและยอมรับสิ่งที่ควบคุม ไม่ได้ด้วยความมั่นคง สติช่วยพัฒนาการรับรู้เชิงอภิปัญญา (metacognitive awareness) คือความสามารถใน การมองความคิดและอารมณ์เป็นเหตุการณ์ชั่วคราวทางจิตใจ ไม่ใช่ความจริงสัมบูรณ์ ช่วยให้นักศึกษาไม่ถูก ครอบงำด้วยความกังวลและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น ในกิจกรรมครั้งที่ 5 นักศึกษาชายคนหนึ่งกล่าวว่า "ผมกลัวมากครับว่าจะสอนไม่ได้" หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมที่เน้นการยอมรับความไม่แน่นอน นักศึกษาคน เดียวกันสะท้อนในครั้งที่ 7 ว่า "ตอนนี้ผมยอมรับได้แล้วครับว่าบางอย่างเราควบคุมไม่ได้ แต่เราสามารถเตรียม ตัวให้ดีที่สุดและปรับตัวได้" การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนการพัฒนาการจัดการอารมณ์ต่อความไม่แน่นอนและ ความยืดหยุ่นทางจิตใจที่เพิ่มขึ้น

ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Jennings et al. (2013) ที่พบว่า โปรแกรมที่บูรณาการ การฝึกสติช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดการความเครียดและความยืดหยุ่นทางจิตใจในวิชาชีพครู และ สอดคล้องกับงานวิจัยไทยของนเรนทร์ฤทธิ์ นันทะสิทธิ์ (2562) และพระมหาประสิทธิ์ สิทธิญาณ และคณะ (2567) ที่รายงานว่า การบูรณาการสติในกิจกรรมแนะแนวช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้ต่อตนเองและการจัดการ ความเครียด ความสัมพันธ์ระหว่างความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนสอดคล้องกับ Neff

(2003) ที่ชี้ว่าความกรุณาต่อตนเองช่วยให้บุคคลมีความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกับความไม่แน่นอน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าหลังการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของทั้งสองตัวแปรสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แม้ว่ากลุ่มควบคุมจะได้รับข้อมูลความรู้ผ่านการดูภาพยนตร์และเอกสารศึกษาเพิ่มเติม แต่ค่าเฉลี่ยยังคงต่ำกว่ากลุ่มทดลองอย่างชัดเจน ผลการวิจัยสะท้อนความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกับการพัฒนาเชิงปฏิบัติผ่านประสบการณ์ตรง

ความแตกต่างที่พบสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดของ Kolb (1984) เกี่ยวกับวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Cycle) ที่เน้นว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม การสังเกตและไตร่ตรอง การสร้างแนวคิดนามธรรม และการทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ โปรแกรมการแนะแนวเชิงสติออกแบบให้นักศึกษาผ่านทั้งสี่ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ในขณะที่กลุ่มควบคุมได้รับเพียงความรู้เชิงแนวคิดและมีการสะท้อนในระดับที่จำกัด ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Galante et al. (2018) พบว่านักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติสติมีความยืดหยุ่นทางจิตใจและความสามารถในการจัดการความเครียดสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับเพียงข้อมูลเชิงจิตศึกษา

การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มยังสะท้อนความสำคัญของบรรยากาศกลุ่มและการสนับสนุนทางสังคม ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ตามแนวคิดของ Yalom and Leszcz (2020) เกี่ยวกับปัจจัยการบำบัดแบบกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวกลุ่มทำให้นักศึกษาได้รับประโยชน์จากการแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้สึกที่ตนไม่ได้โดดเดี่ยว และการได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในกลุ่ม ในกิจกรรมครั้งที่ 4 นักศึกษาหญิงคนหนึ่งแบ่งปันว่า "หนูรู้สึกดีใจที่รู้ว่าไม่ใช่แค่หนูคนเดียวที่รู้สึกไม่มั่นใจในการเป็นครู ทุกคนก็มีความกังวลเหมือนกัน" การสะท้อนนี้แสดงการพัฒนางค์ประกอบ "การตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยาร่วมกัน" (common humanity) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความกรุณาต่อตนเองตามแนวคิดของ Neff (2003)

ผลการวิจัยยังสนับสนุนแนวคิดของ Gysbers and Henderson (2012) เกี่ยวกับการแนะแนวเชิงพัฒนา (developmental guidance) ที่เน้นว่าการแนะแนวที่มีประสิทธิผลควรมุ่งพัฒนาศักยภาพและทักษะชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูลเมื่อเกิดปัญหา โปรแกรมการแนะแนวเชิงสติที่พัฒนาขึ้นสะท้อนแนวคิดดังกล่าว โดยออกแบบให้มีโครงสร้างที่ชัดเจน มีเป้าหมายพัฒนาที่เป็นขั้นตอน และใช้กิจกรรมหลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

สรุปได้ว่าผลการวิจัยทั้งสองวัตถุประสงค์ยืนยันประสิทธิผลของโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติในการพัฒนาความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต โดยผลที่ได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่เพียงแสดงในเชิงปริมาณผ่านคะแนนแบบวัด แต่ยังสะท้อนในเชิงคุณภาพผ่านพฤติกรรมและความคิดเห็นของนักศึกษาระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม การพัฒนาทั้งสองตัวแปรนี้มีความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อม

ของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตก่อนเข้าสู่การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและวิชาชีพครูในอนาคต เนื่องจากความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครูที่มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของครู ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียน และคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตรายด้านและภาพรวมของนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวเชิงสติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตรายด้านและภาพรวมของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองพบว่า นักศึกษาปรับมุมมองต่อการพัฒนาตนด้วยการฝึกสติ ทำให้เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องการฝึกปฏิบัติที่ต้องเกี่ยวข้องกับสรีระของร่างกายและการหายใจ จึงควรพัฒนาเทคนิคการจัดกิจกรรมที่ความหลากหลายในการฝึกสติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นได้ดีขึ้นภายในกรอบเวลาที่จำกัด
2. ควรมีการประเมินประสบการณ์การฝึกสติของนักศึกษาก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมช่วงแรกมีกิจกรรมการฝึกสติทำให้เกิดช่องว่างการปฏิบัติกิจกรรมของนักศึกษา นักศึกษาปฏิบัติได้เร็วช้าต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาการวิจัยในระดับที่สูงขึ้นโดยใช้แบบแผนการวิจัยทดลองแท้ (true experimental design) ที่มีการสุ่มตัวอย่างแบบบุคคล (random assignment) เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงภายในของการวิจัย พร้อมทั้งเพิ่มการติดตามผลระยะยาว (longitudinal study) ในช่วง 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปี หลังสิ้นสุดโปรแกรม เพื่อตรวจสอบความคงทนของผลและการนำไปใช้ในชีวิตจริงของนักศึกษาระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
2. ควรใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบวัดทางจิตวิทยากับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์บันทึกการสะท้อนคิด (reflective journal) ของนักศึกษา เพื่อทำความเข้าใจกลไกการเปลี่ยนแปลงและประสบการณ์การพัฒนาความกรุณาต่อตนเองและการจัดการความไม่แน่นอนอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน
3. ควรศึกษาตัวแปรคั่นกลางและตัวแปรปรับ โดยตรวจสอบกลไกการทำงานของโปรแกรมผ่านตัวแปรคั่นกลาง (mediating variables) เช่น สติ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และการรับรู้เชิงอภิปัญญา รวมทั้งศึกษาตัวแปรปรับ (moderating variables) เช่น ประสบการณ์การฝึกสติก่อนหน้า ลักษณะบุคลิกภาพ และ

ระดับความเครียดเริ่มต้น เพื่อระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรมและพัฒนาโปรแกรมให้ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลได้อย่างแม่นยำ

บรรณานุกรม

- กิตานันท์ ชำนาญเวช. (2561). การศึกษาและพัฒนาความเมตตากรุณาต่อตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏด้วยโปรแกรมการฝึกสมาธิเชิงจิตวิทยาแบบบูรณาการ (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช). ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital "วช".
<https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/305373>
- จิตรา ดุษฎีเมธา. (2564). สร้างชุดความคิดเติบโตผ่านความกรุณาต่อตนเอง. *วารสารวิชาการวิทยาลัยแสงธรรม*, 13(2), 26-41.
- เจษฎา บุญมาโฮม. (2568). การพัฒนาความยืดหยุ่นทางจิตใจและการจัดการความไม่แน่นอนในชีวิตของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิตด้วยกิจกรรมแนะแนว PRIDE. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งรัตนโกสินทร์*, 7(2), 141-157.
- นเรนทร์ฤทธิ์ นันทะสิทธิ์. (2562). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวร่วมกับการฝึกสติเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ จังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช). STOU IR at Sukhothai Thammathirat Open University). <https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/10864>
- พระมหาประสิทธิ์ สิทธิญาโณ, พระปลัดสรวิชัย อภิพลญาณ, พระมหาสมบุญ สุธมโม, พรทิพย์ วรรณวิโรจน์ และทัศนีย์ มงคลรัตน์. (2567). การจัดกิจกรรมแนะแนวที่บูรณาการหลักอานาปานสติเพื่อส่งเสริมการจัดการความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร. *วารสารบรรณการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 5(2), 518-528.
- พิสนุ ฟองศรี. (2553). *การวิจัยทางการศึกษา*. ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- Allen, A. B., & Leary, M. R. (2010). Self-compassion, stress, and coping. *Social and Personality Psychology Compass*, 4(2), 107-118.
- Galante, J., Dufour, G., Vainre, M., Wagner, A. P., Stochl, J., Benton, A., & Jones, P. B. (2018). A mindfulness-based intervention to increase resilience to stress in university students (the Mindful Student Study): A pragmatic randomized controlled trial. *The Lancet Public Health*, 3(2), e72-e81.
- Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2012). *Developing and managing your school guidance and counseling program* (5th ed.). American Counseling Association.

- Hoglund, W. L., Klinge, K. E., & Hosan, N. E. (2015). Classroom risks and resources: Teacher burnout, classroom quality and children's adjustment in high needs elementary schools. *Journal of School Psychology, 53*(5), 337-357.
- Jennings, P. A., Frank, J. L., Snowberg, K. E., Coccia, M. A., & Greenberg, M. T. (2013). Improving classroom learning environments by Cultivating Awareness and Resilience in Education (CARE): Results of a randomized controlled trial. *School Psychology Quarterly, 28*(4), 374-390.
- Kabat-Zinn, J. (2013). *Full catastrophe living: Using the wisdom of your body and mind to face stress, pain, and illness* (Rev. ed.). Bantam Books.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Martínez-Rubio, D., Navarrete, J., & Montero-Marín, J. (2022). Feasibility, effectiveness, and mechanisms of a brief mindfulness- and compassion-based program to reduce stress in university students: A pilot randomized controlled trial. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(1), Article 154.
- Neff, K. D. (2003). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and Identity, 2*(2), 85-101.
- Neff, K. D., & Germer, C. K. (2013). A pilot study and randomized controlled trial of the mindful self-compassion program. *Journal of Clinical Psychology, 69*(1), 28-44.
- Raes, F., Pommier, E., Neff, K. D., & Van Gucht, D. (2011). Construction and factorial validation of a short form of the Self-Compassion Scale. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 18*(3), 250-255
- Roeser, R. W., Schonert-Reichl, K. A., Jha, A., Cullen, M., Wallace, L., Wilensky, R., Oberle, E., Thomson, K., Taylor, C., & Harrison, J. (2013). Mindfulness training and reductions in teacher stress and burnout: Results from two randomized, waitlist-control field trials. *Journal of Educational Psychology, 105*(3), 787-804.
- Shapiro, S. L., Brown, K. W., & Biegel, G. M. (2007). Teaching self-care to caregivers: Effects of mindfulness-based stress reduction on the mental health of therapists in training. *Training and Education in Professional Psychology, 1*(2), 105-115.
- Yalom, I. D., & Leszcz, M. (2020). *The theory and practice of group psychotherapy* (6th ed.). Basic Books.

พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

การ

โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต 3

อภิสิทธิ์ อินทปัน^{1*} วราภรณ์ ไทยมา²

รับบทความ: 1 กันยายน 2568 แก้ไขบทความ: 16 กันยายน 2568 ตอบรับบทความ: 22 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่ และ 2) เพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 22 คน ที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ 7 แผน รวม 18 ชั่วโมง และแบบวัดทักษะการฟังและพูด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การออกแบบแผนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เรื่อง Real communication มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารจากสิ่งรอบตัวที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 ชื่นนำ ชั้นที่ 2 ชื่นนำเสนอ ชั้นที่ 3 ชื่นฝึก ชั้นที่ 4 ชื่นการใช้ภาษา ชั้นที่ 5 ชื่นสรุป โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นผู้ถามตอบนักเรียนในแต่ละบทเรียน เพื่อฝึกทักษะการฟัง-พูด ครูเป็นผู้ประเมินด้วย rubric หัวข้อการเรียนรู้ ประกอบด้วย การแนะนำตัว กิจกรรมประจำวัน ความชอบ-ไม่ชอบ การบอกทิศทาง ความรู้สึก การสั่งอาหาร และการบอกเวลา 2) ผลการทดสอบทักษะการฟัง-พูดหลังเรียนด้วยปัญญาประดิษฐ์ พบว่านักเรียนจำนวน 22 คน มีผู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 40.91 และไม่ผ่าน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 59.09 แสดงว่าผลการใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการฟังและพูดได้จริง แต่ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ต่อไป

คำสำคัญ: การสอนภาษาอังกฤษ ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ปัญญาประดิษฐ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

* อีเมล: Apisitintapun@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

The Development of English Communication Skills using Artificial Intelligence for Students in Ban Sai Dong School Under Surat Thani Primary Education Service Area Office 3

Apisit Intapun ^{1*}
Waraporn Thaima ²

Abstract

This research aimed: (1) to design an instructional model that promotes the development of listening and speaking skills in English using artificial intelligence (AI) for students at Ban Saidong School, and (2) to evaluate the students' listening and speaking skills after learning through AI compared to the 70 percent proficiency benchmark. The target group consisted of 22 Grade 4–6 students taking English course at Ban Sai Dong School in the first semester of the 2025 academic year. The research instruments included seven English lesson plans integrated with AI, totaling 18 instructional hours, and a listening and speaking skills assessment. Data were collected using a pre- experimental method and analyzed through percentage. The research findings revealed that: 1) The instructional design in the English subject, titled Real Communication, aimed to enhance students' communication skills in real-life contexts. The content was related to students' daily lives and followed five instructional stages: Warm-up, Presentation, Practice, Production, and Wrap-up. These stages helped students progressively acquire knowledge, practice it, and apply it meaningfully. AI played a central role by supporting listening and speaking activities. Before implementation, the teacher identified areas where AI could enhance students' performance. AI was then used to ask questions and interact with students across the seven learning units, providing opportunities for authentic practice. Teachers evaluated student performance using a rubric. The seven units included self-introduction, daily routines, likes and dislikes, giving directions, expressing feelings, ordering food, and telling the time. These topics provided essential language for everyday communication, and 2) The test results showed that 9 out of 22 students (40.91%) achieved the benchmark of 7 out of 10 points, while 13 students (59.09%) scored below it. This indicates that AI-based instruction supported students' listening and speaking development, though most learners did not yet reach the proficiency level required.

Keywords: Teaching English, English Communication Skills, Artificial Intelligence

¹ Master of Educational Administration, Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand

* Email: Apisitintapun@gmail.com

² Lecturer of Educational Administration, Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand

บทนำ

ปัจจุบันภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่จำเป็นต่อการสื่อสารระดับโลก ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในยุคโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ สะท้อนจากผลสอบ O-NET ปี 2565–2567 ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศทุกด้าน โดยเฉพาะสาระ “ภาษาเพื่อการสื่อสาร” ปัญหานี้เกิดจากหลายปัจจัย เช่น การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่น่าสนใจ และทัศนคติของนักเรียนที่ไม่เห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะการสื่อสาร โดยโรงเรียนบ้านไผ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีครูผู้สอนภาษาอังกฤษเพียงคนเดียว อีกทั้งยังประสบปัญหาการขาดแคลนด้านเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์ส่วนตัวของนักเรียน ทำให้การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยยังมีข้อจำกัด ในขณะที่ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่จำเป็นต่อการสื่อสารทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในยุคโลกาภิวัตน์

การนำเทคโนโลยีมาใช้จึงเป็นแนวทางที่สำคัญ โดยเฉพาะการใช้ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่สามารถสร้างความสนใจและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ (ยง ภู่วรรณ, 2566) หนึ่งในเครื่องมือที่ได้รับความนิยมคือ ChatGPT ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านการสนทนา ดังที่ Bai et al. (2023) กล่าวว่า ChatGPT สนับสนุนการเรียนรู้แบบส่วนบุคคล ปรับเนื้อหาให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละคน ลดภาระครู และเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้ซ้ำและการเรียนแบบเว้นระยะ กระตุ้นแรงจูงใจและสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายกว่าการสื่อสารกับครู อย่างไรก็ตาม Zhou et al. (2023) เตือนถึงข้อกังวลด้านจริยธรรม อคติ และความเป็นส่วนตัว ซึ่งต้องมีครูคอยควบคุมกำกับ เพื่อป้องกันการใช้งานที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การบูรณาการ ChatGPT ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับผลสัมฤทธิ์และทักษะการสื่อสารของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่ ดังนั้นการตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่
2. เพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีการสนทนาเพื่อการสื่อสาร และการใช้ปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

กิตยาพร คัมภีระ และประสงค์ สายหงส์ (2567) อธิบายว่า การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาที่ถูกต้องและสื่อความหมายได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยมีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นนำ (Warm-up) เพื่อสร้างความพร้อมและความกระตือรือร้น เช่น เกม เพลง หรือปริศนาคำทาย ขั้นนำเสนอ (Presentation) ที่ครูให้คำศัพท์ โครงสร้างประโยคใหม่ พร้อมการออกเสียงที่ถูกต้อง ขั้นฝึก (Practice) เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกทักษะที่เรียนมา ผ่านการเล่นเกมหอบทบาทสมมติทั้งรายบุคคล รายคู่ และกลุ่ม ขั้นการใช้ภาษา (Production) ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนใช้ภาษาที่ฝึกมาแล้วในสถานการณ์สมมติใหม่ โดยครูทำหน้าที่เพียงผู้แนะแนว และขั้นสรุป (Wrap-Up) โดยครูและนักเรียนจะร่วมกันทบทวนความรู้ด้วยกิจกรรม เช่น เกม เพลง หรือการมอบหมายงาน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาผ่านการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การสร้างแรงจูงใจ การรับความรู้ใหม่ การฝึกฝนทักษะ ไปจนถึงการนำภาษาไปใช้จริง ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการสื่อสาร และสามารถเชื่อมโยงภาษาเข้ากับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

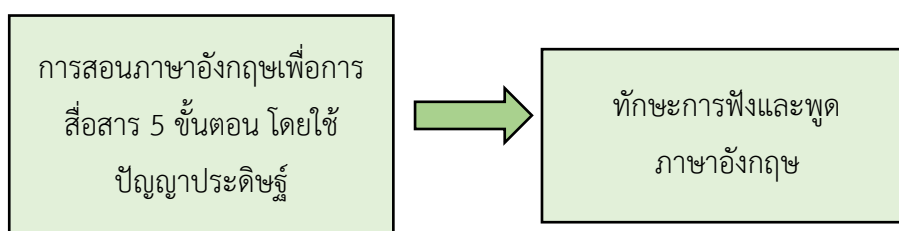
การใช้ AI กับการเรียนการสอน

ปัจจุบันการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนการสอนได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ชัดเจนในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียน งานวิจัยของ วิริยา ตรีกุล และคณะ (2567) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน ELSA Speak ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกพูดและใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง รวมทั้งรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ส่งเสริมการคิดอย่างยั่งยืน มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะดังกล่าวในขณะเดียวกัน งานวิจัยของ จิราพร เขียวเครือ และคณะ (2568) ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีร่วมกับบทบาทสมมติมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ด้านการออกเสียง การใช้โครงสร้างประโยค การใช้ท่าทางประกอบการพูด และการสื่อสารในสถานการณ์จำลองไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและอนาคต ทั้งในด้านการศึกษาต่อระดับสูงขึ้นและการสื่อสารที่ถูกต้องเมื่อเผชิญสถานการณ์จริง นอกจากนี้ AngelAlexander Carrera Nuñez et al (2025) ยังยืนยันว่า ChatGPT Voice มีประสิทธิผลในการพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ โดยผู้เรียนมีพัฒนาการที่ชัดเจนทั้งด้านการออกเสียง ความคล่องแคล่ว ความหลากหลายของคำศัพท์ และความถูกต้องทางไวยากรณ์ ปัจจัยสำคัญเกิดจากการฝึกฝนผ่าน AI การได้รับข้อเสนอแนะที่แก้ไขได้ทันที และสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย แรงกดดัน ซึ่งช่วยลดความวิตกกังวลของผู้เรียนและกระตุ้นให้กล้าเสี่ยงในการใช้ภาษา ส่งผลต่อความคล่องแคล่วและความมั่นใจที่เพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า งานวิจัยในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ของการใช้แอปพลิเคชันฝึกพูดที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการออกเสียงและการใช้ภาษาในชีวิตจริง การบูรณาการเทคโนโลยีกับกิจกรรมบทบาทสมมติที่เสริมสร้างความมั่นใจและการนำภาษาไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการใช้เครื่องมืออย่าง ChatGPT Voice ที่มอบประสบการณ์การฝึกภาษาในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและกระตุ้น ทำให้ผู้เรียนกล้าเสี่ยงและพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์เหล่านี้ชี้ชัดว่า AI ไม่เพียงช่วยเสริมประสิทธิภาพของการเรียนการสอนภาษา แต่ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสื่อสารอย่างมั่นใจและยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี วิธีการสอน จากการทบทวนวรรณกรรม วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยใช้แนวคิดของ กิตยาพร คัมภีระ และประสงค์ สายหงส์ (2567) 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอ ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก ขั้นที่ 4 ขั้นการใช้ภาษา ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป และ ChatGPT ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดของผู้เรียนโดยมุ่งเน้นในการพัฒนาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่สง มีโดยรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการ 2 ระยะ **ระยะที่ 1** เป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการฟังและพูดโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ผู้วิจัยสร้างแผนการเรียนรู้ 1 หน่วย เรื่อง *Real Communication* รวม 18 แผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 จำนวน กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดมีจำนวน 22 คน จำแนกดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 คน โดยนักเรียนทั้ง 22 คน มีพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากอยู่ในบริบทเดียวกันและเรียนภายใต้ครูผู้สอนคนเดียวกัน โดยการวิจัยในครั้งนี้อ้างอิงขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอนตามแนวคิดของกิตยาพร คัมภีระ และคณะ (2567) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอ ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก ขั้นที่

4 ขั้นการใช้ภาษา ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป โดยนักเรียนจะได้ฝึกทักษะการฟังและการพูดกับ ChatGPT ขั้นการใช้ภาษา (Production) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ ฝึกทักษะการฟังและพูดโดยจะเป็นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพของแผน โดยผลการประเมิน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.51 จัดอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก” จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยแผนที่ออกแบบไว้ รวม 18 ชั่วโมง 7 แผนการเรียนรู้

ระยะที่ 2 เป็นการประเมินทักษะการฟังและการพูดหลังจากเรียนด้วยแผนที่พัฒนาร่วมกับ ปัญญาประดิษฐ์ ผู้วิจัยสร้างแบบวัดจำนวน 10 ข้อ ซึ่งการวัดผลทักษะการพูดดำเนินการโดยใช้ ChatGPT เป็นผู้ถามคำถาม และนักเรียนเป็นผู้ตอบ โดยกำหนดเกณฑ์การผ่านไว้ที่ร้อยละ 70 และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหา ก่อนนำมาปรับปรุงและใช้จริง โดยการวัดผลของแบบวัดทักษะการฟังและพูด คือ รุบริคมทั้งหมด 2 ด้านดังนี้ ได้แก่ ทักษะการฟัง และ ทักษะการพูด โดยแต่ละด้านมีเกณฑ์การประเมินย่อย 4 ด้าน รวมทั้งสิ้น 8 ด้าน ได้แก่ ทักษะการฟัง ประเมินจาก 4 ด้าน คือ ความเข้าใจเนื้อหา การจับประเด็น สำคัญ ความเข้าใจคำศัพท์และสำนวน และการตอบสนองต่อสิ่งที่ฟัง ทักษะการพูด ประเมินจาก 4 ด้าน คือ การออกเสียง การใช้คำศัพท์ ความคล่องแคล่ว และความมั่นใจ โดยแบบวัดทักษะการฟังและการพูดดังกล่าว ถูกนำไปใช้ในการทดสอบหลังเรียนกับนักเรียนเป้าหมาย และนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ในการพัฒนาทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษภายใต้การเรียนรู้ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์

ผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ หน่วย Real Communication สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านไผ่สง จำนวน 7 แผน รวม 18 ชั่วโมง ดำเนินการตามขั้นตอน 5 ขั้น ได้แก่ Warm-up, Presentation, Practice, Production และ Wrap up โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือช่วย ฝึกฟัง-พูด เนื้อหาครอบคลุมหัวข้อ การแนะนำตัว กิจกรรมประจำวัน ความชอบ-ไม่ชอบ การบอกทิศทาง ความรู้สึก การสั่งอาหาร และการบอกเวลา ผลการออกแบบทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน และมี พัฒนาการด้านการฟัง-พูดที่ดีขึ้น แต่ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี เช่น การขาดอุปกรณ์หรือการเชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ตที่ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถใช้ AI ได้เต็มประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนรู้

2. ผลการทดสอบทักษะการฟัง-พูด

จากนักเรียนทั้งหมด 22 คน พบว่าผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 9 คน (40.91%) ได้แก่ ป.4 จำนวน 1 คน (4.55%) ป.5 จำนวน 4 คน (18.18%) และป.6 จำนวน 4 คน (18.18%) ขณะที่นักเรียน 13 คน (59.09%) ไม่ผ่านเกณฑ์

อภิปรายผล

จากผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Real communication ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Real communication ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ คือ เป็นภาษาไทยดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอ ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก ขั้นที่ 4 ขั้นการใช้ภาษาขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ได้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน ระยะเวลาในการเรียนรู้ 18 ชั่วโมง จากที่ผู้วิจัยได้นำการจัดการเรียนรู้ตามหลักการ การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่ตง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Real communication พบว่านักเรียนได้มีการเรียนรู้คำศัพท์ ทั้ง 7 เรื่อง ดังนี้ การแนะนำตัวเอง กิจกรรมประจำวัน ความชอบและไม่ชอบ การบอกทิศทาง ความรู้สึก การสั่งอาหาร และการพูดเกี่ยวกับเวลา โดยแผนการสอนนี้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการสอนที่เป็นขั้นเป็นตอนชัดเจน เนื่องจากเป็นการสอนตามทฤษฎีรวมกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อีกด้วยในการจัดการเรียนการสอน และมีความสามารถในการฟังและการพูดได้ดีขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนการวิจัย โดยการใช้แบบสังเกตร่วมกับครูผู้สอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนบ้านไผ่ตง แม้ในบางพื้นที่โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา การเข้าถึงเทคโนโลยี AI ยังเป็นไปอย่างจำกัด หากไม่มีการสนับสนุนอย่างเพียงพอ AI อาจยิ่งขยายช่องว่างระหว่างผู้เรียนที่มีและไม่มีโอกาสเท่าเทียมกัน (UNESCO, 2023) ดังนั้นการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยลดช่องว่างของโอกาส ในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมด้วย

2. ผลการทดสอบทักษะการฟัง-พูดของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 9 คน ในขณะที่อีก 13 คน ไม่ผ่านเกณฑ์นั้น น่าจะสืบเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

2.1 การขาดแรงจูงใจ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษจึงขาดแรงบันดาลใจและไม่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ภาษา สอดคล้องกับ Oktavia et al. (2022) ที่ระบุว่าผู้เรียนอายุน้อยมักขาดแรงจูงใจหากไม่ได้รับการกระตุ้นหรือโอกาสในการใช้ภาษาอย่างต่อเนื่อง

2.2 การขาดแคลนเทคโนโลยี ด้วยโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือส่วนตัวของนักเรียนไม่เพียงพอ การจัดการเรียนรู้ด้วย AI จึงต้องใช้คอมพิวเตอร์ของครูเพียงเครื่องเดียว โดยเชื่อมต่อกับโทรทัศน์เพื่อให้ นักเรียนฝึกฟังและพูดพร้อมกัน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเบื้องต้นเท่านั้น สอดคล้องกับ ชัชพงศ์ สร้อยแสง, หันตุลา และคณะ (2567) ที่กล่าวว่าเทคโนโลยีมีผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ หากขาดเทคโนโลยี นักเรียนย่อมไม่สามารถเข้าถึงสื่อการสอนและแหล่งข้อมูลดิจิทัลได้เต็มที่

2.3 การไม่ได้เรียนกับครูเจ้าของภาษา/ต่างชาติ นักเรียนไม่มีโอกาสฝึกฝนทักษะการสื่อสารกับเจ้าของภาษา ทำให้ไม่คุ้นเคยกับการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ขาดการโต้ตอบที่เป็นธรรมชาติ และไม่มั่นใจ

เมื่อต้องเผชิญกับคำศัพท์หรือสำนวนใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Krongbuaban (2024) ที่ชี้ว่าการขาดปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของภาษาทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าภาษาอังกฤษเป็นสิ่งไกลตัวและยากต่อการเรียนรู้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้งหมด 22 คน สอบผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ร้อยละ 40.91 ส่วนร้อยละ 59.09 ไม่ผ่านเกณฑ์ สาเหตุหลักมาจากการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัด ทั้งด้านบุคลากรผู้สอนที่ไม่ครบชั้นและขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง รวมถึงทรัพยากรด้านเทคโนโลยีที่ไม่เพียงพอ และแผนการสอนนี้มีประสิทธิภาพเนื่องจากการสอนที่เป็นขั้นเป็นตอนชัดเจน เนื่องจากเป็นการสอนตามทฤษฎีร่วมกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อีกด้วยในการจัดการเรียนการสอน และมีความสามารถในการฟังและการพูดได้ดีขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนการวิจัยโดยการใช้แบบสังเกตร่วมกับครูผู้สอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนบ้านไผ่สง โดยผลการประเมินค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.51 จัดอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก”

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรมีการกำหนดหรือปรับระดับภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับ AI ให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น เช่น การใช้ประโยคง่าย ๆ คำศัพท์พื้นฐาน และรูปแบบคำถามที่สั้น กระชับ สำหรับนักเรียนระดับประถม เพื่อไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกยากเกินไปหรือลดความมั่นใจในการตอบ
2. ควรมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมโดยนำผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับ AI ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ไปเปรียบเทียบกับการใช้ AI ตัวอื่น เช่น ChatGPT, Google Gemini, Microsoft Copilot หรือ Claude เพื่อประเมินความแตกต่างด้านประสิทธิภาพ ความถูกต้อง ความสามารถในการสร้างเนื้อหา และความเหมาะสมกับผู้เรียน การเปรียบเทียบกับ AI ตัวอื่นเหล่านี้จะช่วยให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า AI ตัวใดสามารถส่งเสริมทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด พร้อมทั้งช่วยกำหนดแนวทางการเลือกใช้ AI ในอนาคตอย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
3. ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อนักเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรืออุปกรณ์สื่อสารที่สามารถเชื่อมต่อ AI ได้ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม ไม่จำกัดเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์ของครูเพียงเครื่องเดียว

บรรณานุกรม

กิตยาพร คัมภีระ และประสงค์ สายหงษ์. (2567). การพัฒนาความสามารถด้านการพูดและความมั่นใจในการใช้ภาษาเกาหลีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร CLT. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา*, 13(1), 64–74.

- ซังพงศ์ สร้อยแสง, จิราภรณ์ หันตุลา, และสุวรรณี อัสวกุลชัย. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และความเสมอภาคทางการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดจันทบุรี. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา*, 2(3), 48–56.
- ยง ภู่วรรณ. (2566). เด็กกับการเรียนรู้ไอโอ. *วารสารกุมารเวชศาสตร์*, 62(2), 89-92.
- วิริยา ตรีกุล, ณัฐนันท์ ทองมาก, นิตินันท์ ธรรมจันทร์, และ เจตริณ อาชาฤทธิ์. (2567). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสนทนาในชีวิตประจำวันโดยใช้แอปพลิเคชัน ELSA Speak ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนท่าข้ามวิทยา จังหวัดสงขลา. *วารสารการศึกษาและการสอน*, 24(2), 70-84. <https://doi.org/10.55164/jedutsu.v24i2.268774>
- Bai, L., Liu, X., & Su, J. (2023). ChatGPT: The cognitive effects on learning and memory. *Brain-X*, 1(3), 1-9. <https://doi.org/10.1002/brx2.30>
- Oktavia, D., Mukminin, A., Fridiyanto, U., Hadiyanto, H., & Marzulina, L. (2022). Challenges and strategies used by English teachers in teaching English language skills to young learners. *Theory and Practice in Language Studies*, 12(2), 382–387.
- Krongbuaban, P. (2024). English learning problems in the 21st century. *Journal of Dhamma for Life*, 30(1), 43–57.
- UNESCO. (2023). *AI and education: Guidance for policymakers*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://unesdoc.unesco.org/>
- Zhou, J., Müller, H., Holzinger, A., & Chen, F. (2024). Ethical ChatGPT: Concerns, challenges, and commandments. *Electronics*, 13(17), 1-13. <https://doi.org/10.3390/electronics13173417>

ความ

พึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

นภาพรณ อินทร์บริสุทธิ์^{1*}

รับบทความ: 18 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2568 ตอรับบทความ: 27 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 และ 2) เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุ อายุ และขนาดสถานศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ด้านการกำหนดแบบรูปรายการ คุณสมบัติเฉพาะของครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง และ 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนพัสดุ ด้านการกำหนดแบบรูปรายการ คุณสมบัติเฉพาะของครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินเพิ่มรายได้ให้สถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านการควบคุมดูแลบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของครู การบริหารงานพัสดุ สถานศึกษา

¹ ครู โรงเรียนวัดนิมยตรา จังหวัดสมุทรปราการ

* อีเมล: kuknapawan@gmail.com

Teachers' Satisfaction with Parcel Management of Schools Under Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 2

Napawan Inburisut ^{1*}

Abstract

This study examined teachers' satisfaction with school inventory management in schools under the Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 2. Specifically, it aimed to (1) determine the mean and standard deviation of teachers' satisfaction overall and across six dimensions, and (2) compare satisfaction levels according to position, experience in inventory management, age, and school size. A total of 127 teachers were selected as participants using the Krejcie and Morgan table, and data were analyzed through frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA.

Findings revealed that teachers' overall satisfaction with inventory management was high across all dimensions. The highest satisfaction was observed in the area of specification and standardization of equipment, furniture, and building characteristics. Comparisons by school size showed no significant differences in satisfaction for inventory planning, specification and standardization, information system development, procurement, and asset utilization for additional revenue. However, satisfaction with inventory control, maintenance, and disposal differed significantly at the .05 level.

Keywords: Teacher Satisfaction, Inventory Management, School

¹ Watniyomyatra School in Samut Prakan

* Email: kuknapawan@gmail.com

บทนำ

การบริหารการศึกษาในสถานศึกษามืออ้อมประกอบสำคัญ 4 ฝ่าย คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากร การบริหารงบประมาณและการเงิน และการบริหารทั่วไป ซึ่งครอบคลุมถึงงานอาคารสถานที่และงานพัสดุ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ทั้งสี่ฝ่ายดังกล่าวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะ “การบริหารงานพัสดุ” เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสนับสนุนด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากพัสดุและครุภัณฑ์ถือเป็นทรัพยากรสำคัญที่สถานศึกษาต้องจัดหา ใช้ และดูแลรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ หากการบริหารพัสดุไม่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อการเรียนการสอนและการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 (พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560., 2560) ได้กำหนดกรอบการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับหน่วยงานของรัฐทุกแห่ง โดยเน้นความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อลดปัญหาการทุจริตและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวในการวางแผน การจัดหา การใช้ การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทั่วไป งานพัสดุในสถานศึกษามีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและครูผู้สอน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่างานพัสดุในสถานศึกษายังมีปัญหาอีกหลายด้าน เช่น การวางแผนพัสดุไม่สอดคล้องกับความต้องการจริง การจัดหาพัสดุไม่โปร่งใสและไม่ตอบสนองต่อการใช้งานจริง รวมถึงการขาดระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพในการติดตามและควบคุมการใช้พัสดุ ในมุมมองของครูผู้ใช้งาน พบว่าความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษายังไม่อยู่ในระดับสูง ครูหลายคนเห็นว่ากระบวนการจัดหาพัสดุมีความล่าช้า ไม่ครอบคลุม ความต้องการจริง และขาดการมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะครูคือผู้ใช้พัสดุโดยตรงในกระบวนการเรียนการสอน

ดังนั้น การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จึงมีความจำเป็น เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้ และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในการพัฒนาการบริหารงานพัสดุให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหลักสูตรมาภิบาลทางการศึกษาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพึงพอใจครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานพัสดุของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จะได้นำผลของการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน

บุคลากรเพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการพัสดุในสถานศึกษาไม่ได้ถูกคิดค้นขึ้นโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียว แต่เป็นผลมาจากความร่วมมือของหลายสาขาวิชา เช่น การบริหารจัดการ การศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างไรก็ตาม มีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการหลายคนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการพัสดุในสถานศึกษาได้ ดังนี้ กรมบัญชีกลาง (2560) พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 กระทรวงการคลัง กำหนดกระบวนการจัดการพัสดุกระบวนการจัดการพัสดุของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้ 1) การวางแผนจัดทำแผนการจัดหาพัสดุโดยพิจารณาจากความต้องการของสถานศึกษาและงบประมาณที่ได้รับกำหนดประเภทและปริมาณพัสดุที่ต้องจัดหา 2) การจัดซื้อจัดจ้างดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องใช้วิธีการจัดซื้อจัดจ้างที่เหมาะสม เช่น สอบราคา ประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) หรือวิธีเฉพาะเจาะจง 3) การรับ-จ่ายพัสดุดำเนินการทะเบียนคุมพัสดุเพื่อบันทึกการรับ-จ่ายพัสดุ ตรวจสอบความถูกต้องของพัสดุที่ได้รับก่อนนำเข้าคลัง 4) การควบคุมและบำรุงรักษาตรวจสอบสภาพพัสดุอย่างสม่ำเสมอบำรุงรักษาพัสดุเพื่อให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และ 5) การจำหน่ายพัสดุนำจำหน่ายพัสดุที่ชำรุดหรือหมดความจำเป็นตามระเบียบจัดทำรายงานการจำหน่ายพัสดุและเสนอผู้อำนวยการอนุมัติกระบวนการจัดการพัสดุของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นการวางแผน การจัดหา การควบคุม และการใช้พัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดความซ้ำซ้อน พร้อมทั้งยึดหลักการบริหารจัดการที่โปร่งใส ประหยัด และรับผิดชอบต่อสังคมสามารถช่วยให้ ระบบการจัดการพัสดุในสถานศึกษาไทยมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ใช้เทคโนโลยี และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาที่ดียิ่งขึ้นในอนาคต

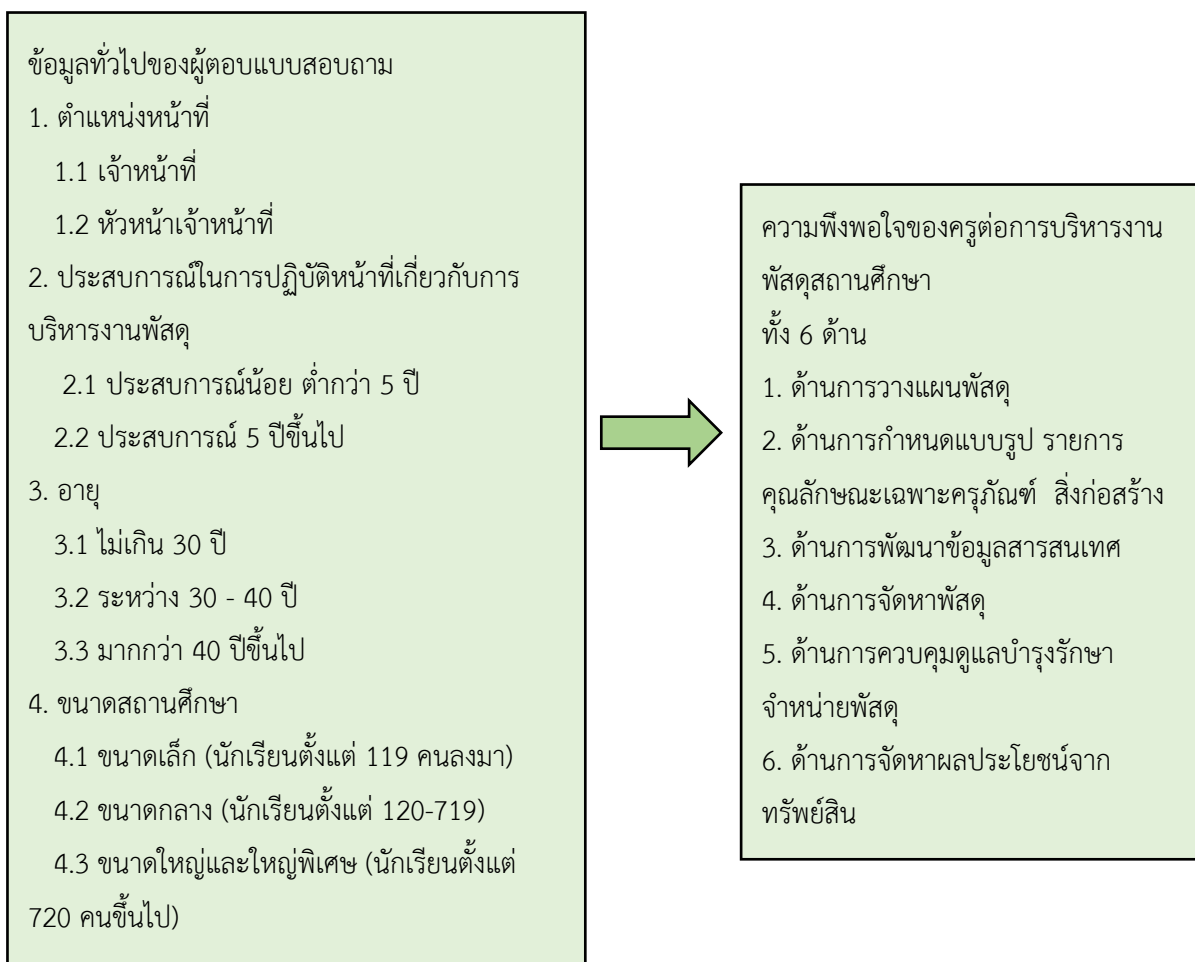
ปัญหาการจัดการพัสดุในสถานศึกษาเป็นประเด็นที่มักพบได้บ่อยในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรของสถานศึกษา ซึ่งอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การขาดระบบการจัดการที่ชัดเจน การใช้งานพัสดุอย่างไม่คุ้มค่า หรือข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร แม้ว่าจะไม่มีบุคคลใดที่สามารถระบุได้ว่าเป็น

ผู้ "ให้แนวคิด" เกี่ยวกับปัญหานี้โดยตรง แต่มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญหลายคนได้ศึกษาและนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ สรุปรูปปัญหาการจัดการพัสดุในสถานศึกษา ได้แก่ การขาดการวางแผน การจัดเก็บที่ไม่เหมาะสม การใช้พัสดุอย่างไม่ประหยัด และการขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพัสดุ การบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ไม่มีบุคลากรตำแหน่งเจ้าหน้าที่พัสดุปฏิบัติงานเป็นการเฉพาะในบางครั้งครูต้องแบ่งเวลาสอนมาทำงานพัสดุที่เร่งด่วน หรือครูบางท่านต้องนำกลับไปทำงานที่บ้าน สถานศึกษาได้แต่งตั้งครูผู้สอน มาทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่พัสดุ และหัวหน้าพัสดุสถานศึกษา ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานพัสดุ เนื่องจากงานพัสดุต้องมีความรู้ ความชำนาญ และต้องมีประสบการณ์ในเรื่องของระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ และมติคณะรัฐมนตรี ที่แก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีอุปสรรคหลายด้าน เช่น ครูมีการโอนย้าย เปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่กันอยู่บ่อยครั้ง ทำให้มักจะประสบปัญหาการบริหารงานพัสดุ ลำช้า ไม่ทันต่อการใช้งาน การลงระบบ E-GP ขาดความเข้าใจ ทำให้เข้ากรอกข้อมูลในระบบไม่ถูกต้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการจัดการพัสดุ แนวคิดที่นำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการจัดการพัสดุในสถานศึกษาได้ ได้แก่ การสร้างระบบการตรวจสอบและการบำรุงรักษาพัสดุ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษานำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบฐานข้อมูลกลาง (Central Database) และระบบ e-GP (Electronic Government Procurement) มาใช้ในการจัดการพัสดุเพื่อเพิ่มความโปร่งใส ลดความซ้ำซ้อน และตรวจสอบได้ง่าย 2) การวางแผนที่ชัดเจนการวางแผนต้องครอบคลุมความต้องการพัสดุอย่างละเอียดและสอดคล้องกับงบประมาณจัดทำแผนการจัดหาพัสดุล่วงหน้าเพื่อป้องกันการสั่งซื้อที่ไม่จำเป็นหรือซ้ำซ้อน 3) การควบคุมและตรวจสอบจัดทำทะเบียนคุมพัสดุที่ชัดเจนและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันตรวจสอบสภาพพัสดุอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันความเสียหาย 4) การฝึกอบรมบุคลากรจัดอบรมให้ครูและบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด 5) การสร้างความโปร่งใสดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบและกฎหมายอย่างเคร่งครัดเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้พัสดุ การพัฒนากระบวนการจัดการงานพัสดุในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษาและการบริหารจัดการโดยรวม การพัฒนากระบวนการนี้ต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้เพื่อสร้างระบบการจัดการพัสดุที่ยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นขอบข่ายของงานพัสดุ ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 6 ด้าน คือ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบงานเกี่ยวกับพัสดุของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 193 คน จากสถานศึกษาทั้งหมด 71 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ครูผู้ทำหน้างานพัสดุ เจ้าหน้าที่พัสดุ และหัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุของโรงเรียนในสังกัดเดียวกัน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม 127 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Stratified

Random Sampling) เทียบสัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามรายโรงเรียน แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนครูทำหน้าที่งานพัสดุของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ปีการศึกษา 2567

ลำดับ	ชื่อสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	วัดบางพลีใหญ่กลาง	6	4
2	วัดบางพลีใหญ่ใน	7	5
3	วัดหนามแดง (เขียวอุทิศ)	6	3
4	คลองบางแก้ว(ภิรมย์ประชาราษฎร์)	4	2
5	คลองบางกระบือ	6	3
6	คลองปลัดเปรียง	1	1
7	ธนสิทธิ์อนุสรณ์	5	1
8	วัดสลด	1	1
9	เตรียมปริญญาอนุสรณ์	6	4
10	วัดกิ่งแก้ว(เทวะพัฒนาการ)	5	3
11	วัดบางโกลนใน	6	3
12	คลองลาดกระบัง	1	1
13	เทวะคลองตรง	1	1
14	พรหมพิกุลทอง	6	3
15	หนองงูเห่าศาสตร์ประเสริฐ	1	1
16	คลองบางน้ำจืด	9	4
17	วัดราษฎร์บูรณะ	5	3
18	คลองบางกะอี่	1	1
19	คลองบางกะสี	1	1
20	สุเหร่าบางกะสี	2	2
21	วัดราษฎร์นิยมธรรม	1	1
22	วัดบางโกลนนอก(ประสิทธิ์บำรุง)	4	2
23	สุเหร่าบางปลา	3	2
24	วัดเป็รงราษฎร์บำรุง (ศรีวรพินิจวิทยาการ)	3	2
25	วัดนิมิตยตรา	3	2
26	วัดนาคราช	1	1

ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ลำดับ	ชื่อสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
27	คลองกระแซงเตย	1	1
28	ตลาดคลองสวน(อศวนิชย์บำรุง)	1	1
29	คลองพระยานาคราช	1	1
30	ธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์	1	1
31	วัดสุคันธาวาส (กมลนาวัน)	1	1
32	วัดคอลาด	1	1
33	คลองหลุมลึก(อนุราษฎร์แป้นเหมือน)	1	1
34	วัดกาหลง	1	1
35	ตลาดปากคลองเจ้า	1	1
36	คลองสะบัดจาก	1	1
37	ปากคลองขุดใหญ่	1	1
38	ชุมชนวัดบ้านระกาศ	3	2
39	วัดบางพลีน้อย	3	2
40	วัดบางนางเพ็ง	1	1
41	วัดปานประสิทธิ์าราม	2	2
42	ตลาดบางพลีน้อย	1	1
43	คลองบ้านระกาศ	1	1
44	วัดเกาะแก้ว	1	1
45	วัดมงคลโคธาวาส	4	3
46	วัดบางเพรียง	2	2
47	วัดสร้างโคก	1	1
48	วัดสว่างอารมณ์	1	1
49	วัดสี่ล้ง ตั้งตรงจิตร ๑๘	1	1
50	ไทยรัฐวิทยา ๗๑ (ก่อสร้างคลองด่าน)	1	1
51	วัดลาดหวาย	1	1
52	วัดบางป่อ	2	2
53	วัดโคธาราม	1	1
54	อนุบาลชุมชนบางป่อ(ศุภพัฒน์รังสรรค์)	13	4
55	บ้านทองคั้ง	1	1
56	คลองกันยา	1	1
57	สุเหร่าคลองใหม่(ประชาสรรค์)	1	1

ลำดับ	ชื่อสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
58	เฉลิมมณีฉายวิทยาการ	1	1
59	ละมุลรอดศิริ	1	1
60	วัดบัวโรย (เฉลิมราษฎร์วิทยาการ)	1	2
61	วัดเสนาะกลาง (พิทักษ์ประชาสรรค์)	3	2
62	วัดจระเข้ใหญ่(สามัคคีพิทยาคาร)	3	2
63	ปากคลองมอญ	1	1
64	วัดศรีวารีน้อย	6	3
65	วัดหัวคู้	3	2
66	วัดเสนาะนอก	1	1
67	วัดมงคลนิมิตร (มงคลพิทยาคาร)	3	2
68	สุเหร่าบ้านไร่	2	2
69	อนุบาลเคหะบางพลี (๑๐ปี สปช.)	12	6
70	รัตนโกสินทร์ ๙	6	3
71	คลองเจริญราษฎร์	2	1
รวม		193	127

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 : ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา ครอบคลุม 6 ด้าน คือ 1) การวางแผนพัสดุ 2) การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง 3) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ 4) การจัดหาพัสดุ 5) การควบคุม ดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ และ 6) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

แบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1967) การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและกำหนดกรอบการวิจัยจากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา 3 ท่าน เพื่อประเมินความถูกต้องเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

แบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูทำหน้าที่พัสดุจำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง แล้วหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach,1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .85

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างระหว่างวันที่ 10 ตุลาคม 2567 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2567 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาพิจารณาความครบถ้วนและความถูกต้อง ก่อนนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ดังนี้ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปและระดับความพึงพอใจของครูการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์การปฏิบัติงานเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงใช้การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของครูที่มีต่อการงานพัสดุของโรงเรียน

n = 127

ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการวางแผนพัสดุ	3.56	.16	มาก	6
2. ด้านการกำหนดแบบรูปรายการของครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง	3.87	.68	มาก	1
3. ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ	3.80	.65	มาก	2
4. ด้านการจัดหาพัสดุ	3.68	.57	มาก	4
5. ด้านการควบคุมดูแล บำรุงรักษา	3.57	.65	มาก	5
6. ด้านการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินเพิ่มรายได้ให้สถานศึกษา	3.71	.61	มาก	3
รวม	3.71	.95	มาก	

จากตาราง พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = .95) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านการกำหนดแบบรูปรายการ คุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = .68) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 3.80,

S.D. = .65) ด้านการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินเพิ่มรายได้ให้สถานศึกษา ($\bar{x}$ = 3.71, S.D. = .61) ด้านการจัดหาพัสดุ ($\bar{x}$ = 3.68, S.D. = .57) ด้านการควบคุมดูแล บำรุงรักษา ($\bar{x}$ = 3.57, S.D. = .65) และด้านที่อยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ด้านการวางแผนพัสดุ ($\bar{x}$ = 3.56, S.D. = .16)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุ อายุ และขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ด้านการกำหนดแบบรูปรายการ คุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้าง ด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินเพิ่มรายได้ให้สถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการวางแผนพัสดุ ด้านการควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ อาทิ การปกครอง ดูแลบำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การจดทะเบียนสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ที่มีผู้ถือสิทธิ์ในการบริหารจัดการงบประมาณตามที่ได้รับเงินและได้รับการมอบอำนาจการมีอิสระในการบริหารจัดการเกี่ยวกับพัสดุ การรับบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ ดังนั้นการบริหารงบประมาณ ของสถานศึกษาโดยเฉพาะการแสวงหา การระดมทุนและทรัพยากรเพื่อใช้ในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างคุ้มค่าและประหยัด(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2556) ผลการศึกษาสอดคล้องกับ นิธิกานต์ กาลจักร (2564) เรื่อง แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโยธธา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้เผยให้เห็นว่า ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในงานพัสดุจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ซึ่งเป็นกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีกฎ ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการประกาศ หรือแนวปฏิบัติที่ได้มีการกำหนดเป็นทิศทางในการปฏิบัติ แต่ก็ยังมีปัญหาที่พบในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างในการปฏิบัติหน้าที่ หากบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านงานพัสดุต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญทางด้านงานพัสดุ จะทำให้การดำเนินงานได้สำเร็จด้วยดี ผู้รับผิดชอบต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานพัสดุเพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ

เพชรรัตน์ เอียดสุข (2565) เรื่องการบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายได้ว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และชี้ให้เห็นถึงสำคัญของการพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ประสพการณ์ อายุ และขนาดสถานศึกษา

1. จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยรวมมีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากครูที่มีตำแหน่งหน้าที่เจ้าหน้าที่พัสดุนั้นมากกว่าครูที่มีตำแหน่งหัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุและมีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยสุวัช มูลเมืองแสน (2563) เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 พบว่า หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุและเจ้าหน้าที่พัสดุสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 โดยรวมพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพาดา รอดดี (2560) เรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารงานพัสดุสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมของการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งของผู้ปฏิบัติงานที่งานพัสดุผลการเปรียบเทียบโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอธิบายได้ว่า ผลการวิจัยชี้ว่าความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานพัสดุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามตำแหน่งหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา ที่พบว่าบุคลากรในตำแหน่งต่างกันย่อมมีมุมมองต่อการบริหารงานพัสดุแตกต่างกัน

2. จำแนกตามประสบการณ์ มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานพัสดุและการปฏิบัติงาน ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และมีคำสั่ง หนังสือสั่งการ คู่มือประกอบการดำเนินงาน ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจน พร้อมทั้งมีการจัดอบรม ซึ่งผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพัสดุที่มากจึงมีความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับสุวัช มูลเมืองแสน (2563) เรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุสถานศึกษา เจ้าหน้าที่พัสดุสถานศึกษาและครู จำแนกตามประสบการณ์ปฏิบัติงานพัสดุ โดยรวมแตกต่างกัน

อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพล โยงทองกลาง (2560) เรื่องความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุสถานศึกษาราชวินิตบางเขน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารงานพัสดุสถานศึกษา ราชวินิตบางเขน สามารถอภิปรายได้ว่าความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุจำแนกตามประสบการณ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา เนื่องจากทุกตำแหน่งต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และคู่มือที่ชัดเจน

3. จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากครูที่มีอายุมากกว่ามักมีประสบการณ์การทำงานในระบบราชการมานาน จึงคุ้นเคยกับขั้นตอนและระเบียบการบริหารงานพัสดุแบบดั้งเดิมความมั่นใจในการแสดงความเห็นและเสนอแนะเชิงนโยบายด้านพัสดุ แต่ครูรุ่นใหม่อาจรู้สึกว่ายังไม่มีอำนาจหรือประสบการณ์เพียงพอ ส่งผลให้มีการมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน จึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรรัตน์ เอียดสุข (2565) เรื่องการบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นในการบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันทางสถิติ และสอดคล้องกับวันดี เกตุแก้ว (2564) เรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า ข้าราชการครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุต่างกันมีแนวทางการบริหารงานพัสดุตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน สามารถอภิปรายได้ว่าผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุจำแนกตามอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา โดยครูอายุมากมักมีประสบการณ์และความมั่นใจมากกว่าครูรุ่นใหม่

4. จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ระเบียบพัสดุของสถานศึกษาอ้างอิงตามระเบียบกระทรวงการคลัง ซึ่งบังคับใช้กับทุกสถานศึกษาโดยไม่ขึ้นกับขนาด เช่น รูปแบบการจัดซื้อวิธีเบิกจ่าย การบันทึกทะเบียนพัสดุ ทำให้แนวทางการปฏิบัติและความเข้าใจของครูไม่แตกต่างกันมาก แม้จำนวนครูในสถานศึกษาจะต่างกัน แต่บทบาทหน้าที่ในการเสนอของบประมาณ ดูแลรักษา บันทึก และเบิกจ่ายพัสดุ มีความคล้ายคลึงกัน ครูจึงมีมุมมองที่สอดคล้องกันในเรื่องภาระงาน ระบบการจัดการ และข้อจำกัดสอดคล้องกับเพชรรัตน์ เอียดสุข (2565) เรื่อง การบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ที่ทำงานในขนาดสถานศึกษาต่างกัน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับสุภารัตน์ บาลนาคม (2564) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการ

บริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานพัสดุและเจ้าหน้าที่พัสดุ เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาที่มีต่อปัจจัยทางการบริหารในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอภิปรายได้ว่าผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจต่อการบริหารงานพัสดุไม่แตกต่างกันตามขนาดสถานศึกษา เนื่องจากทุกสถานศึกษาปฏิบัติตามระเบียบพัสดุเดียวกัน ทำให้มุมมองของครูสอดคล้องกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ อาทิ การปกครอง ดูแลบำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การจดทะเบียนสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้ การมีอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณตามที่ได้รับวงเงินและได้รับการมอบอำนาจ การมีอิสระในการบริหารจัดการเกี่ยวกับพัสดุ การรับบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ ดังนั้นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาโดยเฉพาะการแสวงหา การระดมทุนและทรัพยากรเพื่อใช้ในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างคุ้มค่าและประหยัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2556) ดังผลการวิจัยของ นิธิกานต์ กาลจักร (2564) เรื่อง แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาโยธธ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้ เผยให้เห็นว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในงานพัสดุจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ซึ่งเป็นกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีกฎ ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการประกาศ หรือแนวปฏิบัติที่ได้มีการกำหนดเป็นทิศทางในการปฏิบัติ แต่ก็ยังมีปัญหาที่พบในการปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างในการปฏิบัติหน้าที่ หากบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านงานพัสดุต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญทางด้านงานพัสดุ จะทำให้การดำเนินงานได้สำเร็จด้วยดี ผู้รับผิดชอบต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานพัสดุเพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การวางแผนพัสดุควรมีนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัสดุที่สอดคล้องกับความต้องการจริงของหน่วยงานและงบประมาณที่ได้รับ โดยให้แผนมีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2. มาตรฐานการกำหนดแบบรูปรายการและคุณลักษณะเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ควรกำหนดมาตรฐานกลาง รวมทั้งสนับสนุนการอบรมแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การกำหนดแบบรูปรายการและคุณลักษณะพัสดุมีความถูกต้อง ครบถ้วน และลดความเสี่ยงจากความผิดพลาด

3. การพัฒนาระบบสารสนเทศพัสดุควรพัฒนาระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (e-GP) เพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ด้านการจัดหาพัสดุผู้บริหารควรจัดให้มีขั้นตอนการจัดหาพัสดุที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของครูผู้ใช้งานจริง โดยควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นหรือประเมินหลังการจัดหา

2. ด้านการควบคุม ดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุควรมีการวางแผนการตรวจสอบ การซ่อมบำรุง และการจำหน่ายพัสดุที่หมดสภาพอย่างเป็นระบบ รวมถึงจัดการอบรมเพื่อให้ครูและเจ้าหน้าที่พัสดุมีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการ

3. ด้านการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินควรนำแนวคิดการใช้ทรัพย์สินของสถานศึกษาเพื่อสร้างรายได้เสริม เช่น การปล่อยเช่า หรือการให้บริการแก่ชุมชน โดยต้องดำเนินงานด้วยหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและโปร่งใส

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยด้านบุคลากรเช่น ความรู้ ทักษะ และทักษะของเจ้าหน้าที่พัสดุ ที่อาจมีผลต่อความพึงพอใจของครู

2. ควรเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ เพื่อหาความแตกต่างและแนวทางบริหารที่เหมาะสมในแต่ละบริบท

3. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและยืนยันความสอดคล้องของผลการวิจัย

4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของครูกับผลสัมฤทธิ์ของการบริหารงานพัสดุ เช่น ความคุ้มค่า ความโปร่งใส และประสิทธิภาพของการใช้งบประมาณ

บรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. สำนักงาน.

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. (24 กุมภาพันธ์ 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 39 ก: หน้า 13-42.

- นิธินันต์ กาลจักร. (2564). แนวทางการบริหารงานพัสดุในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เพชรรัตน์ เอียดสุย. (2565). การบริหารงานพัสดุของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2. วารสารการประชุมหาดีใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ, 13(1) 1750-1762.
- สุวัช มูลเมืองแสน. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี). SNRU e-Thesis. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=61421229124
- นิพาดา รอดดี. (2560). การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารงานพัสดุโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา). BUUIR. <https://buuir.buu.ac.th/handle/1234567890/6976>
- กิตติพล โยงทองกลาง. (2560). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานพัสดุโรงเรียนราชวินิตบางเขน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันดี เกตุแก้ว. (2564). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร). NU Intellectual Repository. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/6382>
- สุภารัตน์ บาลนาคม. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี). SNRU e-Thesis. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_detail?r=62421229115
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological Testing (5th ed.). Harper & Row.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607–610.

แนวทาง

การส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชน
ในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลยสมคิด บัณฑิตเอก¹สุขพัฒน์ อนนทจารย์²วีรณัฐ พรหมจักร^{3*}

รับบทความ: 18 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2568 ตอบรับบทความ: 27 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลย 2) เปรียบเทียบระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลย ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 297 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นและสุ่มแบบเจาะจง ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า 1) ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มิติที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) การเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และพื้นที่การทำงาน มีผลต่อระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในตำแหน่งไม่มีความแตกต่างกัน และ 3) แนวทางในการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลย พบว่า การจัดอบรมความรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่ และโครงสร้างการปกครอง การจัดเวทีประชาคม การใช้สื่อสารมวลชนท้องถิ่นในการเผยแพร่ความรู้ทางการเมือง และการเป็นแบบอย่างของผู้นำในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และความโปร่งใส เป็นโมเดล “CIVIC” ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ C – Civic Education, I – Integrity Role Model, V – Voice Platform, I – Inclusive Participation และ C – Community Empowerment เพื่อใช้เป็นแนวทางส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในระดับชุมชน

คำสำคัญ: การส่งเสริม วิถีความเป็นพลเมือง ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วม

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

²⁻³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

* อีเมล: weranuch13032525@gmail.com

Guidelines for Promoting Civic Engagement among Community Leaders in Pha khao District, Loei Province

Somkid Bubbha-ek ¹

Sukhaphat Anonjarn ²

Weernuch Promjak ^{3*}

Abstract

This research aimed to: (1) study the level of civic engagement promotion among community leaders in Pha Khao District, Loei Province; (2) compare the levels of civic engagement promotion classified by personal factors; and (3) explore guidelines for promoting civic engagement among community leaders in the district. This quantitative research employed a questionnaire administered to a sample of 297 individuals, selected through stratified and purposive sampling techniques.

The quantitative findings revealed that: (1) the overall level of civic engagement promotion among community leaders was high, with the highest mean score found in the dimension of political participation. (2) comparison based on personal factors showed that age, educational level, and area of service had statistically significant effects on civic engagement promotion at the 0.05 level ($p < .05$), while gender, position, and experience in the role showed no significant differences ($p > .05$); and (3) the proposed guidelines for promoting civic engagement included organizing training on rights, duties, and governance structure, conducting community forums, using local mass media to disseminate political knowledge, and encouraging leaders to serve as role models of morality, ethics, and transparency. These elements formed the “CIVIC” model comprising five components: C – Civic Education, I – Integrity Role Model, V – Voice Platform, I – Inclusive Participation, and C – Community Empowerment, which could serve as a framework for enhancing civic engagement at the community level.

Keywords: Civic Promotion, Civic Engagement, Community Leaders, Political Pa

¹ Student, Master of Political Science program, MahamakutBuddhist University, Sri Lan Chang Campus

^{2 -3} Lecturer, Master of Political Science program, Mahamakut Buddhist University, Sri Lan Chang Campus

* Email: weranuch13032525@gmail.com

บทนำ

ในยุคที่ประเทศไทยกำลังเดินหน้าเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตยนับเป็นภารกิจสำคัญที่รัฐต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่เพียงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่เท่านั้น หากยังต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคมอย่างสร้างสรรค์ (สุพจน์ กาญจนหัตถกิจ, 2560) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เน้นย้ำบทบาทของพลเมืองไว้อย่างชัดเจน ทั้งในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หมวด 4 ว่าด้วยหน้าที่ของปวงชน และหมวด 6 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ที่มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ขับเคลื่อนแนวคิดความเป็นพลเมืองไปสู่ประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิด เข้าใจบริบทของชุมชน และสามารถถ่ายทอดความรู้และค่านิยมทางประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Freire, 1970; สายใจ พิมลศรี, 2564) กระบวนการส่งเสริมพลเมืองจึงไม่ควรเป็นหน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรเป็น “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” (Participatory Learning) ที่ผู้นำชุมชนสามารถส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพลเมืองแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง (Print, 2007)

อำเภอผาขาว จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมและเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น ผู้นำชุมชนในพื้นที่มีบทบาทสำคัญทั้งในการจัดการทรัพยากร การประสานงานกับหน่วยงานรัฐ และการเป็นตัวกลางระหว่างภาครัฐกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลักดันนโยบายพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้า (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอผาขาว, 2566) นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี และกลุ่มเยาวชน ที่เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมระดับฐานราก

อย่างไรก็ตาม แม้อำเภอผาขาวจะมีความเข้มแข็งในด้านโครงสร้างชุมชนและบทบาทของผู้นำท้องถิ่น แต่ยังคงพบข้อจำกัดสำคัญในด้านการส่งเสริม “วิถีความเป็นพลเมือง” (Civic Engagement) ในระดับชุมชน โดยเฉพาะการขาดแคลนหลักสูตรหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ด้านสิทธิ หน้าที่ และความเข้าใจต่อกระบวนการทางการเมืองที่เข้าถึงได้ง่าย ขาดการประสานความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างรัฐกับภาคประชาชน และขาดทักษะการสื่อสารทางพลเมืองในระดับฐานราก ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงอยู่ในกรอบจำกัด เช่น การเข้าร่วมประชุมประชาคมแบบมีเงื่อนไข หรือการเสนอความคิดเห็นเพียงบางกลุ่ม ขาดการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและสร้างสรรค์ (ศิริลักษณ์ พรหมบังเกิด และคณะ, 2565; สิริกาญจน์ เอี่ยมอาจหาญ, 2564)

จากปัญหาดังกล่าว การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมบทบาทพลเมือง

ของผู้นำ อาทิ อายุ การศึกษา และพื้นที่การปฏิบัติงาน ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาผู้นำให้สามารถเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยคาดว่าผลการวิจัยจะนำไปสู่การพัฒนาโมเดลเชิงนโยบายที่สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่ลักษณะเดียวกันในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมในมิติต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วม การสำนึกความเป็นเจ้าของชุมชน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตลอดจนเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย เพื่อยกระดับศักยภาพของผู้นำชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนประชาธิปไตยในระดับรากฐานได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนอำเภอผาขาว จังหวัดเลย

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดความเป็นพลเมืองและสิทธิ และหน้าที่ (Citizenship: Rights & Duties) การส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนควรตั้งอยู่บนความเข้าใจ “พลเมือง” ในฐานะผู้มี สิทธิ หน้าที่ และความผูกพันต่อส่วนรวม โดยเฉพาะกรอบที่อธิบายพัฒนาการของสิทธิพลเมือง (civil rights) สิทธิการเมือง (political rights) และสิทธิทางสังคม (social rights) ซึ่งช่วยให้วิเคราะห์ได้ว่า ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ “ตัวกลาง” ระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างไร ทั้งในการผลักดันสิทธิ การเข้าถึงสวัสดิการ และการยกระดับการมีส่วนร่วมในพื้นที่ (Marshall, 1950) นอกจากนี้ วรรณกรรมร่วมสมัยมองความเป็นพลเมืองเป็น “การปฏิบัติ” (citizenship as practice) ที่เกิดผ่านการลงมือทำในชีวิตประจำวัน เช่น การร่วมตัดสินใจสาธารณะ การเฝ้าระวังอำนาจ และการรับผิดชอบต่อชุมชน ซึ่งเหมาะกับบริบทท้องถิ่นที่ผู้นำชุมชนต้องสร้างแบบอย่างทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Isin & Turner, 2002)

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) การทำให้ผู้นำชุมชน “มีวิถีพลเมือง” เข้มแข็ง มักพึ่งพาทุนทางสังคมในรูปของความไว้วางใจ เครือข่าย และบรรทัดฐานร่วม เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้การร่วมมือทำกิจกรรมสาธารณะเกิดขึ้นได้จริง ลดต้นทุนการประสานงาน และเพิ่มพลังต่อรองของชุมชน (Putnam, 1993, 2000) ในอีกมุมหนึ่ง ทุนทางสังคมยังสัมพันธ์กับ “อำนาจ” และ “โอกาส” ที่ไม่เท่ากันในเครือข่าย ดังนั้น การส่งเสริมวิถีพลเมืองควรออกแบบให้ผู้นำชุมชนเปิดพื้นที่ให้กลุ่มเปราะบางเข้ามาอยู่ในเครือข่ายและเข้าถึงทรัพยากร ไม่ให้ทุนทางสังคมกลายเป็นการผูกขาดโดยคนบางกลุ่ม (Bourdieu, 1986) กล่าวได้ว่า หากผู้นำ

ชุมชนสามารถเพิ่มทั้งเครือข่ายแบบเหนียวแน่นในชุมชน (bonding) และเครือข่ายเชื่อมโยงหน่วยงานภายนอก (bridging) จะช่วยให้การขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะในอำเภอผาขาวมีความต่อเนื่องและเป็นระบบมากขึ้น (Putnam, 2000)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและระดับการมีส่วนร่วม (Citizen Participation) การส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองต้องแปลเป็น “กลไกการมีส่วนร่วม” ที่จับต้องได้ โดยกรอบ “บันไดการมีส่วนร่วม” ชี้ว่า ไม่ใช่ทุกกระบวนการที่เรียกว่ามีส่วนร่วมจะมีอำนาจจริง บางระดับเป็นเพียงการให้ข้อมูลหรือสร้างภาพลักษณ์ แต่ระดับที่พัฒนาความเป็นพลเมืองได้จริง คือ ระดับที่ประชาชนมีอำนาจต่อรอง ร่วมตัดสินใจ และควบคุมกำกับ (Arnstein, 1969) ขณะที่กรอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเสนอให้มองการมีส่วนร่วมเป็นหลายมิติ เช่น การร่วมตัดสินใจ การร่วมลงมือทำ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล ซึ่งช่วยออกแบบบทบาทของผู้นำชุมชนในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน (Cohen & Uphoff, 1980) ดังนั้น แนวทางในพื้นที่ควรรยกระดับเวทีชุมชนจาก “มารับฟัง” ไปสู่ “ร่วมกำหนดปัญหา-ออกแบบทางเลือก-ติดตามผล” เพื่อให้วิถีพลเมืองของผู้นำชุมชนเป็นทั้งทักษะ กระบวนการ และวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (Arnstein, 1969; Cohen & Uphoff, 1980)

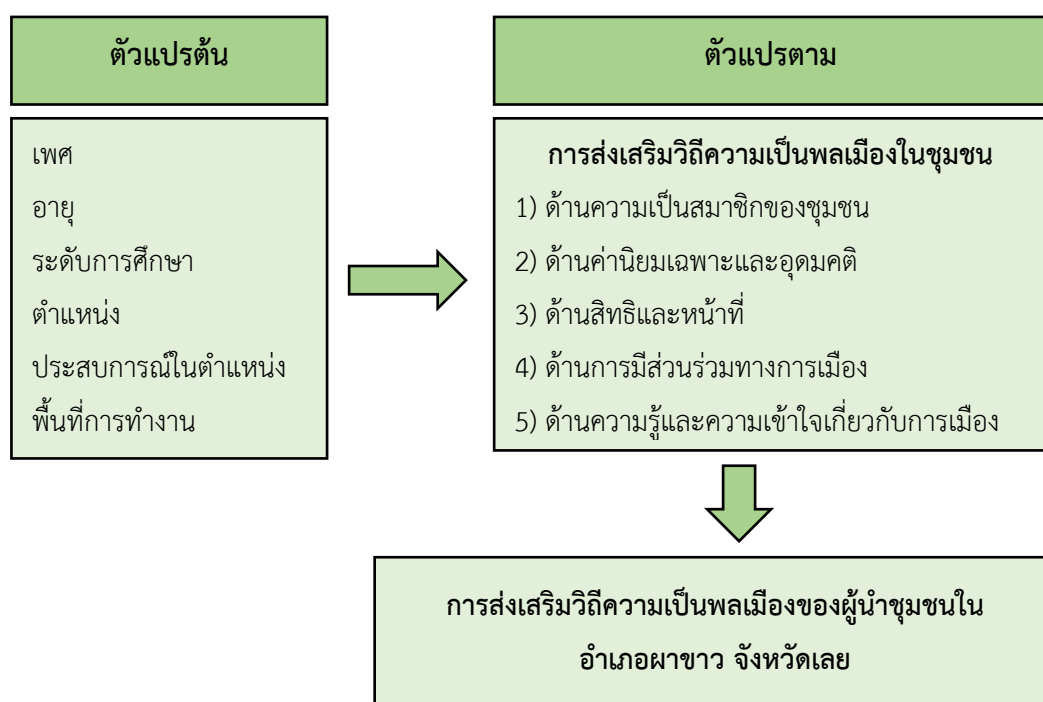
แนวคิดการเสริมพลังอำนาจและการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ (Empowerment & Critical Consciousness) วิถีความเป็นพลเมืองไม่ได้เกิดจากการรณรงค์เชิงคำขวัญเท่านั้น แต่ต้องเกิดจากการเรียนรู้ที่ทำให้คน “ตระหนักรู้-คิดเป็น-ร่วมกำหนดชะตากรรมร่วมกัน” แนวคิดการศึกษาปลดปล่อยเน้นการสร้าง “จิตสำนึกเชิงวิพากษ์” (critical consciousness) ผ่านการตั้งคำถามกับโครงสร้างปัญหาและความไม่เป็นธรรม ซึ่งเหมาะกับบทบาทผู้นำชุมชนในการชวนชุมชนอ่านสถานการณ์ วิเคราะห์นโยบาย และต่อรองอย่างมีเหตุผล (Freire, 1970) ขณะเดียวกัน แนวคิดเสริมพลังอำนาจมองผลลัพธ์เป็นทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน เช่น ความเชื่อมั่นในความสามารถรวม (collective efficacy) ทักษะการจัดการทรัพยากร และการมีเสียงในกระบวนการตัดสินใจ (Zimmerman, 2000) ดังนั้น การส่งเสริมวิถีพลเมืองของผู้นำชุมชนควรออกแบบกิจกรรมที่ “ฝึกทำจริง” เช่น โครงการสาธารณะขนาดเล็ก การทำแผนชุมชน การเฝ้าระวังงบประมาณ และการประเมินนโยบายในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงพลเมืองอย่างต่อเนื่อง (Freire, 1970; Zimmerman, 2000)

แนวคิดธรรมาภิบาลและการกำกับดูแลร่วม (Good Governance & Collaborative Governance) ในบริบทท้องถิ่นไทย การส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนเชื่อมโยงอย่างยิ่งกับ “ธรรมาภิบาล” เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และประสิทธิผล ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการประเมินคุณภาพการนำและคุณภาพกระบวนการสาธารณะ (UNDP, 1997) ขณะเดียวกัน ปัญหาชุมชนจำนวนมากต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย (รัฐ-ท้องถิ่น-เอกชน-ประชาสังคม) แนวคิดการกำกับดูแลร่วมอธิบายเงื่อนไขความสำเร็จ เช่น การออกแบบเวทีร่วมตัดสินใจ ความไว้วางใจระหว่างภาคส่วน ภาวะผู้นำอำนวยความสะดวก และการสร้างผลลัพธ์ระยะสั้นเพื่อรักษาแรงจูงใจ (Ansell & Gash, 2008) ดังนั้น การส่งเสริมวิถี

พลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาวควรมุ่งพัฒนา “ผู้นำแบบผู้ประสานพลัง” (facilitative leader) ที่ทำให้ชุมชนมีข้อมูล มีเวที มีข้อตกลงร่วม และมีระบบติดตามตรวจสอบ เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นเกิดขึ้นบนฐานความรับผิดชอบร่วมและความชอบธรรมทางสังคม (Ansell & Gash, 2008; UNDP, 1997)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมเป็นฐาน อธิบายวิถีพลเมืองของผู้นำชุมชนผ่านการร่วมคิด-ร่วมตัดสินใจ-ร่วมลงมือทำ-ร่วมติดตามผล (Marshall, 1950; Arnstein, 1969; Cohen & Uphoff, 1980) กำหนดกระบวนการส่งเสริมเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการและการเสริมพลัง ให้ผู้นำตระหนักรู้วิเคราะห์ปัญหา และขับเคลื่อนสาธารณะอย่างมีเหตุผล (Freire, 1970; Zimmerman, 2000) ใช้ทฤษฎีทุนทางสังคมอธิบายกลไกความไว้วางใจ เครือข่าย และบรรทัดฐานความร่วมมือที่ทำให้การรวมกลุ่มและการประสานงานเกิดผลจริง (Bourdieu, 1986; Putnam, 1993, 2000) ผลลัพธ์คาดหวังคือผู้นำชุมชนมีวิถีพลเมืองเข้มแข็ง นำไปสู่ธรรมาภิบาลและการกำกับดูแลร่วมที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วม (UNDP, 1997; Ansell & Gash, 2008) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย เพื่อศึกษาระดับ เปรียบเทียบ และเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล (Check List) ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมือง (Likert Scale 5 ระดับ) ครอบคลุม 5 ด้าน ข้อเสนอแนะ (คำถามปลายเปิด)

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ($IOC \geq 0.50$) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียง (30 คน) วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha (ค่าที่ได้ = 0.96)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยขออนุญาตและประสานงานในพื้นที่ แจกและรวบรวมแบบสอบถามโดยตนเอง ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test สำหรับเปรียบเทียบ 2 กลุ่ม ANOVA สำหรับเปรียบเทียบมากกว่า 2 กลุ่ม และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำถามปลายเปิด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา: Frequency, Percentage, Mean, SD สถิติเชิงอนุมาน: Independent t-test, One-way ANOVA, Scheffe การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชาย จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 67.34 ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทที่เพศชายมีส่วนร่วมในตำแหน่งหรือหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมากกว่าเพศหญิงในบริบทของพื้นที่ศึกษานี้ ในด้านอายุกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดคือกลุ่ม อายุระหว่าง 51–60 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ มีความมั่นคงทางสังคม และมักได้รับความไว้วางใจจากชุมชนสำหรับระดับการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษา จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 48.15 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้ผู้นำส่วนหนึ่งอาจไม่ได้มีการศึกษาระดับสูง แต่ยังสามารถมีบทบาทสำคัญในการนำชุมชนได้ โดยอาศัยประสบการณ์และการยอมรับจากคนในพื้นที่ ในด้านตำแหน่งพบว่ากลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดคือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรกำนัน/แพทย์ประจำตำบล จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 58.25 สะท้อนว่าการดำเนินงานส่งเสริมความเป็นพลเมืองส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชน และเมื่อพิจารณาพื้นที่การทำงาน พบว่าผู้นำส่วนใหญ่

อยู่ในพื้นที่ ตำบลผาขาว จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 29.97 ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของอำเภอ และมักมีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพลเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าตำบลอื่น

ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในชุมชน ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในชุมชน จำแนกตาม 5 มิติหลัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.57) สะท้อนถึงการมีบทบาทของผู้นำและกลไกในชุมชนในการส่งเสริมคุณลักษณะของพลเมืองที่ต่อเนื่องและครอบคลุม มิติที่ 4: ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.61$) แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทเชิงรุกในการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น และการตรวจสอบอำนาจรัฐ รองลงมาคือ มิติที่ 1: ความเป็นสมาชิกของชุมชน ($\bar{X} = 4.59$) สะท้อนถึงการเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของชุมชนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย มิติที่ 2, 3 และ 5 มีระดับใกล้เคียงกัน ($\bar{X} = 4.29-4.30$) ซึ่งอยู่ในระดับ “มาก” แสดงให้เห็นถึงการปลูกฝังค่านิยมที่ดี การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และการเมือง แต่ยังมีช่องว่างในการปรับปรุงโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน และความเข้าใจในนโยบายสาธารณะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้มีบทบาทในชุมชนสามารถส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในทุกมิติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

2. เปรียบเทียบการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยช่วงอายุ ระดับการศึกษา และพื้นที่การทำงาน มีผลต่อระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) แสดงว่า ผู้นำชุมชนในกลุ่มช่วงอายุที่แตกต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และพื้นที่การทำงานต่างกัน มีการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนปัจจัย เพศ, ตำแหน่ง และประสบการณ์ในตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองด้านสิทธิและหน้าที่ ของผู้นำชุมชนใน อำเภอผาขาว จังหวัดเลย

ข้อเสนอแนะแนวทางเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์คำตอบปลายเปิด ผู้นำชุมชนเสนอแนวทางสำคัญ เช่น การจัดเวทีประชาคมอย่างสม่ำเสมอ การจัดอบรมความรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่ และโครงสร้างทางการเมือง การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการยึดหลักประโยชน์ส่วนรวม การใช้สื่อสารมวลชนท้องถิ่นในการเผยแพร่ข่าวสารการเมือง และการมีแบบอย่างที่ดีของผู้นำในเรื่องความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม บทบาทของผู้นำชุมชนคือกลไกสำคัญในการสร้างพลเมืองประชาธิปไตยระดับรากหญ้า งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทเชิงโครงสร้าง (เป็นผู้ให้ความรู้ สร้างพื้นที่แสดงออก) และเชิงวัฒนธรรม (เป็นแบบอย่าง สร้างค่านิยมร่วม) ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยในระดับชุมชน โดยสรุปเป็นโมเดล “CIVIC”

ภาพที่ 2 CIVIC โมเดล

1. Community Engagement ผู้นำควรกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การประชุม การพัฒนาท้องถิ่น การป้องกันปัญหาทางสังคม ฯลฯ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน
2. Identity Awareness การส่งเสริมให้คนในชุมชนภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีความเข้าใจว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่
3. Values Promotion ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม โปร่งใส และยึดถือค่านิยมประชาธิปไตย ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน
4. Inclusive Participation ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ
5. Civic Knowledge ผู้นำควรถ่ายทอดความรู้เรื่องสิทธิ หน้าที่ กฎหมายท้องถิ่น และการเมืองเพื่อให้คนในชุมชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยพบว่า ระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในอำเภอผาขาว จังหวัดเลย อยู่ในระดับ มาก โดยเฉพาะมิติที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และมิติที่ 1 ด้านความเป็นสมาชิกของชุมชน แสดงให้เห็นว่า ผู้นำมีบทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และเน้นสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วย แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพลเมืองควรมีบทบาททั้งในด้านการตัดสินใจ การรับรู้ และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ (Pateman, 1970) แนวคิดนี้สอดคล้องกับการที่ผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา มีบทบาทในการจัดเวทีประชาคม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และนโยบายสาธารณะในพื้นที่ อีกทั้ง

ยังสอดคล้องกับ แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ของ Putnam (1993) ซึ่งกล่าวถึงความไว้วางใจ การมีเครือข่ายความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกิจกรรมของชุมชน เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย จากข้อมูลที่พบว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 51–60 ปี และมีบทบาทใกล้ชิดกับประชาชนในระดับตำบล เช่น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของทุนทางสังคมเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์ที่มีอยู่จริงในชุมชน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ วรรณภา วงศ์ฉลาด (2564) ที่ศึกษาการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในพื้นที่ชนบท พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของประชาธิปไตย โดยเฉพาะเมื่อผู้นำสามารถทำหน้าที่เป็นต้นแบบสื่อกลาง และผู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของอำเภอผาขาว จังหวัดเลย ที่พบว่าผู้นำมีบทบาททั้งในเชิงปฏิบัติการและเชิงวัฒนธรรม

2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยช่วงอายุ ระดับการศึกษา และพื้นที่การทำงาน ของผู้นำชุมชนมีผลต่อระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้งสามมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจัยช่วงอายุ กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีอายุระหว่าง 51–60 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 44.44) มักมีประสบการณ์การทำงานสูง และได้รับการยอมรับจากชุมชนสูงกว่ากลุ่มอายุน้อยกว่า ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Erikson's Psychosocial Development Theory ที่ระบุว่าในช่วงอายุ “middle adulthood” บุคคลมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน ซึ่งแสดงออกผ่านการมีส่วนร่วมและความเป็นผู้นำที่เด่นชัด ระดับการศึกษา แม้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 48.15) แต่กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่า เช่น ระดับปริญญาตรีขึ้นไป มักมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในลักษณะที่ใช้ข้อมูล ความรู้ และเหตุผลมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Freire (1970) – Critical Consciousness Theory ที่เน้นให้พลเมืองต้องมีการตระหนักรู้และมีความเข้าใจในโครงสร้างทางสังคมเพื่อสามารถมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างแท้จริง พื้นที่การทำงานผู้นำที่ทำงานในพื้นที่ศูนย์กลางของอำเภอ เช่น ตำบลผาขาว มีระดับการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองสูงกว่าพื้นที่อื่น ซึ่งอาจเป็นเพราะการเข้าถึงแหล่งข้อมูล การอบรม และกิจกรรมทางการเมือง-สังคมมีความถี่และต่อเนื่องมากกว่า สอดคล้องกับแนวคิด Ecological Systems Theory ของ Bronfenbrenner ซึ่งเน้นว่าปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมหลายระดับจะส่งผลต่อพฤติกรรมของเขา โดยเฉพาะระดับ “microsystem” และ “exosystem” ที่มีบทบาทโดยตรงในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วม ในทางกลับกัน ปัจจัย เพศ, ตำแหน่ง, และประสบการณ์ในตำแหน่ง กลับไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) แสดงว่าปัจจัยเหล่านี้ อาจไม่มีบทบาทสำคัญในบริบทของการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในพื้นที่ศึกษา ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่า ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติของผู้นำในการส่งเสริมพลเมือง มีได้ขึ้นอยู่กับบทบาททางเพศหรืออายุงานเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับเจตจำนงและความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยฉวีลวดี บุรีกุล และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย มีจุดมุ่งหมายหลัก

คือ เพื่อพัฒนาตัวแบบในการสร้างความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมืองของพลเมือง การวิจัยใช้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยใช้กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม (Participatory Public Policy Process) เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 4 แห่ง ในแต่ละพื้นที่มีกลุ่มทดลอง จำนวน 60 คน ได้รับการวัดเพื่อประเมินระดับความเป็นพลเมืองในช่วงเวลาก่อนและหลัง (pre-test and post-test) เข้าร่วมกระบวนการพัฒนานโยบาย ใช้วิธีการทางสถิติทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมือง โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการอธิบายผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติและข้อมูลเชิงปริมาณ ได้นำมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวแบบในการสร้างความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมือง ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ตัวแบบการพัฒนาระบบการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม (Model of Participatory Public Policy Development Process) สามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองและประสิทธิภาพทางการเมืองให้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงขึ้น และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพทางการเมือง ตัวแบบที่ได้พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ การสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่าง ภาคพลเมืองและ อปท. ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ การมีประเด็นสาธารณะที่ต้องพัฒนาความร่วมมือของหน่วยรับนโยบาย อปท. เป็นหน่วยจัดการหลัก ภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่น มีหน่วยงานเป้าหมายที่จะเสนอแนะนโยบาย และพลเมืองที่เข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้กระตือรือร้นสูง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีองค์กรทางวิชาการเป็นหน่วยเชื่อมประสานระหว่างภาคพลเมืองและภาครัฐ และรูปแบบของกระบวนการที่ใช้เทคนิคในการมีส่วนร่วม

3. แนวทางการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การพัฒนาความรู้และความเข้าใจทางการเมืองของผู้นำชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระดับรากหญ้า โดยเฉพาะในบริบทของอำเภอผาขาว จังหวัดเลย ซึ่งยังขาดเวทีการเรียนรู้เชิงระบบ การส่งเสริมวิถีพลเมืองจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางการเมืองแก่ผู้นำชุมชนผ่าน หลักสูตรอบรมที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน แนวทางสำคัญ คือ การจัดอบรมให้ผู้นำชุมชนมีความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครอง โครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงกลไกการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นและชาติ โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Paulo Freire (1970) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงจะเกิดจากการตั้งคำถาม การวิพากษ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การจัดกิจกรรม เช่น การจำลองการประชุมสภาท้องถิ่น เวทีสาธารณะ และการแสดงบทบาทสมมติ จะช่วยให้ผู้นำชุมชนเข้าใจประเด็นทางการเมืองได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถถ่ายทอดต่อไปยังประชาชนในภาษาที่เข้าใจง่าย นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับหลักการของ Civic Education ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ (Civic Knowledge) ทักษะพลเมือง (Civic Skills) และเจตคติประชาธิปไตย (Civic Dispositions) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา

“พลเมืองที่มีคุณภาพ” (Center for Civic Education, 2003) งานวิจัยของ รัชฎากร เอี่ยมอำไพ และคณะ (2564) ยังยืนยันว่าการมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนและผู้นำเกิดการตระหนักรู้และสร้างเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งทำให้ความเข้าใจทางการเมืองฝังลึกและต่อเนื่องในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมด้านนี้ควรเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และกระบวนการมีส่วนร่วมเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ เป็นผู้นำทางความคิด และเป็นต้นแบบของการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้นำชุมชนอำเภอผาขาวส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองโดยรวมอยู่ระดับ “มาก-มากที่สุด” ประเด็นที่เด่นที่สุดคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ ความเป็นสมาชิกของชุมชน สะท้อนความตื่นตัวเชิงพลเมือง การส่งเสริมครอบคลุมครบ 5 มิติ ได้แก่ สมาชิกชุมชน-ค่านิยม/อุดมคติ-สิทธิและหน้าที่-มีส่วนร่วมทางการเมือง-ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองปัจจัยส่วนบุคคลที่สัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) คือ เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง โดยผู้ชาย อายุ 51-60 ปี และการศึกษาสูงกว่า ม.ปลาย มีแนวโน้มส่งเสริมสูงกว่า ข้อเสนอเชิงคุณภาพ ได้แก่ จัดเวทีประชาคมสม่ำเสมอ อบรมสิทธิ-หน้าที่/โครงสร้างการเมือง ส่งเสริมคุณธรรม ใช้สื่อท้องถิ่น และผู้นำต้องโปร่งใสมีส่วนร่วม สรุปเป็นโมเดล CIVIC: Community Engagement, Identity Awareness, Values Promotion, Inclusive Participation, Civic Knowledge เพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยระดับรากหญ้า

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองในระดับตำบล โดยบูรณาการการศึกษา อบรม และเวทีสาธารณะ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีของประชาชนในเรื่องสิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง กศน. หรือสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดอบรมผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้นำสามารถเป็นต้นแบบในการส่งเสริมประชาธิปไตยระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน
3. จัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้พลเมืองท้องถิ่น” ในแต่ละตำบล เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นำกับประชาชนในด้านการเมือง การบริหารงานชุมชน และสิทธิมนุษยชน
4. กำหนดให้มีการประเมินสมรรถนะด้านการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติงาน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและความรับผิดชอบต่อบทบาทด้านนี้อย่างจริงจัง
5. บูรณาการแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้ากับนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้ความเป็นพลเมืองเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษาแบบแผนการเรียนรู้ทางการเมืองของผู้นำชุมชนในเชิงลึก ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้ได้ภาพเชิงกระบวนการของการเรียนรู้และการถ่ายทอดวิถีพลเมืองในบริบทของแต่ละพื้นที่
2. เปรียบเทียบการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น พื้นที่ชนเผ่า หรือพื้นที่ชายแดน เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับพฤติกรรมทางการเมือง
3. ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการส่งเสริมวิถีความเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนกับพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อประเมินผลกระทบของบทบาทผู้นำต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมในระดับชุมชน
4. พัฒนาแบบจำลองหรือเครื่องมือประเมินสมรรถนะด้านการเป็นพลเมืองของผู้นำชุมชนกับบริบท โดยอาศัยองค์ประกอบจากแนวคิด Civic Education, Leadership Development และ Political Efficacy
5. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองผ่านเทคโนโลยีและสื่อสารมวลชนท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน เฟซบุ๊กกลุ่มหมู่บ้าน หรือแอปพลิเคชัน เพื่อเพิ่มช่องทางในการพัฒนาความรู้ทางการเมืองในยุคดิจิทัล

บรรณานุกรม

- ถวิลวดี บุรีกุล, จีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, วรากรณ์ สามโกเศศ, ธนพันธ์ โล่ประกาย และวิภาดา สุรพจน์. (2564). *การสร้างเสริมพลเมืองประชาธิปไตย: บทเรียนจากต่างประเทศสู่การออกแบบนโยบายสำหรับประเทศไทย*. สถาบันพระปกเกล้า.
- รัชฎากร เอี่ยมอำไพ, ธัชชนันท์ อิศรเดช และสุรพล สุขะพรหม. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการทางรัฐศาสตร์*, 12(1), 45–59.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1–127.
- วรรณภา วงศ์ฉลาด. (2564). การพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในสถานศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 18(2), 1–16.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*. สำนักงาน.
- สายใจ พิมลศรี. (2564). บทบาทของผู้นำชุมชนในการสร้างพลเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(1), 55–72.
- สุพจน์ กาญจนหัตถกิจ. (2560). *การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213–235.
- Center for Civic Education. (2003). *Civic education: A guidebook for secondary schools*. Calabasas. Center for Civic Education.
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Print, M. (2007). Citizenship Education and Youth Participation in Democracy. *British Journal of Educational Studies*, 55(3), 325–345. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8527.2007.00382.x>
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Herder and Herder.
- Isin, E. F., & Turner, B. S. (Eds.). (2002). *Handbook of citizenship studies*. SAGE.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class*. Cambridge University Press.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development: A UNDP policy document*. UNDP.
- Zimmerman, M. A. (2000). Empowerment theory: Psychological, organizational and community levels of analysis. In J. Rappaport & E. Seidman (Eds.), *Handbook of community psychology* (pp. 43–63). Springer.

การ

พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย-จีน ชุมชนบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

นิพล เชื้อเมืองพาน ^{1*}

รับบทความ: 18 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2568 ตอรับบทความ: 27 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบางหลวงตามลักษณะเฉพาะด้านการท่องเที่ยว 2) ศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ 3) พัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเลือกเชิงสร้างสรรค์ และ 4) สร้าง Travel Package ที่มาจากความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในส่วนเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย ส่วนเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบความเรียง ขณะที่ข้อมูลเชิงปริมาณนำเสนอด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และอธิบายในลักษณะความเรียงประกอบ

ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนบางหลวงมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวครบถ้วน ทั้งด้านการเข้าถึง แหล่งดึงดูดกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พัก ซึ่งมีความพร้อมสำหรับพัฒนากิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว 2) รูปแบบการท่องเที่ยวของพื้นที่เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรมบ้านไม้เก่า วัฒนธรรมอาหารไทย-จีน การแสดงดนตรีจีน และกิจกรรมตามประเพณี 3) พื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงผสมผสานและเชิงสร้างสรรค์กับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อเพิ่มความหลากหลายของประสบการณ์ท่องเที่ยว และ 4) Travel Package ที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นสื่อทางเลือกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้งานวิจัยเสนอให้มีการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์ และเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว ศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม เทคโนโลยีกับการท่องเที่ยว

¹ คณะการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* อีเมล: niponphan@yahoo.com

Developing the Grassroots Economy Through Creative Tourism Innovation in Thai Chinese Cultural Community Tourist Destinations, Bang Luang Community, Bang Lane, Nakhon Pathom Province

Nipon Chuamuangphan ^{1*}

Abstract

The paper aimed to: (1) analyze the tourism potential of Bang Luang Community based on its distinctive tourism characteristics; (2) develop appropriate tourism models and activities that align with the community's potential; (3) design an integrated inter-provincial tourism framework to promote creative and alternative tourism; and (4) create travel packages that respond effectively to visitor needs. A mixed-methods approach was employed, combining qualitative and quantitative techniques. Qualitative data were collected from key stakeholders through in-depth interviews and focus group discussions, while quantitative data were obtained from tourists via structured questionnaires. Qualitative data were analyzed using content analysis and presented in descriptive narrative form, whereas quantitative results were analyzed using frequency, percentage, and mean scores, and subsequently interpreted in narrative form.

The findings indicate that: (1) Bang Luang Community demonstrates comprehensive tourism potential in terms of accessibility, attractions, tourism activities, facilities, and accommodation, all of which are sufficiently prepared for the development of tourism programs and experiences; (2) the community's tourism model is grounded in community-based tourism, highlighting cultural assets such as traditional wooden architecture, Thai-Chinese culinary heritage, Chinese musical performances, and local festive activities; (3) the community has the capacity to establish integrated and creative tourism routes through linkages with nearby tourism sites, thereby enhancing the diversity of tourism experiences; and (4) the proposed travel packages serve as effective tools for promoting tourism among target visitor groups. The study also recommends advancing digital tourism management platforms and strengthening collaborative networks among nearby tourism communities to support sustainable community-based tourism development.

Keywords: Tourism, Tourism Potential, Cultural community-based Tourism, Tourism and Technology

¹ School of Tourism and Services, University of the Thai Chamber of Commerce

* Email: niponphan@yahoo.com

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและในระดับโลก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ พบว่า การท่องเที่ยวสร้างงานและรายได้ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ จากการคาดการณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ได้ประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2573 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางทั่วโลก 1,800,000,000 คน (UNnews, 2024) ขณะเดียวกันข้อมูลจาก Zion Market Research ระบุว่า มูลค่าตลาดการท่องเที่ยวทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ.2023-2030 จะขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.9 ส่งผลให้ภายในปี 2030 มูลค่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจะมีขนาดมากถึง 2.6 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (USD) เช่นเดียวกับประเทศไทยไทยมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองและดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเยือนประเทศไทย โดยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติในปี พ.ศ. 2562 ประมาณ 1,9000,0000,000 บาท หรือคิดเป็นกว่าร้อยละ 16 ของขนาดเศรษฐกิจไทย (GDP) และโดยภาพรวมสามารถสร้างรายได้คิดเป็นร้อยละ 15-20 ของ GDP ให้เกิดการการพัฒนาตามศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามรูปแบบการท่องเที่ยวที่แท้จริง อันเป็นผลประโยชน์เชิงบวกต่อชุมชนและสังคมในพื้นที่ท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนเกิดขึ้น (Peet, R. and Watts, M., 2004, อัญชลี สมใจ และพันธุ์วี ณ ลำพูน, 2563 และ Palmer, N. and Chuamuangphan, N., 2017)

ชุมชนบางหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งอายุกว่า 100 ปี ของจังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรี ตั้งแต่ประมาณ ร.ศ.122 ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน แม้ปัจจุบันยังคงสภาพความงดงามของสถาปัตยกรรม และบรรยากาศตลาดเก่าไว้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งรูปแบบวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คนชนบท ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมประจำถิ่นที่ได้ผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรม ไทย - จีน ที่สืบทอดตลอดมา จากเอกลักษณ์ดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ และเดินทางไปเยือนชุมชนบางหลวง เพื่อการท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน (สำนักงานเทศบาลบางหลวง, 2564)

จากการศึกษาข้อมูลชุมชนบางหลวงเบื้องต้น พบว่า การท่องเที่ยวไทยโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยังขาดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวจากทรัพยากรในพื้นที่ จากอัตลักษณ์ มรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ให้เกิดทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีทางการท่องเที่ยว ประกอบกับสถานการณ์ในช่วงภาวะโรคระบาดร้ายแรง COVID-19 ได้ระบาดทั่วโลกส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Bangkok Business, 2023) ทั้งนี้หากมีกระบวนการวิเคราะห์ถึงต้นทุนหรือต้นทุนน้ำทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมถึง ทุนทางวัฒนธรรมและสังคมในแหล่งท่องเที่ยวและผสมผสานกับการพัฒนา กิจกรรมท่องเที่ยวตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพิ่มทางเลือกทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ประกอบกับการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี มาพัฒนาระบบวิเคราะห์จัดทำแปลงข้อมูลทางการท่องเที่ยว เพื่อการวางแผนทางการท่องเที่ยว สามารถเป็นทางเลือกในการฟื้นตัวแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยว

จากปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมุ่งศึกษาวิจัย ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวตามรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวทางเลือกในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางหลวง เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวตามศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาแบบหรือประเภทการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ชุมชน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่ตรงกับสภาพจริงของพื้นที่ที่สานกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและตลาดทางการท่องเที่ยวโดยใช้มิติการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวทางเลือกให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการนำใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีในการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลประกอบการตัดสินใจทางการท่องเที่ยวโดยมีทางเลือกให้หลากหลายตามปัจจัยทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ทั้งเกิดประโยชน์และมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้เครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างนักวิชาการ (นักวิจัย) ชุมชนเจ้าบ้าน (เจ้าของพื้นที่) ผู้ประกอบการ (ผู้นำไปใช้) และนักท่องเที่ยว (ผู้ใช้/ได้ประโยชน์) ภายใต้การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนด้วยเทคโนโลยีและการนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) วิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามรูปแบบทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางหลวง 2) ศึกษาแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบางหลวง 3) พัฒนารูปแบบการผสมผสานทางการท่องเที่ยว (Hybrid) ระหว่างจังหวัดเพื่อการท่องเที่ยวทางเลือกเชิงสร้างสรรค์ และ 4) สร้าง Travel Package โดยใช้ Tourism/Travel Data Management Platform จากศักยภาพและรูปแบบทางการท่องเที่ยว

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) คือ การเดินทางของบุคคลหนึ่งจากอีกที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อพักผ่อนหรือติดต่อทางธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป (Mowforth, M. and Munt, I., 2003; Dickman, S. 2016) การท่องเที่ยวถือว่าการพักผ่อนอีกรูปแบบหนึ่งที่มีการนำกิจกรรมนันทนาการ เข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เดินทาง เกิดการผ่อนคลายและมีความสุขระหว่างการเดินทางไปทำกิจกรรมจากที่หนึ่ง เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและ สิ่งแวดล้อม เช่น การเดินทางไปชมสถานที่ท่องเที่ยวไปเยี่ยมเพื่อน เยี่ยมญาติ หรือไปพักผ่อนหย่อนใจ หรือใช้เวลาว่างเพื่อนทำกิจกรรมทางการกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ หรือการเดินทางไปศึกษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รวมถึงการเดินทางไปประชุมเพื่อการประกอบธุรกิจหรือการเดินทางเพื่อไปร่วมกิจกรรมทางธุรกิจสาขาอาชีพต่าง ๆ ดังนั้นกิจการด้านการท่องเที่ยวจึงมีการขยายตัวเป็นธุรกิจและเติบโตเป็นอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ คือ (Holden, A., 2006) 1) เป็นการเดินทางจากแหล่งที่ตนอาศัยอยู่ปกติไปยัง

ที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจไม่ได้มีการบังคับ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ยกเว้นเพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

แนวคิดการสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Added value creation) หมายถึง วิธีการสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อให้ลูกค้าได้รับความพึงพอใจสูงสุดจากสินค้าและบริการ เนื่องจากสิ่งที่ลูกค้าต้องการไม่ใช่แค่คุณค่า แต่เป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจซึ่งผู้ประกอบการสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ โดยสอดคล้องกับ กระบวนการท่องเที่ยวและกีฬามีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ภูมิวิกฤตและมาตรฐานการกระตุ้นการท่องเที่ยว ในการการสร้างสรรคกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่า (Value creation) และมูลค่าเพิ่ม (Value added) (คัชพล จันเพชร, 2560) โดยเน้นการสร้างสรรคกิจกรรมให้มีความหลากหลายและการเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว การดำเนินการส่งเสริมการตลาด และการเพิ่มการเติบโตของรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าการท่องเที่ยวและเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจและกลับมาเที่ยวซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่นเดียวกับ มิ่งสรรพ ขาวสอาดและคณะ (2548) และ Chaybamrung, T. (2011) และเทิดชาย ช่วยบำรุง (2554) กล่าวถึงมูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ให้มองถึงคุณภาพ มองหลายมิติ มองเห็นความเป็นมนุษย์ วัฒนธรรม รากเหง้า สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและความเป็นชาติไทยในการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมและความภูมิใจของชุมชน (Tourism Encourages Civic Involvement and Pride) สร้างการเรียนรู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อรายได้ การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกของท้องถิ่นและของชาติยังผลให้เกิดความใสในการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในด้านการดำเนินงาน

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) และ อิศระพงษ์ พลธานี (2560) ได้กล่าวถึง การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใดที่มีศักยภาพนั้นต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ของพื้นที่ที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมีองค์ประกอบสำคัญที่นำมาใช้ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การเข้าถึง (Accessibility) 2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 3) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activity) และ 5) ที่พัก (Accommodation) ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวทั้ง 5 ประการ สามารถนำมาประเมินศักยภาพเบื้องต้นในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อการวางแผนเพื่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์การยูเนสโก (UNESCO) (2549) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชน ในเชิงการเรียนรู้และการ

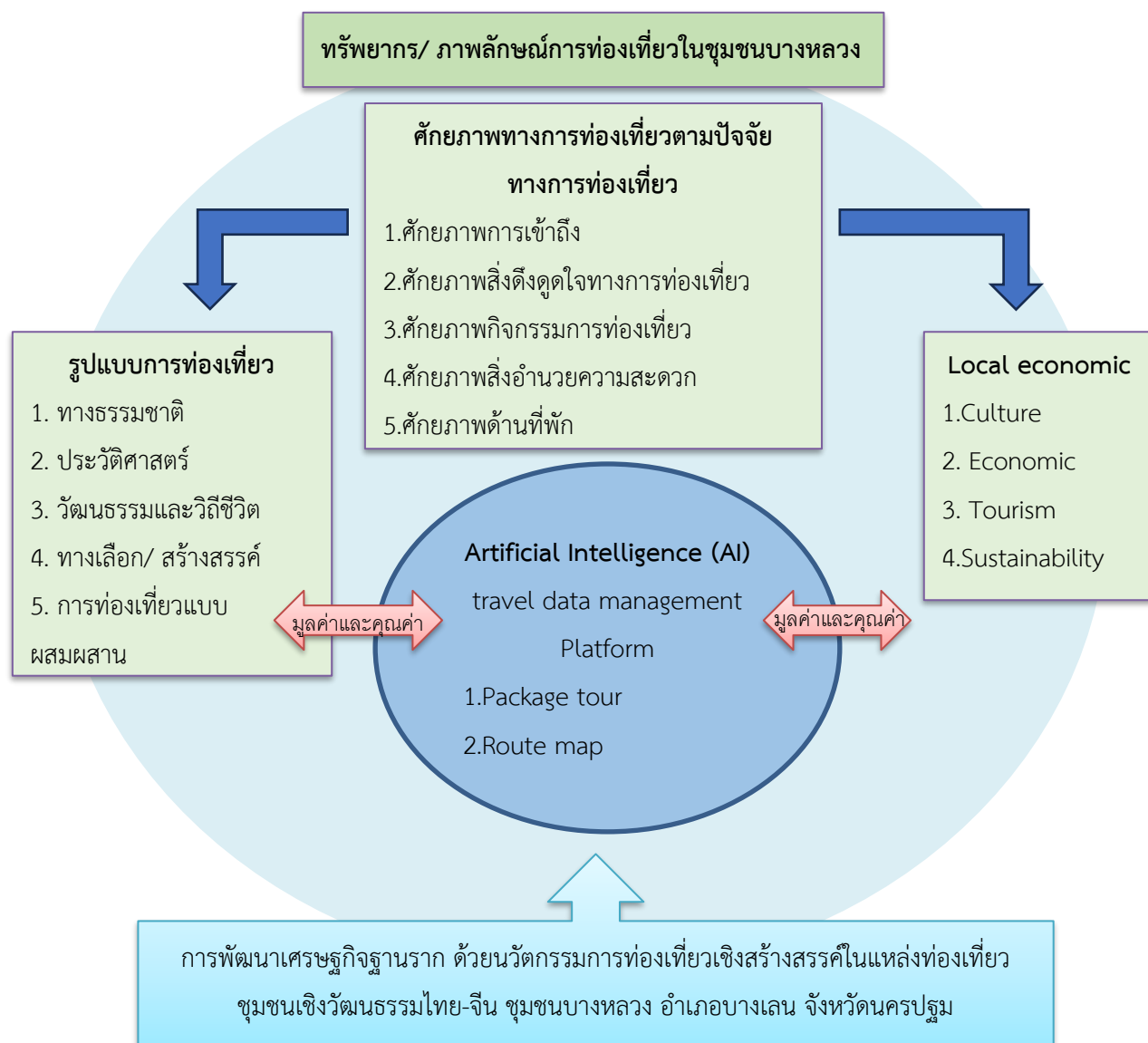
ทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนั้น ชุมชนจะต้องสามารถจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ทั้งในรูปแบบ ที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทน อิงตามระบอบทุนนิยมและความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ คัชพล จันเพชร (2560) ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการเรียนรู้การใช้วิถีชีวิต เอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชนที่ผ่านประสบการณ์ตรง และการมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรม หรือในภาษาอังกฤษว่า “Creative Tourism is tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place.” โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อรองรับการเติบโตของนักท่องเที่ยวที่มีความพึงพอใจในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อค้นหาเสน่ห์และวัฒนธรรมที่แตกต่างแล้วนั้น ยังมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนให้ชุมชนที่อยู่อาศัยเกิดสำนึกรักในเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่ตนเองมีอยู่ (Bangkok Business, 2023) ซึ่งเป็นหัวใจหลักส่วนหนึ่งที่จะช่วยทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ มีความยั่งยืนมากขึ้น

แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีกับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวยุค 4.0 เป็นยุคที่มีการบูรณาการการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมและการท่องเที่ยวเสมือนจริง เพื่อส่งเสริม การสื่อสารข้อมูลให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านสื่อเทคโนโลยีรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เทคโนโลยีจะส่งผลให้รูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป ทั้งการวางแผน แหล่งท่องเที่ยว สถานที่พัก ประกอบกับผู้ประกอบการสามารถใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งภาพและการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว โดยการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวมีจุดเด่น และสร้างจุดขายและความแตกต่างที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น สร้างความตื่นเต้น และแนะนำผู้เดินทางให้ได้รับประสบการณ์ที่ดีที่สุด (Baktygovlov, S. and Raeva, D. 2018 และ สาลิณี ทิพย์เพ็ง และคณะ, 2565)

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม กล่าวคือ เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีกับการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็น 3 ขั้นตอน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการประชุมกลุ่มย่อย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทพื้นที่และศักยภาพทางการท่องเที่ยว ดำเนินการสำรวจพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งทางกายภาพและข้อมูลในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ข้อมูลทางกายภาพจะอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงจากการเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางภูมิสารสนเทศ โดยการสำรวจข้อมูลในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ด้านเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของพื้นที่ ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากบุคคลในท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงพัฒนาการของพื้นที่ในอดีตและสภาพพื้นที่และชุมชนในปัจจุบัน โดยใช้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์ปัจจัยทางการท่องเที่ยว (5As) ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 2) จุดสนใจทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) 3) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว (Activity) 4) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) และ 5) ที่พักอาศัยในแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง (Accommodation)

โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มคนในพื้นที่ ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตัวแทนการศึกษา และ กลุ่มคนนอกพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เมื่อได้ข้อมูลจากการประเมินฯ นำมาวิเคราะห์ผลเพื่อจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว ตามประเภทและรูปแบบการท่องเที่ยว และเพื่อจัดกลุ่มเพื่อการศึกษาเชิงลึกในแต่ละกลุ่มในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษารูปแบบและกิจกรรมท่องเที่ยว จากข้อมูลพื้นที่ทางการท่องเที่ยวผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ตามศักยภาพของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่จริง ร่วมกับชุมชนเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวที่แท้จริงในชุมชน โดยการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย จากนั้น ร่วมกับชุมชนในการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยว และเพื่อนำเสนอเป็นในรูปแบบการท่องเที่ยว และสู่การพัฒนา แผนกายภาพและการปฏิบัติการที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และการใช้งานของชุมชน เพื่อให้ได้กิจกรรมท่องเที่ยวอันสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว และเกิดรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวตามรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนา เส้นทางขึ้นร่วมกับชุมชนในพื้นที่ ตามประเภทและรูปแบบการท่องเที่ยว (Hybrid) และออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นข้อมูลจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ประกอบกับความพร้อมในการให้บริการของชุมชน จากการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อนำไปสู่การสร้าง Travel Data Management Platform โดยการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อจัดการข้อมูลเชิง Platform เพื่อให้ได้ระบบช่วยจัดการการเดินทางด้วย AI กล่าวคือการ Design การเดินทางทางการท่องเที่ยวด้วยตัวนักท่องเที่ยวเองโดยการนำเข้าสู่ข้อมูลช่วยจัดการการเดินทาง

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนที่ได้เดินทางเข้ามาพื้นที่เพื่อกิจกรรมท่องเที่ยว โดยประเด็นการสอบถามยึดหลักประเด็นการศึกษาตามปัจจัย 5 ด้านทางการท่องเที่ยว และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่ในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล

จากนั้นนำข้อมูลวิเคราะห์ด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ Means ในประเด็นปัจจัยทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ประกอบการบรรยาย

ตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บ รวบรวมมานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยตรวจสอบข้อมูลในด้านของสถานที่ เวลา และผู้ให้ข้อมูล ในกรณีที่ข้อมูลการวิจัยมีความขัดแย้งผู้วิจัยไม่นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิจัย

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ ให้ผู้ทรงทำการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Indexes of Item-Objective Congruence: IOC) ของข้อคำถามโดยให้มีเกณฑ์คุณภาพ 0.50 ขึ้นไป แล้วนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุง (Bryman, A. 2008)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจพื้นที่ การศึกษาข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพการท่องเที่ยวตามหลักปัจจัยทางการท่องเที่ยว 5 ด้าน ดังนี้

ประวัติและบริบทชุมชน

ชุมชนตลาดบางหลวง ร.ศ.122 สร้างขึ้นราวปี พ.ศ.2386 ตั้งอยู่ที่ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันตลาดแห่งนี้มีอายุมากกว่า 179 ปี เป็นชุมชนใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน โดยชุมชนบางหลวงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ สถาปัตยกรรมตลาดเก่าในอดีต วิถีชีวิต การค้าขายของคนในชุมชน รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรม ที่ผสมกันระหว่างไทย จีน ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาร้อยปี ลักษณะบ้านเรือนเป็นห้องแถวไม้สองชั้นหันหน้าเข้าหากันกว่า 130 หลังคาเรือน

ศักยภาพด้านการเข้าถึง

พบว่า การเข้าถึงพื้นที่ที่สามารถการเดินทางโดยใช้รถยนต์ส่วนตัวตามเส้นทาง หรือใช้ยานพาหนะขนส่งสาธารณะทั้งรถยนต์โดยสารและรถตู้จากกรุงเทพมหานคร ไปยังพื้นที่ และตลอดเส้นทางการคมนาคมค่อนข้างสะดวกสบายและมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน รวมถึงมีระบบที่เชื่อมโยงระบบนำทางที่ค่อนข้างแม่นยำ (GPS)

ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นของอาคารบ้านเรือนที่เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมเก่าแก่ลักษณะไทย-จีนโบราณ มีชื่อเรียกว่า เหล่าเต็งไม้ ที่มีลักษณะเป็นบ้านไม้สองชั้น ปลวกเรียงติดต่อเนื่องกัน มีบานประตูที่เรียกว่าบานเขี้ยว เป็นประตูด้านหน้า นอกจากนี้ยังพบสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น วิถีหนังสือโบราณ ร้านหมอฟันโบราณ ชมเครื่องมือทำฟันสมัยโบราณ ร้านถ่ายรูปโบราณ และอาหารพื้นถิ่นที่ขึ้นชื่อ เช่น ซุนเปี้ยะ ที่มีลักษณะคล้ายปอเปี้ยะแต่ต่างกันที่ใช้ผักกระเฉดเป็นส่วนประกอบ เป็นต้น รวมถึงศาลเจ้าและศาลเจ้าแม่ทับทิมในพื้นที่

ศักยภาพด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ในชุมชนบางหลวงมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมมากมายทั้งนี้ เชื่อมโยงกับจุดดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น การชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทย-จีน การเลือกชิม และซื้ออาหารและของฝาก การพักผ่อนริมน้ำท่าจีน และกิจกรรมที่โดดเด่น คือ การเรียนรู้ดนตรีจีน ศึกษา พิพิธภัณฑสถานจีน การตีเหล็ก ในพื้นที่ เป็นต้น

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ในพื้นที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างครบทั้งที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ที่หลากหลาย และสิ่งสำคัญมีพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำท่าจีนไว้รองรับเป็นที่พักและรับประทานอาหารแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ศักยภาพด้านที่พัก พบว่าชุมชนตลาดบางหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่ ตั้งอยู่บริเวณชุมชนเล็ก ๆ จึงมีที่พักจำนวนไม่มากนัก แต่ยังมีที่พักใกล้เคียง ในลักษณะรีสอร์ทของเอกชน ซึ่งในอนาคตชุมชนมีความสนใจในการให้บริการที่พักในลักษณะ Homestay ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมท่องเที่ยวและลักษณะการท่องเที่ยวในอนาคตด้วย

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบางหลวง

การศึกษาถึงรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนชุมชน 400 คน ซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 62.25 ส่วนเพศชายคิดเป็นร้อยละ 37.75 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุ 18 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.25 รองลงมามีช่วงอายุ 56 – 65 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.00 ช่วงอายุ 46 – 55 คิดเป็นร้อยละ 18.75 ช่วงอายุ 26 – 35 คิดเป็นร้อยละ 14.00 อายุ 36– 45 คิดเป็นร้อยละ 11.75 และช่วงอายุ 66 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 11.25

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.75 รองลงมา ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 16.50 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 10.25 เป็นเกษตรกร/กรรมกร/ประมง คิดเป็นร้อยละ 6.75 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 5.25 วางงาน/แม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 0.75

ส่วนใหญ่พบว่านักท่องเที่ยวอาศัยอยู่ภูมิลำเนาภาคกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมาคือภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 23.75 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 20.25 ภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 5.75 ภาคตะวันออก คิดเป็นร้อยละ 3.75 และภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 1.50

ส่วนเหตุผลในการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพื่อเยี่ยมญาติมากที่สุด ร้อยละ 50.50 รองลงมา คือ พักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 38.50 หาประสบการณ์ใหม่ ๆ คิดเป็นร้อยละ 6.25 ผ่านทาง/ทางผ่าน คิดเป็นร้อยละ 3.75 และบำบัดสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 1.00

วิธีการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ใช้การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.75 รองลงมา คือ รถจักรยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 9.75 เช่ารถยนต์ รถตู้ คิดเป็นร้อยละ 3.00 รถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 2.50 และรถทัวร์ รถบัส ร้อยละ 1.00

ส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุค อินสตราแกรม ไลน์ วิแชท ทวิตเตอร์ วอทสแอป มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 44.50 รองลงมา คือ วิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 23.75 นิตยสารท่องเที่ยว ร้อยละ 20.25 ผ่านช่องทางเว็บไซต์ ร้อยละ 4.75 บริษัททัวร์/ตัวแทนบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 3.75 จากครอบครัว/เพื่อน ร้อยละ 1.50 และสำนักงานการท่องเที่ยว ร้อยละ 1.50

ระยะเวลาในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ส่วนใหญ่ใช้เวลา 1 วัน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 58.25 รองลงมา คือ ครึ่งวัน ร้อยละ 40.25 และมากกว่า 1 วัน ร้อยละ 1.50 ในการเดินทางมาที่ชุมชนแต่ละครั้งมีการใช้จ่ายต่อครั้งโดยประมาณ 1,501 – 3,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.25 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 1,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.75 และ มากกว่า 3,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.00

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการมาเยือนชุมชนบางหลวง รายละเอียดดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
เส้นทางจากทางสายหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย	4.62	0.50	มากที่สุด
เส้นทางจากทางสายหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางชัดเจน	4.51	0.50	มากที่สุด
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้หลายเส้นทาง	4.48	0.47	มาก
เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพชวนชื่นชม	4.44	0.49	มาก
เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย	4.41	0.46	มาก
รวม	4.49	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นจากมากไปน้อยพบว่า ความพึงพอใจต่อเส้นทางจากทางสายหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.62) ความพึงพอใจต่อเส้นทางจากทางสายหลักสู่แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางชัดเจนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51) ความพึงพอใจต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้หลายเส้นทางอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48) ความพึงพอใจต่อเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพชวนชื่นชมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44) และความพึงพอใจต่อเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41)

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว

ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3.77	0.91	มาก
ความเหมาะสมของทรัพยากรท่องเที่ยวกับสภาพแวดล้อม	3.68	0.86	มาก
ความโดดเด่นและน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว	3.97	0.86	มาก
ความเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	4.26	0.84	มาก
ความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว	3.91	0.82	มาก
ความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว	4.01	0.76	มาก
การนำไปใช้ประโยชน์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยว	3.93	0.84	มาก
ความยั่งยืน อยู่รอดของทรัพยากรท่องเที่ยว	3.99	0.72	มาก
การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	4.08	0.77	มาก
รวม	3.96	0.82	มาก

จากตารางที่ 2 ในภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่าทุกรายประเด็นนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ความพึงพอใจต่อความเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.26$) ความพึงพอใจต่อการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ($\bar{X}=4.08$) ความพึงพอใจต่อความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.01$) ความพึงพอใจต่อความยั่งยืน อยู่รอดของทรัพยากรท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.99$) ความพึงพอใจต่อความโดดเด่นและน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.97$) ความพึงพอใจต่อการนำไปใช้ประโยชน์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.93$) ความพึงพอใจต่อความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.91$) ความพึงพอใจต่อความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.77$) และความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของทรัพยากรท่องเที่ยวกับสภาพแวดล้อม ($\bar{X}=3.68$)

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวทางเลือก

ระดับความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ทรัพยากรท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวส่งเสริมทางเลือกกับการท่องเที่ยว	3.75	0.88	มาก
ข้อมูลทางการท่องเที่ยวเป็นประโยชน์ในการเกิดทางเลือกในการท่องเที่ยว	3.74	0.94	มาก
ชุมชนในพื้นที่มีบทบาท/เอื้ออำนวยในการสร้างทางเลือกในการท่องเที่ยว	4.01	0.97	มาก
แหล่งท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้	3.85	1.04	มาก
ความสามารถในการเกิดรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกแก่นักท่องเที่ยว	3.79	1.03	มาก
รวม	3.83	0.97	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ในภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่าทุกรายประเด็น นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกประเด็น และเมื่อเรียงลำดับประเด็นจากคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย สามารถเรียงได้ ดังนี้ ความพึงพอใจต่อชุมชนในพื้นที่มีบทบาท/เอื้ออำนวยในการสร้างทางเลือกในการท่องเที่ยว ($\bar{x}=4.01$) ความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ ($\bar{x}=3.85$) ความพึงพอใจต่อความสามารถในการเกิดรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{x}=3.79$) ความพึงพอใจต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวส่งเสริมทางเลือกกับการท่องเที่ยว ($\bar{x}=3.75$) และความพึงพอใจต่อข้อมูลทางการท่องเที่ยวเป็นประโยชน์ในการเกิดทางเลือกในการท่องเที่ยว ($\bar{x}=3.74$)

รูปแบบการผสมผสานทางการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดเพื่อการท่องเที่ยวทางเลือกเชิงสร้างสรรค์ แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

ในการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบางหลวง ได้ทำการเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

พบว่านักท่องเที่ยวร้อยละ 31.25 มีความสนใจต่อการไปท่องเที่ยวต่อยังชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มากที่สุด รองลงมาคือ องค์พระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร คิดเป็นร้อยละ 16.75 ตลาดน้ำดอนหวาย คิดเป็นร้อยละ 14.5 ลานแสดงช้าง และฟาร์มจระเข้สามพราน คิดเป็นร้อยละ 8.5 ตลาดน้ำวัดลำพญา คิดเป็นร้อยละ 6 พระราชวังสนามจันทร์ คิดเป็นร้อยละ 5 พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย คิดเป็นร้อยละ 5 วัดไร่จิง คิดเป็นร้อยละ 3.5 ตลาดน้ำทุ่งบัวแดง คิดเป็นร้อยละ 2.25 วัลด์แลนด์เมืองไม้ (Woodland Museum) คิดเป็นร้อยละ 2.25 เจษฎา เทคนิค มิวเซียม คิดเป็นร้อยละ 1.5 พิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ไทย หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) เชียง คิดเป็นร้อยละ 1 วัดกลางบางพระ และตลาดท่านา คิดเป็นร้อยละ 0.75 ส่วนวัดเจริญราษฎร์บำรุง (วัดหนองพงนก) วัดศิระทอง วัดสามพราน และวัดพระประโทนเจดีย์ คิดเป็นร้อยละ 0.25

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะท่องเที่ยวยังชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จึงทำให้เกิดการศึกษาถึงศักยภาพความพร้อมของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ในการพัฒนาเป็นรูปแบบการผสมผสานทางการท่องเที่ยว (Hybrid) ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือกเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

การสร้าง Travel Package โดยการใช้ Tourism/Travel Data Management Platform

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาประยุกต์ใช้ Tourism/Travel Data Management Platform เพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ผ่านสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม) เข้ามาใช้ ทั้งนี้การนำเทคโนโลยี เข้ามาช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยว ในเส้นทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนตลาดบางหลวงและพื้นที่เชื่อมโยง เช่น ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ซึ่งเป็นจุดเด่นของจังหวัดนครปฐม สามารถเป็นต้นแบบการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอยากเดินทาง หลังจากสถานการณ์การท่องเที่ยวดีขึ้น ซึ่งเทคโนโลยี

นี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยว และข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สูงสุดในการประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยว และเกิดการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยวใน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย โปรแกรมแบบครึ่งวัน โปรแกรมแบบเต็มวัน และโปรแกรมแบบ 2 วัน 1 คืน

อภิปรายผล

ชุมชนตลาดบางหลวง ร.ศ.122 สร้างขึ้นราวปี พ.ศ.2386 มีที่ตั้งอยู่ที่ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยปัจจุบันตลาดแห่งนี้มีอายุมากกว่า 179 ปี พื้นที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ สถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนในพื้นที่ตลาดเก่า มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้สองชั้นหันหน้าเข้าหากันที่ยังคงรูปแบบในอดีต วิถีชีวิต การค้าขายของคนในชุมชน รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรม ที่ผสมกันระหว่างไทยและจีน

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนบางหลวงนั้นเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุเฉลี่ยที่ 18 – 25 ปี ส่วนมากเป็นนักเรียนและนักศึกษา มีภูมิลำเนาเดิมในพื้นที่ภาคกลางมากที่สุด ซึ่งในการเดินทางมามีวัตถุประสงค์เพื่อกลับมาเยี่ยมญาติ และพักผ่อนหย่อนใจ มักใช้การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้เวลามาท่องเที่ยวประมาณ 1 วัน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ 1,500 - 3,000 บาท สอดคล้องกับการศึกษาของพิชญา ดวงฟู (2559) อัญชลี สมใจ และพันธุ์วิ ฒ ลำพูน (2563) ที่พบว่านักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางไปยังพื้นที่ชุมชนส่วนมาเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และมักใช้เวลาท่องเที่ยว 1 วัน ในขณะที่การศึกษาของวรรณวิศา จิตใจกล้า และ ชลวิษ สุธัญญารักษ์ (2560) ได้อธิบายไว้ว่านักท่องเที่ยวเดินทางมาด้วยรถยนต์ส่วนตัว และมีค่าใช้จ่ายที่ราว 1,000 บาท ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มายังชุมชนบางหลวงส่วนใหญ่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ค อินสตราแกรม ไลน์ วิแชท ทวิตเตอร์ วอทสแอป) อันเนื่องมาจากการเป็นกลุ่มวัยรุ่น สอดคล้องกับ บุญยิ่ง คงอาษาภัทร และคณะ (2561) และวิศปัติย์ ชัยช่วย (2560) ที่พบว่าสื่อออนไลน์มีส่วนสำคัญในการนำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวและง่ายต่อการใช้งานในการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลให้แก่เพื่อนนักท่องเที่ยวด้วยกัน

ชุมชนบางหลวงมีศักยภาพเพียงพอต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมีเอกลักษณ์เฉพาะ กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยง่ายและสะดวก อีกทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกตอบสนองความต้องการ และมีที่พักบริเวณโดยรอบเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chuaybamrung, T. (2011) พยอ ธรรมบุตร (2559) และ Dickman (2016) ที่ได้อธิบายไว้ว่า สิ่งสำคัญที่ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้มีอยู่ 5 ประการได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีระบบโครงสร้างพื้นฐานเหมาะสมซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นั้น ๆ ได้ 2) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการ

ค้ำคื่น 3) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทางเพราะเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และ กิจกรรมนันทนาการ (Recreational Activities) ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้ 5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ฯลฯ ซึ่งรวมถึงชุมชนเชื่อมโยงชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่ได้รับความสนใจเช่นกัน อันเนื่องมาจากการที่พื้นที่ทั้งสองมีความคล้ายคลึงกันในเชิงกายภาพที่เป็นชุมชนตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำที่มีบรรยากาศดี ทั้งสองชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นต่อนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นจำนวนห้องน้ำเพียงพอ สะอาด ถูกสุขลักษณะ มีถังขยะเพียงพอ สะดวก ถูกสุขลักษณะ และการคัดแยกการทิ้งขยะ ที่จอดรถมีเพียงพอ มีความเป็นระเบียบ ชัดเจนไม่ไกลจากจุดท่องเที่ยว และมีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวในความสนใจในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบครึ่งวัน เต็มวัน และสองวันหนึ่งคืนที่ผสมผสานกับการท่องเที่ยวในแหล่งอื่นหรือใกล้เคียงกันสอดคล้องกับการศึกษาของพิมพ์ปิวิณ นพกิจกำจร (2560) และวนิดา เลิศพิพัฒนานนท์ (2558) และ Bramwell, B. and Sharman, A. (2002) ที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจกับพื้นที่ กิจกรรมนั้นต้องไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย มีความหลากหลายและไม่ใช้เวลาต่อกิจกรรมมากเกินไป

นอกจากนี้การนำเทคโนโลยี AR มาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวนั้นยังสามารถช่วยให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น เนื่องจาก AR เป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานสภาพแวดล้อมจริงเข้ากับวัตถุเสมือนให้กลมกลืนในเวลาเดียวกัน โดยวัตถุเสมือนสามารถเป็นได้ทั้ง ภาพ เสียง คลิปวิดีโอ หรือข้อความ เพื่อนำเสนอหรือตอบโต้กับผู้ใช้งาน ซึ่งเทคโนโลยีนี้จำเป็นต้องประมวลผลผ่านมือถือ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ขึ้นอยู่กับการออกแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวเนื้อหาจากสื่อดิจิทัลจากระบบมัลติมีเดียในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาได้อย่างไม่มีขีดจำกัด และสามารถสื่อสารไปยังผู้ใช้งานได้หลากหลาย (ธีรชัย ศรีสุวรรณ, 2563) สอดคล้องกับการศึกษาของ พจนศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์ (2562) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามโดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวจากการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงมาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้งการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบหนังสือหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้มากกว่าการอ่านหนังสือทั่วไป (เมตตา คงคากุล และบุรินทร์ นรินทร์, 2561) ซึ่งการใช้เทคโนโลยี AR มาออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวมีข้อดีคือ เทคโนโลยี AR มีการคำนึงถึงตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวและความสามารถในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถเข้าชมจุด หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ง่าย อีกทั้งนักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่ออกแบบขึ้นใหม่ตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว (สาลิณี ทิพย์เพ็ง และคณะ, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย-จีน ชุมชนบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” แสดงให้เห็นว่าชุมชนตลาดบางหลวงมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวครบถ้วนตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว โดยมีจุดเด่นสำคัญคืออัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย-จีนที่ผสมผสานอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตดั้งเดิมและสภาพแวดล้อมริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นโครงสร้างตลาดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและวัยเรียนที่รับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เดินทางแบบไปเช้า-เย็นกลับ และมีความสนใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และกิจกรรมในพื้นที่จริง งานวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า “คุณค่าทางวัฒนธรรมและประสบการณ์เชิงพื้นที่” เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความพึงพอใจ มากกว่าการพึ่งพาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญจากการวิจัย คือ การเสนอแนวคิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบเชื่อมโยงระหว่างชุมชน โดยการผสมผสานศักยภาพของชุมชนบางหลวงกับชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งมีความพร้อมด้านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงเกษตรและทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่หลากหลายและสามารถกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ งานวิจัยยังนำเสนอการประยุกต์ใช้ Tourism/Travel Data Management Platform ร่วมกับสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริง เป็นนวัตกรรมสำคัญในการออกแบบแพ็คเกจการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล โดยสามารถพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ โปรแกรมครึ่งวัน โปรแกรมเต็มวัน และโปรแกรม 2 วัน 1 คืนแบบเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ซึ่งไม่เพียงช่วยเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยว แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการข้อมูลนักท่องเที่ยว และการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

โดยภาพรวม งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการบูรณาการ ทุนวัฒนธรรมชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีดิจิทัล เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในบริบทการท่องเที่ยวไทยยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มช่วงวัยอื่นที่ไม่ใช่แค่วัยรุ่นและกลุ่มนักศึกษาเท่านั้น เพื่อเป็นส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

- 2) ควรนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมายกระดับและปรับใช้ให้เป็นเอกลักษณ์ และเป็นจุดเด่นทางการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
- 3) ควรส่งเสริมให้มีการนำชุมชนบางหลวง ไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้เพื่อให้เยาวชนในพื้นที่ตระหนัก และเห็นความสำคัญของทรัพยากรและภูมิปัญญาของตน เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นของนักท่องเที่ยว
- 4) การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงแนวทางในการจัดระบบความรู้ หรือการประมวลองค์ความรู้ (Knowledge Management) ของชุมชนบางหลวง เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดระบบความรู้ที่เป็นระบบและสืบทอดให้กับคนรุ่นต่อไปที่จะขึ้นมาทำหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยว
- 5) ควรมีการศึกษาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นเพิ่มเติมทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชนและขยายโอกาสการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่อื่น

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและปัญหาวิกฤต*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- คัชพล จันเพชร. (2560). การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านซากแก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร*, 10(1), 111-121.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ธีรชัย ศรีสุขวงศ์. (2563). *AR Technology เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอัจฉริยะอย่างปลอดภัย*. <https://www.depa.or.th/th/article-view/ar-technology>
- บุญยิ่ง คงอาชาภัทร และคณะ. (2561). *การทำตลาดกับกลุ่มผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2566. เข้าถึงจาก <https://www.ryt9.com/s/prg/2881728>.
- พจน์ศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์. (2562). การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามโดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*, 6(1), 8-16.
- พยอม ธรรมบุตร. (2559). *เอกสารประกอบการสอน การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พิชญา ดวงฟู. (2559). *การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง*. ปรินญามหาบัณฑิต การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พิมพ์ปวีณ์ นพกิจกำจร. (2560). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยวแต่ละ Gen*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2566. เข้าถึงจาก <https://forbesthailand.com/news/travel/expedia>.

- เมตตา คงากุล และบุรินทร์ นรินทร์. (2561). การพัฒนาศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แบบพกพาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในเขตจังหวัดราชบุรี. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงวิจัย 1 มีนาคม 2561*. 1510-1520.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ. (2548). มูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วนิดา เลิศพิพัฒนานนท์. (2558). รูปแบบพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนไทย Gen Y. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี มหาวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12 (พิเศษ): 134-149.
- วรรณวิศา จิตใจกล้า และชลวิษ สุธัญญารักษ์ (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวของชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*. 12(24): 85-9.
- วิศปต์ ชัยช่วย. (2560). การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. 10(1): 1.
- ศรัญญา เลิศมนไพโรจน์. (2550). การศึกษาความต้องการของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. *หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาลินี ทิพย์เพ็ง กุลดารา เพียรเจริญ นราธร สังข์ประเสริฐ สุภาวดี มาก่อน และรัสมันต์ ยุระพันธ์. (2565). การวิจัยและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีไหนด นา เล พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้วยเทคโนโลยี AR *สู่การยกระดับเศรษฐกิจชุมชน*. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
- สำนักงานเลขาธิการอาเซียน (2558) *การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนกับการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย
- สำนักงานเทศบาลตำบลบางหลวง. (2564). *ข้อมูลชุมชนตลาดบางหลวง*. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2564. เข้าถึงจาก <http://www.bangluang.go.th/market.html>.
- องค์การยูเนสโก. (2549). *รูปแบบการท่องเที่ยวพิเศษ การท่องเที่ยวสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อ. 2 สิงหาคม 2554, จาก http://www.creativetourism.com/c_main/about.html.
- อัญชลี สมใจ และพันธุ์วี วัฒน ลำพูน. (2563). พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบางไฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*. 15(2): 13-27.
- อิสระพงษ์ พลธานี. (2560). *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดสามชุกอย่างยั่งยืน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- Baktygulov, S. and Raeva, D. (2018). *Creating value for all: Community-based tourism*. GIM Case Study, (B058). UNDP.
- Bangkok Business (2023). *Tourism Business Retrieved 18 May 2023 from* <https://www.bangkokbiznews.com/>

- Boonyasana, P. and Chinnakum, W. (2021). Developing the Tourism Sector for Poverty Reduction and Inclusive Sustainable Growth in Thailand. *Poverty Reduction for Inclusive Sustainable Growth in Developing Asia*, 57-76.
- Bramwell, B. and Sharman, A. (2002). Approaches to sustainable tourism planning and community participation, pp. 17-35 in Richards, G. and Hall, D. (ed.), *Tourism and Sustainable Community Development*. London: Routledge.
- Bryman, A. (2008) *Social Research Methods*. (eds.). Oxford: Oxford University Press.
- Chuaybamrung, T (2011) *Wisdom for creative local development Bangkok*: King Prajadhipok's Institute
- Dickman, S. (2016). *Tourism: An Introductory Text*. Sydney: Hodder Education education.
- Holden, A. (2006) *Tourism Studies and the Social Sciences*: Routledge: London.
- Mowforth, M and Munt, I. (2003) *Tourism and Sustainability: Development and New Tourism in The Third World*. London: Routledge.
- Palmer, N. and Chuamuangphan, N. (2017) Socetal Value and local Responses to Appropriate Livelihoods, Fairness and Decision-making Involvement in Ecotourism: Chiang Rai, Thailand. *Asian Journal of Tourism Research* 2 (1), 118-149
- Peet, R. and Watts, M. (2004) *Liberation Ecologies: Environment, Development, Social Movements*. London: Routledge.
- Stonich, S. (2000) *The Other Side of Paradise: Tourism, Conservation, and Development in the Bay Island*. New York: Cognizant Communication Corporation.
- Tourism Authority of Thailand (TAT) (1997) *Handout for Responds Tourism Management*. Bangkok: TAT
- UNnews (2024) Retrieved 18 December 2025 <https://news.un.org> 11/10/2024

บทบา

ทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการการอ้าง อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

จิราภรณ์ ยศสุภาพ¹วิรัช พรมจักร^{2*}

รับบทความ: 16 กรกฎาคม 2568 แก้ไขบทความ: 26 กรกฎาคม 2568 ตอรับบทความ: 1 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การอ้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 2) บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการอ้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และ 3) แนวทางการเสริมสร้างพลังของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนศูนย์วัฒนธรรม ตัวแทนสถานศึกษา และชาวบ้านไทดำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การอ้างอัตลักษณ์ของชาวไทดำปรากฏในรูปแบบของการสืบทอด ภาษา การแต่งกาย ประเพณีการแต่งงาน การจัดพิธีกรรม และวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับวัฒนธรรมบรรพบุรุษ 2) ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันกิจกรรมทางวัฒนธรรมในระดับหมู่บ้านและตำบล สนับสนุนงบประมาณ ร่วมกำหนดนโยบายท้องถิ่น และเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับรัฐในการเจรจาเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 3) แนวทางการเสริมสร้างพลังของกลุ่มชาติพันธุ์ควรอยู่บนฐานของการพัฒนาความรู้สึกรักเป็นเจ้าของอัตลักษณ์ในกลุ่มเยาวชน ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชน และสร้างพื้นที่สาธารณะให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีเสียงในระดับนโยบาย ผู้นำชุมชนสามารถเป็นกลไกทางการเมืองในการแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นทุนทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าผู้นำชุมชนสามารถเป็นกลไกสำคัญในการอ้างและแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นทุนทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายในการส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ให้สามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมตนเองและมีบทบาททางสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผู้นำชุมชน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ไทดำ การเมืองชาติพันธุ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

* อีเมล: weranuch13032525@gmail.com

The Political Role of Community Leaders Affecting the Preservation of the Tai Dam Ethnic Identity in Chiang Khan District, Loei Province

Jiraporn Yodsusab ¹
Weernuch Promjak ^{2*}

Abstract

This research aimed to study: (1) the preservation of the ethnic identity of the Tai Dam people in Chiang Khan District, Loei Province; (2) the political role of community leaders affecting the preservation of Tai Dam ethnic identity; and (3) strategies to empower ethnic groups through political participation. The study employed a qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews with 20 key informants, including community leaders, village elders, local scholars, representatives from cultural centers and educational institutions, and Tai Dam villagers in the study area. Data were analyzed using content analysis. The research findings revealed that: 1. The preservation of the Tai Dam identity is manifested through the intergenerational transmission of language, traditional clothing, wedding customs, ritual practices, and ways of life rooted in ancestral culture. 2. Community leaders play a vital role in driving cultural activities at both village and sub-district levels, supporting budget allocations, participating in local policy formulation, and serving as intermediaries between the community and the state in negotiating cultural identity issues. And 3. Empowerment strategies for ethnic groups should be based on fostering a sense of cultural ownership among youth, promoting the role of community leaders, and creating public spaces for ethnic groups to have a voice in policymaking.

The study indicates that community leaders can act as crucial political mechanisms in preserving and transforming ethnic identity into social, cultural, and economic capital that contributes to the sustainable development of ethnic groups. These findings may serve as policy guidelines to support other ethnic groups in preserving their cultural heritage and promoting active social engagement.

Keywords: Community Leadership, Ethnic Identity, Tai Dam, Ethnic Politics

¹ Student, Master of Political Science program, MahamakutBuddhist University, Sri Lan Chang Campus

² Lecturer, Master of Political Science program, Mahamakut Buddhist University, Sri Lan Chang Campus

* Email: weranuch13032525@gmail.com

บทนำ

ประเทศไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิต ภาษา ศิลปวัฒนธรรม และความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมที่หลากหลายเช่นนี้ แม้จะเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็เสี่ยงต่อการกลืนกลายและการเลือนหายของอัตลักษณ์ดั้งเดิม โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยี การสื่อสาร และค่านิยมจากกระแสหลักแผ่ขยายเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ถูกทำลายและลดทอนบทบาทลง (สุริยา สมุทคุปต์ & พัฒนากิตติอาษา, 2542) ภายใต้บริบทนี้ “ผู้นำชุมชน” จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในด้านการเป็นผู้ประสานความร่วมมือ ส่งเสริมการเรียนรู้ และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ ผู้นำที่มีบทบาททั้งในเชิงสังคมและการเมือง ไม่เพียงแต่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้รักษา “ตัวตนของกลุ่ม” ให้ดำรงอยู่ท่ามกลางแรงปะทะจากสังคมสมัยใหม่ (Center for Civic Education, 2003) แนวคิดเรื่อง Retribalization หรือ “การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” (Said, 1978; Yos Santasombat, 2000) อธิบายว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยถูกกดทับจากกระแสหลักของรัฐและวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้พยายามฟื้นคืนเอกลักษณ์ดั้งเดิมของตนเองขึ้นมาใหม่ เพื่อแสดงตัวตนและสร้างพรมแดนทางวัฒนธรรมให้ชัดเจน กระบวนการนี้มีความสัมพันธ์กับแนวคิด Cultural Reproduction (Bourdieu, 1977) ที่มองว่า วัฒนธรรมมิได้หยุดนิ่งหรือสืบทอดอย่างตรงไปตรงมา หากแต่เป็นการผลิตซ้ำผ่านสถาบันและกลไกในสังคม เช่น โรงเรียน ผู้นำชุมชน หรือสื่อวัฒนธรรม เพื่อคงไว้ซึ่งโครงสร้างทางอัตลักษณ์ของกลุ่ม

ชุมชนไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นหนึ่งในชุมชนชาติพันธุ์ที่มีประวัติการอพยพยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และยังคงรักษาวิถีชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไว้ได้อย่างมั่นคง อัตลักษณ์ของชาวไทดำปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม และความเชื่อในการบูชาผีบรรพบุรุษ (สุรดิษ ภาคสุชล, 2553; ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2557) ทว่าความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อกระแสหลัก ทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มถูกมองว่าเป็นสิ่งล้าสมัย ขาดแรงจูงใจในการรักษาไว้ แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจะไม่ได้ลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองอย่างรุนแรง หากแต่การรวมตัวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมก็ถือเป็นการแสดงบทบาททางการเมืองในเชิงอัตลักษณ์ (Ethnic Identity Politics) ที่มีนัยสำคัญ (Nagel, 1994) ผู้นำชุมชนจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็น “ตัวกลาง” เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน สืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ยังคงมีชีวิตอยู่ในบริบทของโลกยุคใหม่

จากปัญหาและบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหัวข้อเรื่อง “บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ผู้นำชุมชนสามารถใช้บทบาทในเชิงการเมืองและสังคมอย่างไรในการคงอยู่ของวัฒนธรรมไทดำ และเสนอแนวทางเพื่อสร้างพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการธำรงอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการธำรงอัตลักษณ์ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด “พรมแดนชาติพันธุ์” (Ethnic Boundary) ของ Barth แนวคิดของ Barth อธิบายว่า “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์” มิได้คงอยู่ด้วยเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ดำรงอยู่ผ่าน “พรมแดน” ที่คนในกลุ่มสร้างและรักษาไว้ในการปฏิสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์คงความเป็น “เรา-เขา” ผ่านกติกา สัญลักษณ์ บทบาท และกระบวนการคัดเลือก/ถ่ายทอดสมาชิกภาพ เมื่อประยุกต์กับกรณีไทดำ ผู้นำชุมชนในฐานะผู้มีบทบาททางการเมืองสามารถเป็น “ผู้กำหนดและคุ้มครองพรมแดน” เช่น การผลักดันกิจกรรมประเพณี การสร้างกติกาชุมชน การต่อรองทรัพยากรกับรัฐท้องถิ่น/รัฐส่วนกลาง และการทำให้การแสดงอัตลักษณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งช่วยธำรงอัตลักษณ์ท่ามกลางแรงกดดันจากการกลืนกลายทางสังคม (Barth, 1969)

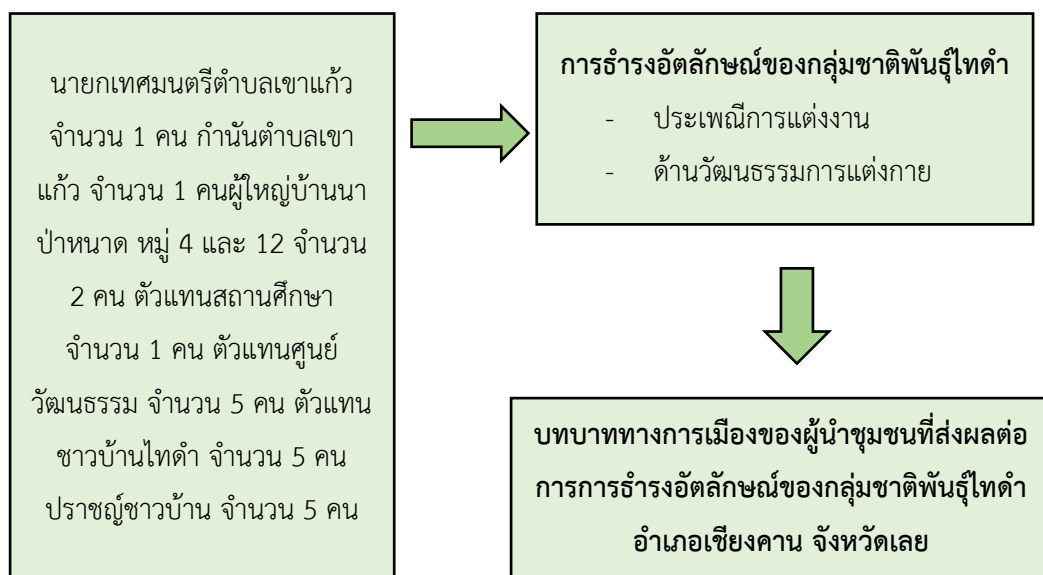
แนวคิด “การก่อรูปชุมชนเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Construction of Community) ของ Cohen โดย Cohen เสนอว่า “ชุมชน” ถูกประกอบสร้างผ่านสัญลักษณ์ ความหมายร่วม และเส้นแบ่งเชิงสังคมที่สมาชิกยึดถือ แม้ผู้คนในชุมชนจะตีความสัญลักษณ์ต่างกันได้ แต่ยัง “ผูกกัน” ด้วยความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันผ่านพิธีกรรม ภาษา การแต่งกาย เรื่องเล่า และพื้นที่ทางวัฒนธรรม เมื่อนำมาใช้กับไทดำ ผู้นำชุมชนที่มีบทบาททางการเมืองมักทำหน้าที่เป็น “ผู้จัดการความหมาย” (meaning manager) เช่น สร้างเวทีพิธีกรรม/งานบุญ จัดตั้งกลุ่มวัฒนธรรม ประสานโรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ร่วมสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญา และทำให้สัญลักษณ์ไทดำปรากฏในนโยบายและกิจกรรมสาธารณะ จึงช่วยให้ชุมชนเห็นตัวเอง และ ถูกมองเห็น อย่างมีศักดิ์ศรี (Cohen, 1985)

แนวคิด “ทุนทางสังคม/ทุนวัฒนธรรม” (Forms of Capital) ของ Bourdieu โดยเขาได้อธิบายว่าอำนาจและความได้เปรียบทางสังคมเกิดจากการสะสมและแปลง “ทุน” หลายรูปแบบ เช่น ทุนทางสังคม (เครือข่าย ความไว้วางใจ ความสัมพันธ์) ทุนวัฒนธรรม (ความรู้ ธรรมเนียม ทักษะ สัญลักษณ์) และทุนเชิงสถาบัน (การรับรองอย่างเป็นทางการ) ในงานธำรงอัตลักษณ์ไทดำ ผู้นำชุมชนใช้ทุนทางสังคมเชื่อมโยงเครือข่ายใน-นอกชุมชน และใช้ทุนวัฒนธรรมทำให้องค์ความรู้/พิธีกรรม/งานหัตถกรรมถูกยกระดับเป็นคุณค่าเชิงสาธารณะ พร้อมแปลงทุนเหล่านี้ไปสู่ “ทรัพยากรเชิงนโยบาย” เช่น งบประมาณ การขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรม การสร้างศูนย์เรียนรู้ หรือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม (Bourdieu, 1986)

แนวคิด “อัตลักษณ์กับอำนาจ” (Identity and Power) ของ Castells โดย Castells ชี้ว่า อัตลักษณ์เป็น “พลังทางสังคม-การเมือง” ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มคนเผชิญแรงกดดันหรือกระแสหลัก อัตลักษณ์อาจทำหน้าที่เป็น อัตลักษณ์แห่งการต่อต้าน เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีและพื้นที่ทางวัฒนธรรม และอาจพัฒนาเป็นอัตลักษณ์เชิงโครงการ ที่ใช้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมได้ สำหรับไทดำ บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนจึงสำคัญต่อการเปลี่ยนอัตลักษณ์จาก “เรื่องส่วนตัว/พิธีกรรม” ไปสู่ “วาระสาธารณะ” เช่น การกำหนดทิศทางการพัฒนา การสื่อสารอัตลักษณ์ต่อสังคมภายนอก และการปกป้องผลประโยชน์ชุมชนในการจัดการทรัพยากรและพื้นที่วัฒนธรรม (Castells, 1997)

แนวคิด “ธรรมาภิบาลแบบร่วมมือ” (Collaborative Governance) ของ Ansell & Gash Ansell และ Gash เสนอว่าการแก้ปัญหาสาธารณะและการพัฒนาพื้นที่ที่ซับซ้อนควรอาศัย “การร่วมมือระหว่างภาคส่วน” (รัฐ-ท้องถิ่น-ชุมชน-เอกชน-วิชาการ) ผ่านเวทีการตัดสินใจร่วม ความไว้วางใจ เชื่อใจ กติกาที่ชัดเจน และการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เมื่อนำมาวิเคราะห์บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนไทดำ ผู้นำทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางเชิงสถาบัน” ที่เชื่อมชุมชนกับ อปท./อำเภอ/จังหวัด ผลักดันให้การธำรงอัตลักษณ์ถูกรับรองเป็นนโยบาย/แผนงาน สร้างความร่วมมือด้านการศึกษา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน (เช่น ศูนย์เรียนรู้ งานเทศกาล กลุ่มเยาวชน) ทำให้อัตลักษณ์ไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์ แต่กลายเป็นกลไกการพัฒนาที่ชุมชนกำกับร่วมได้ (Ansell & Gash, 2008)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) แนวคิดพรมแดนชาติพันธุ์ของ Barth (2) แนวคิดการก่อรูปชุมชนเชิงสัญลักษณ์ของ Cohen (3) แนวคิดทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมของ Bourdieu (4) แนวคิดอัตลักษณ์กับอำนาจของ Castells และ (5) แนวคิดธรรมาภิบาลแบบร่วมมือของ Ansell และ Gash มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด เพื่ออธิบาย “บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชน” ที่ส่งผลต่อ “การธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ” อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย โดยมองว่าผู้นำชุมชนเป็นตัวแสดงสำคัญในการกำกับความหมายทางวัฒนธรรม สร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ระดมทรัพยากร และคุ้มครองพื้นที่/พรมแดนทางอัตลักษณ์ให้ดำรงอยู่ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Understanding) ที่ครอบคลุมบริบททั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของชุมชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

รูปแบบการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาข้อมูลเอกสาร เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชน ทั้งในมิติของผู้นำทางการเมืองและผู้ไม่ใช่มติทางการเมือง ที่มีผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งกระบวนการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ **การศึกษาเอกสาร** เช่น (1) แนวคิดพรมแดนชาติพันธุ์ของ Barth (2) แนวคิดการก่อรูปชุมชนเชิงสัญลักษณ์ของ Cohen (3) แนวคิดทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมของ Bourdieu (4) แนวคิดอัตลักษณ์กับอำนาจของ Castells และ (5) แนวคิดธรรมาภิบาลแบบร่วมมือของ Ansell และ Gash และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ **การเก็บข้อมูลภาคสนาม** โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาบทบาทและปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์ไทดำ

1. หน่วยที่ใช้ในการวิจัย หน่วยวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ **ระดับปัจเจกบุคคล** ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน และชาวบ้านเชื้อสายไทดำในหมู่ที่ 4 และ 12 **ระดับองค์กร** ได้แก่ หน่วยงานท้องถิ่น เช่น อบต., เทศบาล, ศูนย์วัฒนธรรม และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

2. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นผู้ที่มีบทบาท ความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลเขาแก้ว จำนวน 1 คน กำนันตำบลเขาแก้ว จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านนาป่าหนาด หมู่ 4 และ 12 จำนวน 2 คน ตัวแทนสถานศึกษา จำนวน 1 คน ตัวแทนศูนย์วัฒนธรรม จำนวน 5 คน ตัวแทนชาวบ้านไทดำ จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน

3. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย พื้นที่วิจัย ได้แก่ บ้านนาป่าหนาด หมู่ 4 และหมู่ 12 ตำบลเขาแก้ว อำเภอยะผิง จังหวัดเลย ซึ่งเป็นชุมชนไทดำขนาดใหญ่ มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างชัดเจน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือหลักคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ คำถามเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการธำรงอัตลักษณ์ เครื่องมือสนับสนุนอื่น ๆ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก กล้องถ่ายภาพ และของที่ระลึกเพื่อแสดงความขอบคุณต่อผู้ให้ข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 แหล่งหลัก ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์รายบุคคลและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้าน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้ วิธีพรรณนาเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย (Inductive Analysis) ตามขั้นตอนของ Miles & Huberman (1994) ดังนี้

1. **การลดทอนข้อมูล (Data Reduction):** การคัดกรองข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสัมภาษณ์ แยกหัวข้อ และจัดหมวดหมู่

2. **การแสดงผลข้อมูล (Data Display):** การจัดกลุ่มข้อมูลผ่านการวิเคราะห์ให้อยู่ในรูปตาราง แผนภาพ หรือบรรยายเพื่อให้เข้าใจง่าย

3. **การสรุปและยืนยันผล (Conclusion Drawing and Verification):** การจัดทำข้อสรุปเชิงประเด็น และการตรวจสอบความถูกต้องโดยเปรียบเทียบกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสังเคราะห์เป็นทฤษฎี (Grounded Theory) เมื่อเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ประเพณีการแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในหมู่บ้านนาป่าหนาด หมู่ 4 และหมู่ 12 ตำบลเขาแก้ว ยังคงดำเนินอยู่ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น หมอมด หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ เช่น พิธีเรียกขวัญ การบูชาผี หรือการจัดลำดับพิธีการแต่งงานให้ถูกต้องตามแบบแผนดั้งเดิม บทบาทนี้มีลักษณะของ symbolic authority ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตามแนวคิด Cultural Reproduction ของ Bourdieu (1977) ขณะเดียวกัน ผู้นำ

ชุมชนในระดับท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และนายกเทศมนตรี ก็มีบทบาทเชิงนโยบายและสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เช่น การจัดเวทีวัฒนธรรม การอนุมัติงบประมาณเพื่อส่งเสริมพิธีแต่งงานแบบไทดำ และการเชิญผู้แทนจากองค์กรรัฐเข้าร่วมในพิธีกรรม เหล่านี้เป็นการเปลี่ยนพิธีกรรมจาก “กิจกรรมชุมชน” ไปสู่ “พื้นที่วัฒนธรรมที่รัฐรับรู้” ซึ่งเป็นลักษณะของ ethnic identity politics ที่ชาวไทดำใช้เพื่อยืนยันและต่อรองอัตลักษณ์ของตน

ในส่วนของสถาบันการศึกษา โรงเรียนในพื้นที่ได้บูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพิธีแต่งงานไทดำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เช่น การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเล่าสู่เยาวชนฟัง หรือการเรียนรู้จากสถานที่จริงในหมู่บ้าน ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการ pedagogic reproduction ที่ผลิตซ้ำทุนวัฒนธรรมผ่านระบบการศึกษา ช่วยให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงเป็นผู้ชม แต่เป็นผู้สืบสาน โดยสรุปเป็นการวิเคราะห์ตารางดังนี้

ตารางที่ 1 บทบาทผู้นำ-ชุมชนต่อ “ประเพณีการแต่งงานไทดำ”

ระดับบทบาท	กิจกรรมหลัก ที่ระบุในภาคสนาม	ฟังก์ชันเชิงทฤษฎี	ผลต่อ Retribalization (การรื้อฟื้นอัตลักษณ์)
ผู้นำจิตวิญญาณ(หมอ เจ้า/ผู้เฒ่า)	- พิธีเรียกขวัญ - เช่นผีบรรพบุรุษ - คุมลำดับพิธี	“คัมภีร์สัญลักษณ์” → ตอกย้ำ cultural code	สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้พิธี = ตัว แบบให้คนรุ่นใหม่เคารพ
ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ (นายก อบต., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน)	- เป็นพยานพิธี - สนับสนุนงบประมาณ - จัดเวที/สื่อประชาสัมพันธ์	Institutional embedding → สร้างกฎ/ทุน สัญลักษณ์	เปลี่ยน “งานชุมชน” → “ประเพณีชุมชน” (ทำให้รัฐต้อง รับรู้)
โรงเรียน & สถานศึกษา	- บูรณาการพิธีแต่งงานใน T&L - เชิญผู้รู้สอนภาคสนาม	Pedagogic reproduction → สืบทอดผ่าน หลักสูตร	เด็ก/เยาวชนรับบท “ผู้สืบสาน” ไม่ใช่ “ผู้ชม”
ปราชญ์ & ชาวบ้าน	- เตรียมสถานที่อาหาร - อธิบายพิธีให้เยาวชน	Communal agency → ถ่ายทอดทุน วัฒนธรรมอย่างไม่ เป็นทางการ	เพิ่มความเป็นเจ้าของ (ownership) แก่ทั้งรุ่นเก่า-ใหม่

2. ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทดำถือเป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ผ้าฝ้ายทอมือสีดำลายขาวแดง ซึ่งสะท้อนความภาคภูมิใจ

ในรากเหง้าทางชาติพันธุ์ จากการลงพื้นที่พบว่า ผู้นำชุมชนทั้งระดับองค์กรและบุคคลมีบทบาทในการขับเคลื่อนการแต่งกายแบบไทดำให้กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง

เทศบาลตำบลเขาแก้วได้ออกระเบียบให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นแต่งกายชุดไทดำในวันศุกร์ของทุกสัปดาห์ ขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ก็ประกาศให้มี “วันชุดไทดำ” ในวันอังคาร เพื่อสร้างความเคยชินให้กับนักเรียน ทั้งนี้ยังมีการจัดกิจกรรมทอผ้า และประกวดชุดพื้นเมืองในงานประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้กลไกเชิงนโยบายและวัฒนธรรมมาสร้าง *habitus* หรือกรอบความเคยชินทางสังคมใหม่ที่สนับสนุนการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบ

ในด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรม กลุ่มแม่บ้านในชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มทอผ้าเพื่อผลิตและจำหน่ายชุดไทดำในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเพื่อสวมใส่และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สะท้อนการผสมผสานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เข้ากับการสร้างรายได้ และยังเป็นกระบวนการ *Retribalization* ที่ทำให้คนรุ่นใหม่หันกลับมาให้ความสำคัญกับรากเหง้าของตนเอง โดยสรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปบทบาทผู้นำ-ชุมชนต่อ “วัฒนธรรมการแต่งกายไทดำ”

ผู้ขับเคลื่อน	กลยุทธ์หลัก	ช่องทาง/นโยบาย	ผลลัพธ์เชิงอัตลักษณ์
เทศบาล + อบต.	กำหนด “วันชุดไทดำ” (ศุกร์) - อุดหนุนงานวัฒนธรรม	ประกาศระเบียบแต่งกาย จัดงานบุญประเพณี	ชุดไทดำกลายเป็น “เครื่องหมายราชการชุมชน”
โรงเรียน	วันชุดไทดำ (อังคาร) - แทรกกิจกรรม Local-Culture	คำสั่ง ผอ. โรงเรียน - บูรณาการในรายวิชา	สร้างลักษณะนิสัย plugs ให้เยาวชนใส่ชุดพื้นเมืองอย่างภาคภูมิใจ
ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน	จัดนิทรรศการชุดพื้นเมือง สาธิตทอผ้า	พื้นที่เรียนรู้ถาวร	ยกระดับผ้าไทดำเป็น soft power ด้านการท่องเที่ยว
กลุ่มแม่บ้าน-ทอผ้า	ผลิต / จำหน่ายชุด - จัดเวิร์กช็อปทอผ้า	เครือข่าย OTOP ททท. ช่วยตลาด	เกิดรายได้ + สืบทอดลวดลายดั้งเดิม

กระบวนการดำเนินงาน รายละเอียดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในด้านประเพณีการแต่งงานและวัฒนธรรมการแต่งกาย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำยังสามารถธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะการแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมืองและการประกอบพิธีแต่งงานตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้เกิดจากความร่วมมือของผู้นำชุมชน ศูนย์วัฒนธรรม โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุน และถ่ายทอดอัตลักษณ์สู่คนรุ่นใหม่อย่างรักใคร่ตาม ยังมีความท้าทายบางประการ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและการลดลงของการใช้ภาษาท้องถิ่นในกลุ่มเยาวชน ซึ่งจำเป็นต้องมีแนวทางและกิจกรรมที่ทันสมัยในการธำรงและถ่ายทอดอัตลักษณ์ให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. บทบาททางการเมืองในการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ พิธีแต่งงานตามประเพณีไทดำ โดยมีการผลักดันให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่และประสานงานกับภาครัฐ ให้เกิดการสนับสนุนในด้านนโยบายรวมถึงให้ปราชญ์ชาวบ้าน และศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำ มีบทบาทในการส่งเสริมพิธีกรรมดั้งเดิม ทำให้เห็นคุณค่าและส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ ได้เข้าถึงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ของประเพณีการแต่งงานของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ผู้นำชุมชนไทดำบ้านนาป่าหนาดใช้บทบาททางการเมืองใน

ระดับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมือง ผ่านการรวมตัวของผู้นำชุมชน เช่น นายกเทศมนตรีตำบลเขาแก้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีนโยบายให้พนักงานแต่งกายด้วยชุดไทดำในทุกวันศุกร์ และงานประเพณี อีกทั้งผู้อำนวยการโรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนในสังกัดมีการแต่งกายด้วยชุดไทดำในทุกวันอังคาร ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มวัฒนธรรมตนไทดำ และชาวบ้านในหมู่บ้านนาป่าหนาด ผลักดันให้ชุดไทดำและการทอผ้าแบบดั้งเดิมได้รับการยอมรับในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทั้งงานบุญประเพณี งานราชการ และโรงเรียน โดยใช้เวทีประชาคมและการต่อรองกับหน่วยงานรัฐในพื้นที่เป็นเครื่องมือ เพื่อยืนยันอัตลักษณ์และสร้างความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าวต่อไป

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า "ฉันคือใคร" ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์อีกด้วยและแนวคิดของ ชีรยุทธ บุญมี (2546) มีความเห็นว่าอัตลักษณ์ที่ผู้คนแสดงออกมาในยุคปัจจุบันมีอยู่สองลักษณะ คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Individual Identity) และอัตลักษณ์กลุ่ม (Collective identity) อัตลักษณ์สองส่วนนี้จะกระจายตัวในสังคมแต่ละแบบและประวัติศาสตร์แต่ละช่วงต่างกัน ซึ่งอัตลักษณ์บางอย่างเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมจนเกือบจะจับต้องได้ รู้สึกได้ทั้งหมด เช่น รูปร่างหน้าตา เพศ สถานะความรู้ ฯลฯ และยังสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี ภูมิวนัน ตั้งศรีพลผล (2565) ที่ได้ศึกษาการบริหารวัฒนธรรมพลเมืองในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารวัฒนธรรมพลเมืองในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำภายใต้บทบาทของรัฐ และบทบาทของชุมชน จากเกณฑ์สำคัญ 2 ด้าน คือ ด้านบทบาทของรัฐในการเสริมสร้างวัฒนธรรมพลเมือง และด้านบทบาทของชุมชนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชุมชน โดยมีข้อจำกัดหลายประการในมิติต่างๆ คือการบริหารวัฒนธรรมพลเมืองภายใต้บทบาทของภาครัฐ ที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณ จัดกิจกรรมตามนโยบายเพียงบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากรัฐไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดตั้งงบประมาณให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และหน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มักเน้นบทบาท ของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในประเทศไทยในฐานะประชาชนทั่วไปที่ได้รับการอนุญาตให้เข้ามาอาศัยพื้นแผ่นดินไทยเท่านั้น ส่วนการดำรงชีพหรือการธำรงรักษาวัฒนธรรมต่างๆ ของชาติพันธุ์ไทยทรงดำก็เป็นเรื่องที่ชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่จะธำรงรักษาวัฒนธรรมของตนเองตามวิถีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ

2. บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ผู้นำจิตวิญญาณและผู้เฒ่าผู้แก่ มีบทบาทสำคัญในประเพณีการแต่งงานของ ชาวไทดำ โดยผู้นำชุมชนสนับสนุนให้จัดพิธีตามแบบดั้งเดิม ใช้ชุดไทดำ ประสานกับ รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังอัตลักษณ์ให้คนรุ่นใหม่เพื่อรักษาวัฒนธรรมไทดำ รวมไปถึงความสามัคคีของชาวบ้านในการธำรงรักษาประเพณีการแต่งงานให้คงอยู่ต่อไปผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญทางการเมืองในการส่งเสริมการแต่ง

กายแบบไทดำผ่านการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติ เช่น ให้บุคลากร นักเรียน และคนในชุมชนสวมใส่ชุดไทดำในวันสำคัญ สนับสนุนการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการแต่งกาย และร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นในการสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ไทดำ เพื่อให้วัฒนธรรมการแต่งกายยังคงอยู่ในชีวิตประจำวันและสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2529) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ ดังนี้ 1) ผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วมกัน 2) ผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3) ผู้อำนวยการให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่มจะต้องปฏิบัติงานในทางที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กันและปฏิบัติการด้วยดีของสมาชิกในกลุ่มการติดต่อสื่อสารที่มีเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นในการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย และแนวคิดของ Gortner (1977) ได้ระบุว่า ผู้นำ (leader) หมายถึง บุคคลที่สามารถแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นในกลุ่มหรือองค์การกำหนดแนวทางเพื่อทำให้กลุ่มบรรลุ วัตถุประสงค์นั้นๆ ตลอดจนสร้างกฎเกณฑ์หรือกติกาให้กลุ่มปฏิบัติตามได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี มานพ มนตรีพิทักษ์, ธโรธร ตูทองคำ, และยุทธพร อิสระชัย (2566) ได้ศึกษาบทบาททางการเมืองของนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง ในการผลักดันวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นไทพวน บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ช่วง พ.ศ. 2555-2559 ผลการวิจัยพบว่า บทบาททางการเมืองของนายกเทศมนตรี ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบายจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นผ่านการจัดทำประชาคมร่วมกับชุมชน ด้านการบริหารจัดการจัดสรรทรัพยากรได้วางกลยุทธ์โครงการแผนงานที่เหมาะสมนำเสนอร่างงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่มีอย่างจำกัดด้านการเชื่อมประสานในฐานะตัวแทนองค์กรดำเนินการตามแผนพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพจากการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

3. แนวทางการส่งเสริมการธำรงอัตลักษณ์ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า ผู้นำชุมชนส่งเสริมการธำรงประเพณีแต่งงานไทยดำด้วยการรักษารูปแบบพิธีดั้งเดิม สนับสนุนการแต่งกายแบบพื้นเมือง ถ่ายทอดความรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำชุมชนธำรงอัตลักษณ์ด้านประเพณีแต่งงานไทดำได้อย่างมีพลัง พร้อมสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ผู้นำชุมชนสามารถธำรงอัตลักษณ์การแต่งกายไทยดำได้อย่างยั่งยืน ด้วยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานรัฐ โรงเรียน กลุ่มท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน ผ่านกิจกรรมวัฒนธรรมเชิงท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีส่วนร่วมผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ โฆสิต แพงสร้อย (2561) ผู้นำชุมชนและผู้นำทางวิญญาณ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เฒ่าจ้ำ หมอสูตรวังพระสงฆ์และเจ้าอาวาส เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมและพิธีกรรมร่วมกับประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน และยังสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี สุณี คำนวลศิลป์ และแนวคิดของ นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2529) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำ ดังนี้ 1) ผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มมีความสัมพันธ์กับคนในกลุ่มและเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว 2) ผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ ได้แก่ ความรับผิดชอบในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้ และเขาจะต้องทำให้กลุ่มทำงานนั้นให้บรรลุเป้าหมาย 3) ผู้อำนวยการให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่มจะต้องปฏิบัติงานในทางที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กันและปฏิบัติการด้วยดีของสมาชิกในกลุ่มการติดต่อสื่อสารที่มีเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นในการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย และยังสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี กัญจนภรณ์ ปิยะธรรม (2565) ได้ศึกษา การจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรีมีความร่วมมือกันในกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม และชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและปฏิบัติให้ประสบผล ริเริ่มจัดทำ ดำเนินการ กระทั่งดูแลรักษา โดยมีการการรักษาวรรณกรรมในรูปแบบของการจัดงานกิจกรรมทางวัฒนธรรม การทำศูนย์และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้สอนวัฒนธรรมไทยทรงดำในโรงเรียน การตั้งกลุ่มทอผ้า การทำปฏิทิน ไทยทรงดำ และการจัดบริการทางวัฒนธรรม ปัจจุบันเกื้อหนุนให้ชุมชนไทยทรงดำจังหวัดเพชรบุรี สามารถจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ จิตสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ ผู้รู้/ผู้อาวุโสของชุมชน กลุ่มทางสังคม ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และการสื่อสารประสานงาน ผลที่เกิดขึ้นไม่เพียงเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ยังทำให้ชาวไทยทรงดำได้แสดงออกทางอัตลักษณ์และเชื่อมสัมพันธ์ชาติพันธุ์ให้เหนียวแน่นนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนไทยทรงดำ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

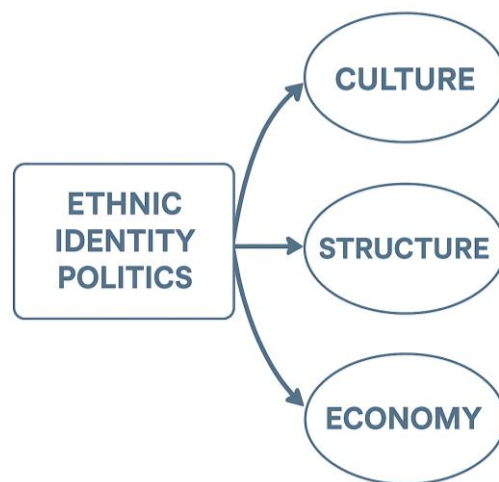
จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชนทั้งในระดับปัจเจกและระดับองค์กร พบว่า บทบาทที่ส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 มิติหลัก ได้แก่

1. บทบาทเชิงวัฒนธรรม ผู้นำเป็นผู้สืบทอดและผู้ส่งต่อความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ภาษา และความเชื่อ อาทิ การใช้ภาษาถิ่นในพิธีเรียกขวัญ การแต่งกายแบบไทดำในเทศกาล การสอนทอผ้า ฯลฯ
2. บทบาทเชิงโครงสร้าง ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการออกนโยบายท้องถิ่น เช่น กำหนดวันแต่งกายพื้นเมือง การสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมวัฒนธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียน ถือเป็นสร้างโครงสร้างสถาบันที่สนับสนุนการธำรงอัตลักษณ์
3. บทบาทเชิงเศรษฐกิจ-การเมือง ผู้นำชุมชนมีการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานรัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ หรือได้รับการส่งเสริมเชิงเศรษฐกิจจากทรัพยากรด้านวัฒนธรรมของตนเอง โดยสรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปผลการสังเคราะห์บทบาทผู้นำชุมชน

มิติอัตลักษณ์	บทบาท/อำนาจที่ใช้	รูปธรรมของ <i>Ethnic-Identity Politics</i>
พิธีกรรม (การ แต่งงาน)	<i>Symbolic authority</i> ของหมอมด + ระเบียบเทศบาล	ต่อรองรัฐผ่าน “พื้นที่พิธีกรรม” ให้รับรอง พิธีดั้งเดิม
เครื่องแต่งกาย	ออกนโยบายท้องถิ่น + ระบบการศึกษา	เปลี่ยน “ชุดพื้นบ้าน” → “เครื่องแบบ สาธารณะ”
ทุนวัฒนธรรมชุมชน	จัดเทศกาล / สื่อออนไลน์	ขยาย from local → cultural-tourism economy
สืบทอดกับคนรุ่น ใหม่	Curricular embedding + Youth engagement	ผลิตซ้ำอัตลักษณ์ผ่านโรงเรียน/กิจกรรม เยาวชน

ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิด *Ethnic Identity Politics* ที่มองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการต่อรองทรัพยากรและพื้นที่ทางการเมืองในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ 3 Ethnic Identity Politics

Ethnic Identity (อัตลักษณ์ชาติพันธุ์) เป็นรากฐานที่ประกอบด้วยองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางวัฒนธรรม (*Cultural Capital*) ที่กลุ่มชาติพันธุ์ถือครองไว้

Political Activation of Identity (การขับเคลื่อนอัตลักษณ์ทางการเมือง) เมื่อผู้นำชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของอัตลักษณ์ดังกล่าว จึงมีการขับเคลื่อนผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ 1. ผู้นำท้องถิ่น ออกนโยบายวันแต่ง

ชุดพื้นเมือง สนับสนุนกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม 2. สถานศึกษา บูรณาการวิชาชาติพันธุ์ศึกษา จัดกิจกรรมทัศนศึกษาและเวิร์กช็อป และ 3. องค์กรวัฒนธรรม จัดเทศกาลวัฒนธรรมไทดำ รณรงค์เชิงสัญลักษณ์ผ่านนิทรรศการ

ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนนี้คือการ “ทำให้อัตลักษณ์มีชีวิตทางสังคมและการเมือง” (*Politicization of Ethnicity*)

3. การแปลงอัตลักษณ์เป็นพลังต่อรอง (Ethnic Identity Politics) เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์สามารถจัดตั้งตนเองเป็นกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) ได้ ก็จะมีความสามารถในการ ขอร้องงบประมาณจากรัฐเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างพื้นที่ต่อรองในระดับท้องถิ่น มีบทบาทในการตัดสินใจเชิงนโยบาย สร้างอัตลักษณ์ให้มีความหมายทางเศรษฐกิจ (เช่น วัฒนธรรมเชิงท่องเที่ยว)

นี่คือสาระสำคัญของแนวคิด Ethnic Identity Politics ที่มองว่า “อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งหยุดนิ่ง แต่สามารถถูก “ทำให้เป็นการเมือง” เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์มีเสียงในโครงสร้างอำนาจ”

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทดำเป็น “สัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์” ที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะการใช้ผ้าฝ้ายทอมือโทนสีดำและลวดลายขาว-แดง ซึ่งสะท้อนความภาคภูมิใจในรากเหง้าและการประกาศตัวตนในพื้นที่สาธารณะ จากการลงพื้นที่พบว่า ผู้นำชุมชนทั้งระดับองค์กรและระดับบุคคลมีบทบาทสำคัญในการทำให้การแต่งกายไทดำ “กลับมาอยู่ในชีวิตประจำวัน” ผ่านกลไกเชิงนโยบายและสถาบัน เช่น เทศบาลตำบลเขาแก้วกำหนดให้บุคลากรแต่งชุดไทดำทุกวันศุกร์ ขณะที่โรงเรียนกำหนด “วันชุดไทดำ” ในวันอังคาร เพื่อสร้างความคุ้นชินและการยอมรับในกลุ่มเยาวชน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนการทำให้อัตลักษณ์กลายเป็น habitus หรือความเคยชินทางสังคมที่ถูกฝังผ่านกติกากิจวัตรในสถาบัน ขณะเดียวกันชุมชนยังใช้กิจกรรมวัฒนธรรม เช่น การทอผ้า การประกวดชุดพื้นเมือง และการจัดงานประเพณี เป็นเวทีทำให้อัตลักษณ์ปรากฏ “อย่างมีแบบแผน” ต่อทั้งคนในและคนนอกชุมชน ส่งผลให้การแต่งกายไทดำไม่ใช่เพียง “เครื่องแต่งกาย” แต่เป็น **ทุนทางวัฒนธรรม** และ **ทุนเชิงสัญลักษณ์** ที่เสริมสร้างความเป็นเจ้าของอัตลักษณ์ร่วมกัน และสามารถต่อยอดเป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรมผ่านกลุ่มทอผ้า/กลุ่มแม่บ้านในการผลิตและจำหน่ายชุดไทดำเพื่อการใช้สอยและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะของ **Retribalization** ที่ทำให้คนรุ่นใหม่หันกลับมาให้ความหมายแก่รากเหง้า โดยเชื่อม “อัตลักษณ์” เข้ากับ “การดำรงชีพ” อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชนในด้านวัฒนธรรมให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการธำรงอัตลักษณ์ เช่น ประเพณี การแต่งกาย ภาษา และภูมิปัญญา

2. สนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น งานประเพณีประจำปี การแสดงศิลปวัฒนธรรม หรือการฟื้นฟูพิธีกรรมดั้งเดิม
3. ผลักดันการบรรจุหลักสูตรวัฒนธรรมไทดำในสถานศึกษาให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ภาษา และวิถีชีวิตของชาวไทดำอย่างเป็นระบบในโรงเรียนท้องถิ่น
4. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทดำเพื่อรวบรวมองค์ความรู้และใช้เป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับนักเรียน นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไป
5. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์เผยแพร่วัฒนธรรม เช่น การจัดทำเพจ Facebook / TikTok เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมท้องถิ่นหรือจัดทำคลิปสั้นเพื่อสอนภาษา การแต่งกาย หรือประเพณีชาวไทดำ

ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

1. สร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าในภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตไทดำ จัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ เช่น วันไทดำ งานบุญเดือนหก การแสดงฟ้อนรำแต่งกายพื้นเมือง
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ให้มีบทบาทในการสืบสานวัฒนธรรม เช่น เข้าร่วมวงพิธีกรรม การละเล่นพื้นบ้าน หรือการสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ส่งต่ออัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่นในครอบครัว เช่น การใช้ภาษาถิ่นในบ้าน การเล่านิทานพื้นบ้าน การทำอาหารท้องถิ่น หรือการฝึกการทอผ้าแบบไทดำ
4. จัดตั้งกลุ่มหรือชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำเพื่อเป็นกลไกหลักในการรวมพลังชุมชนในการสืบสานอัตลักษณ์ เช่น กลุ่มฟ้อน กลุ่มแต่งกาย กลุ่มเยาวชนรักบ้านเกิด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ศึกษาบทบาทของคนรุ่นใหม่ในการธำรงอัตลักษณ์ไทดำเพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม ความสนใจ และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อวัฒนธรรมของตนเองค้นหาแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของคนรุ่นใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยี การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย
2. เปรียบเทียบการธำรงอัตลักษณ์ของไทดำกับชาติพันธุ์อื่นในภาคอีสาน เช่น ไทพวน ไทญ้อ ไทโซ่ เพื่อค้นหาจุดร่วม จุดต่าง และแนวทางการธำรงอัตลักษณ์ในแต่ละชุมชน เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมระดับภูมิภาค
3. ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมอัตลักษณ์ วิเคราะห์รูปแบบการสนับสนุนงบประมาณ กิจกรรม หรือโครงการด้านวัฒนธรรมเสนอแนวทางการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน และภาคเอกชน
4. วิจัยในมิติเชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ศักยภาพของอัตลักษณ์ไทดำในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

5. ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในบริบทของโลกาภิวัตน์ เช่น อิทธิพลของสื่อ สังคมเมือง การย้ายถิ่น หรือการรับวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อเสนอแนวทางปรับตัวโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิม

บรรณานุกรม

กัญจนภรณ์ ปิยะธรรม. (2565). *การบริหารภาครัฐแนวใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โฆสิต แพงสร้อย. (2561). การบูรณาการบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน.

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(3), 315-327.

ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ชุดความรู้บูรณาการและถอดรื้อความคิดตะวันตกนิยม*. สำนักพิมพ์ สายธาร.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2529). *หลักการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ศูนย์การพิมพ์กรุงเทพมหานคร.

ยศ สันตสมบัติ. (2543). อัตลักษณ์ชาติพันธุ์กับโลกาภิวัตน์: ความรู้สึกเป็นชุมชนจินตกรรม. *วารสาร*

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 16(1), 13-40.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2557). ความทรงจำ ชาติพันธุ์ และชาติ: กรณีชาติพันธุ์ไทดำในประเทศไทย. *วารสาร*

มานุษยวิทยา, 16(2), 75-99.

ภูมิณวัฒน์ ตั้งศรีพลผล. (2565). *การบริหารวัฒนธรรมพลเมืองในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทรงดำ*

ในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต). RSU Digital

Collection. <https://rsuir-library.rsu.ac.th/handle/123456789/2140>

สุรดิษ ภาคสุชล. (2553). *การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุริยา สมทคุปต์ และพัฒนากิตติอาษา. (2542). *โลกาภิวัตน์ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์*. คบไฟ.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2543). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. คณะกรรมการสภาวิจัย

แห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-571.

<https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>

Barth, F. (1969). Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference. Universitetsforlaget.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.

Castells, M. (1997). *The power of identity* (Vol. II). Blackwell.

Cohen, A. P. (1985). *The symbolic construction of community*. Routledge. Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press.

- Center for Civic Education. (2003). *Civic Education for Democracy*. Center for Civic Education.
- Gortner, H. F. (1977). *Administration in the public sector*. Wiley.
- Nagel, J. (1994). Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems*, 41(1), 152–176.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.

พฤติกรรม

ทางการเมืองของข้าราชการทหาร สังกัด สำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

นพมณี แสนบัวคำ¹ สุขพัฒน์ อนนทจารย์² วีรณัฐ พรหมจักร^{3*}

รับบทความ: 14 กรกฎาคม 2568 แก้ไขบทความ: 28 กรกฎาคม 2568 ตอรับบทความ: 1 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร และ 3) แนวทางการแสดงออกพฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมของข้าราชการทหาร กลุ่มตัวอย่างคือข้าราชการทหารจำนวน 147 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ t-test, ANOVA และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการทหารมีพฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมในระดับ “มาก” โดยด้านการออกเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับ “มากที่สุด” รองลงมาคือการติดตามข่าวสารทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมทางการเมือง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ชัยยศ รายได้ และระยะเวลาการทำงาน ($p < 0.05$) ขณะที่เพศไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$) ด้านข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพ ข้าราชการทหารเห็นว่าการส่งเสริมความรู้ทางการเมืองควรอยู่ภายใต้กรอบวินัยและจริยธรรมราชการ โดยควรเน้นการใช้เหตุผล ความรับผิดชอบ และการไม่ชี้นำทางการเมือง หน่วยงานควรจัดกิจกรรมรณรงค์หรือให้ความรู้เรื่องสิทธิพลเมืองอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างพลเมืองที่เข้มแข็งภายใต้กรอบระเบียบราชการ โดยได้สังเคราะห์เนื้อหาเป็น M.I.L.E.S Model

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางการเมือง ข้าราชการทหาร การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิเลือกตั้ง ความเหมาะสมในระบอบประชาธิปไตย

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

²⁻³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

* อีเมล: weranuch13032525@gmail.com

Political Behavior of Military Officers under the Territorial Defense Command in Upper Northeastern Thailand

Nopmanee Sanbuakam ¹

Sukhaphat Anonjarn ²

Weernuch Promjak ^{3*}

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of political expression behavior among military officers under the Territorial Defense Command in Upper Northeastern Thailand 2) investigate the relationship between personal factors and the political expression behavior of military officers; and 3) explore appropriate democratic political expression guidelines for military personnel. The sample group consisted of 147 military officers. Data were collected using questionnaires and open-ended questions and analyzed using t-tests, ANOVA, and qualitative content analysis.

The findings revealed that the overall level of political behavior among the officers was “high.” The highest scoring dimension was voting participation, followed by political news consumption and political communication, all rated at a high level. However, political participation activities scored the lowest, indicating a moderate level. Hypothesis testing showed that personal factors such as age, educational level, military rank, monthly income, and years of service were significantly associated with political behavior ($p < 0.05$), while gender showed no statistically significant relationship ($p > 0.05$).

From the qualitative analysis, it was found that military officers believe political knowledge promotion should remain within the framework of discipline and official ethics. Emphasis should be placed on rational thinking, responsibility, and non-partisanship. Agencies should organize campaigns or educational activities on civic rights in ways that comply with civil service regulations, to help foster responsible and democratic-minded citizens. The findings were synthesized into a conceptual framework referred to as the M.I.L.E.S Model.

Keywords: Political Behavior, Military Officers, Political Participation, Voting Rights, Democratic Appropriateness

¹ Student, Master of Political Science program, MahamakutBuddhist University, Sri Lan Chang Campus

² Lecturer, Master of Political Science program, Mahamakut Buddhist University, Sri Lan Chang Campus

* Email: weranuch13032525@gmail.com

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางกว่าทุกยุคสมัยที่ผ่านมา ทั้งในด้านรูปแบบและวิธีการแสดงออกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้ประชาชนสามารถมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ซึ่งนอกจากจะสะท้อนถึงการเติบโตของระบอบประชาธิปไตย ยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบของภาครัฐ (วีระชาติ แสงทวี, 2556) อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังคงเผชิญกับข้อจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการทหาร ซึ่งมีข้อกำหนดด้านวินัยและจริยธรรมที่ส่งผลต่อรูปแบบและระดับการแสดงออก แม้ในบริบทของประเทศไทยที่บทบาทของทหารในทางการเมืองยังคงเป็นที่ถกเถียง ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์การแทรกแซงทางการเมือง ไปจนถึงการถกเถียงเรื่องความเป็นกลางของสถาบันทหาร (สุจิต บุญบงการ, 2537; สุรชาติ บำรุงสุข, 2536)

ข้าราชการทหารในสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จัดเป็นกลุ่มบุคลากรที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งในด้านวัฒนธรรมองค์กร ระบบการบังคับบัญชา และบริบทของภารกิจภายในท้องถิ่น โดยขณะเดียวกัน พวกเขาถือเป็น "พลเมือง" ที่มีสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการกลุ่มนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตของวัฒนธรรมทางการเมืองในบริบทของราชการไทย

จากกรอบแนวคิดของ Almond และ Powell (1966) ที่ระบุว่าวัฒนธรรมทางการเมืองสะท้อนผ่านทัศนคติ ค่านิยม และการกระทำของปัจเจกชนในฐานะสมาชิกของระบบการเมือง การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาว่าข้าราชการทหารในภูมิภาคดังกล่าวมีพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบใด ปัจจัยใดส่งผลต่อพฤติกรรมเหล่านั้น และพฤติกรรมที่ปรากฏสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอแนะให้ข้าราชการสามารถแสดงออกทางการเมืองภายใต้กรอบจริยธรรมของรัฐอย่างสร้างสรรค์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เพื่อค้นหาแนวทางการแสดงออกที่เหมาะสมกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณภาพการมีส่วนร่วมของภาคราชการในสังคมประชาธิปไตยไทยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3) เพื่อศึกษาแนวทางการแสดงออกพฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพฤติกรรม/การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอธิบาย “พฤติกรรมทางการเมือง” ว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อมีอิทธิพลต่อการคัดเลือกผู้นำ การกำหนดนโยบาย หรือการตัดสินใจสาธารณะ ทั้งแบบทางการ (เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานรัฐ) และไม่เป็นทางการ (เช่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การช่วยรณรงค์) โดยงานคลาสสิกชี้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันตามทรัพยากรและโครงสร้างสังคม และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์กลุ่ม “ข้าราชการทหาร” ได้ว่า มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในมิติใดเด่น เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร และการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งเป็นพฤติกรรมสำคัญที่สะท้อนระดับการตื่นตัวทางการเมือง (Verba & Nie, 1972)

แบบจำลองทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วม: Civic Voluntarism Model (CVT) แบบจำลอง Civic Voluntarism Model เสนอว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้คน “เข้าร่วม” หรือ “ไม่เข้าร่วม” ทางการเมืองมักเกิดจาก 3 เงื่อนไขหลัก คือ (1) ทรัพยากร (resources: เวลา เงิน ทักษะ/ความรู้) (2) แรงจูงใจ/การมีส่วนร่วมเชิงจิตวิทยา (psychological engagement: ความสนใจ การยึดโยงทางการเมือง) และ (3) การถูกชักชวน/เครือข่าย (recruitment: มีคนชวน/มีองค์กรพาเข้าไปมีส่วนร่วม) เมื่อนำมาอธิบายข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี จะช่วยทำความเข้าใจว่า “โครงสร้างงาน ระเบียบวินัย เครือข่ายในหน่วย” เอื้อต่อการได้รับข้อมูลข่าวสารหรือการถูกชักชวนมากน้อยเพียงใด รวมถึงข้อจำกัดด้านเวลาและบทบาทหน้าที่ที่อาจลดทอนการมีส่วนร่วมบางรูปแบบ (Verba et al., 1995)

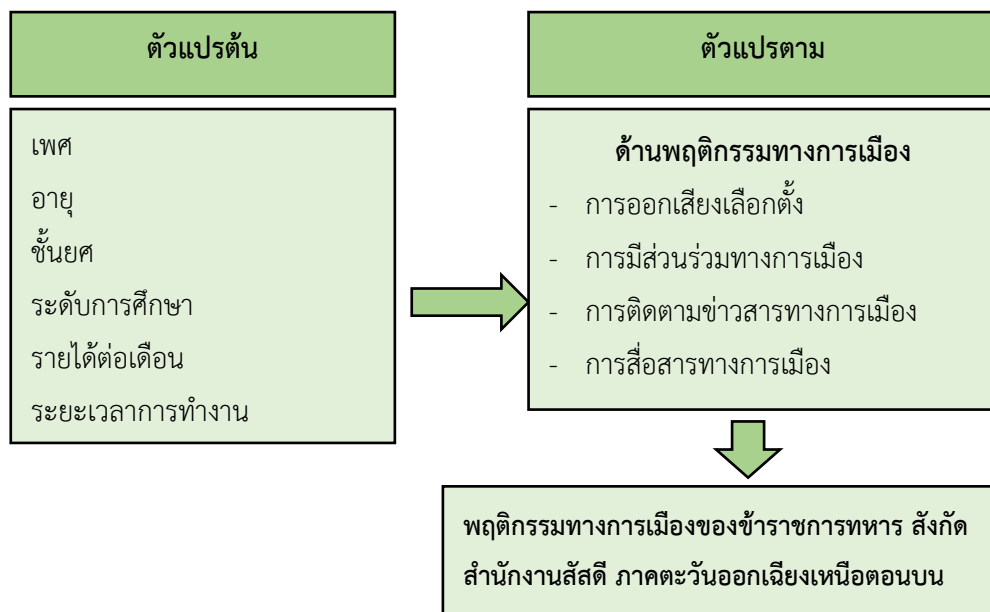
ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) TPB อธิบายว่าพฤติกรรมทางการเมือง (เช่น การไปเลือกตั้ง การร่วมกิจกรรมสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง) มีตัวกำหนดสำคัญคือ “ความตั้งใจ” (intention) ซึ่งเกิดจาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ทักษะคติ ต่อพฤติกรรม (attitude) (2) บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย หรือแรงกดดันทางสังคม (subjective norm) และ (3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) สำหรับบริบทข้าราชการทหาร TPB ช่วยอธิบายได้ว่า แม้บุคคลจะมีทัศนคติทางการเมือง แต่หากรับรู้ว่ามีข้อจำกัดจากกฎระเบียบ หน้าที่ หรือแรงคาดหวังจากองค์กร ก็อาจทำให้ “ความตั้งใจ” และ “พฤติกรรมจริง” แตกต่างกัน (Ajzen, 1991)

ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและอิทธิพลของสื่อ Agenda-Setting ทฤษฎี Agenda-Setting ชี้ว่า สื่อมวลชนและแหล่งข่าวสารมีอิทธิพลต่อ “ประเด็นที่ผู้คนคิดว่าสำคัญ” โดยมีจำเป็นต้องเปลี่ยนความคิดโดยตรง แต่ทำให้บางประเด็นถูกยกให้เด่นในวาระรับรู้ของสังคม เมื่อนำมาใช้ในงานวิจัยพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร จะช่วยอธิบายมิติ “การติดตามข่าวสารทางการเมือง” และ “การสื่อสารทาง

การเมือง” ว่า ขึ้นกับการรับสื่อ แหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ และระบบการสื่อสารภายในหน่วยงานอย่างไร รวมถึงความถี่การรับข่าวสารที่สัมพันธ์กับการตื่นตัวและการประเมินสถานการณ์การเมือง (McCombs & Shaw, 1972)

แนวคิดความสัมพันธ์พลเรือน ทหารและความเป็นวิชาชีพทหาร (Civil-Military Relations & Military Professionalism) งานด้านความสัมพันธ์พลเรือน-ทหารเสนอว่า “บทบาททางการเมืองของทหาร” และ “ความเป็นวิชาชีพทหาร” ส่งผลต่อท่าทีทางการเมืองและรูปแบบการมีส่วนร่วมของกำลังพล โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับวินัย ลำดับชั้น ความจงรักภักดีต่อสถาบัน และหลักการควบคุมโดยอำนาจพลเรือน (civilian control) ในเชิงวิเคราะห์ แนวคิดนี้ช่วยทำความเข้าใจพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดีว่าอาจมีลักษณะเฉพาะ เช่น การยึดถือความเป็นกลางทางการเมืองในฐานะบทบาททางการเมือง การรับข่าวสารผ่านช่องทางที่เป็นทางการ และการแสดงออกเชิงการเมืองที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานองค์กรและความเป็นวิชาชีพ (Huntington, 1957)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมทางการเมือง มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่ออธิบายลักษณะและปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยอาศัยกรอบ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) และแบบจำลอง Civic Voluntarism Model ที่ชี้ว่าพฤติกรรมทางการเมืองเกิดจากทรัพยากร

แรงจูงใจ/ความผูกพันทางการเมือง และการถูกชักชวนจากเครือข่าย (Verba & Nie, 1972; Verba et al., 1995) ประกอบกับ Theory of Planned Behavior ที่อธิบายว่าความตั้งใจและพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถ/ข้อจำกัดในการปฏิบัติ (Ajzen, 1991) นอกจากนี้ ผู้วิจัยพิจารณาบริบทเฉพาะของ “องค์กรทหาร” ผ่านแนวคิดความเป็นวิชาชีพทหารและความสัมพันธ์พลเรือน-ทหาร ซึ่งสะท้อนบทบาทหน้าที่ วินัย และบรรทัดฐานองค์กรที่อาจส่งผลต่อรูปแบบการแสดงออกทางการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร เปรียบเทียบพฤติกรรมตามปัจจัยส่วนบุคคล และเสนอแนะแนวทางการแสดงออกที่เหมาะสมในระบอบประชาธิปไตย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการทหารและพลเรือนในอัตราทหาร สังกัดสำนักงานสัสดี ใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี และหนองคาย รวม 147 คน

เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถาม 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป พฤติกรรมทางการเมือง 4 ด้าน (การเลือกตั้ง, การมีส่วนร่วม, การติดตามข่าวสาร, การสื่อสาร) วัดด้วย Likert 5 ระดับ และคำถามปลายเปิดเพื่อเสนอแนะแนวทาง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.67–1.00) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทดลองใช้กับกลุ่มที่คล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Cronbach's Alpha) = 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัด

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (t-test, ANOVA, และ LSD หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากคำตอบแบบปลายเปิด

ผลการวิจัย

1. ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

จากการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร สังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ การออกเสียงเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การ

ติดตามข่าวสารทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง พบว่าโดยรวมข้าราชการทหารมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พฤติกรรมด้านที่มีระดับสูงที่สุด คือ การออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.55 จัดอยู่ในระดับ “มากที่สุด” สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักรู้ของข้าราชการทหารต่อบทบาทของตนในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยแสดงออกผ่านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ การศึกษาข้อมูลผู้สมัคร และการใช้วิจารณญาณส่วนบุคคลในการตัดสินใจ ในขณะที่ด้าน การติดตามข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.26 และ S.D. เท่ากับ 0.67 อยู่ในระดับ “มาก” บ่งชี้ว่าข้าราชการทหารให้ความสนใจต่อสถานการณ์ทางการเมือง ทั้งในแง่ของนโยบายสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงกฎหมาย และการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารก่อนเผยแพร่หรือมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ควรมีข้อมูลรอบด้านเพื่อประกอบการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ด้าน การสื่อสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.94 และ S.D. เท่ากับ 0.75 อยู่ในระดับ “มาก” เช่นกัน โดยแสดงให้เห็นว่าข้าราชการทหารมีพฤติกรรมการสื่อสารในเชิงเหตุผล มีความเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีความระมัดระวังในการแสดงออก โดยเฉพาะผ่านสื่อสาธารณะหรือสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการรักษาความเหมาะสมกับสถานะของตนในฐานะข้าราชการ อย่างไรก็ตาม ด้านที่มีพฤติกรรมอยู่ในระดับต่ำที่สุดคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 2.75 และ S.D. เท่ากับ 1.55 อยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกลุ่มการเมือง การฟังการปราศรัยหรือการรณรงค์ทางการเมือง ซึ่งข้าราชการทหารมีบทบาทจำกัดในการเข้าร่วมอย่างเปิดเผย สอดคล้องกับกรอบจริยธรรมและระเบียบวินัยของหน่วยงานราชการที่กำหนดให้ต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมือง

โดยสรุป ข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีพฤติกรรมทางการเมืองในระดับที่เหมาะสมกับสถานะของตน โดยให้ความสำคัญกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร และการสื่อสารด้วยความรับผิดชอบ ในขณะที่การมีส่วนร่วมเชิงกิจกรรมทางการเมืองยังอยู่ในระดับปานกลาง อันเป็นผลจากบทบาทและข้อจำกัดเชิงหน้าที่ที่ต้องดำรงความเป็นกลางในทางการเมือง ทั้งนี้ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มเชิงบวกของข้าราชการทหารในการมีส่วนร่วมกับระบอบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมภายใต้กรอบจริยธรรมราชการ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ด้านพฤติกรรมทางการเมือง

ลำดับ	ด้านพฤติกรรมทางการเมือง	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1	การออกเสียงเลือกตั้ง	4.69	0.55	มากที่สุด
2	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	2.75	1.55	ปานกลาง
3	การติดตามข่าวสารทางการเมือง	4.26	0.67	มาก
4	การสื่อสารทางการเมือง	3.94	0.75	มาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการทหารเพศชายและหญิงไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับพฤติกรรมทางการเมือง ($p > 0.05$) ซึ่งอาจมีสาเหตุจากสัดส่วนของเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างที่น้อยมาก (เพียง 2.04%) ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองในเชิงสถิติ

2. อายุ จากการทดสอบด้วยสถิติ ANOVA พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกันมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับพฤติกรรมทางการเมือง ($p < 0.05$) โดยกลุ่มที่มีอายุ 36–45 ปี และ 46–55 ปี มีพฤติกรรมทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มอายุที่น้อยกว่า ซึ่งสะท้อนว่าประสบการณ์และวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อการแสดงออกเชิงการเมืองที่มีเหตุผลและความรับผิดชอบมากขึ้น สรุปว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมือง

3. ชั้นยศ การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ชั้นยศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยนายทหารสัญญาบัตรมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านายสิบ อาจเนื่องมาจากความรู้ความเข้าใจด้านนโยบาย และบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหรือสื่อสารมากกว่าระดับปฏิบัติการ สรุปว่า ชั้นยศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมือง

4. ระดับการศึกษา จากการวิเคราะห์พบว่า ข้าราชการทหารที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มในการแสดงออกทางการเมืองมากกว่า โดยเฉพาะกลุ่มที่จบระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีพฤติกรรมเชิงวิเคราะห์ข่าวสารและแสดงออกทางเหตุผลสูงกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาส่งผลต่อการมีวิจารณญาณและความตื่นตัวทางการเมือง สรุปว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมือง

5. รายได้ต่อเดือน ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่าแสดงออกทางการเมืองมากกว่า อาจเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงส่งผลต่อการเปิดรับข่าวสารและมีเวลาติดตามการเมืองได้มากขึ้นสรุปว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมือง

6. ระยะเวลาการทำงาน ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาการทำงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมือง ($p < 0.05$) โดยกลุ่มที่มีประสบการณ์มากกว่า 6 ปี แสดงออกทางการเมืองมากกว่า ซึ่งอาจเป็นผลจากการสะสมความเข้าใจในระบบราชการและผลกระทบของนโยบายทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับงานราชการ สรุปว่า ระยะเวลาการทำงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมือง ตามตารางตารางที่ 2

ปัจจัยส่วนบุคคล	สถิติที่ใช้	df	F/t	p-value	แปลผล
เพศ	t-test	145	1.248	0.214	ไม่แตกต่างกัน
อายุ	One-way ANOVA	4, 142	3.529	0.009*	แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ชั้นยศ	One-way ANOVA	11, 135	2.987	0.002*	แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ระดับการศึกษา	One-way ANOVA	5, 141	2.756	0.021*	แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
รายได้ต่อเดือน	One-way ANOVA	5, 141	3.112	0.011*	แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ระยะเวลาการทำงาน	One-way ANOVA	6, 140	2.684	0.017*	แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

3. แนวทางการแสดงออกพฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสัสดี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ข้าราชการทหารสายงานสัสดีส่วนใหญ่มองว่าการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และมีความเห็นว่าหน่วยงานควรมีบทบาทเชิงสนับสนุนโดยไม่ชี้นำ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้ง การอธิบายถึงกระบวนการเลือกตั้ง และการรณรงค์เพื่อกระตุ้นการออกไปใช้สิทธิอย่างมีเหตุผล ไม่ตามกระแสหรืออิทธิพลภายนอก ข้อเสนอแนะเหล่านี้สะท้อนถึงความต้องการให้หน่วยงานจัดกิจกรรมหรือเวทีให้ความรู้ทางการเมืองในรูปแบบที่ไม่ฝืนระเบียบราชการ แต่ส่งเสริมให้กำลังพลเห็นความสำคัญของสิทธิพลเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มที่ยังไม่เคยตระหนักถึงผลของการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีสติ

อภิปรายผล

เพื่อให้การนำเสนอผลการวิจัยมีความชัดเจนและครอบคลุม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาก่อนการอภิปรายผลในส่วนนี้จะนำเสนอในลักษณะเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการอธิบายความหมายของผลการวิจัยที่ค้นพบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องหรือความแตกต่างจากแนวคิดเดิม รวมถึงชี้ให้เห็นถึงข้อค้นพบใหม่ที่มีคุณค่าต่อ

การพัฒนานโยบายหรือแนวทางการปฏิบัติของข้าราชการทหารในการแสดงออกทางการเมืองภายใต้บริบทของระบอบประชาธิปไตย

1. ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของข้าราชการทหารสังกัดสำนักงานสถิติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า โดยรวม ข้าราชการทหารมีพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองอยู่ในระดับ มาก โดยเฉพาะใน ด้านการออกเสียงเลือกตั้ง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในบรรดาด้านต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง การติดตามข่าวสาร และการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมในการณรงค์หรือกิจกรรมทางการเมืองยังอยู่ในระดับปานกลาง สิ่งนี้สะท้อนถึงความตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย แม้จะอยู่ในสถานะข้าราชการทหารที่อาจมีข้อจำกัดบางประการในการแสดงออก โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกลางทางการเมือง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีพลเมืองประชาธิปไตยของ Thomas H. Marshall ซึ่งชี้ให้เห็นว่า “สิทธิทางการเมือง” (Political Rights) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของความเป็นพลเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง การลงคะแนน และการแสดงความคิดเห็นในระบบการเมือง (Marshall, 1950) นอกจากนี้ ยังสามารถวิเคราะห์ผ่านกรอบ ทฤษฎีวัฒนธรรมพลเมือง (Civic Culture Theory) ของ Almond และ Verba (1963) ซึ่งจำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองเป็น 3 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมแบบไพรมารี (Parochial) – ขาดความสนใจ, วัฒนธรรมแบบอัตนัย (Subject) – สนใจแต่ไม่กระทำ และวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม (Participant) – สนใจและมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น จากข้อมูลพบว่า ข้าราชการทหารมีแนวโน้มอยู่ในประเภท “มีส่วนร่วม” (Participant) ซึ่งแสดงถึงความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ดี ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนา ปราณีต (2565) ที่ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ด้านการสังเกตการณ์ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก และด้านการเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ 2) ปัจจัยด้านการเลือกตั้งด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง ด้านการเลือกตั้ง และด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักพุทธธรรม ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.002 ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัยสามารถอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี ได้ร้อยละ 97.0 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ 0.652, 0.479, 0.413, 0.313 และ 0.309 ตามลำดับ และ 3) แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อการสื่อสารทางการเมือง เพิ่มการเรียนรู้สร้างบทบาททางการเมืองแก่ประชาชน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร จากผลการวิเคราะห์สมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ, ระดับการศึกษา, ชั้นยศ, รายได้,

และระยะเวลาการทำงาน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมทางการเมือง ขณะที่ เพศ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า 25,001 บาทต่อเดือน มีระดับพฤติกรรมทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ

การค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีการกล่อมเกลางานทางการเมือง (Political Socialization Theory) ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้ค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองผ่านการศึกษา การทำงาน และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน (Greenstein, 1965) นอกจากนี้ Almond และ Verba ยังชี้ว่า “การศึกษา” เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้น เนื่องจากทำให้เข้าใจสิทธิหน้าที่ และโครงสร้างของรัฐ ผลนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนบดี แจ่มแจ้ง, ธนกฤต โพธิ์เงิน และ วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์ (2566) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับพฤติกรรมทางการเมืองโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านจิตสาธารณะหรือความสำนึกต่อ ประโยชน์สาธารณะในการเลือกตั้ง ด้านความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้านคือ ด้านการปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติในการเลือกตั้ง 2. วิเคราะห์ปัจจัยพฤติกรรมทางการเมือง พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ด้านพรรคการเมือง ด้านนโยบาย ด้านสื่อบุคคล และด้านการรับรู้การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ร่วมกันพยากรณ์ พฤติกรรมทางการเมือง ได้ร้อยละ 52.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. แนวทางพัฒนา พฤติกรรมทางการเมือง ผู้บริหารพรรคต้องคิดค้น สรรหาวิธีการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ให้ข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงประชาชนอย่างถูกต้องแม่นยำ รวดเร็ว ทันสมัยและตรวจสอบได้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน

3. แนวทางการแสดงออกพฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมของ ข้าราชการทหาร จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากคำตอบแบบปลายเปิด พบว่าข้าราชการทหารเสนอ แนวทางการแสดงออกทางการเมืองที่เหมาะสม ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นภายใต้กรอบของกฎหมายการ หลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย การใช้เหตุผล วิจารณญาณ และข้อมูลที่รอบด้านในการเคารพ ความคิดเห็นที่แตกต่าง แนวทางเหล่านี้สะท้อน หลักโยนิโสมนสิการ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้น “การคิดโดย แยกคาย” หรือ “การคิดวิเคราะห์ก่อนตัดสินใจ” โดยยึดหลักคุณธรรมและประโยชน์ส่วนรวม (พระพรหมคุณา ภรณ์, 2543) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ แนวคิดของ Habermas เรื่อง Public Sphere ที่เสนอว่าการมีพื้นที่ ในการสื่อสารอย่างเสรี โดยเคารพเหตุผลและความเท่าเทียม จะทำให้เกิดกระบวนการสื่อสารประชาธิปไตย อย่างแท้จริง (Habermas, 1989) ผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎากร เอี่ยมอำไพ, ธีชนันท์ อิศรเดช และ สุรพล สุยะพรหม (2564) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมทาง

การเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจ ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปโดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป ด้านการเป็นแนวร่วมทางการเมือง ด้านสนับสนุนพรรคการเมือง ด้านติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมการ พัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการนำไปปฏิบัติ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ตามลำดับ และ 3) รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปตามหลัก โยนิโสมนสิการ คือต้องใช้กระบวนการคิดแบบวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนำมาประกอบการ ตัดสินใจเพื่อพิจารณาค้นหาเหตุปัจจัย ข้อมูลทางการเมืองที่เกิดขึ้นรวมถึงการแยกแยะให้เห็นถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวมโดยยึดถือความถูกต้องตามหลักคุณธรรมสามารถตรวจสอบได้เป็นการใช้กระบวนการทางความคิดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหาร สังกัดสำนักงานสถิติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทำให้ได้องค์ความรู้ที่มีคุณค่าในหลายมิติ ทั้งในเชิงพฤติกรรม แนวโน้มเชิงทัศนคติ และความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล องค์ความรู้ที่สำคัญสามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

ประการแรก งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ข้าราชการทหารสายงานสถิติส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางการเมืองในด้านการออกเสียงเลือกตั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง และสะท้อนว่าข้าราชการทหารมิได้ละเลยบทบาทพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย แม้จะมีข้อจำกัดด้านการแสดงออกทางการเมืองตามระเบียบราชการก็ตาม

ประการที่สอง พฤติกรรมในด้าน การติดตามข่าวสารทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจของข้าราชการทหารในการรับรู้ข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การบริหาร และนโยบายสาธารณะ รวมทั้งมีแนวโน้มในการใช้วิจารณญาณ กลั่นกรองข้อมูล และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตยที่มีความรับผิดชอบในทางกลับกัน พฤติกรรมด้าน การมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดทางโครงสร้างหรือความระมัดระวังในบทบาทของข้าราชการที่ต้องวางตัวเป็นกลาง โดยไม่แสดงออกในลักษณะที่อาจกระทบต่อความเป็นกลางทางการเมืองของสถาบัน

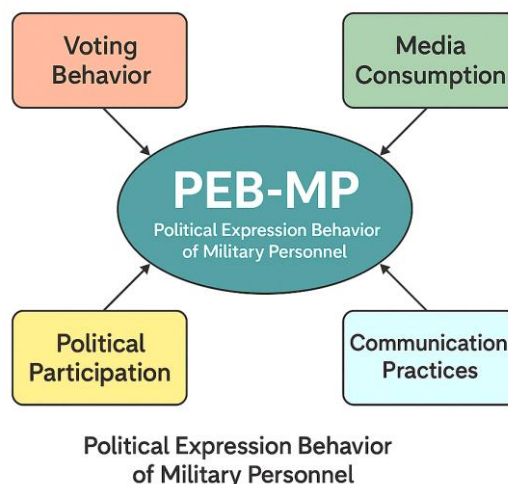
องค์ความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล กับพฤติกรรมทางการเมือง พบว่า ปัจจัยเช่น อายุ ระดับการศึกษา ชัยยศ รายได้ และประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าข้าราชการที่มีประสบการณ์มากกว่า มีการศึกษาสูงกว่า หรืออยู่ในระดับชั้นยศที่สูงกว่า มักมีความตระหนักรู้ทางการเมือง และแสดงพฤติกรรมทางการเมืองอย่างเหมาะสม

มากขึ้น ขณะที่เพศไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าเรื่องเพศไม่ใช่ปัจจัยหลักที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการในบริบทนี้

สุดท้าย การเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะของกำลังพลช่วยให้เกิดองค์ความรู้ด้าน แนวทางเชิงนโยบาย ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวทางการแสดงออกทางการเมืองของข้าราชการทหารให้เหมาะสมกับบริบทของการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีวินัย ควบคู่กับการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างมีเหตุผลและความรับผิดชอบ

องค์ความรู้ใหม่

M.I.L.E.S Model
(Military Integrity for Legal and Ethical Sociopolitical Engagement)

ภาพที่ 2 M.I.L.E.S Model

ที่มา: โมเดลนี้ได้มาจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากผู้วิจัย

องค์ประกอบของโมเดล M.I.L.E.S มีดังนี้

1. M: Mindful Voting (การเลือกตั้งอย่างมีสติ) ข้าราชการทหารตระหนักรู้ในสิทธิของตนในการเลือกตั้ง ใช้วิจารณญาณก่อนตัดสินใจ มีพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอและรับผิดชอบ
2. I: Informed Citizenship (ความเป็นพลเมืองที่รู้เท่าทัน) ติดตามข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งที่เชื่อถือได้ พร้อมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนแชร์หรือเชื่อข้อมูล

3. L: Lawful Participation (การมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรม) มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อบทบาทหน้าที่ราชการ เคารพข้อจำกัดของการแสดงออกในฐานะข้าราชการ

4. E: Ethical Communication (การสื่อสารอย่างมีจริยธรรม) สื่อสารด้วยเหตุผล ไม่ใส่อารมณ์ ไม่ละเมิดผู้อื่น และใช้วิจารณญาณในการแสดงความคิดเห็น ทั้งในชีวิตจริงและบนสื่อออนไลน์

5. S: Supportive Structure (โครงสร้างสนับสนุนจากหน่วยงาน) หน่วยงานควรกำหนดแนวทางหรือคู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสม ควรมีระบบพัฒนาทักษะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับกำลังพล

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยสรุปได้ว่า ข้าราชการทหารสายงานสถิติภาคอีสานตอนบนมีพฤติกรรมทางการเมืองเด่นด้าน “การออกเสียงเลือกตั้ง” อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนความตระหนักในสิทธิ-หน้าที่พลเมือง ขณะที่การติดตามข่าวสารและการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับมาก แสดงถึงความใส่ใจในการรับรู้ข้อมูลและใช้วิจารณญาณ แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ระดับปานกลาง ซึ่งน่าจะมาจากข้อจำกัดและความระมัดระวังตามบทบาทความเป็นกลางของข้าราชการ พบปัจจัยส่วนบุคคลหลายด้าน (อายุ การศึกษา ชั้นยศ รายได้ ประสบการณ์ทำงาน) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนเพศไม่สัมพันธ์ และข้อเสนอแนะจากกำลังพลสามารถต่อยอดเป็นแนวทางเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของทหารให้เหมาะสม ควบคู่ความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่มีวินัยกับการเป็นพลเมืองประชาธิปไตยอย่างรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดแนวปฏิบัติทางราชการเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองที่เหมาะสมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำแนวทางหรือคู่มือเพื่อชี้แนะข้าราชการทหารให้สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมืองได้อย่างเหมาะสม โดยยังรักษาความเป็นกลางทางการเมืองตามจริยธรรมวิชาชีพทหาร

2. ส่งเสริมการให้ความรู้ด้านสิทธิพลเมืองและการเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรมีการอบรมหรือจัดกิจกรรมเชิงพัฒนาให้กับข้าราชการสายงานสถิติ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง การรู้เท่าทันข่าวสาร และแนวทางการแสดงออกที่ไม่ขัดต่อจริยธรรมของราชการ

3. จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในหน่วยงาน เปิดพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการแสดงออกในประเด็นการเมืองภายใต้กรอบกฎหมายและจริยธรรม เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ และลดการแสดงออกที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง

4. ใช้ระบบสื่อสารภายในเป็นเครื่องมือเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองที่เป็นกลาง หน่วยงานสามารถใช้ระบบสารสนเทศภายในเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่เป็นกลางและถูกต้อง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านการรู้เท่าทันสื่อ และส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการทหารในหน่วยงานอื่น หรือกลุ่มข้าราชการพลเรือนในระดับภูมิภาคอื่น เพื่อดูความแตกต่างหรือความเหมือนกันในบริบทที่หลากหลาย
2. วิจัยเชิงลึกโดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับข้าราชการทหาร อาจให้ข้อมูลที่ละเอียดขึ้นเกี่ยวกับแรงจูงใจ ความกังวล หรือข้อจำกัดในการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้าใจในเชิงพฤติกรรม
3. ศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาการเมืองและวัฒนธรรมองค์กร เสนอให้วิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรทางทหาร และบรรทัดฐานทางสังคมต่อพฤติกรรมทางการเมือง เพื่อหาแนวทางเสริมสร้างวุฒิภาวะทางการเมืองในองค์กรทหารอย่างยั่งยืน
4. พัฒนาเครื่องมือวัดที่เฉพาะเจาะจงกับข้าราชการทหาร ควรมีการพัฒนาแบบสอบถามที่เจาะลึกเฉพาะกลุ่มข้าราชการทหาร โดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม องค์กร และบทบาทหน้าที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ธนบดี แจ่มแจ้ง, ธนภุต โพธิ์เงิน และวิทยา สุจริตนารักษ์. (2566). *การสร้างเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองของเยาวชนไทย*. สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ยุทธนา ปราณีต. (2565). การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการพลเรือน. *วารสารรัฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 18(2), 77–92.
- รัชฎากร เอี่ยมอำไพ, รัชชนันท์ อิศรเดช และสุพล สุธะพรหม. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย. *วารสารวิชาการทางรัฐศาสตร์*, 12(1), 45–59.
- วีรชาติ แสงทวี. (2556). *พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). *ประชาธิปไตยกับการพัฒนาการเมืองไทย*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2536). *พฤติกรรมทางการเมืองของทหารในระบอบประชาธิปไตย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Almond, G. A., & Powell, G. B. (1966). *Comparative politics: A developmental approach*. Little Brown.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.
- Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations*. Harvard University Press.
- Habermas, J. (1989). The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society (T. Burger, Trans.). MIT Press. (Original work published 1962)
- Greenstein, F. I. (1965). *Children and politics*. Yale University Press.
- Janowitz, M. (1960). *The professional soldier: A social and political portrait*. Free Press.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class*. Cambridge University Press.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
- Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.

Strategies for Nuo Opera Audience Engagement

Yiyuan Gao ¹

Somdech Rungsrisawat ^{2*}

Received: 24 July 2025 Revised: 18 August 2025 Accepted: 19 August 2025

Abstract

This study aims to synthesized the Strategies for enhancing the communication effectiveness of "Nuo Opera" audiences based on the SICAS model, and to offer a guide for the development of Nuo Opera preservation and propagation. This research is qualitative. As for the qualitative data, document research was used to analyze and synthesize the data and then written a descriptive description. By analyzing the reasons, exploring the problems, and combining theoretical models. Propose optimization strategies and improvement paths and summarize the audience communication effect optimization model. The research findings revealed that: By integrating the five stages of the SICAS model—Sense, Interest & Interactive, Connect & Communicate, Action, and Share—we created a comprehensive strategy to enhance audience engagement with Nuo Opera. Each stage works towards strengthening the audience's perception, sparking deeper interest, fostering long-term connections, driving tangible actions, and ultimately leveraging social sharing to expand the reach of Nuo Opera. This model will not only improve the effectiveness of Nuo Opera but will also transform passive viewers into active participants, advocates, and loyal supporters of the brand.

Keywords: Nuo Opera, Communication Effectiveness, SICAS Model, Audience Engagement

¹⁻² College of Communication Arts, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand.

* Email: somdech.ru@ssru.ac.th

Introduction

Chinese Nuo opera was included in the first batch of national Nuo Opera list in 2006. In recent years, the Nuo culture has been paid more attention, and most areas have received corresponding protection for Nuo opera. But like other traditional arts, Nuo opera also faces the problem of adapting to the new cultural communication context.

The main problems of Chinese Nuo opera communication must to face:

Firstly, in the new cultural communication environment, due to the impact of new media culture, traditional Nuo opera culture has gradually lost the market. People choose to watch movie, network or play games to spend their time. As a result, the consciousness of traditional Chinese opera is decreasing and the audience of Nuo opera culture is decreasing.

Secondly, many Nuo opera plays and techniques are gradually fading away. Although some classic Nuo opera plays have been saved by digital technology, there are fewer and fewer Nuo opera plays that can be realistically displayed on site (Wang, 2018).

Third, the performance form and content of Nuo opera culture have not been updated in line with the times. With the development of modern technology, people's requirements for the form and content of culture are gradually increasing. The performance form of traditional Nuo opera can't meet the requirements of modern people, especially young people who are interested in and identified with Nuo opera culture.

Finally, the inheritance of Nuo opera is facing serious problems. With the continuous decrease of cast, many young people no longer have a sense of identification with Nuo opera culture, and they would rather choose other occupations. As a result, the Nuo opera actor team lacks young people and is aging.

In front of the above-mentioned series of questions and problems arising in the communication and protection of Nuo opera, we need to explore the deep reason and regulation, provide theoretical basis for practitioners, enthusiasts, researchers, governments and other preservation organizations, and work together to promote the development of Nuo Opera better (Lee, 2020).

In 2011, China Internet Data Center, an authoritative monitoring and research institution in China, proposed a new consumer behavior model - SICAS model, which is based on long-term, continuous and real-time consumer behavior tracking, consumption measurement, touchpoint analysis and digital insight. The SICAS model conforms to the consumption behavior characteristics of multi-point bidirectional perception connections in the digital age, aiming to describe new user consumption trajectories. The SICAS model, encompassing Sense, Interest, Connection, Action, and Share, provides a comprehensive framework for analyzing communication processes.

This study intends to summarize the Strategies for enhancing the communication effectiveness of "Nuo Opera" audiences based on the SICAS model, so as to summarize the experience, practices in the communication cases of traditional opera in China within communication theories, in order to provide universal reference for the preservation and communication of Nuo Opera in a wider range.

Academic Significance: This study attempts to offer a new exploration for enhancing the communication effectiveness of "Nuo Opera" audiences for the Nuo Opera communication research, and conducts possible empirical research for it in a feasible way.

Research Objectives

There are two objectives in this study.

First, it seeks to deepen audience engagement with Nuo Opera using the SICAS model, a framework that offers practical tools for building stronger connections.

Second, the work tries to map the realistic direction of the future. This is the way that we will conserve the art form. It also seeks to market Nuo Opera to ensure that it survives until the next generation.

Literature Review

1. Current research status

An assessment of existing literature represents an interesting trend. Within the last several years, the SICAS model has gained increasing interest. Now it has become more correctly appreciated. Doctors and academicians are finally taking their scholar work more seriously. To illustrate, Smith et al. (2020) developed a sample of articles that trace the evolution of the model in the last ten years. They scrutinized closely the way in which research groups around the model were formed. As from that, the discussion was expanded by Jones (2020, 2021). He would take an interest in the way the model could be used in a work environment. In this work the versatility of SICAS was more explicitly characterized. Specifically, Jones demonstrated its ability to translate into new and different trappings of expression.

2. Application in communication studies

SICAS model is also one of the models used mostly in communication. It has been found to be of use in other situations. Such as Johnson and Brown (2019) no longer analyze its application in organizations. They discovered that the model assists in the development of good communication strategies. On the other hand, Green et al. (2022) found it effective for updating communication tactics to keep pace with technology. Together, these studies confirm the model's broad and valuable applicability.

3. Related Research

In this regard, the extent of research on Nuo opera by Pan Guimin (2024) who highlighted its preservation and protection in Chinese context. This paper proposes the plan for the protection system of Nuo opera through the following three aspects: national policy leading, academic communication, and international cooperation. Therein, they not only enrich the theoretical limits of Nuo opera research but also offer good guidance for practical protection. On legal and cultural compatibility: Lei Yunyun (2023) argues that Nuo is one of the oldest culture forms of the world, combining folk beliefs, religious awareness and artistic performance, can be described as a primitive aggregation of human spiritual civilization. Jiangxi Province is one of the most important areas for this tradition, which bears its regional and ethnic mark. Thanks to the continuous evolution of hundreds of years, today, thanks to the free and continuous development, the mask art of Jiangxi Nuo opera is still very complete and with obvious variety and hierarchical structure. Aside from representing a central element of rituals and dances, masks are indeed a crucial bearer of traditional heritage, which occupies an invaluable place in the Nuo cultural system.

The survival and the development of Nuo opera is inseparable from group cooperation. Families, communities and schools jointly create the composite network of transmission. The dynamic adaptation of protection and development strategies through the active involvement of local communities is possible. This is especially vital within the context of today's fast-changing global times.

The SICAS model offers a new perspective and approach to the preservation and promotion of Nuo opera. Rooted in a communication framework, the model encompasses the entire communication cycle, from pre-planning to post-implementation evaluation, unlike traditional communication models, which often focus on specific steps. This holistic analytical

framework not only enhances the model's practical value but also provides a more comprehensive and powerful tool for communication practitioners and researchers.

In expanding the influence of Nuo opera, a strategy based on the SICAS model is crucial. This strategy first aims to raise public awareness of the art form, then foster deeper interaction and active participation. This focuses on building lasting and stable audience connections. Ultimately, this engagement will lead to measurable results. This systematic approach provides a clear and feasible plan for enhancing the effectiveness of communication and social engagement of Nuo opera.

Conceptual Framework

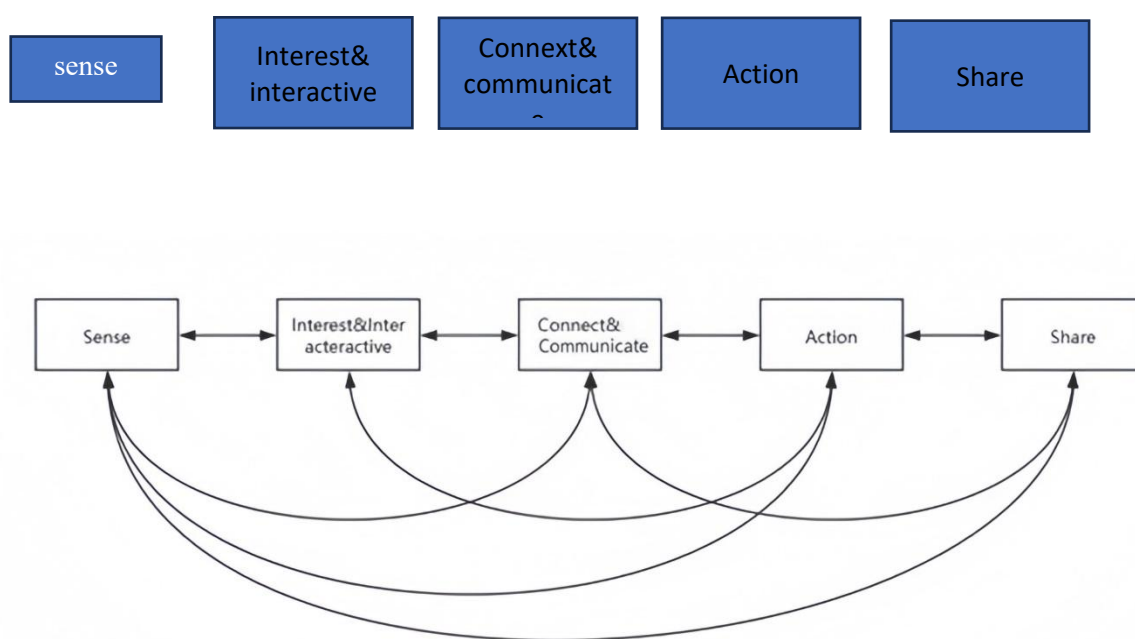

Figure 1: Conceptual Framework

Research Methodology

This research is qualitative. As for the qualitative data, document research was used to analyze and synthesize the data and then written a descriptive description. By analyzing the reasons, exploring the problems, and combining theoretical models. Propose optimization strategies and improvement paths and summarize the audience communication effect optimization model.

Specifically, this study first evaluates the audience dissemination effect of Nuo opera by combining a large amount of literature research and ethnographic research, and obtains the result that the current audience dissemination effect of Nuo opera is not optimistic. On this basis, a large amount of qualitative data was further collected by combining literature and ethnography to investigate its causes. These qualitative data were put into the SICAS model for systematic analysis, and the five modules of perception, interest, link, action, and sharing were systematically sorted out to analyze the shortcomings of each module's development.

Based on the above analysis results, targeted reinforcement should be carried out for each weak link. Finally, under the SICAS framework, a wide range of application models and paths for improving the audience dissemination effect of Nuo opera are summarized. By implementing this holistic strategy, we will not only strengthen Nuo Opera's communication effectiveness but also build a lasting, meaningful relationship with the audience, turning them from passive consumers to passionate advocates. The steps are as follows:

1. Research Design

This study adopts a qualitative research method, with the main objective of integrating strategies to improve the dissemination effect of "Nuo opera". The research focuses on understanding the current challenges faced by Nuo opera and proposing a systematic framework for improvement.

2. Data collection

The core method of data collection is literature analysis, which involves a comprehensive review of existing academic literature, research papers, and related publications. These files were selected to explore the historical background of Nuo opera, identify its current dissemination challenges, and understand the theoretical framework of the SICAS model.

3. Data analysis

A systematic analysis and synthesis were conducted on the qualitative data collected. This process involves: analyzing the root causes of communication problems among Nuo opera audiences; Classify and organize data into five stages of the SICAS model: perception, interest and interaction, connection and communication, action and sharing; Identify the shortcomings and opportunities in the development of each module; Based on system analysis and theoretical models, propose targeted optimization strategies and improvement paths.

Results

This study intends to synthesize Strategies for enhancing the communication effectiveness of "Nuo Opera" audiences based on SICAS model and provide a reference for the protection and propagation of intangible cultural heritage.

Based on the analysis of Underdeveloped Audience Dimension based on SICAS model, we find out the bottleneck of audiences from initial perception to final participation and sharing, and enhancing communication effectiveness of "Nuo Opera" should focus on the issues at every link from enhancing initial perception to final participation and sharing.

Based on the five stages of SICAS model: Sense, Interest & Interactive, Connect & Communicate, Action, and Share, we can formulate a strategy to enhance audience participation of "Nuo Opera". Each link is promoting customers' initial perception to final participation and sharing, enhancing audience perception and interest to interactive, establishing long-term relationship, promoting action, and utilizing social sharing to enhance reach of Nuo Opera. We believe that this model will not only enhance the communication effectiveness of "Nuo Opera", but also change passive viewers into active participants, promoters, supporters, and loyal followers.

1.Strengthening Initial Perception (Sense):

The first step is to enhance initial perception of "Nuo Opera" in the audience's mind through distinct visual elements, unique cultural stories, and emotional connection. Through the unique cultural symbols such as mask and costumes, and telling stories behind these symbols, we establish an emotional connection with the audience. Through social media

campaigns focusing on visual storytelling, such as short videos or cultural teasers, we change passive viewers into interested individuals.

2. Sparking Deeper Engagement (Interest & Interactive):

Once the audience is interested, we should not stop here. We need to promote more people to participate and enhance their interest in "Nuo Opera" through interactive campaigns, such as Nuo Opera challenges, where audience can mimic these movements or designs. We should promote these challenges on various platforms to increase user participation. Encourage user-generated content, provide dynamic content according to their preferences, and utilize AR (Augmented Reality) technology to create virtual experiences. We will change passive viewer into interested individual, and then change interested individual into participant.

3. Becoming a Long-term Follower (Connect & Communicate):

In order to change interested individual into participant, we need to establish an ongoing communication with the audience. In other words, we need to establish an online community of Nuo Opera followers online and provide regular feedback opportunities. We encourage fans to contribute, whether it's artwork, reviews or event ideas. We will change passive viewer into active participant and cultural movement follower.

4. Converting Engagement into Action (Action):

The final step is turning the audience's engagement into a concrete purchase, i.e. tickets to a performance, attendance at a show, or a subscription to exclusive content. Provide audience with a solid incentive: discounts, membership privileges, early access to events, etc. Combine online and offline marketing efforts to make purchasing as easy as possible. Create a sense of urgency by offering a limited-term purchase opportunity.

5. Spread the Word (Share):

The final step is leveraging the audience's networks to extend the brand's reach. We'll have social sharing programs, where the audience's further engagement with the brand is rewarded. We'll encourage social media users to share their experiences, and showcase the best examples of user-generated content. Finally, we'll ask our cultural leaders and partners to share their experiences using the official hashtag.

Table 1 Audience Dimension Enhancement Model

Sense (Perception)	• Shaping cultural symbols (e.g., masks, costumes) • Emotional storytelling • Social media ads and visual communication
Interest & Interactive	• Social media interactive campaigns (e.g., challenges, polls) • User-generated content (UGC) • Multi-channel content customization • Virtual interaction experiences (e.g., AR technology)
Connect & Communicate	• Long-term community building & management • Regular feedback & interaction (e.g., surveys, Q&A) • Co-creation and creative activities • VIP fan clubs
Action	• Task-driven purchase incentives • Discount vouchers, bundled tickets, etc. • Cross-platform integrated marketing • Social proof for purchase decisions
Share	• Social sharing reward programs • Hashtag marketing & content dissemination (e.g., Nuo Opera Experience)

	•User-generated content display (e.g., experience sharing, reviews) •Influencer collaboration & brand expansion

Discussion

1. Sense (Brand-User Mutual Perception) Lack of initial awareness

Shallow perception: The result of layered analysis shows that audience's awareness of Nu Opera is very shallow. They may not be able to recognize the cultural connotation and feelings from their shallow perception of Nu Opera. This may be because the key values and cultural connotation of Nu Opera have not been communicated to the audience. So the audience's initial awareness of Nu Opera is very weak.

Insufficient sensory and feeling: If the promotion information cannot give audience strong visual or feeling, it will cause shallow impression of audience, so that the initial awareness of audience is not strong.

Lack of cultural and brand: Nu Opera is a kind of traditional culture performance. It has unique visual elements (mask, costume, performance way and so on) and cultural context (background, legend, spirit and so on) to make audience impression. If the elements are not enough or do not highlight in the communication process, it will cause audience to make shallow impression.

Culture collide and lack of resonance: In modern society, the traditional culture context collide with the modern culture context. If audience can't relate to the soul of Nu Opera, it will cause audience to make shallow impression.

2. Interest & Interactive Lack of deep interest and interactive

Insufficient interaction: The result of layered analysis shows that the audience's participation is very shallow, and the interaction between audience and the audience is very low. The audience does not participate in the process, which may be the reason why the audience's interest is not high.

Monotonous information: If the information is one-sided and monotonous, it cannot attract the audience to participate in the long run, and the audience's interest will weaken.

Lack of interactive elements: If the audience's participation in Nu Opera experience is more like one-way receiving (just watch the performance of Nu Opera or just listen to the lecture of Nu Opera) rather than two-way interaction, the audience will feel detached and uninterested. SICAS model emphasizes the interaction elements.

More use of social media: In the modern era, social media is very important to create interest. If not use social media effectively to communicate with audience (Q&A, Poll, Discussion, Interesting activity and so on), it will cause audience lose interest.

3. Connect & Communicate Lack of feeling

Weak feeling: The result of layered analysis shows that after audience participate in the activity, the audience will not communicate with the brand or Nu Opera in the long run. Although the audience will participate in the short term, there is no audience follow up in the long term, so there is no more interaction.

Low brand loyalty: There is no follow up communication with the audience after initial exposure.

Poor Brand Communication: If there is poor or no communication or follow-up (such as communication, FOMO, special content, etc.) after the event to the audience, they will feel that they are being forgotten and lose their emotional connection to Nuo Opera.

Lack of Emotional/Narrative Content: The SICAS model also emphasizes that emotions and storytelling are key components to establish an emotional connection with the

audience. If there is no sharing of personal stories or historical narratives and emotional content, Nuo Opera will lose the audience's emotional connection.

4. Action – Low Behavioral Conversion

Low Conversion: Although the audience is engaged with Nuo Opera, they do not convert their engagement into behaviors (such as purchases, ticket buying, attending events, etc.). This means that the audience is not motivated enough to take the next step.

Lack of Clear Incentives: Layered analysis revealed that there is a lack of clear incentives or motivations for the audience to take the next step after engaging with Nuo Opera activities.

Lack of Strong Incentives: If there are no incentives or rewards (such as discounts, giveaways, exclusive access, etc.), the audience will not be motivated enough to take the next step (such as purchases, ticket buying, attending events, following the brand, etc.) long term.

Lack of Clear Conversion Pathways: If the audience is not given a clear path to take the next step (such as easy access to buying tickets, event information, exclusive access, etc.), they will lose interest and not take the next step.

5. Share (Sharing Experience and Word-of-Mouth) — Lack of Sharing and Social Spread

Low Sharing Motivation: The audience is not motivated to share their social experience with Nuo Opera on social media or with their social circle. As a result, the content does not spread widely among the social audience.

Limited Use of Social Platform: Although there are powerful social media platforms, the content is not optimized to be shared on social media, resulting in a lack of organic viral spread of the content.

Lack of Shareable Content: If the content shared by the audience is not engaging or does not provide value to their social identity, they will not share it with their social circle.

No Reward for Sharing: If there is no reward or recognition for sharing (such as social rewards, exclusive access, etc.), the audience will not be motivated to share and spread the word of Nuo Opera.

Conclusion and Recommendations

Conclusion

This study adopts a qualitative research method, focusing on enhancing the audience dissemination effect of the national intangible cultural heritage "Nuo Opera". By combining literature analysis with ethnographic research, relevant qualitative data was systematically collected and analyzed. Based on this, the SICAS consumer behavior model (perception interest interaction communication and connection action sharing) was introduced to diagnose the main problems in audience transmission of Nuo opera from five dimensions, and targeted optimization paths and overall strategies were proposed.

Research has found that the current audience dissemination effect of Nuo opera is not ideal, mainly manifested in the following aspects: the initial perception of the audience is shallow, and there is a lack of in-depth understanding of cultural symbols and spiritual connotations; The mechanism for interest stimulation and interaction is weak, making it difficult to achieve the transition from "watching" to "participating"; Lack of long-term emotional connection and community operation, resulting in low audience loyalty; The path of behavior transformation is unclear, and there is insufficient motivation for actual participation and consumption; Low willingness to share on social media and insufficient ability to self disseminate content.

In response to the above issues, this study proposes a systematic construction of an audience communication optimization system based on the SICAS model, consisting of five stages: perception reinforcement, interest stimulation, relationship establishment, action transformation, and sharing promotion. Specifically, it includes enhancing the audience's initial perception through visual symbols and emotional storytelling; Utilize social media challenges, AR interactions, and other technologies to enhance engagement; Establish online communities and collaborative mechanisms to strengthen long-term relationships; Design incentive strategies and convenient ticket purchasing channels to promote actual behavior transformation; Finally, by implementing a reward mechanism and collaborating with opinion leaders, we aim to motivate audiences to engage in social sharing and expand their reach and influence.

This model is not only applicable to the dissemination practice of Nuo opera, but also provides a reference system path for the contemporary dissemination of other intangible cultural heritage. Through this holistic strategy, Nuo opera is expected to transform passive audiences into active participants, supporters, and even cultural disseminators, thereby achieving a wider and deeper cultural inheritance and dissemination effect in contemporary society.

Recommendations

By combining the five stages of the SICAS model—Sense, Interest & Interactive, Connect & Communicate, Action, and Share, we can develop a comprehensive solution to enhance audience engagement with Nuo Opera. All five stages help to strengthen the audience's perception, increase their interest in Nuo Opera, foster long-term connections, motivate the audience to take concrete actions, and ultimately encourage social sharing of the content. This model will not only improve the overall communication effectiveness of Nuo Opera, but it will also turn passive viewers into active participants, supporters, and advocates of Nuo Opera.

1. Sense (Perception):

During this stage, it is important to use visual materials to grab the audience's attention and to convey our brand in a positive way. We will emphasize on 2 parts: (1) Select unique symbols of Chinese culture; (2) Transmit powerful stories behind those symbols to allow audience to find a connection with Nuo Opera as soon as possible.

In addition, for social media advertising and visual communication, we will make sure that the unique value of Nuo Opera is spread to as many people as possible and attract them to learn more about Nuo Opera.

2. Interested & Interactive:

After gaining the audience's interest, the next step is to encourage the audience to interact more with our brand. To do that, we will organize interactive challenges, polls, user-generated content (UGC). We will also apply AR (Augmented Reality) technology to create virtual experiences. With those interactive activities, we are sure that the audience will interact with us more actively.

3. Connect & Communicate:

During this stage, we will focus on creating long-term relationship with our audience. To do that, we need to build stable community for each type of Nuo Opera culture and create opportunities to get feedback from audience regularly. For example: Build an enthusiast club for Nuo Opera fans to discuss and interact with each other in online community. Create more interaction by building co-creation community for Nuo Opera (design contest, creative community).

4. Action:

To let audience take actions, we need to create opportunities for them to understand what actions they can do to get rewards. In other words, we will make it easy for them to complete tasks such as purchasing tickets, watching Nuo Opera by creating marketing cross platforms, task-driven reward (discount, access to exclusive content). In addition, social proof (review, recommendation) will be used to reinforce the decision of audience to take actions to interact with Nuo Opera more deeply, which lead to purchase.

5. Share:

At the last stage, we will create social sharing reward program and use hashtag marketing (Nuo Opera Experience). We will encourage audience to share their experience related to Nuo Opera. In addition, we will create user-generated content (review, experience), and collaborate with influencers or people with culture to help spread our brand. It will create a word-of-mouth marketing and expand our brand on social media.

References

- Green, P., Lee, H., & Wong, K. (2022). Adapting to the digital realm: SICAS model in digital communication strategies. *Digital Communication Journal*, 30(1), 45–63.
- Johnson, M., & Brown, R. (2019). SICAS in action: Applications in organizational communication. *Organizational Communication Quarterly*, 43(4), 321–339.
- Jones, C. (2021). Contemporary significance of the SICAS model in communication studies. *Journal of Communication Research*, 25 (3), 201–220.
- Lee, S. (2020). Digital media and the globalization of Nuo opera: A case study of traditional music. *Journal of Intercultural Studies*, 41(5), 643–660.
- Lei, Y. Y. (2023). Artistic characteristics of Jiangxi Nuo opera masks and their application in modern clothing [Master's thesis, Jiangxi Normal University].
- Pan, G. (2024). Challenges and countermeasures for the living transmission of Nuo Opera from the perspective of Nuo Opera. *Journal of Anshun University*, 55(12), 217–219.
- Smith, A., & Johnson, B. (2020). Evolution of the SICAS model: A historical perspective. *Communication Journal*, 15(2), 123–145.
- Wang, L. (2018). Intergenerational transmission of Nuo Opera: A case study of traditional craftsmanship in China. *International Journal of Intangible Heritage*, 13, 62–74.

การ

นิเทศแบบร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้

นพวินทร์ ขจรพันธ์เวคิน^{1*}

พุทธิพงษ์ ศุภมัสตุอังกูร²

รับบทความ: 18 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 4 มิถุนายน 2568 ตอรับบทความ: 27 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาคนและการพัฒนางานไปพร้อมกันเป็นการสร้างระบบนิเทศที่ยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การนิเทศแบบร่วมพัฒนา เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดความผูกพันในงานและความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง และสร้างสมรรถนะครูสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครูมีสมรรถนะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1.รู้จักและเข้าใจผู้เรียน 2.ออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3.การจัดการชั้นเรียน 4.ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 5. การวิจัยและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การนิเทศแบบร่วมพัฒนา สมรรถนะครู สมรรถนะการจัดการเรียนรู้

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

* อีเมล: noppawin.khajorn@gmail.com

² สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม

Cooperative Development Supervision to Develop Teachers' Competencies in Learning Management

Noppawin Khajornphanwekin ^{1*}
Puttipong Supamustduangkoon ²

Abstract

Cooperative development supervision is an approach that promotes collaborative learning among teachers. It focuses on both human development and job development at the same time, creating a sustainable and effective supervision system that leads to the development of the quality of learners. This is an important basis for improving the quality of teachers and the quality of education to develop teachers to be competent and able to manage learning effectively. It consists of 5 components, including: 1. Understanding Learner 2. Effective Design 3. Classroom Management 4. Assessment for Learning and 5. Research and Professional Development

Keywords: Cooperative Development Supervision, Teacher Competency, Learning Management Competency

¹ The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

* Email: noppawin.khajorn@gmail.com

² The Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560-2579 มุ่งพัฒนาคนให้มีการศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ได้เห็นความสำคัญของกระบวนการพัฒนาคน นั่นคือกระบวนการด้านเทคโนโลยี กระบวนการด้านองค์ความรู้ นวัตกรรม กระบวนการด้านการพัฒนาครูให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรมและคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านหลักสูตรการเรียนการสอนกระบวนการเรียนรู้ การยกระดับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครูคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ครูมืออาชีพจะเป็นผู้ที่สมรรถนะเด่นชัด 4 ประการ 1) สมรรถนะด้านการออกแบบและวางแผนการเรียนการสอน 2) สมรรถนะด้านการจัดการชั้นเรียนและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 3) สมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 4) สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง (ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และ อรพิน ศิริสัมพันธ์, 2561) สมรรถนะของครูที่ล้วนจะช่วยยกระดับคุณภาพของครูให้สามารถจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพแต่ในการจัดการศึกษาของประเทศไทยยังพบปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นจากผลผลิตของการศึกษาที่ยังไม่สามารถพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งพบเห็นปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหาเกี่ยวนโยบายและงบประมาณในการจัดการศึกษา ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการจัดการศึกษาหรือปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณที่ไม่เพียงพอ 2) ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน ในเรื่องของความบกพร่องทางด้านร่างกายและสุขภาพหรือปัญหาการลอกเลียนแบบสื่อต่าง ๆ และมีค่านิยมที่ผิดซึ่งในปัจจุบันพบเห็นได้บ่อยขึ้น และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับครู เกี่ยวกับกระบวนการคัดเลือกคนเข้าเรียนวิชาชีพครูที่ไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านกระบวนการสอน และปัญหาด้านคุณภาพของครูซึ่งจะส่งผลทำให้การจัดการศึกษาไม่มีคุณภาพ (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2561)

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำแนวคิดในการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นนโยบาย ที่มุ่งหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสมากขึ้นในการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว (เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์, 2561) การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้ครูผู้สอนต้องมีการพัฒนาตนเอง ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการประเมินผลซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งในสมรรถนะของครู การพัฒนาสมรรถนะมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพของครู เป็นกระบวนการเพื่อพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้มีศักยภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรมสมรรถนะและทักษะที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพของตนเอง หากครูได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทจะทำให้ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้ความสามารถของตนเอง และนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนในที่สุด (สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา, 2564)

การนิเทศแบบร่วมพัฒนา คือ ปฏิสัมพันธ์ทางการนิเทศระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู ในกระบวนการนิเทศการศึกษาที่มุ่งแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยใช้เทคนิค

การนิเทศการสอนเป็นปัจจัยหลัก บนพื้นฐานของสัมพันธภาพแห่งการร่วมคิด ร่วมทำ พึ่งพา ช่วยเหลือ ยอมรับซึ่งกันและกัน ให้เกียรติและจริงจังต่อกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้สอนและคู่สัญญา เพื่อร่วมกันพัฒนาทักษะวิชาชีพ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดมุ่งหมายทั่วไป การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเป็นการนิเทศที่มุ่งแก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนของนักเรียน โดยการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพบนพื้นฐานของกระบวนการที่เกิดจากความต้องการของครูในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ (รุ่งच्छดาพร เวหะชาติ, 2557) กระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพครู ตลอดจนพัฒนาคุณภาพในการเรียนการสอนให้บรรลุตามที่ต้องการ คือ กระบวนการนิเทศการศึกษา เนื่องจากการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการปฏิบัติงานทางการศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในตัวนักเรียนทุกด้านโดยบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงเป็นการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูอีกทางหนึ่งด้วย (รุ่งच्छดาพร เวหะชาติ, 2557) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพพร้อมรับกับสังคมที่ไร้พรมแดน สามารถดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข นับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทาย กระบวนการนิเทศจึงเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในอาชีพและหน้าที่ของตน โดยพัฒนาให้เป็นครูยุคใหม่ ปรับบทบาทจาก “ครูผู้สอน” เป็นผู้ชี้แนะ “Coach” หรือ ผู้อำนวยการการเรียนรู้ “Facilitator” ปรับการจัดการเรียนรู้ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรม และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นนักออกแบบ วิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ดังนั้นการนิเทศแบบร่วมพัฒนาจึงเป็นกระบวนการนิเทศเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี และนำเสนอการนิเทศแบบร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศครูผู้สอนให้เกิดสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับแนวทางของการพัฒนาการศึกษาต่อไป

การนิเทศแบบร่วมพัฒนา

ความหมายของการนิเทศ

การนิเทศมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Supervision ซึ่งแปลว่า การดูแล การควบคุมการตรวจตรา ส่วนความหมายในภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 แปลว่า ชี้แจง แสดง จำแนก แต่การนิเทศในความหมายที่ใช้ทางการศึกษามี ดังนี้

การนิเทศการศึกษา เป็นกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนที่สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับนักเรียนโดยเน้นความเป็นประชาธิปไตย ความร่วมมือ การสร้างขวัญกำลังใจ และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีร่วมกัน (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2556) เป็นการให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้

ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจและสติปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ (กรองทอง จิรเดชา, 2550)

Glickman, Gordon and Ross Gordon (2010) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในวิชาชีพภายในโรงเรียน (Professional Learning Community) เพื่อการพัฒนา

Sullivan and Glarz (2009) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า เป็นความร่วมมือกันใช้ยุทธวิธีและเทคนิคในการปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน นำคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จ

Wiley and Bondi (2004) ให้ความหมายการนิเทศว่า เป็นการปฏิบัติในการร่วมมือกันพัฒนาด้านบุคคล ด้านการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารการจัดการกับการประเมินผล และการประเมินผล

สรุปได้ว่า การนิเทศ เป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนรู้ของครูและช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับคุณภาพครู การจัดการเรียนรู้ และผู้เรียน โดยอาศัยหลักมนุษยสัมพันธ์ การเรียนรู้ร่วมกัน และความร่วมมือในวิชาชีพ

การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาสมรรถนะครู

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้การนำการนิเทศแบบร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาสมรรถนะครู นักวิชาการและนักวิจัย ได้นำเสนอดังนี้

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2557) การนิเทศแบบร่วมพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนของนักเรียนและขั้นตอนการนิเทศแบบร่วมพัฒนา ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การวางแผนการดำเนินงาน (Planning-P) ขั้นที่ 2 การเสริมสร้างความรู้ในการปฏิบัติงาน (Informing-I) ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงานตามแผน (Doing - D) ขั้นที่ 4 การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation - E) ขั้นที่ 5 การเผยแพร่ขยายผล (Diffusing - D)

ศิดา สายเพชร และ จุริรัตน์ สุตรุ่ง (2560) ได้นำเสนอกลยุทธ์การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์แรก การพัฒนาครูโรงเรียนมัธยมศึกษาให้สามารถวางแผนพัฒนาวิชาชีพร่วมกัน กลยุทธ์ที่สอง การส่งเสริมให้ครูพัฒนากระบวนการนิเทศ กลยุทธ์ที่สาม การส่งเสริมให้ครูแบ่งปันความรู้ร่วมกัน และกลยุทธ์ที่สี่ การส่งเสริมให้ครูพัฒนานวัตกรรมไปพร้อม ๆ กัน

อภิชาติ เนินพรหม (2566) ได้พัฒนากระบวนการนิเทศผสมผสานแบบร่วมพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สำหรับครูผู้สอนอาชีวศึกษา สถานศึกษาประเภทวิทยาลัยการอาชีพ ในพื้นที่ภาคใต้ พบว่า ผลการพัฒนากระบวนการนิเทศผสมผสานแบบร่วมพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการ

เรียนรู้สำหรับครูผู้สอนอาชีวศึกษา สถานศึกษาประเภทวิทยาลัยการอาชีพ ในพื้นที่ภาคใต้ มีกระบวนการสำคัญ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนแผนการนิเทศ ขั้นเสริมสร้างความรู้ ขั้นดำเนินการนิเทศ ขั้นประเมินผล การนิเทศ และขั้นสะท้อนผลการนิเทศ โดยผสมผสานการนิเทศแบบเผชิญหน้า (Onsite) และการนิเทศออนไลน์ (Online) ใช้วิธีการนิเทศแบบร่วมพัฒนาโดยการจับคู่สัญญาของผู้รับการนิเทศ และเทคนิคการนิเทศแบบชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยง

วิรัชพัชร นิลแก้วบวรวิษญ์ (2567) กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูคณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ ประกอบไปด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูคณิตศาสตร์ พบว่าครูคณิตศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนา มีความรู้ความเข้าใจหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา, 2. ด้านความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูคณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ พบว่า ครูคณิตศาสตร์มีสมรรถนะด้านความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากการดำเนินงานพัฒนาสมรรถนะในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ และ 3. ด้านความมุ่งมั่นในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูคณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ พบว่า ครูคณิตศาสตร์มีสมรรถนะด้านความมุ่งมั่นในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากการดำเนินงานพัฒนาสมรรถนะในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ

สรุปได้ว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาคนและการพัฒนางานไปพร้อมกัน เป็นการสร้างระบบนิเทศที่ยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง ด้วยกระบวนการที่หลากหลายซึ่งถูกปรับให้เข้ากับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย สามารถพัฒนาเป็นกลยุทธ์ หรือนำการนิเทศแบบผสมผสานระหว่างการนิเทศแบบเผชิญหน้า (Onsite) และการนิเทศออนไลน์ (Online) การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) แล้วร่วมกับกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาสมรรถนะของครู

สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้

ความหมายสมรรถนะครู

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553) ให้ความหมายของคำว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2562) สมรรถนะครู เป็นการผสมผสานระหว่างทักษะองค์ความรู้ พฤติกรรม คุณลักษณะที่จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นการสอนของครูเป็นงานที่มีความซับซ้อน ครูจำเป็นต้องใช้การผสมผสานสมรรถนะเพื่อเชื่อมโยงกับบริบทของการศึกษาที่กำลังเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) สมรรถนะครู หมายถึง พฤติกรรมซึ่งเกิดจากการรวมความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ทศนคติและแรงจูงใจของบุคคล และส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างโดดเด่น

สรุปได้ว่า สมรรถนะครู หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากการผสมผสานของความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และแรงจูงใจ ซึ่งทำให้บุคคลโดยเฉพาะครู สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและโดดเด่นในบริบทของการศึกษา

สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้พัฒนาเครื่องมือส่งเสริมการขับเคลื่อนประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำหรับครู) เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ครูสามารถประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านการประเมินตัวชี้วัดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

สมรรถนะด้านความรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ครูมีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการ เทคนิค และแนวทางการจัดการเรียนรู้/แผนการจัดประสบการณ์ในศตวรรษที่ 21 การถ่ายทอดความรู้ การสื่อสาร การจัดการชั้นเรียนและการวิจัยในชั้นเรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ตัวชี้วัด ได้แก่

1) การออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้/แผนการจัดประสบการณ์โดยครูมีความรู้เรื่อง การเชื่อมโยงมาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ของรายวิชา การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้/แผนการจัดประสบการณ์ ทั้งโครงการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ระยะยาว (Long Range Plan) แผนการจัดการเรียนรู้หน่วยเนื้อหา (Unit Plan) แผนการจัดการเรียนรู้ประจำวัน (Daily Lesson Plan) การวิเคราะห์เนื้อหา การใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน การออกแบบกิจกรรมตามศักยภาพของผู้เรียนและบริบท

2) วิธีการและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ โดยครูมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3) การถ่ายทอดความรู้ การสื่อสารและการจัดการชั้นเรียน โดยครูมีความรู้เกี่ยวกับหลักการถ่ายทอดและการสื่อสาร ทั้งการพูดและการเขียน รวมถึงการใช้สื่อประกอบการถ่ายทอดและสื่อสารที่เหมาะสมกับ

บุคคลและกาลเทศะ มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดชั้นเรียนที่หลากหลายในการจัดการเวลาและการจัดสภาพชั้นเรียนที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการเรียนรู้

4) การปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน โดยครูมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน โดยรู้หลักการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม การเลือกปัญหาแนวทางแก้ไขการกำหนดคำถามวิจัย ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ ขั้นตอนดำเนินงาน การสรุปรายงานและสะท้อนผลการวิจัย

สมรรถนะด้านทักษะ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ครูออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ สื่อสารจัดการชั้นเรียน จัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสามารถปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ตัวชี้วัด ได้แก่

1) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยครูสามารถออกแบบและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา นำผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้มาพิจารณาเทียบกับเป้าหมายที่วางแผนไว้

2) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญได้อย่างหลากหลาย โดยมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนเปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้ สร้างวัฒนธรรมการสืบค้น คัดเลือกความรู้ เรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับระดับทักษะและความสามารถของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ด้วยการให้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านโครงงาน เรียนรู้จากการให้บริการ เน้นการสอนลักษณะ เชิงวิพากษ์ เชิงบูรณาการ และสหวิทยาการ ใช้การเรียนรู้ด้วยการวิจัย การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ใช้การประเมินผลตามสภาพจริง

3) การถ่ายทอดความรู้ การสื่อสาร และการจัดการชั้นเรียน โดยครูใช้วิธีการบริหารจัดการชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา ในเรื่องการจัดการเวลา การจัดสภาพชั้นเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ การถ่ายทอดและสื่อสารทั้งการพูดและการเขียน และการใช้สื่อประกอบได้อย่างเหมาะสม

4) การปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน โดยครูสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม เลือกปัญหา เลือกแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม กำหนดคำถามวิจัย ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ดำเนินงานแก้ปัญหาและพัฒนา สรุปรายงานและสะท้อนผลการวิจัย

สมรรถนะด้านคุณลักษณะ

คุณลักษณะของความเป็นครู หมายถึง ครูต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู ศรัทธาในวิชาชีพครู อุทิศตนความเป็นครู และจรรยาบรรณต่อวิชาชีพครู โดยแบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัด ได้แก่

1) จิตวิญญาณของความเป็นครู โดยครูมีความรัก ความเมตตา เอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน ให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนรู้และเรื่องส่วนตัว ให้ความยุติธรรม มีความเสียสละ ทุ่มเทอุทิศตนให้แก่งานการสอน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีการพัฒนาสมรรถนะครู

2) ศรัทธาในวิชาชีพครู โดยครูรักและเชื่อมั่นในวิชาชีพครู มีความรับผิดชอบอดทน อดกลั้น มุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน ศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างกัลยาณมิตร และสามารถปรับตัวได้ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้กำหนดมาตรฐานสมรรถนะของวิชาชีพครู สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้ ได้แก่ 1) รู้จักผู้เรียน 2) ออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล 3) ปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และ 4) ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

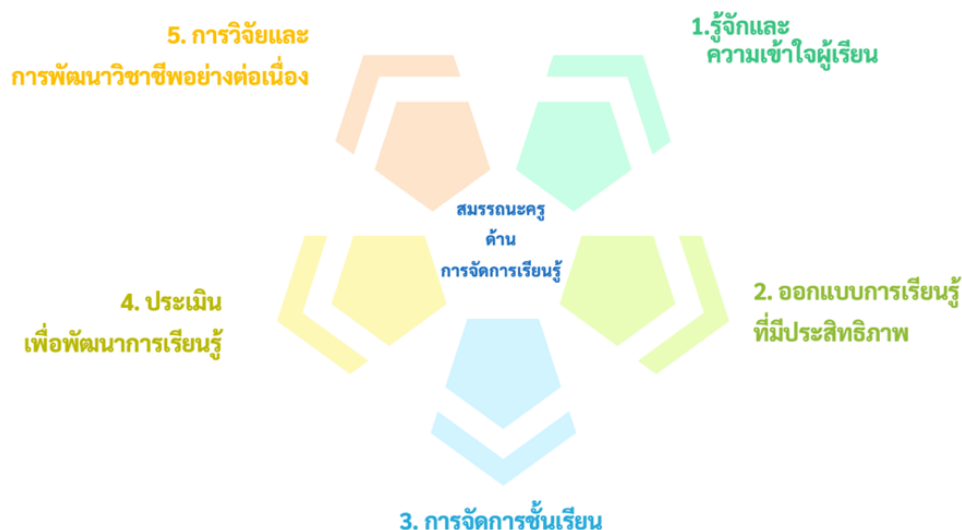
ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์ (2561) กล่าวว่าครูมืออาชีพจะเป็นผู้ที่มีสมรรถนะเด่นชัด 4 ประการ ได้แก่ 1. สมรรถนะด้านการออกแบบและวางแผนการเรียนการสอน 2. สมรรถนะด้านการจัดการชั้นเรียนและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 3. สมรรถนะด้านการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 4. สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครูมีสมรรถนะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน (Understanding Learner) 2. ออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Effective Design) 3. การจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) 4. ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) 5. การวิจัยและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Research and Professional Development)

องค์ความรู้ใหม่

การนิเทศแบบร่วมพัฒนามีรูปแบบและกระบวนการที่หลากหลายซึ่งถูกปรับให้เข้ากับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย สามารถพัฒนาเป็นกลยุทธ์ หรือนำการนิเทศแบบผสมผสานระหว่างการนิเทศแบบเผชิญหน้า (Onsite) และการนิเทศออนไลน์ (Online) การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) แล้วร่วมกับกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาสมรรถนะของครู สำหรับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นพื้นฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครูมีสมรรถนะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน (Understanding Learner) 2. ออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Effective Design) 3. การจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) 4. ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) 5. การวิจัยและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Research and Professional Development)

and Professional Development) องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้มีความสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างยิ่งในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในทุกด้านจะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ โดยสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ภาพที่ 1 สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้

1. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน (Understanding Learner)

ความสามารถในการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ครูต้องมีความเข้าใจในลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งในด้านพัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจ ความต้องการ และศักยภาพในการเรียนรู้ การรู้จักและเข้าใจผู้เรียนอย่างลึกซึ้งจะช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม

2. ออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Effective Design)

การออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการวางแผนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงเป้าหมายการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล ครูต้องสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

3. การจัดการชั้นเรียน (Classroom Management)

การจัดการชั้นเรียนเป็นกระบวนการสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูต้องสามารถสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

4. ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning)

การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ครูต้องสามารถใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์

5. การวิจัยและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Research and Professional Development)

การวิจัยและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะที่ทันสมัย ครูต้องสามารถทำการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

บรรณานุกรม

- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. (2561). การศึกษาและความเป็นครูไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์. (2561). คู่มือการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2561). ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูกลยุทธ์การยกระดับคุณภาพการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เอ็มแอนด์เอ็นดีไซด์ปริ้นต์ติ้ง.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2557). การนิเทศการศึกษา (Educational supervision). (พิมพ์ครั้งที่ 5). สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- วิรัชพัชร นิลแก้วบวรวิชัย. (2567). การพัฒนาสมรรถนะในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูคณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 8(4), 1730–1747.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2556). ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช : การพัฒนาวิชาชีพ. ทฤษฎี กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร. วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ศิดา สายเพชร และ จุริรัตน์ สุดรุ่ง. (2560). กลยุทธ์การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. An Online Journal of Education, 12 (4), 724–738.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน: คู่มือสมรรถนะหลัก. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). การบริหารราชการของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). กรอบสมรรถนะครูเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซี-ทีซีเอฟ). กรุงเทพฯ:บริษัท
ออนป้าจำกัด
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2563). ประกาศคณะกรรมการคุรุสภาเรื่องรายละเอียดของมาตรฐานความรู้และ
ประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562., จาก
<https://www.ksp.or.th/ksp2018/2020/06/19628/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561 (Education in Thailand
2018). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). เครื่องมือส่งเสริมการขับเคลื่อนประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้
ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำหรับครู). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา. (2564). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาแนวใหม่, กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ เนินพรหม. (2566). การพัฒนาระบบการนิเทศผสมผสานแบบร่วมพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ
การจัดการเรียนรู้สำหรับครูผู้สอนอาชีวศึกษา สถานศึกษาประเภทวิทยาลัยการอาชีพ ในพื้นที่ภาคใต้.
วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1. 8(1), 13–22.
- Glickman, C.D. and others. (2010). Supervision and Instructional Leadership : A
Developmental Approach. 8th ed. Boston : Allyn and Bacon.
- Sullivan, S., & Glanz, J. (2009). Supervision that improves teaching and learning: Strategies and
Techniques (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Wiles, J. and Bondi, J. (2004). Supervision : A guide to practice. 6 th ed. Englewoodcliffs,. NJ :
Prentice-Hall.

การ

คุ้มครองสิทธิของชุมชนและความยุติธรรมทาง สิ่งแวดล้อมตามหลักนิติธรรมโดยศาลปกครอง

ธวัชชัย สุขสาย ^{1*}

รับบทความ: 11 กันยายน 2568 แก้ไขบทความ: 20 กันยายน 2568 ตอบรับบทความ: 23 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การคุ้มครองสิทธิของชุมชนและความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมตามหลักนิติธรรมโดยศาลปกครอง มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสิทธิชุมชนและความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการยอมรับในรัฐธรรมนูญไทยและกฎหมายสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐหรือหน่วยงานทางปกครอง ศาลปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองว่าชอบด้วยกฎหมาย สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และเป็นธรรมต่อชุมชน ศาลปกครองจึงมิได้เป็นเพียงกลไกพิพากษาคดี แต่ยังเป็นกลไกคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี และปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมเกิดจากการดำเนินกิจกรรมของบุคคล นิติบุคคล ทุกภาคส่วนทำให้เกิดปัญหาหลัก 3 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 2) มลพิษทางสิ่งแวดล้อม และ 3) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้น เมื่อปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมได้สร้างความเดือดร้อนหรือเสียหายและเกิดผลกระทบต่อบุคคล นิติบุคคล จึงเกิดเป็นกรณีพิพาทขึ้น การระงับข้อพิพาทดังกล่าว บุคคล นิติบุคคล ได้เลือกที่ใช้วิธีการฟ้องคดีหรือการใช้สิทธิทางศาล ทั้งนี้ในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองก็เพื่อเยียวยาผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหาย ในบริบทนี้ ศาลปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิชุมชนและสร้างความยุติธรรมสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยหลักนิติธรรมเป็นกรอบการพิจารณา ไม่เพียงช่วยแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐ แต่ยังทำหน้าที่เป็น กลไกควบคุมการใช้อำนาจรัฐ และเป็นผู้พิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

คำสำคัญ: ศาลปกครอง คดีสิ่งแวดล้อม หลักนิติธรรม

¹ นักศึกษาหลักสูตร ศศ.ม. สาขาวิชากฎหมายปกครองและการบริหารงานภาครัฐ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

* อีเมล: np2915@gmail.com

The Protection of Community Rights and Environmental Justice under the Rule of Law by the Administrative Court

Thawatchai Suksai ^{1*}

Abstract

The purpose of this article is to present the concept of community rights and environmental justice, which are fundamental principles recognized in the Thai Constitution and modern environmental law. In particular, when disputes arise between the people and the state or administrative agencies, the Administrative Court plays a crucial role in examining whether the exercise of administrative power is lawful, consistent with the rule of law, and fair to communities. The Administrative Court, therefore, is not merely a mechanism for adjudicating cases but also an instrument for safeguarding fundamental rights to live in a good environment. Environmental problems, caused by the activities of individuals, legal entities, and various sectors, have led to three major challenges: (1) climate change, (2) environmental pollution, and (3) loss of biodiversity. When these environmental problems cause distress, damage, or impacts on individuals and legal entities, disputes inevitably arise. To resolve such disputes, affected persons may choose to exercise their right to litigation before the Administrative Court, seeking remedies for actual or potential harm. Within this context, the Administrative Court plays a significant role in protecting community rights and ensuring environmental justice by applying the rule of law as its guiding framework. The Court not only provides solutions to conflicts between the public and the state but also serves as a mechanism to control state power and safeguard the fundamental rights of the people.

Keywords: Administrative Court, Environmental Litigation, Rule of Law

¹ Graduate Student, Master of Arts Program in Administrative Law and Public Administration
Suan Dusit University

* Email: np2915@gmail.com

บทนำ

ความพยายามในการควบคุมและจัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้มีวิวัฒนาการอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคก่อนคริสตกาล โดยปรากฏหลักฐานอยู่ในบัญญัติสิบประการของโมเสสที่บัญญัติถึงกฎเกณฑ์ในการใช้สอยทรัพย์สินและการก่อความสกปรกของประชาชน ต่อมาในสมัยของกษัตริย์ฮัมมูราบีแห่งราชอาณาจักรโรมันได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดการอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โดยอาคารใดก่อสร้างใกล้คลองหรือแม่น้ำโดยไม่ระมัดระวัง หากเกิดความเสียหายต่อเพื่อนบ้าน เจ้าของอาคารต้องรับผิดชอบ กฎหมายเน้นการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน กฎหมาย Hammurabi ใช้หลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เพื่อสร้างความรับผิดชอบทางสิ่งแวดล้อม เช่น หากมีน้ำท่วมหรือทำให้ที่ดินเสียหายจากคลองที่ถูกปรับปรุง จะต้องจ่ายค่าเสียหายหรือรับโทษทางร่างกาย (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2566)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ปัญหาฝุ่นควันและอากาศเป็นพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมได้ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป อาทิเช่น ในอังกฤษ และประเทศส่วนใหญ่ในสหภาพยุโรป ปัญหาดังกล่าวได้สร้างความเดือดร้อนรำคาญและเป็นอันตรายต่อสุขภาพและอนามัยของมนุษย์เป็นอันมาก ดังนั้น จึงได้มีความพยายามในการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการปล่อยฝุ่นควันและของเสียออกจากโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อม 3 ด้าน คือ 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิและรูปแบบสภาพของภูมิอากาศในระยะยาวซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น อุณหภูมิสูงขึ้นกว่าปกติ การเกิดคลื่นความร้อน การละลายของน้ำแข็งจากขั้วโลก 2) มลพิษทางสิ่งแวดล้อม คือ การที่สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติถูกปนเปื้อนด้วยสารมลพิษ ทั้งมลพิษทางอากาศ มลพิษทางดิน และมลพิษทางน้ำจากขยะพลาสติก และการปล่อยน้ำเสียจากภาคโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมลงทำให้ขาดแคลนน้ำและดินที่ปลอดภัยต่อการผลิตทางการเกษตรและอาหาร และ 3) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ปริมาณ พืช ป่าไม้ สัตว์บก และสัตว์น้ำ มีปริมาณลดลงหรือสูญพันธุ์หรือการหายไปของความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ ซึ่งสาเหตุเชื่อมโยงมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมลพิษทางสิ่งแวดล้อม โดยส่งผลโดยตรงต่อการดำรงชีวิต ความมั่นคงทางอาหาร อากาศและสภาพแวดล้อมในกิจกรรมของบุคคล นิติบุคคล

ปัญหาสิ่งแวดล้อม 3 ด้าน ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์มากยิ่งขึ้น การแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนซึ่งมาตรการที่จะช่วยแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นได้แก่ การกำหนดนโยบายของรัฐบาล การพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี และอีกหนึ่งมาตรการที่สำคัญที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนได้อย่างดีนั่นคือมาตรการทางกฎหมาย ที่เป็นมาตรการที่จะควบคุม ป้องกัน และแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

ปัจจุบันภาคประชาชนให้ความสนใจเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับตนและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ภาคประชาชนมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะต้องแก้ไข เมื่อภาคประชาชนเริ่มตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดกับตนหรือชุมชนแล้ว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจจะหลีกเลี่ยงจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้เลือกหาวิธีที่จะเยียวยาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สิทธิในสิ่งแวดล้อมถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐต้องให้กับภาคประชาชนหรือชุมชน เมื่อใดก็ตามหากมีบุคคลใดได้กระทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงไป การกระทำดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบหากมีความเสียหายเกิดขึ้นและมีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เสียหายไป รวมทั้งต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในกรณีที่การกระทำละเมิดนั้นทำให้ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย และทรัพย์สิน

ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม เป็นความเท่าเทียมในการได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรมในการต้องรับภาระจากอันตรายสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคม โดยมีองค์ประกอบร่วมกัน คือ ความยุติธรรมเชิงพื้นที่ทางกายภาพในการกระจายทั้งอันตราย ความเสี่ยง และผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียมกัน เช่น การสัมผัสสารพิษในการทำงาน การกำหนดพื้นที่หลุมฝังกลบ การกำหนดพื้นที่อุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษ ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน มีประเด็นที่ผูกโยงกันอยู่ในเรื่องการแจกจ่ายผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายของการพัฒนา ทั้งภายในคนรุ่นเดียวกันและระหว่างคนต่างรุ่น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนและจรรโลงความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (2559)

ประพจน์ คล้ายสุบรรณ (2551) ได้กล่าวว่า กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่ยังใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน อาจจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีลักษณะเป็นกฎหมายมหาชน และกลุ่มที่มีลักษณะเป็นกฎหมายเอกชน โดยในกลุ่ม กฎหมายมหาชนนั้นจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กฎหมายในระดับสูงสุด ได้แก่ รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นต้น กฎหมายในรูปของพระราชบัญญัติต่าง ๆ รวมถึงกฎอื่น กฎหมายในกลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องกับ การกระทำทางปกครองเช่น กระบวนการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การขออนุญาต ใบอนุญาต การเพิกถอนใบอนุญาตในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับในกลุ่มกฎหมายเอกชน ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนเกี่ยวกับละเมิดและการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

การฟ้องคดีเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จะได้รับการเยียวยาบรรเทาความเดือดร้อนหรือเสียหายได้ ซึ่งปัจจุบันผู้ที่ได้รับ

ความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมได้ 2 ศาล คือ ศาลยุติธรรม ได้แก่ ศาลแพ่งและศาลอาญา กับศาลปกครอง

การฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง ซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานทางการปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือองค์กรอื่นที่ได้รับมอบหมายให้อำนาจทางปกครอง หรือให้ดำเนินกิจการปกครอง กับเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานทางปกครอง หรือได้ดำเนินกิจการทางปกครองด้วยตนเอง อันเนื่องมาจากการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการเพื่อคุ้มครองสิทธิของชุมชนและความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม กำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร หรือต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว หรือเป็นการกระทำละเมิดทางปกครองหรือสัญญาทางปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งเป็นคดีพิพาทตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 การดำเนินการกระบวนพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยศาลปกครองนั้น หลักการสำคัญในระบบวิธีพิจารณาสำหรับศาลปกครองที่เป็นจุดเด่นของการเยียวยาในคดีสิ่งแวดล้อม ใช้ “ระบบไต่สวน” กล่าวคือ ตุลาการศาลปกครองจะมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการดำเนินกระบวนพิจารณาตั้งแต่ต้นโดยกำหนดประเด็น การแสวงหาพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ศาลเห็นว่า จะเป็นประโยชน์แก่คดี ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีได้ครบถ้วนและมากที่สุด เพื่อจะได้พิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างยุติธรรม งามอาจ รังศรีศักดิ์ และสังเวียน เทพผา (2564)

จากที่กล่าวมา ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลาย ซับซ้อน และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น บริบทของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นก็แปรเปลี่ยนไปตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง จึงเป็นการยากที่ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติจะสามารถตรากฎหมายในลำดับขั้นต่าง ๆ ออกมาป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมในระยะเวลานับรวดเร็วได้ เพราะมีกระบวนการขั้นตอนในการตรากฎหมายที่ยุ่งยาก หรือแม้ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมายมาควบคุมและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมหนึ่งได้ แต่ก็ไม่สามารถครอบคลุมถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ จึงมีความจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายปกครองและการพิจารณาคดีในศาลปกครอง เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งศาลปกครองตามนัยแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กำหนดให้ศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองชั้นต้น ให้มีแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองสูงสุดและ ในศาลปกครองชั้นต้น เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2554 แผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครองจึงเป็นการพิจารณาคดีที่มีลักษณะเฉพาะด้านและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งทางคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของชุมชนและความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม อันเป็นประโยชน์สาธารณะ ที่พลเมืองมีสิทธิใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตามแนวนโยบายแห่งรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของการจัดตั้งศาลปกครอง ที่มุ่งหวังจะเป็นองค์กรแห่งความเชื่อมั่น และเป็นหลักประกันความเป็นธรรมในสังคม ในการแก้ไข เยียวยา ตลอดจนให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวมอย่างมีดุลยภาพควบคู่กันไปด้วย

กฎหมายในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายแม่บทที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน กล่าวคือ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและบำรุงรักษาอย่างรอบด้าน ครอบคลุมการจัดการปัญหามลพิษทุกระดับและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ การได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่อง เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิในทาง การค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ พระราชบัญญัตินี้ยังได้มีกำหนดหลักการใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม อาทิ หลักผู้ก่อมลพิษต้องจ่าย การยอมรับบทบาทของประชาชนและองค์การพัฒนาเอกชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งหลักการที่สำคัญอีกหลายประการที่ปรากฏในหมายเหตุพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจที่มีโรงงานเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และต้องควบคุมดูแลการประกอบกิจการโรงงานให้เหมาะสมซึ่งต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ฯ นี้ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยโรงงานต้องมีเครื่องมือป้องกันความเสียหายความอันตรายที่เกิดขึ้นภายในโรงงาน วิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย ความเดือนร้อนที่อาจเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินในโรงงานหรือที่อยู่ใกล้เคียง ผลที่อันตรายของผลกระทบที่จะเกิดกับสิ่งแวดล้อม และประชาชนในพื้นที่ การจัดให้มีเอกสารเพื่อการควบคุมและการตรวจสอบ

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจการบางประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ เหตุผลในการการใช้เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมดูแลในด้านสาธารณสุข และได้มีการบังคับใช้ก่อนหน้านี้แล้ว ทั้งนี้สภาพการเปลี่ยนแปลงและความเจริญของยุคปัจจุบันจำเป็นต้องขยายขอบเขตการกำกับดูแลในด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมในด้านความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อม ดังนั้น พระราชบัญญัติ ฯ นี้ จึงมีเป้าหมายในการคุ้มครองประชาชนในเรื่องสุขลักษณะ และอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกิจการที่ความเสี่ยงสูงและก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน อาทิ เช่น การกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย สุขลักษณะของอาคารภายในและภายนอก สถานที่ หรือบริเวณใด ๆ การก่อความเดือดร้อน ความรำคาญ ทำให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนหรือผู้ที่อาศัยอยู่ เป็นต้น

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ตราขึ้นเนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการนำเข้าวัตถุอันตรายมาใช้ในกิจการประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และวัตถุอันตรายบางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้แม้ว่าจะมีกฎหมายของหน่วยงานต่าง ๆ ออกให้ควบคุมอยู่บ้าง แต่ก็ไม่สามารถเพียงพอ จึงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการควบคุมวัตถุอันตรายให้เหมาะสมยิ่งขึ้นพร้อมกับจัดระบบบริหารให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญ เช่น วัตถุอันตราย ตามมาตรา 4 หมายถึง วัตถุระเบิดวัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออก

ไซด วัดถัมมิพิช วัดถุที่ก่อให้เกิดโรค วัดถุกัมมันตรังสีวัดถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัดถุกักรอน วัดถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง และวัดถุอย่างอื่น ไวาจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเพื่อให้การสงวน อนุรักษ์ คุ้มครอง และบำรุงรักษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และการบริหารจัดการสัตว์ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ดังกล่าวให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน การคุ้มครองสัตว์ป่าในเขตพื้นที่ป่าภายใต้พระราชบัญญัติ มาตรา 26 ประกอบกับมาตรา 28 มาตรา 33 และมาตรา 40 ตามบทบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล พระราชบัญญัติ ฯ นี้ เป็นกฎหมายที่ออกใช้ เพื่อบำรุง สัตว์ป่าควบคุม สัตว์ป่าอันตราย คุ้มครองเขตพันธุ์รักษาสัตว์ป่าสงวน การครอบครองสัตว์ป่า การนำเข้าหรือส่งออก ผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่า ห้ามทำอันตรายสัตว์ป่า การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ได้ตราขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507ตราขึ้นไว้ เพื่อรักษาสภาพของป่าไม้ ของป่า และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้กระทำได้โดยออกกฎกระทรวง ซึ่งเป็นแบบแผนที่แสดงแนวเขตป่าที่กำหนดเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ

สรุป กฎหมายในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คือ หลักของกฎหมายและหลักปฏิบัติที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อบำรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุม ปกป้อง เฝ้าระวัง และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมของมนุษย์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการรักษาคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม

สิทธิในสิ่งแวดล้อมปรากฏขึ้นพร้อมกับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งมีวิวัฒนาการเมื่อไม่นานมานี้ อันเป็นผลมาจากความวิตกกังวลของมนุษยชาติต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมว่าอาจจะต้องสูญสลายไปเนื่องจากการกระทำของมนุษย์ ประกอบกับการที่โลกได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งได้สร้างความเสียหายให้กับมนุษย์ จากรายงานการประชุมของคณะกรรมการนักนิเวศศาสตร์ระหว่างประเทศในหัวข้อการพัฒนาชนบทกับสิทธิมนุษยชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1981 ได้กล่าวถึงสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ว่า มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติซึ่งได้แก่ ดิน น้ำ และอากาศ ดังนั้น การให้ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนจึงต้องขยายรวมไปถึงความเคารพต่อ

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่ด้วย กล่าวคือ สิทธิมนุษยชนจึงครอบคลุมถึงสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัยนั่นเอง

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อมของประชาชนเช่นเดียวกัน โดยมีการนำเอาหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี พุทธศักราช 2517 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติให้การรับรอง สิทธิในสิ่งแวดล้อม ไว้ในมาตรา 66 ซึ่งบัญญัติว่าบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนสามารถจำแนกสิทธิชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้ อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์ (2566)

1. ความรับผิดโดยเคร่งครัด หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาจากแนวคิดที่ว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นไม่ว่าจากการกระทำของบุคคลใดจะต้องมีการชดเชยและเยียวยาความเสียหายนั้นเสมอโดยไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่โดยหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลใดครองครองหรือควบคุมยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง

2. การป้องกันล่วงหน้า ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ได้บัญญัติหลักการไว้ อาทิ ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป และในหมวดที่ 4 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด รวมทั้งในส่วนที่ว่าด้วยการวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว เป็นต้น

3. ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้รับรองและนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายมาบัญญัติไว้ในส่วนที่ว่าด้วยความรับผิดทางแพ่งของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษให้ต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมจากการแพร่กระจายของมลพิษจากแหล่งกำเนิดนั้น

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการให้โอกาสแก่ท้องถิ่นและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาดังปรากฏตามปฏิญญากรุงริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ที่ว่าสิ่งแวดล้อมถือเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ ทุกคนจึงควรที่จะมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ

ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิที่จะได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาต หรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้รับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ทั้งประชาชนและองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ให้สิทธิแก่ประชาชนทั่วไปในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ดังที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สิทธิชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม คือ สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในการคุ้มครอง รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการฟ้องร้องเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐ ตามที่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และกฎหมายอื่น ๆ กำหนดไว้

หลักนิติธรรมสำหรับศาลปกครอง

หลักนิติธรรม (Rule of Law) ถือเป็นแก่นสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการจำกัดอำนาจรัฐให้อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายที่เป็นธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สำหรับประเทศไทย หลักนิติธรรมได้รับการบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 3 วรรคสอง ที่กำหนดให้ “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม”

ศาลปกครองในฐานะองค์กรตุลาการเฉพาะด้าน มีหน้าที่สำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงต้องตีความและใช้อำนาจโดยยึดถือหลักนิติธรรมเป็นรากฐาน

หลักนิติธรรมกับการพิจารณาคดีปกครอง

หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality) ศาลปกครองตรวจสอบว่า การกระทำของหน่วยงานทางปกครองมีฐานอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งสะท้อนหลักการ รัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย (Supremacy of Law) ตัวอย่างเช่น คำสั่งทางปกครองที่ออกเกินอำนาจตาม พ.ร.บ. ย่อมถูกเพิกถอนได้

หลักความเสมอภาค (Equality Before the Law) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองเปิดโอกาสให้ประชาชน นิติบุคคล หรือชุมชน สามารถฟ้องร้องได้อย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญ

หลักการมีเหตุผลและตรวจสอบได้ (Reasonableness & Accountability) กฎหมายปกครองไทยกำหนดให้คำสั่งทางปกครองต้องแสดงเหตุผล (มาตรา 37 แห่ง พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539) ศาลปกครองจึงทำหน้าที่ตรวจสอบว่าหน่วยงานใช้อำนาจอย่างสมเหตุสมผล โปร่งใส และไม่เป็นการใช้อำนาจโดยพลการ

หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของตุลาการ (Judicial Independence) ศาลปกครองมีสถานะเป็นองค์กรตุลาการอิสระ ตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งคุ้มครองไม่ให้ผู้พิพากษาถูกแทรกแซงทางการเมือง เพื่อให้การวินิจฉัยคดีตั้งอยู่บนกฎหมายและความเป็นธรรม

ศาลปกครองกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน บทบาทของศาลปกครองมิได้จำกัดเพียงการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองเท่านั้น แต่ยังมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญ เช่น คดีสิ่งแวดล้อม (เช่น คดีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ, มาบตาพุด) ที่ศาลปกครองเน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี คดีปฏิบัติหน้าที่ทางปกครองล่าช้า ซึ่งศาลปกครองวางหลักให้หน่วยงานต้องเร่งรัดดำเนินการโดยไม่ละเมิดสิทธิในกระบวนการที่เป็นธรรม

กรณีศึกษาศาลปกครองกับหลักนิติธรรม คดีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดาที่ อ. 1110-1128/2552 หมายเลขแดงที่ อ. 730-748/2557

ข้อเท็จจริง คือ ประชาชนยื่นฟ้องการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) กรณีการดำเนินการโรงไฟฟ้าลิกไนต์แม่เมาะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นทางกฎหมาย คือ หน่วยงานของรัฐใช้อำนาจละเมิดสิทธิในการดำรงชีวิตที่ดีและสิทธิในสิ่งแวดล้อมของประชาชนหรือไม่

คำวินิจฉัย คือ ศาลปกครองสูงสุดวางหลักว่า หน่วยงานรัฐต้องจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชนอย่างรอบคอบ หากละเลยถือว่าเป็นการใช้อำนาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การเชื่อมโยงหลักนิติธรรม คือ ยืนยันหลัก กฎหมายสูงสุด และ การคุ้มครองสิทธิประชาชน ว่า หน่วยงานรัฐไม่อาจใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ฝ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า หลักนิติธรรมเป็นหลักปรัชญาทางกฎหมายที่สำคัญยิ่งของรัฐธรรมนูญสำหรับการปกครองและบังคับใช้กฎหมายภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักนิติธรรมสำหรับศาลปกครองจึงมีความหมายมากกว่าการบังคับใช้กฎหมาย หากแต่เป็นการสร้างดุลยภาพระหว่าง อำนาจอธิปไตย สิทธิประชาชน เพื่อความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่บุคคล นิติบุคคล ผู้อยู่ใต้การปกครองอย่างแท้จริง

กฎหมายปกครองและศาลปกครอง

กฎหมายปกครอง (Administrative Law) คือ กฎหมายที่ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยงานฝ่ายปกครอง การดำเนินกิจกรรมฝ่ายปกครอง และการควบคุมตรวจสอบฝ่ายปกครองทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยกฎหมายปกครองที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่มีบังคับต่ำกว่ารัฐธรรมนูญแต่สูงกว่ากฎหมายลำดับรอง ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (พ.ร.ป.) พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) และพระราชกำหนด (พ.ร.ก.) เช่น พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการ

แผ่นดิน พ.ศ. 2534 พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เป็นต้น
สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์ (2567)

กฎหมายปกครองเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองในการดำเนินกิจกรรมทางปกครองเพื่อให้
บรรลุลักษณะประสงค์ อำนาจปกครองเป็นอำนาจที่ฝ่ายปกครองสามารถบังคับภาคเอกชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย
หรือคำสั่งทางปกครองได้เองฝ่ายเดียว โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากภาคเอกชน

ฝ่ายปกครองแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1) ฝ่ายปกครองที่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของรัฐบาล
ได้แก่ พระมหากษัตริย์ คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี องค์การอิสระ และหน่วยงานอิสระของรัฐ
และ (2) ฝ่ายปกครองที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของรัฐบาล ได้แก่ ราชการส่วนกลาง (กระทรวง ทบวง
กรม) ราชการส่วนภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ) ราชการส่วนท้องถิ่น (เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การ
บริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา) รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานที่ได้รับ
มอบหมายให้ใช้อำนาจปกครอง (สภานายความใช้อำนาจตาม พ.ร.บ.ทนายความ พ.ศ. 2528 ถอนใบอนุญาต
ประกอบวิชาชีพทนายความ หรือสภามหาวิทยาลัยเอกชนใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.
2546 อนุมัติปริญญา เป็นต้น)

นิติกรรมทางปกครอง คือ การกระทำขององค์การภาครัฐฝ่ายปกครอง องค์การอื่นภาครัฐที่กระทำ
โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่มีค่าบังคับ เพื่อแสดงเจตนาให้ปรากฏต่อบุคคลหนึ่ง
หรือคณะบุคคลหนึ่งว่าตนประสงค์จะให้เกิดผลทางกฎหมายเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ระหว่างองค์การดังกล่าว
กับบุคคลนั้นหรือคณะบุคคลนั้น โดยที่บุคคลนั้นหรือคณะบุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องให้ความยินยอม วรพจน์ วิศ
รุตพิชญ์ (2567) มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) กฎหมายหมายความว่า บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการ
ทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ 2) คำสั่งทางปกครอง หมายความว่า
การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลเป็นสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ
เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวัง หรือมีผลกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือ
ชั่วคราว ชาญชัย แสงศักดิ์ (2566)

ศาลปกครอง (Administrative Court) คือ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือข้อพิพาทระหว่าง
หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน หรือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน
อันเนื่องมาจากการกระทำทางนิติกรรมทางปกครองหรือการละเว้นการกระทำทางนิติกรรมทางปกครองของ
หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ฤทัย หงส์ศิริ (2567)

โครงสร้างศาลปกครองแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองชั้นต้น (ศาล
ปกครองกลาง และศาลปกครองในภูมิภาค)

เขตอำนาจของศาลปกครอง จะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ 1) ต้องดูว่าใครเป็นคู่พิพาท
และ 2) คดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลปกครองหรือไม่ โดยคู่พิพาท มีดังนี้ 1) เอกชนพิพาทกับหน่วยงานทาง

ปกครอง 2) เอกชนพิพาทกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ 3) หน่วยงานทางปกครองพิพาทกับหน่วยงานทางปกครอง 4) เจ้าหน้าที่ของรัฐพิพาทกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 5) เจ้าหน้าที่ของรัฐพิพาทกับหน่วยงานทางปกครอง

คดีปกครองที่อาจจะฟ้องต่อศาลปกครองได้ ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีอยู่ 6 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ออกกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือใช้อำนาจกระทำทางปกครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย 2) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร 3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือควรรับผิดชอบอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ 4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง 5) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลกระทำหรือละเว้นการกระทำ และ 6) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง

การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง

ลักษณะคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น อาจเป็นคดีที่มีลักษณะตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (6) ตัวอย่างคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเหตุพิพาทเนื่องมาจากการที่หน่วยงานทางปกครองละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ตัวอย่างกรณีพิพาทขอให้หน่วยงานทางปกครองปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด โดยผู้ฟ้องคดีทั้งสี่ ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการที่ถูกฟ้องคดีที่ 1 (หน่วยงาน ชสมก.) มิได้ดำเนินการสั่งการ ควบคุม กำกับดูแล และวางแผนเดินรถในสังกัดของตนตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งหน่วยงาน ขส. ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยไร้มลพิษและควันดำจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดตัวอย่างเข้มงวดและเพียงพอในการจัดการป้องกันแก้ไขปัญหาคำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ไม่ให้รถของตนและรถเอกชนร่วมบริการทุกบริษัทเกิดควันดำเกินมาตรฐาน (คำพิพากษาศาลปกครองกลาง คดีหมายเลขดำที่ 2028/2545 คดีหมายเลขแดงที่ 1964/2549)

เขตอำนาจศาลปกครองกับการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ก่อนที่ศาลปกครองจะรับคำฟ้องไว้พิจารณาพิพากษา ศาลจะตรวจสอบข้อพิพาทก่อนว่าเป็นคดีปกครองประเภทใด ตามมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กล่าวคือ คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้น ให้ยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้น โดยพิจารณาจากภูมิลำเนาของผู้ฟ้องคดีและสถานที่มีมูลคดี ตามมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 47 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ประกอบกับข้อ 29 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ส่วนคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด ก็ให้ยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุด ตามมาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา

47 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ตัวอย่างคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเหตุพิพาทความชอบด้วยกฎหมายของกฎที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีหรือโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ซึ่งผู้ฟ้องคดีทั้งหกอยู่อาศัยในบริเวณตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ หรือในบริเวณที่ดินหมายเลข 4.26 ตามกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 ผู้ฟ้องคดีทั้งหกทราบบว่าผู้ถูกคดี(รัฐมนตรี) ได้ออกกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งกฎกระทรวงดังกล่าวออกโดยมิชอบ ขอให้เพิกถอนกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ พ. 9/2560 คดีหมายเลขแดงที่ พ.92/2568)

เงื่อนไขการฟ้องคดี มิได้มีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะจึงเป็นการพิจารณาตามหลักทั่วไปในการฟ้องคดีปกครอง ได้แก่ หลักทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครองตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบกับข้อ 25 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 หลักการดำเนินคดีตามมาตรา 45 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว หลักการฟ้องคดีของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถตามข้อ 26 และข้อ 27 แห่งระเบียบดังกล่าว การร้องสอดตามข้อ 78 แห่งระเบียบดังกล่าว ประกอบมาตรา 57 และมาตร 58 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (การร้องสอดนั้น เป็นกรณีที่บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่กรณีอาจเข้ามาเป็นคู่กรณีในคดีได้หากร้องขอเข้ามาเนื่องจากเห็นว่าตนอาจได้รับผลกระทบจากผลของคดีหรือเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งเรียกเข้ามาในคดี)

ระยะเวลาการฟ้องคดี การฟ้องคดีปกครอง ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) จะต้องฟ้องคดีภายใน 90 วัน นับแต่วันรู้หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี ตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 การฟ้องคดีปกครอง ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) แบ่งเป็น 2 กรณี คือ 1) กรณีฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจริเริ่มใช้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องรอให้มีผู้ยื่นคำขอให้ดำเนินการ จะต้องฟ้องคดีภายใน 90 วัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี และ 2) กรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจริเริ่มใช้ได้ด้วยตัวเอง หากแต่จะดำเนินการได้เมื่อมีผู้มายื่นคำร้องเท่านั้น จะต้องฟ้องภายใน 90 วัน นับแต่วันที่พ้นกำหนด 90 วัน นับแต่วันที่ผู้ฟ้องคดีมีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติและไม่ได้รับหนังสือชี้แจง การฟ้องคดีตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) จะต้องฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มิเหตุแห่งการฟ้องคดี การฟ้องคดีตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (4) จะต้องฟ้องภายใน 5 ปี นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มิเหตุแห่งการฟ้องคดี (ชาญวิทย์ ชัยกันต์, 2568)

ค่าธรรมเนียมศาล มาตรา 45 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัติให้การฟ้องคดีไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เว้นแต่การฟ้องคดีขอให้สั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สินอันสืบเนื่องจากคดีตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) และ (4) ให้เสียค่าธรรมเนียมศาลตามทุนทรัพย์ในอัตราตามที่ระบุไว้ในตาราง 1 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยมักเกี่ยวพันกับการดำเนินโครงการหรือการใช้อำนาจของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเป็นอุตสาหกรรม พลังงาน หรือโครงสร้างพื้นฐาน มักส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงต้องอาศัยกลไกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชนและผลประโยชน์สาธารณะ ศาลปกครองถือเป็นสถาบันสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐและสิทธิของประชาชน โดยทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการดำเนินการรัฐ การกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และการคุ้มครองสิทธิชุมชนภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจรัฐต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ศาลปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิชุมชนและสร้างความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยยึด หลักนิติธรรม เป็นแกนกลาง แม้ว่าจะมีข้อจำกัดด้านอำนาจและความล่าช้าในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แต่บทบาทของศาลปกครองยังคงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม. (2559). ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ ชัยกันต์. (2568). *การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง*. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ประพจน์ คล้ายสุบรรณ. (2563). *การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). TU Digital Collections.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:125720
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2567). *ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานบางประการของกฎหมายปกครอง*. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542. (10 พฤษภาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 96 ก หน้า 20 - 51.
- พิเชษฐ์ งานชัยภูมิ. (24 ตุลาคม 2024). *Triple Planetary Crisis วิฤตหลัก 3 ประการที่มนุษย์โลกปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่*. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
<https://www.onep.go.th/road-to-cbd-cop16-4-67/>
- ฤทัย หงส์สิริ. (2567). *ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: พับลิชซิ่ง.
- สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. (2567). *คู่มือสอบกฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 16). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อุดมศักดิ์ สินธุพงษ์. (2568). *กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักพิมพ์วิญญูชน.

การ

ผสานรวมแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิด เชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่

นิษฐา พิระชัยวางค์^{1*}

รับบทความ: 17 ตุลาคม 2568 แก้ไขบทความ: 10 พฤศจิกายน 2568 ตอบรับบทความ: 17 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อผสานรวมแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่ที่เรียกว่า “กระบวนการนิเทศ EDIPI” โดยเป็นการบูรณาการจุดแข็งของทั้งสองแนวคิด ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพจากภายในของการนิเทศแบบชี้แนะและการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งพร้อมการสร้างนวัตกรรมของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ กระบวนการนิเทศ EDIPI ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก คือ การทำความเข้าใจครู (Empathize & Discover) การกำหนดประเด็นการพัฒนา (Define Goals) การสร้างสรรค์แนวทางและทางเลือก (Ideate & Options) การทดลองปฏิบัติและสะท้อนผล (Prototyping & Reflection) และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Iterative Coaching) โดยมีครูเป็นศูนย์กลางในทุกขั้นตอน กระบวนการนี้ผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Vygotsky ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ ทฤษฎีการนิเทศทางคลินิก ทฤษฎีการพัฒนาแบบมีอาชีพ รวมถึงแนวคิดของ Joyce and Showers, GROW Model และ Cognitive Coaching จากการนิเทศแบบชี้แนะ และบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบรูปแบบการนิเทศนี้มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความต้องการของครู ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทดลองปฏิบัติจริง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และช่วยให้ศึกษานิเทศก์สามารถทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรที่แท้จริงในการนำพาครูไปสู่การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การนิเทศแบบชี้แนะ การคิดเชิงออกแบบ กระบวนการนิเทศ รูปแบบ EDIPI นวัตกรรมการศึกษา

¹ ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

* อีเมล: nitthapee@gmail.com

Integrating Coaching Supervision with Design Thinking Process toward a New Supervision Model

Nittha Peerachaipawong ^{1*}

Abstract

This study aimed to integrate coaching supervision with design thinking processes to develop a new supervision model called “EDIPI Supervision Process.” This integration combined the strengths of both approaches: the internal capacity development of coaching supervision and the deep problem understanding alongside innovation creation of design thinking. The EDIPI Supervision Process consists of five main steps: Empathize & Discover, Define Goals, Ideate & Options, Prototyping & Reflection, and Iterative Coaching, with teachers at the center of every step. This process synthesizes Vygotsky's Social Learning Theory, Constructivist Theory, Clinical Supervision Theory, Reflective Practice Theory, as well as concepts from Joyce and Showers, the GROW Model, and Cognitive Coaching from coaching supervision, integrated with design thinking processes. This supervision model is flexible, responsive to teachers' needs, promotes creative thinking and practical experimentation, leads to sustainable development, and enables educational supervisors to serve as true mentors in guiding teachers toward using educational innovations that effectively meet learners' needs.

Keywords: Coaching Supervision, Design Thinking, Supervision Process, EDIPI Model, Educational Innovation

¹ Director, Supervision, Monitoring, and Evaluation Group, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

* Email: nitthapee@gmail.com

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่แตกต่างจากอดีตอย่างชัดเจน การเคลื่อนย้ายบุคคล การสื่อสารทางเทคโนโลยี และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั่วโลก ความเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค ประเทศ และสังคมในมิติเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความซับซ้อนมากขึ้น ความรู้และข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัต (ศจิทิพย์ ตาลพันธ์ และเอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2565) ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาวิถีชีวิตและการทำงานจึงมุ่งสู่เป้าหมายของความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างทุนของชาติให้มีความเข้มแข็งเพียงพอในการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ให้มีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งทักษะการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพคน ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในระดับระบบและโครงสร้างของสังคมไทยจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดกรอบทิศทางจัดการศึกษาของไทย โดยมาตรา 6 ได้ระบุวัตถุประสงค์ว่าการจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม รวมถึงมีจริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) เพื่อให้การบริหารจัดการทางการศึกษาเกิดคุณภาพและประสิทธิภาพในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของชาติและสามารถแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศได้ จึงมีการปรับเปลี่ยนในหลายด้าน อาทิ การพัฒนาหลักสูตรการขยายองค์ความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการปรับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากครูไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจ ผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ และผู้พัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนแต่ละคน อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่าบุคลากรทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ยังประสบปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอน และการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ครูในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งการบริหารจัดการห้องเรียนที่มีความหลากหลายของผู้เรียน การผสมผสานเทคโนโลยีเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน การออกแบบการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการบรรลุมาตรฐานการศึกษาที่สูงขึ้น ความท้าทายเหล่านี้ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ เพื่อให้สามารถยกระดับการสอนและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ การเปลี่ยนโฉมบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ และการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกกระดับ ทุกประเภท ปัญหาหลักและแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

คือ 1) ปัญหาเชิงปริมาณ การให้บริการแก่เด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วประเทศได้อย่างไม่ทั่วถึง มีคนที่ไม่ได้เรียนและออกกลางคันก่อนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูง 2) ปัญหาเชิงคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสอนแบบบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนท่องจำไปสอบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้น้อยและมีความแตกต่างด้านคุณภาพอย่างมาก แนวทางการปฏิรูปที่สำคัญ คือปฏิรูปผู้บริหาร ครูอาจารย์หลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผลและการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความสามารถในการสนับสนุน แนะนำ และร่วมแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา ซึ่งบุคลากรเหล่านี้คือผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ ที่มีภารกิจในการนิเทศสนับสนุน ให้คำปรึกษา และร่วมแก้ไขปัญหามาเพื่อให้ครูเกิดการเจริญเติบโตทางวิชาการ มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

กระบวนการนิเทศการศึกษา (Supervision) จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู โดยมุ่งเน้นให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน การนิเทศที่มีคุณภาพไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของครูให้เต็มที่ ผ่านการสร้างความสัมพันธ์เชิงวิชาชีพที่สร้างสรรค์ การให้ข้อมูลป้อนกลับที่มีคุณค่า และการสนับสนุนให้ครูสามารถไตร่ตรองและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การนิเทศที่ดีช่วยให้ครูระบุจุดเด่น จุดพัฒนา และแนวทางปรับปรุงการสอนได้ชัดเจน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ภารกิจของศึกษานิเทศก์จึงครอบคลุมการกำกับดูแล การติดตาม และการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยต้องกำหนดเป้าหมายการนิเทศที่มุ่งเน้นการสังเกต กระบวนการเรียนการสอนของนักเรียน การนิเทศในชั้นเรียน การสังเกตการณ์สอน และการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับบุคคล เพื่อสร้างแรงเสริมให้กับครูโดยเน้นการให้คำแนะนำเชิงพัฒนาการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจ และสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีมเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งกันและกัน มากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงลบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ความสำเร็จของการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยการบูรณาการของกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการนิเทศ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันและสนับสนุนซึ่งกันและกันในลักษณะที่เชื่อมโยงและประสานกันอย่างแนบแน่นคล้าย “เกลียวเชือก”

จากสถานการณ์ที่กล่าวมาแล้ว การนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นบทบาทและภารกิจของศึกษานิเทศก์ในการทำหน้าที่เป็นเพื่อนร่วมคิด เพื่อนร่วมเดินทางในการให้คำแนะนำแก่ครู การช่วยเหลือ การปรับปรุง การพัฒนา และการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาให้ครูสามารถนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การเป็นกัลยาณมิตรและเพื่อนร่วมทางของครูนี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบทบาทศึกษานิเทศก์จากผู้ตรวจสอบและประเมินผลไปสู่ผู้สนับสนุนและร่วมพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนิเทศ

สมัยใหม่ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของครูจากภายในจิตใจ แม้ว่าการนิเทศการศึกษาจะมีความสำคัญและมีการพัฒนาบทบาทให้เน้นการเป็นกัลยาณมิตรมากขึ้น แต่รูปแบบการนิเทศแบบเดิมที่เน้นการตรวจสอบ การประเมินผล และการสั่งการจากบนลงล่างยังคงปรากฏอยู่ในหลายบริบท ซึ่งมักประสบปัญหาในการสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของครู รูปแบบการนิเทศลักษณะนี้อาจทำให้ครูรู้สึกได้รับแรงกดดันหรือขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนเกิดขึ้นเพียงผิวเผินหรือเป็นการชั่วคราว ไม่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นระบบอย่างแท้จริง นอกจากนี้การนิเทศแบบดั้งเดิมมักมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนและเห็นได้ง่ายเท่านั้น โดยขาดกระบวนการในการสำรวจความต้องการที่แท้จริงเชิงลึกของครูและนักเรียน ตลอดจนขาดการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาการสอนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching Supervision) ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในแวดวงการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูจากภายในผ่านกระบวนการสนทนาเชิงสร้างสรรค์ การใช้คำถามที่กระตุ้นให้เกิดการคิด และการสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนระหว่างผู้นิเทศและครู (ธนา ฤทธิวรรณ, 2562) การนิเทศแบบชี้แนะให้ความสำคัญกับการให้ครูเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของตนเอง สำรวจทางเลือกที่หลากหลาย และตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเชื่อมั่นในตนเอง และแรงจูงใจจากภายในของครู ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การนิเทศแบบชี้แนะมีจุดเด่นในการเสริมสร้างความสามารถและความเชื่อมั่นในตนเองของครู ช่วยให้ครูสามารถไตร่ตรองการปฏิบัติงานของตนเองและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง แนวทางนี้สอดคล้องกับนโยบายที่เน้นการให้คำแนะนำเชิงพัฒนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการเป็นกัลยาณมิตรของศึกษานิเทศก์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในขณะเดียวกัน กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ได้กลายเป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อน และการสร้างสรรค์นวัตกรรมในหลากหลายสาขาวิชา รวมถึงสาขาการศึกษา (Stanford d. School, 2010) กระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง มีลักษณะเป็นวงจรที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก คือ การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึก (Empathize) การกำหนดปัญหา (Define) การสร้างความคิด (Ideate) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบ (Test) (Chasanidou, Gasparini and Lee, 2015; Stanford D School, 2010; Johansson-Skoldberg and Woodilla, 2013; สุวิมล ว่องวานิช, 2563) กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ได้โดยไม่กลัวความล้มเหลว เรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และปรับปรุงแนวทางอย่างต่อเนื่องจนได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ กระบวนการคิดเชิงออกแบบยังส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการคิดอย่างสร้างสรรค์นอกกรอบ ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่มีความสำคัญในศตวรรษที่ 21

ถึงแม้ว่าการนิเทศแบบชี้แนะจะมีจุดเด่นในการสร้างแรงจูงใจและการพัฒนาจากภายในจิตใจ และกระบวนการคิดเชิงออกแบบจะมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนได้ดี แต่ยัง

ไม่มีการศึกษาหรือการพัฒนาแบบที่ชัดเจนในการบูรณาการทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบในบริบทของการนิเทศการศึกษา การนิเทศแบบชี้แนะอาจยังขาดโครงสร้างที่ชัดเจนในการนำพาครูจาก การระบุปัญหาไปสู่การสร้างสรรค์และทดลองนวัตกรรมการสอนที่เป็นรูปธรรม ในขณะที่กระบวนการคิดเชิงออกแบบอาจขาดมิติของการสร้างความสัมพันธ์เชิงลึกและการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของครูอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการทั้งสองแนวคิดจึงมีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการนิเทศที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ต้องการการนิเทศในชั้นเรียน การสังเกตกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับบุคคล การบูรณาการแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบจะสามารถสร้างรูปแบบการนิเทศที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาบุคคลและการสร้างสรรค์นวัตกรรมระหว่างการสร้างแรงจูงใจภายในและการมีโครงสร้างที่ชัดเจนในการพัฒนา และระหว่างการไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งและการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รูปแบบการนิเทศใหม่นี้จะช่วยให้ครูสามารถทำความเข้าใจผู้เรียนของตนอย่างลึกซึ้ง ระบุและกำหนดนิยามปัญหาหรือโอกาสในการพัฒนาการสอนได้อย่างชัดเจน สร้างสรรค์แนวทางการสอนใหม่ ๆ ที่หลากหลาย ทดลองและปรับปรุงวิธีการสอนอย่างเป็นระบบ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยความมั่นใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้ศึกษานิเทศก์สามารถทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรที่แท้จริง ในการนำพาครูไปสู่การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาเรื่อง การผสมผสานแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการนิเทศการศึกษาในยุคปัจจุบัน การศึกษานี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาแบบการนิเทศที่ผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองแนวคิด นำไปสู่การสร้างเครื่องมือและแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ ช่วยให้ครูได้รับการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังตอบสนองต่อความต้องการในการปฏิรูปการนิเทศการศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)

การนิเทศแบบชี้แนะเป็นแนวทางการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและการเติบโตทางวิชาชีพมากกว่าการกำกับควบคุม การชี้แนะจึงทำหน้าที่กระตุ้น สะท้อนคิด และสนับสนุนให้ครูเกิดการเรียนรู้เชิงลึก สามารถถ่ายโอนสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยสร้างความมั่นใจ ความเป็นเจ้าของการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม

การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching Supervision) มีรากฐานจากทฤษฎีและแนวคิดทางการศึกษาและจิตวิทยาหลายประการที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้รับการนิเทศผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ การสนับสนุน และการสะท้อนคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Vygotsky (1978) เน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการสังเกต การเลียนแบบ และการสร้างแบบจำลองจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้นำเสนอแนวคิด “เขตพัฒนาที่ใกล้เคียง” (Zone of Proximal Development) ซึ่งผู้รับการนิเทศจะพัฒนาได้ดีขึ้นเมื่อได้รับการสนับสนุน (Scaffolding) จากผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า ทฤษฎีการนิเทศทางคลินิกของ Goldhammer, Anderson and Krajewski (1980) นำเสนอกระบวนการที่มีโครงสร้างชัดเจน 5 ขั้นตอน ตั้งแต่การประชุมก่อนสังเกต การสังเกตการสอน การวิเคราะห์ข้อมูล การประชุมหลังสังเกต จนถึงติดตามผล ขณะที่ทฤษฎีการพัฒนาแบบมืออาชีพของ Schön (1983; 1987) เน้นความสำคัญของการสะท้อนคิดทั้งระหว่างและหลังการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ แนวคิดของ Joyce and Showers (2002) พบว่าการผสมผสานการฝึกอบรมกับการชี้แนะอย่างต่อเนื่องช่วยให้ครูนำความรู้ไปใช้ได้ถึงร้อยละ 95 ส่วน GROW Model ของ Whitmore (1992) และ Cognitive Coaching ของ Costa and Garmston (2015) เน้นให้ผู้รับการนิเทศค้นพบแนวทางและพัฒนาการคิดเชิงอภิปัญญาด้วยตนเอง ทฤษฎีและแนวคิดเหล่านี้สามารถบูรณาการเข้าสู่นิเทศแบบชี้แนะได้อย่างสมบูรณ์ เพราะล้วนเน้นการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การสะท้อนคิด และการมีกระบวนการที่เป็นระบบเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (วชิรา เครือคำอ้าย และชวลิต ขอดศิริ, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีรากฐานจากการทำงานของวิศวกร โดยจอห์น อี. อาร์โนลด์ (John E. Arnold) ได้เขียนหนังสือ Creative Engineering ไว้ประมาณปี 1959 ต่อมาแนวคิดนี้ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายจากบริษัท IDEO ซึ่งนำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการสร้าง Computer-Mouse ภายใต้แบรนด์ Apple ความสำเร็จนี้ทำให้ IDEO ค้นพบปัจจัยสำคัญคือ “Human-Centered Design” หรือ “การออกแบบที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง” (อัฐวุฒิ จ่างวิทยา, 2561) ในปี 2004 David Kelley ได้ร่วมกับ Hasso Plattner จัดตั้ง Hasso Plattner Institute of Design at Stanford หรือ d.School เพื่อสอนการคิดเชิงออกแบบอย่างเป็นทางการ การก่อตั้งสถาบันนี้ทำให้กระบวนการคิดเชิงออกแบบก้าวเข้าสู่ภาคการศึกษาอย่างเต็มตัว และพัฒนาต่อยอดจนเกิดเป็น Stanford d.school Model (Stanford d.school, 2010) ที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยมีผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (อัฐวุฒิ จ่างวิทยา, 2561)

กระบวนการคิดเชิงออกแบบ หมายถึง กระบวนการคิดที่เน้นการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งโดยมีผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง เพื่อนำมาซึ่งการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และมุมมองที่หลากหลาย (Mueller-Roterberg, 2018; สมพล สุขเจริญพงษ์, 2565) การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการที่มีความเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน ช่วยให้การแก้ปัญหามีทิศทาง และสามารถนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมได้ กระบวนการนี้มีความสำคัญต่อการสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเน้นความต้องการ

ของผู้ใช้เป็นหลัก ทำให้สามารถระบุและแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการบริหารงาน

กระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นแนวทางที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก คือ การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึก (Empathize) การกำหนดปัญหา (Define) การสร้างความคิด (Ideate) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบ (Test) (Chasanidou, Gasparini and Lee, 2015; Stanford D School, 2010; Johansson-Skoldberg and Woodilla, 2013; สุวิมล ว่องวานิช, 2563) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึก (Empathize) เป็นขั้นตอนแรกที่มีมุ่งเน้นการทำความเข้าใจปัญหาผ่านการสังเกต การมีส่วนร่วม และการเอาใจใส่ผู้ใช้เพื่อเข้าใจประสบการณ์และแรงจูงใจอย่างลึกซึ้ง ความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกมี 2 มิติ คือ มิติทางจิตใจ (Affective empathy) และมิติทางปัญญา (Cognitive empathy) ซึ่งเป็นความเข้าใจเหตุผลที่ทำให้ผู้ใช้รู้สึกหรือมีทัศนคติเช่นนั้น การเก็บข้อมูลอาจใช้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนา การสังเกตพฤติกรรม โดยเน้นคุณภาพของข้อมูลมากกว่าปริมาณ และควรกำหนดบุคคลที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมาก (Extreme users) เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลาย (Sanders and Stappers, 2014)

ขั้นที่ 2 การกำหนดปัญหา (Define) เป็นการนำข้อมูลจากขั้นแรกมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดปัญหาหลักที่เน้นความต้องการของผู้ใช้เป็นสำคัญ ไม่ใช่ความต้องการของนักออกแบบ การกำหนดปัญหาต้องเกิดจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้งโดยอิงข้อมูลจากการศึกษาวิจัย ทำให้นักออกแบบเกิดมุมมองใหม่และรู้ว่าควรให้ความสำคัญกับทางเลือกในการแก้ไขปัญหาอย่างไร การกำหนดปัญหาถือเป็นวิสัยทัศน์ของการออกแบบ ควรใช้การระดมความคิดของทีมเพื่อให้เกิดความชัดเจน โดยปัญหาที่กำหนดไม่ควรแคบหรือกว้างเกินไป และควรมีทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 การสร้างความคิด (Ideate) ทีมนักออกแบบทำงานร่วมกันโดยคิดนอกกรอบเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาใหม่และทางเลือกที่หลากหลายผ่านมุมมองต่าง ๆ ของผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การระดมความคิด การเขียนทดความคิด การสังเคราะห์ความคิด การสร้างความคิดมี 2 ประเภท คือ 1) การสร้างความคิดแบบหลากหลาย (diverge) เพื่อสร้างทางเลือกโดยระดมความคิดแบบไม่มีการตัดสินว่าผิดหรือถูก เน้นปริมาณความคิดให้ได้มากที่สุด และ 2) การสร้างความคิดแบบลู่เข้า (converge) เพื่อเลือกทางเลือกที่เหมาะสมจากความคิดมากมาย โดยอาจใช้วิธีการโหวตหรือถกอภิปราย การสร้างความคิดใหม่ไม่ใช่การหาความคิดที่ถูกต้อง แต่เป็นความพยายามสร้างความคิดที่เป็นไปได้มากที่สุด

ขั้นที่ 4 การสร้างต้นแบบ (Prototype) เป็นการนำทางเลือกที่เหมาะสมจากขั้นที่สามมาสร้างต้นแบบที่จำลองจากการคิดและออกแบบเพื่อทดลองและตรวจสอบแนวคิด ต้นแบบเป็นส่วนประกอบของความคิด (embodiment of idea) อาจมีการยกเลิกต้นแบบหากพบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้งาน การสร้างต้นแบบและนำไปทดลองเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ทีมออกแบบเรียนรู้ได้เร็วจากความล้มเหลวอย่างรวดเร็ว (fail fast to learn fast) ดังนั้นไม่ควรสร้างผลิตภัณฑ์ให้เสร็จสมบูรณ์ที่สุดเพื่อนำไปทดสอบ เพราะจะสิ้นเปลืองทรัพยากร ควรอาศัยการลองผิดลองถูกและปรับปรุงต้นแบบบ่อยครั้ง

ขั้นที่ 5 การทดสอบ (Test) เป็นกระบวนการทดสอบและประเมินผลการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ เป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาและเรียนรู้ความต้องการของผู้ใช้ นักออกแบบจะพัฒนาต้นแบบจนเหมาะสมที่สุดเพื่อนำไปทดสอบครั้งสุดท้าย ขั้นนี้อาจมีการกำหนดหรือนิยามปัญหาใหม่ (redefine) โดยทำความเข้าใจความรู้สึกของผู้ใช้ในผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น พฤติกรรมและความรู้สึกของผู้ใช้จะช่วยในการปรับปรุงนวัตกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการและทำให้นักออกแบบเข้าใจผลิตภัณฑ์และผู้ใช้มากขึ้น

สิ่งสำคัญคือกระบวนการทั้ง 5 ขั้นไม่ได้ทำงานแบบเชิงเส้นตรง แต่เป็นการทำงานแบบยืดหยุ่นสามารถทำงานในขั้นต่าง ๆ แบบคู่ขนาน สลับไปมา หรือทำซ้ำในขั้นใดขั้นหนึ่งได้ ความรู้ที่ได้ในแต่ละขั้นจะเป็นข้อมูลป้อนกลับไปยังขั้นก่อนหน้า การทำงานที่เป็นวงจรแบบนี้ทำให้นักออกแบบมีมุมมองใหม่ที่จะพัฒนาวิธีคิดในการมองเห็นผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนา

การผสมผสานแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศแบบชี้แนะและกระบวนการคิดเชิงออกแบบ พบว่าทั้งสองแนวคิดมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกันในการพัฒนาศักยภาพและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีต้นกำเนิดและบริบทการใช้งานที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงหลักการและกระบวนการของทั้งสองแนวทาง จะพบว่ามี ความเชื่อมโยงและสามารถเสริมเติมซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี การนิเทศแบบชี้แนะมีจุดแข็งในการสร้างความสัมพันธ์ การกระตุ้นการสะท้อนคิด และการพัฒนาศักยภาพจากภายในของครู ในขณะที่กระบวนการคิดเชิงออกแบบมีจุดแข็งในการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง การสร้างทางเลือกที่หลากหลาย และการทดลองปรับปรุงอย่างเป็นระบบ การผสมผสานทั้งสองแนวคิดจึงมีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการนิเทศที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและความแตกต่างของทั้งสองแนวคิดได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การผสมผสานแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะและกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

ประเด็นพิจารณา	การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching-based Supervision)	กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)
เป้าหมายหลัก	พัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้รับการนิเทศ (ครู) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	แก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์โดยมีผู้ใช้ (ครู) เป็นศูนย์กลาง และพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย
กระบวนการหลัก	สร้างความสัมพันธ์, กำหนดเป้าหมาย, สำรวจสถานการณ์, ระบุทางเลือก, วางแผนปฏิบัติการ, ติดตามและให้ข้อเสนอแนะ, ประเมินผลและทบทวน	ทำความเข้าใจผู้ใช้ (Empathize), กำหนดปัญหา (Define), คิดไอเดีย (Ideate), สร้างต้นแบบ (Prototype), ทดสอบ (Test)

การผสมรวมแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่

ประเด็นพิจารณา	การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching-based Supervision)	กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)
		หรือ สำรวจ (Discover), วิเคราะห์และกำหนด (Define), พัฒนา (Develop), ทดสอบและ นำไปใช้ (Deliver) (Double Diamond)
บทบาทของ ผู้ให้การนิเทศ/ ผู้นำกระบวนการ	ผู้ตั้งคำถาม, ผู้รับฟัง, ผู้ให้ข้อเสนอแนะ, ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Facilitator)	ผู้นำกระบวนการ, ผู้กระตุ้น ความคิดสร้างสรรค์, ผู้ช่วยให้เกิด ความเข้าใจในปัญหา, ผู้สนับสนุน การทดลองและเรียนรู้จากความ ล้มเหลว (Facilitator)
จุดเน้น	การพัฒนาศักยภาพภายในของผู้รับการนิเทศ , การสะท้อนคิด, การกำหนดเป้าหมายและ การวางแผน	การทำความเข้าใจปัญหาจาก มุมมองของผู้ใช้, การคิดสร้างสรรค์ เพื่อหาทางเลือกที่หลากหลาย, การ ทดลองและปรับปรุง
เครื่องมือ/เทคนิค หลัก	การตั้งคำถามเชิงโค้ช, การรับฟังอย่างตั้งใจ, การให้ Feedback, GROW Model	การสัมภาษณ์เชิงลึก, การสังเกต, การระดมสมอง, การสร้างภาพ (Visualization), การสร้างต้นแบบ

การผสมรวมแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่

จากการเปรียบเทียบดังตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าทั้งการนิเทศแบบชี้แนะ และกระบวนการคิดเชิงออกแบบมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนรู้ หรือผู้รับการนิเทศ และการเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่มีโครงสร้าง ดังนั้น จึงสามารถสรุปแนวคิดการนิเทศแบบใหม่ที่ผสมรวมทั้ง 2 แนวคิดเข้าด้วยกันได้ 5 แนวคิด ดังนี้

1) การนิเทศที่เน้นผู้รับการนิเทศเป็นศูนย์กลาง (User-Centered Coaching) โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจกับครูเพื่อให้ทราบถึงความต้องการความท้าทาย และบริบทของครู (Empathize/Discover) โดยใช้เครื่องมือจากการคิดเชิงออกแบบ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการสอน และการทำ User Journey Mapping เพื่อทำความเข้าใจเส้นทางของผู้รับการนิเทศ (ครู) ในการมีปฏิสัมพันธ์กับวิธีการสอนของตนเอง เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการปรับปรุงการสอนของตนเอง

2) การกำหนดประเด็นการพัฒนา/ปัญหาที่ชัดเจนร่วมกัน (Co-Defining the Problem) โดยผู้นิเทศและครูร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำความเข้าใจ เพื่อกำหนดประเด็นการพัฒนาหรือปัญหาที่ต้องการ

แก้ไขอย่างชัดเจนและตรงจุด (Define) โดยอาจใช้เทคนิคจากการคิดเชิงออกแบบ เช่น การทำแผนภาพความสัมพันธ์ (Affinity Diagram) หรือการสร้างคำชี้แจงปัญหา (Problem Statement) เพื่อระบุหรือตีกรอบปัญหาที่เน้นมุมมองของครู

3) การระดมไอเดียเพื่อหาแนวทางการพัฒนา/แก้ไขปัญหา (Co-Ideation) โดยผู้นิเทศและครูร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหามากมายและสร้างสรรค์ (Ideate) โดยใช้เทคนิคการระดมสมองต่าง ๆ เพื่อเปิดกว้างทางเลือกที่เป็นไปได้

4) การทดลองและปรับปรุงแนวทางการพัฒนา (Co-Prototyping and Testing) โดยผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการสนับสนุนให้ครูได้ทดลองนำแนวคิดที่ได้ไปปฏิบัติในบริบทจริงของตนเองในรูปแบบของ “ต้นแบบ” ขนาดเล็ก (Prototype) จากนั้นจะมีการเก็บข้อมูลและสะท้อนผลร่วมกันกับผู้นิเทศ เพื่อประเมินและปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Test/Deliver) ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้นิเทศจะใช้ทักษะการโค้ชเพื่อกระตุ้นให้ครูได้สะท้อนคิดและเรียนรู้จากประสบการณ์

5) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Iterative Coaching) กระบวนการนิเทศจะเป็นแบบต่อเนื่องและยืดหยุ่น โดยมีการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทดลอง (Iterative Process) ผู้นิเทศจะยังคงบทบาทของผู้สนับสนุนและตั้งคำถามกระตุ้นความคิด เพื่อส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

การบูรณาการขั้นตอนการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสู่การนิเทศแบบใหม่

จากแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบสามารถบูรณาการขั้นตอนของทั้งสองแนวคิด เป็นแนวทางของกระบวนการนิเทศรูปแบบใหม่ที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพต่อผู้ที่ได้รับการนิเทศ เนื่องจากจะเป็นการนิเทศที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง กระบวนการนิเทศจะทำให้เข้าใจปัญหาของครูได้อย่างลึกซึ้ง ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทดลองปฏิบัติจริงให้แก่ครูผู้รับการนิเทศ และสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ทั้งนี้ กระบวนการนิเทศที่ได้จากการสังเคราะห์ สามารถเรียกได้ว่า กระบวนการนิเทศแบบบูรณาการ “ครูเป็นศูนย์กลาง สู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน” หรือกระบวนการนิเทศ EDIPI

กระบวนการนิเทศที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและครู โดยมีครูเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นกรอบในการดำเนินการ ภายใต้การสนับสนุนและกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้นิเทศ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจครู (Empathize and Discover)

เป้าหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจและความต้องการของครู กระบวนการคิด ความเชื่อ ความต้องการ ความท้าทาย และบริบทของครู โดยใช้หลักการของกระบวนการคิดเชิงออกแบบในขั้นการเอาใจใส่และค้นพบ

และการบูรณาการกับการโค้ชเชิงปัญญา (Cognitive Coaching) เป็นกระบวนการพัฒนาผู้รับการนิเทศให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยเน้นการสะท้อนคิดการตั้งคำถาม และการสำรวจกระบวนการคิดของตนเอง

กิจกรรม ผู้นิเทศร่วมกันกับครูร่วมกันสะท้อนคิด โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบผ่านการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการสอน และการทำ User Journey Map เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และมุมมองของครู ร่วมกับกระบวนการโค้ชเชิงปัญญา ใช้คำถามที่เน้นกระบวนการคิด เพื่อให้ผู้นิเทศเข้าใจกระบวนการคิดของครู

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประเด็นการพัฒนา (Define Goals)

เป้าหมาย เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา (Goal) ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการที่ค้นพบในขั้นตอนที่ 1 (Empathize) จากนั้นระบุประเด็นการพัฒนาหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข (Define) โดยใช้หลักการของกระบวนการคิดเชิงออกแบบและการบูรณาการกับ GROW Model โมเดลสำหรับการโค้ช เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการโค้ชหรือการให้คำปรึกษาที่ช่วยให้บุคคลกำหนดเป้าหมาย, วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน, สำรวจทางเลือก, และวางแผนการดำเนินการ โดยอิงจากสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครู

กิจกรรม ผู้นิเทศและครูร่วมกันใช้เทคนิคจากการคิดเชิงออกแบบ เช่น การทำแผนภาพความสัมพันธ์ (Affinity Diagram) การสร้างคำชี้แจงปัญหา (Problem Statement) หรือการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและเห็นพ้องต้องกัน และในการโค้ชตาม GROW Model ใช้คำถามเพื่อกำหนดเป้าหมาย (Goal), สำรวจสถานการณ์ปัจจุบัน (Reality), และเริ่มมองหาความเป็นไปได้ (Options - นำไปสู่ขั้นตอนที่ 3) ปัญหาที่สะท้อนความเข้าใจในมุมมองของครู

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างสรรค์แนวทางและทางเลือก (Ideate and Options)

เป้าหมาย ระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหามากมาย สร้างสรรค์ และเป็นไปได้ โดยต่อยอดจากความเป็นไปได้ที่เริ่มสำรวจในขั้นตอนที่ 2 (Options)

กิจกรรม ผู้นิเทศใช้เทคนิค Brainstorming และ Mind Mapping และทักษะการตั้งคำถามเชิงโค้ช เพื่อกระตุ้นให้ครูคิดอย่างอิสระและเปิดกว้างสำหรับทางเลือกที่หลากหลายและสร้างสรรค์ โดยผู้นิเทศมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนกระบวนการคิด เกิดการเปิดกว้างทางเลือก โดยเน้นการคิดนอกกรอบและประเมินความเป็นไปได้ของแต่ละทางเลือก

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองปฏิบัติและสะท้อนผล (Prototyping and Reflection)

เป้าหมาย ผู้นิเทศร่วมกับครูในวางแผนการนำแนวคิดไปทดลองปฏิบัติในชั้นเรียนในรูปแบบที่สามารถวัดผลและปรับปรุงได้ และทดลองปฏิบัติและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น สะท้อนผลและวิเคราะห์การเรียนรู้ร่วมกันกับผู้นิเทศ

กิจกรรม 1) ครูออกแบบและนำ “ต้นแบบ” ไปใช้ในการสอน และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
2) ผู้นิเทศให้ข้อเสนอแนะที่เฉพาะเจาะจง สร้างสรรค์ และทันเวลา ควบคู่ไปกับการใช้คำถามเชิงโค้ชเพื่อกระตุ้นให้ครูสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์การทดลอง สิ่งที่ได้เรียนรู้ และจุดที่ต้องการปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Iterative Coaching)

เป้าหมาย ปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยอิงจากผลลัพธ์ของการทดลองและการสะท้อนคิด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน (Learning by Doing) ภายใต้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของผู้นิเทศ (Iterative Coaching)

กิจกรรม ผู้นิเทศยังคงมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและตั้งคำถามกระตุ้นความคิด ผู้นิเทศและครูร่วมกันประเมินผลลัพธ์ของการทดลอง และวางแผนสำหรับขั้นตอนการพัฒนาต่อไปในวงรอบใหม่ซึ่งกระบวนการนี้เป็นแบบต่อเนื่องและยืดหยุ่น โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนตามบริบทและความก้าวหน้าของครู

กระบวนการนิเทศนี้เป็นการผสมผสานการนิเทศแบบชี้แนะที่เน้นการฟัง การถาม และการสนับสนุน เพื่อให้ครูค้นพบศักยภาพและแนวทางการพัฒนาด้วยตนเอง ผ่านการใช้เครื่องมือและกระบวนการของการคิดเชิงออกแบบที่เน้นการทำความเข้าใจ การระบุปัญหา การสร้างสรรค์ และการทดลอง ปรับปรุง โดยมีครูเป็นศูนย์กลางในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ทำให้เกิดกระบวนการนิเทศที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความต้องการของครู และนำไปสู่การพัฒนาที่สร้างสรรค์และยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้นำเสนอกระบวนการนิเทศแบบใหม่ที่เรียกว่า “กระบวนการนิเทศ EDIPI” ซึ่งเป็นการผสมรวมแนวคิดการนิเทศแบบชี้แนะกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยมีพื้นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Vygotsky และทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ที่เน้นการพัฒนาผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และการสนับสนุน กระบวนการนิเทศนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การทำความเข้าใจครู การกำหนดประเด็นการพัฒนา การสร้างสรรค์แนวทางและทางเลือก การทดลองปฏิบัติและสะท้อนผล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จุดเด่นของกระบวนการนี้คือการบูรณาการจุดแข็งของทั้งสองแนวคิด ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพจากภายในและการสร้างความสัมพันธ์จากการนิเทศแบบชี้แนะ ร่วมกับการทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง การสร้างทางเลือกที่หลากหลาย และการทดลองปรับปรุงอย่างเป็นระบบจากกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ส่งผลให้เกิดการนิเทศที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการของครู ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทดลองปฏิบัติจริง และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน เพื่อให้กระบวนการนิเทศ EDIPI สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

กระบวนการนเทศ EDIPI สามารถนำไปใช้ในระดบสถานศกษาสำหรับการนเทศครูรายบุคคลหรือกลุ่มเล็ก และในระดบเขตพื้นที่การศกษาเป็นกรอบพัฒนาระบบการนเทศ ควรพัฒนาเครื่องมือสนับสนุน เช่น แบบฟอรมการสมภาษณเชงล็ก แบบฟอรม User Journey Map และแบบฟอรมการสะท้อนผล รวมถึงจัดทำคู่มือการฝกอบรมที่ประกอบด้วยทฤษฎี กรณศกษา และกิจกรรมฝกปฏิบัติ สำหรับสถาบันอุดมศกษา ควรบูรณาการเข้าในหลักสูตรการเตรยมครูและหลักสูตรพัฒนาผู้นำทางการศกษา ข้อเสนอแนะเชงนโยบายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบรรจุกระบวนการนเทศ EDIPI ในนโยบายการพัฒนาระบบการนเทศการศกษา จัดสรรงบประมาณพัฒนาศกษาภาพศกษานเทศก์ สร้างกลไกสนับสนุนและคตตาม เช่น จัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวชาชพ (PLC : Professional Learning Community) ปรับระบบประเมินผลการปฏิบัติงานให้เน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับครูและผู้เรียน และส่งเสริมการวจยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และข้อเสนอแนะในการศกษาต่อไป ควรมีการวจยเพื่อทดลองใช้กระบวนการนเทศ EDIPI ในบริบทที่หลากหลาย วจยเชงทดลองเพื่อศกษาประสพผลโดยเปรยบเทียบกับการนเทศรูปแบบอื่น ศกษาปัจจัยที่มีอพพผลต่อความสำเร็จ พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล พัฒนาคู่มือการฝกอบรมอย่างเป็นระบบ และพัฒนาแพลตฟอร์มสนับสนุนการนเทศในรูปแบบออนไลน์หรือแบบผสมผสาน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ธนา ชุศวีวรรณ. (2562). การพัฒนารูปแบบการชี้แนะเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูระดบมัธยมศกษา. วารสารวชการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยี อีสเทิร์น, 16(2), 535-547.
- วชิรา เครือคำอ้าย และชลิต ขอดศร. (2561). การพัฒนารูปแบบการนเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะ และระบบพี่เลี้ยงเพื่อส่งเสริมศกษาภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศกษาขั้นพื้นฐาน จังหวดเชงใหม่ (รายงานการวจย). สำนักงานคณะกรรมการการวจยแห่งชาติ: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชงใหม่.
- ศจพพ ตาลพนธ์ และเอกราช โฆจคพพมานเวช. (2565). การนเทศการศกษา. วารสารมณเชษฐาราม, 5(2), 100-114.
- สมพล สุขเจริญพงษ์. (2565). การคตเชงออกแบบและนวัตกรรมการศกษาคจจจพ [เอกสารประกอบการสอน]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. สำนักงาน.

- _____. (2564). *ศาสตร์และศิลป์ในการนิเทศการศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2565). *แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้*. สำนักงาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 (ฉบับย่อ)*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2563). *การวิจัยการออกแบบทางการศึกษา*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัฐวุฒิ จ่างวิทยา. (2561). วิวัฒนาการของการคิดเชิงออกแบบ: จากกลยุทธ์การแก้ปัญหาของภาคธุรกิจสู่องค์ความรู้ในภาควิชาการ และไปสู่การย่อส่วนเพื่อนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University (สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ)*, 11(3), 1944–1957.
- Chasanidou, D., Gasparini, A. A., & Lee, E. (2015). Design thinking methods and tools for innovation. In M. Marcus (Ed.), *Lecture notes in computer science: Vol. 9186. Design, user experience, and usability: Design discourse* (pp. 12–23). Springer.
- Costa, A. L., & Garmston, R. J. (2015). *Cognitive coaching: Developing self-directed leaders and learners* (3rd ed.). Rowman & Littlefield.
- Goldhammer, R., Anderson, R. H., & Krajewski, R. J. (1980). *Clinical supervision: Special methods for the supervision of teachers*. Holt, Rinehart & Winston.
- Joyce, B., & Showers, B. (2002). *Student achievement through staff development* (3rd ed.). ASCD.
- Kelley, T., & Kelley, D. (2013). *Creative confidence: Unleashing the creative potential within us all*. Currency.
- Mueller-Roterberg, C. (2018). *Handbook of design thinking*. Kindle Direct Publishing.
- Sanders, E. B. N., & Stappers, P. J. (2014). Probes, toolkits and prototypes: Three approaches to making in codesigning. *CoDesign*, 10(1), 5–14.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.
- Schön, D. A. (1987). *Educating the reflective practitioner*. Jossey-Bass.
- Stanford d.school. (2010). *An introduction to design thinking process guide*. Stanford University. <https://dschool.stanford.edu/resources>

Johansson, S., Woodilla, J. (2013). Design thinking: past, present, and possible futures.

Creativity and Innovation Management, 22(2), 121-144.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*.

Harvard University Press.

Whitmore, J. (1992). *Coaching for performance: A practical guide to growing your own skills*.

Nicholas Brealey.

นิเทศแบบร่วมพัฒนา: กระบวนการที่ส่งเสริมการสร้าง นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2

เกตุกาญจน์ บัวนาค ^{1*}

รับบทความ: 21 ธันวาคม 2568 แก้ไขบทความ: 24 มกราคม 2569 ตอบรับบทความ: 4 กุมภาพันธ์ 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การนิเทศแบบร่วมพัฒนา: กระบวนการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท คุณลักษณะ และกระบวนการการนิเทศแบบร่วมพัฒนาในฐานะที่เป็นกลไกส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โดยสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างกรณีศึกษากับบริบทเชิงระบบของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีโครงสร้างการบริหารแบบลำดับขั้น มีฝ่ายงานและกลุ่มสาระการเรียนรู้จำนวนมาก ผู้บริหารต้องรับผิดชอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย การกำกับคุณภาพ และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหลายระดับ ส่งผลให้การสื่อสารภายในและการขับเคลื่อนนโยบายจากระดับผู้บริหารสู่ระดับห้องเรียนมีความท้าทาย อีกทั้งผู้ปกครอง ชุมชน มีความคาดหวังต่อโรงเรียนสูง โดยเฉพาะความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครู และคุณภาพผู้เรียน ระบบนิเทศภายในที่เข้มแข็งจึงจำเป็นต่อโรงเรียนอย่างมาก ผลการสังเคราะห์พบว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเป็นกระบวนการนิเทศที่ยึดฐานความร่วมมือระหว่างครูและผู้นิเทศ ใช้เทคนิคการโค้ช การตั้งคำถาม การสะท้อนคิด และการเรียนรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้ครูสามารถพัฒนานวัตกรรมการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนามี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนร่วม (Co-Planning) 2) การออกแบบนวัตกรรมร่วมกัน (Co-Designing) 3) การนิเทศสังเกตชั้นเรียน (Co-Observation) และ 4) การสะท้อนคิดและให้ข้อมูลย้อนกลับ (Co-Reflection) เพื่อการยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การนิเทศแบบร่วมพัฒนา นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ การพัฒนาครู

¹ รองผู้อำนวยการ โรงเรียนเศรษฐบุทรพาภัย

* อีเมล: keskarn7605@gmail.com

A Co-Development Supervision: Process that Promotes Instructional Innovation in Extra-Large Schools under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

Ketkarn Buanak ^{1*}

Abstract

This academic article aims to examine the roles, characteristics, and processes of co-development supervision as a mechanism for promoting instructional innovation in extra-large schools. The study is based on a synthesis of concepts, theories, and related research from both national and international sources, with an analytical focus on the relationship between supervision practices and the systemic context of extra-large schools under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. These schools are characterized by hierarchical administrative structures, multiple divisions and subject departments, and complex organizational responsibilities. School administrators are required to manage policy decision-making, quality assurance, and coordination with multiple external agencies, which poses significant challenges to internal communication and the effective translation of policy from the administrative level to classroom practice. Moreover, high expectations from parents and local communities—particularly regarding teachers’ instructional capacity and student learning quality—further intensify the need for a robust internal supervision system.

The synthesis reveals that co-development supervision is a collaborative supervision process grounded in partnership between supervisors and teachers. It employs coaching techniques, questioning strategies, reflective practices, and evidence-based learning to support continuous teacher professional development. This process encourages teachers to design and implement instructional innovations that respond to the learning needs of students in the 21st century. The co-development supervision process comprises four key stages: (1) co-planning, (2) co-designing instructional innovations, (3) co-observation of classroom practices, and (4) co-reflection and feedback. These stages contribute to the sustainable enhancement of teacher quality and student learning outcomes in extra-large school contexts.

Keywords: Co-Development Supervision, Instructional Innovation, Extra-Large schools, Teacher Development

¹ Deputy Director school at Setthabut Bamphen School

* Email: keskarn7605@gmail.com

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาทั่วโลกเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากระบบเทคโนโลยี ดิจิทัล สังคม เศรษฐกิจ ฐานความรู้ และสมรรถนะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต ทำให้แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูกลายเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2021) และ OECD (2020) กล่าวว่าโรงเรียนจำเป็นต้องปรับการสอนที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากรายงานผลการประเมิน PISA ของนักเรียนไทยในรอบปี 2022 พบว่า ผู้เรียนไทยยังมีระดับสมรรถนะด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) อย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้อย่างไม่ตอบโจทย์สมรรถนะศตวรรษที่ 21 ได้เพียงพอ (ไกรยส ภัทราวาท, 2566) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 กำหนดให้การเพิ่มประสิทธิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาและการสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ เป็นประเด็นยุทธศาสตร์หลักของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งต้องการกลไกการนิเทศที่ทันสมัย สนับสนุนการเรียนรู้ของครูอย่างเป็นระบบ

ในบริบทประเทศไทย การนิเทศภายในโรงเรียนได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะรูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนา (Co-Development Supervision) ที่มีลักษณะการทำงานเป็นหุ้นส่วนทางวิชาชีพระหว่างผู้นิเทศและครู โดยใช้ข้อมูลจริงจากชั้นเรียนเป็นฐานในการพูดคุย สะท้อนคิด และวางแผนปรับปรุงการสอน กระบวนการนี้ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางในงานของ Knight (2016), Aguilar (2013), Sims and Fletcher-Wood (2020) และเป็นกลไกที่กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์สำคัญคือ โรงเรียนมีระบบนิเทศเชิงพัฒนา ส่งเสริมสมรรถนะครูและแนวทางการจัดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ดังนั้น การนิเทศแบบร่วมพัฒนาไม่ใช่เพียงเครื่องมือกำกับติดตาม แต่เป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเหมาะสมต่อการสร้างนวัตกรรมในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีครูจำนวนมากและหลากหลาย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า แม้จะมีงานศึกษาจำนวนมากเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา การโค้ชครู และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ต่างยืนยันว่าการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินผ่านความร่วมมือ การสะท้อนคิด และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (DuFour et al., 2010; Glickman, Gordon, & Ross-Gordon, 2014; Knight, 2018) แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาในบริบทโรงเรียนทั่วไปหรือโรงเรียนขนาดกลาง และเน้นผลลัพธ์เชิงกิจกรรมหรือโครงการเฉพาะด้าน มากกว่าการออกแบบ “กระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาเชิงระบบ” ที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับนโยบายสู่ระดับปฏิบัติในห้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศที่ใช้ข้อมูลจริงจากห้องเรียนและหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based supervision) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-Design) การสะท้อนคิดทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ (reflective practice) และการขยายผลผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในบริบทของโรงเรียน

ขนาดใหญ่พิเศษยังมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ (OECD, 2018; Sims & Fletcher-Wood, 2020) ส่งผลให้เกิดช่องว่างความรู้สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการนิเทศที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความซับซ้อนด้านโครงสร้าง บุคลากร และความหลากหลายของผู้เรียน บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งมีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษจำนวนมาก ครูมีภาระงานสูง ผู้เรียนมีความหลากหลาย และผู้บริหารต้องขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จากข้อมูลกรณีศึกษา ติดตาม และการประชุมเชิงนโยบายภายในโรงเรียนพบว่าสถานศึกษายังคงเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การนิเทศที่ยังเป็นลักษณะรายบุคคลมากกว่าการทำงานเชิงระบบ ทีม การขาดกลไกการสะท้อนคิดทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ การขยายผลนวัตกรรมที่ยังไม่ครอบคลุมทั้งโรงเรียน การดำเนินกิจกรรม PLC ที่ไม่ต่อเนื่อง และการติดตามผลที่ยังไม่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจ หากไม่มีการพัฒนากระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาที่เป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนจะสูญเสียโอกาสสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมสำหรับผู้เรียนจำนวนมาก

จากความสำคัญและที่มาดังกล่าว บทความนี้มุ่งนำเสนอการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศแบบร่วมพัฒนา เพื่อพัฒนารอบแนวคิดเชิงระบบสำหรับการนิเทศภายในที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โดยคาดหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน ในการนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาระบบนิเทศภายในให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเมือง และสามารถประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียน และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน ตลอดจนใช้เป็นต้นแบบในการขยายผลสู่สถานศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงต่อไป

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศร่วมพัฒนา: แนวคิด และแนวทางการประยุกต์ใช้

การนิเทศร่วมพัฒนา (Co-Development Supervision) เป็นแนวคิดการนิเทศการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูผ่านความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและครู โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในชั้นเรียน แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานจากทฤษฎีและแนวคิดทางการศึกษาหลายสำนัก ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดร่วมที่เน้นความเป็นหุ้นส่วนทางวิชาชีพ การใช้ข้อมูลจริงจากการสอน และการสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ทฤษฎีการนิเทศแบบพัฒนาเป็นลำดับขั้น (Developmental Supervision Theory) ของ Glickman, Gordon และ Ross-Gordon (2014) ชี้ให้เห็นว่า การนิเทศที่มีประสิทธิภาพควรปรับบทบาทและวิธีการให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของครู โดยเฉพาะรูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือ (Collaborative Supervision) ซึ่งเปิดโอกาสให้ครูและผู้นิเทศมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนา ถือเป็นฐานสำคัญ

ของการนิเทศร่วมพัฒนา เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพของครู

แนวคิดการนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) ของ Cogan (1973) และ Goldhammer (1993) สนับสนุนการนิเทศที่ใช้ข้อมูลจริงจากการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นฐาน โดยเน้นการสังเกตการสอน การวิเคราะห์พฤติกรรมการสอน และการสะท้อนผลร่วมกันในลักษณะการโค้ช กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การนิเทศไม่เป็นเพียงการประเมิน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงลึกที่นำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะเดียวกัน แนวคิดหุ้นส่วนการโค้ช (Partnership Coaching Theory) ของ Knight (2018) ได้เสนอว่าการพัฒนาครูควรดำเนินผ่านความสัมพันธ์เชิงหุ้นส่วนที่ตั้งอยู่บนหลักความเสมอภาค ความไว้วางใจ และเสรีภาพในการตัดสินใจ โดยใช้วงจรผลกระทบ (Impact Cycle) ได้แก่ การระบุปัญหา การเรียนรู้ร่วมกัน และการปรับปรุงพัฒนา แนวคิดนี้ช่วยเสริมมิติของการนิเทศร่วมพัฒนาให้เป็นกระบวนการที่ครูมีบทบาทเชิงรุก และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการสอนได้จริง

นอกจากนี้ แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ของ DuFour et al. (2010) เน้นว่าการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อครูทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยยึดผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้ข้อมูลจริงจากห้องเรียนในการตัดสินใจ และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการนิเทศร่วมพัฒนาที่มุ่งให้การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเฉพาะช่วงเวลา ฐานคิดเชิงทฤษฎีที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกันทางสังคม (Social Constructivism) ของ Vygotsky (1978) ซึ่งอธิบายว่าความรู้เกิดจากการสร้างร่วมกันผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดนี้ช่วยอธิบายบทบาทของการสนทนาวิชาชีพ การตั้งคำถาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและผู้นิเทศในกระบวนการนิเทศร่วมพัฒนา ซึ่งนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่และการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน

จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การนิเทศร่วมพัฒนาเป็นกระบวนการนิเทศที่เปลี่ยนบทบาทจากการนิเทศเชิงสั่งการหรือเชิงควบคุม ไปสู่การนิเทศเชิงหุ้นส่วนและเครือข่ายความร่วมมือ โดยผู้นิเทศ ครู และผู้บริหารทำงานร่วมกันในลักษณะทีมวิชาชีพ ร่วมวางแผน ออกแบบ ทดลอง และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง การนิเทศลักษณะนี้ช่วยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ได้รับการเคารพในฐานะผู้เชี่ยวชาญในชั้นเรียน และใช้ผลการนิเทศเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเอง (Kull, 1991; Indra, Akrim, & Emilda, 2022)

ดังนั้น การนิเทศร่วมพัฒนาจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการการพัฒนาครูและนักเรียนอย่างรอบด้าน ผ่านการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบร่วม และการเรียนรู้ร่วมกันทั้งระบบ โดยมุ่งหวังให้เกิดความสำเร็จในระดับครู ระดับผู้เรียน และระดับสถานศึกษาอย่างยั่งยืน (ทิพวรรณ ถาวรโชติ และจิตติมา วรรณศรี, 2564)

กระบวนการที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้: การพัฒนาเชื่อมโยงสู่ศตวรรษที่

21

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายจากสังคมฐานความรู้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล และพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้จึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ตลอดจนเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเข้าใจและการเคารพในความแตกต่าง ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สังคมยุคใหม่คาดหวัง

แนวคิดสำคัญของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูจึงมีบทบาทเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยังมุ่งเสริมสร้างทักษะแกนกลางหรือทักษะ 4C ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกัน (Collaboration) ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ เนื่องจากบริบทการทำงานและการใช้ชีวิตต้องอาศัยความร่วมมือ การเข้าถึงและการประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการสืบค้น วิเคราะห์ ประเมิน และประยุกต์ใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเป็นฐานสำคัญของการแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์นวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2018) ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดขั้นสูง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 จึงควรเป็นรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบออกแบบเชิงสร้างสรรค์ และการบูรณาการ STEM/STEAM ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้จากสถานการณ์จริง และพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลยังเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน โดยช่วยขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ สร้างความยืดหยุ่นด้านเวลาและสถานที่ และเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพผ่านรูปแบบผลงานที่หลากหลาย เช่น สื่อมัลติมีเดีย แพลตฟอร์มออนไลน์ เกมการเรียนรู้ และการจำลองสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

โดยสรุป นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยความยืดหยุ่น การออกแบบเชิงสร้างสรรค์ และการบูรณาการวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กระบวนการที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษเป็นสถานศึกษาที่มีจำนวนผู้เรียนมากกว่า 2,500 คนขึ้นไป ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมักตั้งอยู่ในเขตเมืองหรือเขตเศรษฐกิจ มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียนสูง การบริหารจัดการโรงเรียนประเภทนี้จึงมีความสลับซับซ้อนในมิติด้านโครงสร้างการบริหาร บุคลากร ทรัพยากร และการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการประกันคุณภาพ การดูแลช่วยเหลือผู้เรียน การพัฒนาศักยภาพครู และการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนจำนวนมาก (ปณณพัฒน์ ธนเดโชเดช, สุวดี อุปปินใจ และพูนชัย ยาวีราช, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นพื้นที่การศึกษาที่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษจำนวนมากรวม 50 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีจำนวนผู้เรียนและครูจำนวนมาก โครงสร้างการบริหารจัดการมีความซับซ้อน และแบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่ายหลัก ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงบประมาณ และฝ่ายบริหารทั่วไป โรงเรียนในพื้นที่ดังกล่าวมีความพร้อมด้านทรัพยากร ทั้งอาคารสถานที่ ห้องเรียนเฉพาะทาง เทคโนโลยีสารสนเทศ และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่งผลให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ได้อย่างเข้มข้น

อย่างไรก็ตาม ขนาดและความซับซ้อนของระบบโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษก่อให้เกิดความท้าทายด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการสร้างคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงในทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การบริหารวิชาการจึงไม่สามารถพึ่งพาการสั่งการจากส่วนกลางหรือการพัฒนาครูรายบุคคลได้เพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องมีกระบวนการนิเทศภายในที่เป็นระบบ มีความต่อเนื่อง และสามารถเชื่อมโยงการพัฒนาครูเข้ากับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

ในบริบทของ สพม.กทม.2 พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษต้องเผชิญกับความหลากหลายของผู้เรียนทั้งด้านความสามารถ พื้นฐานครอบครัว และสภาพสังคม ทำให้โจทย์สำคัญของการจัดการเรียนรู้คือการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ของผู้เรียนจำนวนมาก ขณะเดียวกัน ครูผู้สอนมีภาระงานสูงและมีความแตกต่างด้านประสบการณ์และความพร้อมในการพัฒนานวัตกรรม การจัดระบบนิเทศที่สามารถสนับสนุนครูอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ และในด้านวิชาการ

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในสังกัด สพม.กทม.2 ยังได้รับความคาดหวังจากสังคมในระดับสูง ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การแข่งขันทางวิชาการระดับชาติ และการเป็นต้นแบบด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ให้กับโรงเรียนอื่น ส่งผลให้โรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนากลไกสนับสนุนครูอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศภายในที่สามารถเปลี่ยนบทบาทจากการตรวจสอบ มาเป็นการพัฒนาร่วมกันเชิงวิชาชีพ

จากการนิเทศ ติดตาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในบางโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในพื้นที่ พบว่าโรงเรียนที่นำแนวคิด การนิเทศแบบร่วมพัฒนา มาใช้ควบคู่กับการโค้ชเชิงวิชาชีพและการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สามารถส่งเสริมให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน วางแผนและออกแบบนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ทดลองใช้ในชั้นเรียน และสะท้อนผลจากข้อมูลจริงอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การพัฒนานวัตกรรมไม่เกิดขึ้นเฉพาะรายบุคคล แต่ขยายผลในระดับกลุ่มสาระและระดับโรงเรียน

ดังนั้น บริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จึงสะท้อนให้เห็นว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนาเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการบริหารวิชาการ การพัฒนาครู และการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกัน โดยกระบวนการนิเทศที่เน้นความร่วมมือ การใช้ข้อมูลจริงจากห้องเรียน และการเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้นิเทศ สามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการศึกษา

จากการสังเคราะห์ข้อมูลบริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 ซึ่งมีลักษณะเด่นคือจำนวนครูและนักเรียนจำนวนมาก โครงสร้างการบริหารที่ซับซ้อน ความหลากหลายของผู้เรียน และความคาดหวังด้านคุณภาพการศึกษาในระดับสูง พบว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ไม่สามารถอาศัยการนิเทศเชิงตรวจสอบหรือการพัฒนาครูรายบุคคลได้เพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องมี “กระบวนการนิเทศภายในเชิงระบบ” ที่เชื่อมโยงการบริหารวิชาการ การพัฒนาครู และการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม การนิเทศแบบร่วมพัฒนาในบริบทโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจึงเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการขับเคลื่อนคุณภาพทั้งระบบ โดยมีฐานแนวคิดจากการนิเทศแบบพัฒนาเป็นลำดับขั้นที่เน้นการเลือกกลยุทธ์นิเทศให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของครู (Glickman, Gordon, and Ross-Gordon, 2014) การนิเทศแบบคลินิกที่ใช้ข้อมูลจริงจากห้องเรียนและการสะท้อนผลเชิงวิชาชีพเป็นฐาน (Cogan, 1973) และแนวคิดการโค้ชแบบหุ้นส่วนที่มองครูและผู้นิเทศเป็นผู้ร่วมพัฒนาอย่างเท่าเทียม (Knight, 2018) เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาผสานกับบริบทโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ทำให้การนิเทศไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางวิชาการ แต่เป็น “ระบบการเรียนรู้ขององค์กร”

กระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษควรพิจารณาเป็นระบบเชิงเหตุและผล เริ่มจาก ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ความรู้และทักษะด้าน

การโค้ชและการออกแบบการเรียนรู้ของผู้นิเทศ ความพร้อมในการเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมของครู เครื่องมือและทรัพยากรสนับสนุน รวมถึงบริบทโรงเรียนที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม ปัจจัยเหล่านี้สะท้อน ลักษณะเฉพาะของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่ต้องการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารเชิง ระบบ ปัจจัยนำเข้าดังกล่าวส่งผลต่อ กระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนา (Process) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญขององค์ ความรู้ใหม่ เป็นกระบวนการนิเทศที่มีวงจรการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการวางแผนร่วมเพื่อวิเคราะห์ บริบท ปัญหาการจัดการเรียนรู้ และความต้องการของครู การออกแบบนวัตกรรมร่วมกันโดยยึดแนวทางการ จัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นฐาน การนิเทศสังเกตชั้นเรียนเพื่อเก็บข้อมูลจริงจากการปฏิบัติ และการสะท้อนคิด ร่วมกันโดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์จากการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการดังกล่าวช่วยเปลี่ยนบทบาทของการ นิเทศจากการควบคุม ไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้นิเทศ และเมื่อกระบวนการนิเทศดำเนินไปอย่างเป็น ระบบ จะนำไปสู่ ผลผลิต (Output) ที่ชัดเจน ได้แก่ ความสามารถของครูในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ ชิ้นงานนวัตกรรม เช่น แผนการสอนเชิงรุกหรือสื่อดิจิทัล ทักษะการวิเคราะห์การสอนจาก หลักฐานจริง และคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ผลผลิตเหล่านี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ สะท้อนความเปลี่ยนแปลงในระดับครู ในระยะยาว ผลผลิตดังกล่าวจะนำไปสู่ ผลลัพธ์หรือผลกระทบ (Outcome/Impact) ใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียนที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ระดับโรงเรียนที่เกิด วัฒนธรรมการพัฒนาวิชาชีพและการเรียนรู้ร่วมกัน และระดับระบบนิเทศที่มีความยั่งยืน โรงเรียนสามารถ ขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ได้ทั้งระบบ

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนาในบริบทโรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษมิใช่เพียงชุดกิจกรรมการนิเทศ แต่เป็น “ระบบการพัฒนาเชิงองค์กรร่วม” ที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำ เครื่องมือ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และผลลัพธ์ทางการศึกษาเข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผล ซึ่งสามารถใช้เป็น กรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้ ในบริบทโรงเรียนเมืองอื่นต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนา เป็นรูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงการบริหาร วิชาการ การพัฒนาครู และการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ กระบวนการนิเทศ ดังกล่าวช่วยเปลี่ยนบทบาทของการนิเทศจากการควบคุมตรวจสอบ ไปสู่การทำงานร่วมกันเชิงหุ้นส่วนทาง วิชาชีพ ส่งผลให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผน ทดลอง และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้จากหลักฐานเชิง ประจักษ์อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการนิเทศแบบร่วมพัฒนาเอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจภายในของครู การพัฒนา ทักษะการคิดเชิงวิชาชีพ การสร้างนวัตกรรมการสอนที่มีความหมาย และการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการ

เรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืนในบริบทโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุศิษย์ และผู้นำทางวิชาการควรนำแนวคิดการนิเทศแบบร่วมพัฒนาไปใช้ในการออกแบบระบบนิเทศภายใน โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้นิเทศด้านการโค้ช การสะท้อนคิด และการใช้ข้อมูลจริงจากห้องเรียนเป็นฐาน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

2) สถานศึกษาควรพัฒนารูปแบบหรือโมเดลการนิเทศแบบร่วมพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และสามารถขยายผลได้ทั้งโรงเรียน เพื่อสร้างระบบนิเทศที่ยั่งยืน ไม่ขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

ในการศึกษารั้งต่อไปควรมุ่งศึกษาประเด็นเชิงลึก เช่น รูปแบบกระบวนการนิเทศแบบร่วมพัฒนาที่ส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูในรายกลุ่มสาระ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้เรียนเป็นฐานในการนิเทศ หรือผลกระทบของการนิเทศแบบร่วมพัฒนาต่อวัฒนธรรมองค์กรและผลลัพธ์ผู้เรียนในระยะยาว

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภา.

_____. (2565). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพ*

การศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. กระทรวงศึกษาธิการ.

ไกรยศ ภัทราวาท. (2566). *วิเคราะห์ PISA 2022 และอนาคตทิศทางการศึกษาไทย Beyond*. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

ทิพวรรณ ถาวรโชติ และจิตติมา วรณศรี. (2564). รูปแบบการนิเทศด้วยเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรัตนนคร*, 25(2), 187–196.

ปณณพัฒน์ ธนเดโชเดช, สุวดี อุปปินใจ และพูนชัย ยาวีราช. (2567). รูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในเขตพื้นที่พิเศษบนภูเขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 6(1), 317–332.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพมหานคร:

พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2560). *Thailand education 4.0 ขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่ความเป็นเลิศ*.

กระทรวงศึกษาธิการ.

- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี). (2566). *ผลการประเมิน PISA 2022 คณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์*. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- Aguilar, E. (2013). *The art of coaching: Effective strategies for school transformation*. Jossey-Bass.
- Cogan, M. L. (1973). *Clinical supervision*. Houghton Mifflin.
- DuFour, R., DuFour, R., Eaker, R., & Many, T. (2010). *Learning by doing: A handbook for professional learning communities at work* (2nd ed.). Solution Tree.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2014). *SuperVision and instructional leadership: A developmental approach* (9th ed.). Pearson.
- Knight, J. (2016). *Better conversations: Coaching ourselves and each other to be more credible, caring, and connected*. Corwin Press.
- _____. (2018). *The impact cycle: What instructional coaches should do to foster powerful improvements in teaching*. Corwin.
- Kull, J. A. (1991). *Models of collaborative supervision involving teacher educators and school personnel*. ERIC Document Reproduction Service No. ED352350.
- OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD Publishing.
- _____. (2020). *Back to the future of education: Four OECD scenarios for schooling*. OECD Publishing.
- Prasetia, I., Akrim, & Sulasmi, E. (2022). *Developing collaborative-based supervision model which accentuates listening and responding skills*. *Al-Ishlah: Journal of Education*, 14(1), 709–720. <https://doi.org/10.35445/alishlah.v14i1.1299>
- Sims, S., & Fletcher-Wood, H. (2020). *Improving teachers: Key insights from research*. Education Endowment Foundation.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO Publishing.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

การ

พัฒนาศักยภาพครูและเด็กระดับปฐมวัย ด้านปัญญาประดิษฐ์ผ่านกิจกรรมโครงการ

จารุวรรณ สาสูงเนิน^{1*}

รับบทความ: 4 มกราคม 2569 แก้ไขบทความ: 27 มกราคม 2569 ตอบรับบทความ: 29 มกราคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดโครงการพัฒนาครูและเด็กระดับปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ช่วงวัยปฐมวัยมองมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เด็กปฐมวัยมีความอยากรู้อยากเห็น เรียนรู้ผ่านการเล่น การทดลอง และมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และตอบสนองต่อการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เมื่อเทคโนโลยีพัฒนาขึ้นผู้สอนควรปรับตัวในการสอน ใช้เทคนิคด้านปัญญาประดิษฐ์ตามแนวคิด(AAAI) และ(CSTA), (2021) สู่การเรียนรู้ในห้องเรียนเด็กปฐมวัยเพื่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในหลายพื้นที่ ท้นต่อ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี การจัดโครงการให้ความรู้เพื่อพัฒนาครูและเด็กระดับปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์จึงมีความสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการพัฒนาครูปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์เป็นโอกาสดีที่ครูได้เรียนรู้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการผ่านการเล่นในกิจกรรม Plugged เครื่องมือ AI ตุ๊กตาอัจฉริยะ และกิจกรรม Unplugged อุปกรณ์อัจฉริยะจำลอง เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดย ครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Designer) บูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ปลอดภัยและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก การพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อปัญญาประดิษฐ์เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ปัญญาประดิษฐ์ในระดับปฐมวัยที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง บทความวิชาการนี้ยังประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยในด้านการคิดเชิงเหตุผล แก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชนในการสร้างทัศนคติเชิงบวกด้านเทคโนโลยีและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการบูรณาการด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับการศึกษาปฐมวัยระดับชุมชน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียน ความเสมอภาคทางการศึกษา และความเข้มแข็งของสังคมไทยในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพครู เด็กระดับปฐมวัย ปัญญาประดิษฐ์ กิจกรรมโครงการ

¹ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* อีเมล: jaruwan.sasungnoen@gmail.com

Developing the Capabilities of Early Childhood Teachers and Young Children in Artificial Intelligence through Project-Based Activities

Jaruwan Sasungnoen ^{1*}

Abstract

This academic article aims to propose a systematic framework for designing a project that enhances artificial intelligence (AI) competencies among early childhood teachers and young students. Early childhood is a critical period of rapid brain development, during which young students exhibit strong curiosity, learn effectively through play and experimentation, actively interact with their environment, and demonstrate a high capacity to respond to technological media. Artificial intelligence has become an integral component of everyday life; therefore, as technological advancements continue to accelerate, educators are required to adapt their pedagogical practices by integrating AI-related instructional approaches aligned with the frameworks of the Association for the Advancement of Artificial Intelligence (AAAI) and the Computer Science Teachers Association (CSTA) (2021) into early childhood classrooms. Such integration aims to enhance the quality of learners across diverse educational contexts while ensuring responsiveness to ongoing social and technological transformations. Accordingly, the implementation of educational projects that promote AI literacy and competencies among early childhood teachers and young students is essential in the 21st century. Professional development in AI provides early childhood teachers with opportunities to design integrated learning experiences through play-based approaches, including plugged activities utilizing AI tools and intelligent toys, as well as unplugged activities employing simulated smart devices. These learning activities foster multisensory engagement and holistic development. In this context, teachers assume the role of learning designers who strategically integrate technology in ways that are developmentally appropriate, safe, and pedagogically meaningful. Furthermore, strengthening teachers' knowledge, conceptual understanding, and positive attitudes toward artificial intelligence is a critical factor in driving the sustainable implementation of AI education at the early childhood level. This article also highlights the benefits for young students in terms of the development of logical reasoning, problem-solving abilities, communication skills, and collaborative competencies. In addition, it emphasizes the importance of collaboration among teachers, parents, and communities in cultivating positive attitudes toward technology. Finally, the article proposes policy-oriented recommendations to support the integration of artificial intelligence within community-based early childhood education, contributing to the enhancement of learner quality, the promotion of educational equity, and the long-term strengthening of Thai society.

Keywords: Developing The Capabilities of Early Childhood Teachers, Young Children, Artificial Intelligence, Project-Based Activities

¹ Bachelor of Education Program in Early Childhood Education, Nakhon Pathom Rajabhat University

* Email: jaruwan.sasungnoen@gmail.com

บทนำ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนและความยั่งยืนของสังคม เนื่องจากเป็นช่วงที่ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญากำลังก่อตัวอย่างเข้มข้น ครูมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงและผู้อำนวยความสะดวก สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยากเรียนและเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phisalaphong et al. (2022) ที่นำปัญญาประดิษฐ์ไปประยุกต์ใช้กับเด็กปฐมวัยผ่านแผนการเรียนรู้และกิจกรรม Unplugged ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ เด็กมีความรู้และประยุกต์ใช้เป็นด้านปัญญาประดิษฐ์ผ่านการแนะนำของครู มีการประเมินพัฒนาการเชิงคุณภาพ ทั้ง 4 ด้าน ในด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านร่างกายของเด็กกลุ่มทดลองอยู่ในระดับดีมาก

ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพจึงเป็นการลงทุนทางสังคมที่สำคัญ เนื่องจากเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์ เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น การทดลอง และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในช่วงที่สมองพัฒนาอย่างรวดเร็ว (Piaget, 1964) โดยครูทำหน้าที่ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิด การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน

ขณะเดียวกัน ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มีบทบาทมากขึ้นในชีวิตประจำวัน โดย Association for the Advancement of Artificial Intelligence (AAAI) and the Computer Science Teachers Association (CSTA), (2021) เสนอแนวคิดสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัย 5 ประการได้แก่ 1) การรับรู้ด้วยเซนเซอร์ 2) การนำเสนอข้อมูลและการให้เหตุผล 3) การเรียนรู้จากข้อมูลและการจำแนก 4) การปฏิสัมพันธ์รู้จำและโต้ตอบอย่างเป็นธรรมชาติ และ 5) ผลกระทบจากปัญญาประดิษฐ์ ระบบการศึกษาจึงต้องเตรียมผู้เรียนให้รู้เท่าทัน มีวิจารณญาณ และมีคุณธรรม สอดคล้องกับ UNESCO (2022) อย่างไรก็ดี ในบริบทประเทศไทย โรงเรียนยังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และการเข้าถึงเทคโนโลยี ครูปฐมวัยในโรงเรียนชุมชนจึงต้องทำหน้าที่มากกว่าผู้จัดการเรียนรู้ แต่ยังเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้ประสานงานกับชุมชน ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องในลักษณะให้ความรู้ผู้ปกครองผ่านโครงการ ใบความรู้สื่อการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพและครูปฐมวัยถือเป็นผู้สร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่เด็กในบริบทด้านปัญญาประดิษฐ์ที่ท้าทายขึ้น สัมพันธ์กับการพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่ได้ เป็นเพียงภารกิจของสถานศึกษา หากแต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของครอบครัว ชุมชนและสังคม แต่มีครูจำนวนไม่น้อย ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์หรือมองว่าเป็นเรื่องไกลตัวและ ไม่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ส่งผลให้ออกาสในการวางรากฐานการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องสอดแทรกประสบการณ์วิทยาการคอมพิวเตอร์แบบไม่ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ (Unplugged Computer Science) ผสมผสานกับวิทยาการคอมพิวเตอร์แบบใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัยให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ผ่านการเล่นยังกระตุ้นพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และการจัดการกับอารมณ์ที่

เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการกระตุ้นพัฒนาการทางสมอง

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาโครงการเสริมศักยภาพครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียนไทย โดยสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น การบูรณาการกิจกรรมวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ รวมถึงกิจกรรม Unplugged และ Plugged ให้เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กและบริบทท้องถิ่น พร้อมเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนและทิศทางการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยในอนาคต ในความคิดเห็นของผู้เขียน การจัดการเรียนรู้ ด้านปัญญาประดิษฐ์มีความจำเป็นต่อเด็กปฐมวัย ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน ในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างยิ่ง ไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมีทั้งคุณประโยชน์และโทษหากใช้ผิดวิธี การจัดการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์สามารถบูรณาการผ่านการเล่นโดยแบบไม่ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ซึ่งครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Designer) บูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ปลอดภัยและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อปัญญาประดิษฐ์เพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ปัญญาประดิษฐ์ในระดับปฐมวัยที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อประเทศต่อไป

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในทัศนคติของผู้เขียนการจัดการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัย ที่เกี่ยวข้องพบว่า เทคโนโลยีควรบูรณาการเนื้อเรื่องในชีวิตประจำวัน เสริมการคิดเชิงคำนวณโดยไม่กระทบอารมณ์ การพัฒนาแนวคิดเชิงระบบเหตุและผลผ่านกิจกรรมโดยไม่ใช้จอ (Unplugged) แนวคิดผ่านกิจกรรมเล่นกับหุ่นยนต์เพื่อการศึกษา อีกทั้งต้องพัฒนาครูด้านปัญญาประดิษฐ์เพราะเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีด้านปัญญาประดิษฐ์ดังนี้

แนวคิดปัญญาประดิษฐ์กับพัฒนาการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย

การเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัยควรยึดพัฒนาการเด็ก เน้นการเล่น การลงมือปฏิบัติ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ภายใต้การชี้แนะของครู โดยอิงแนวคิดปัญญาประดิษฐ์ 5 ประการของ Association for the Advancement of Artificial Intelligence (AAAI) and the Computer Science Teachers Association (CSTA), (2021) ได้ระบุแนวคิดสำคัญด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย 5 ประการได้แก่ 1) การรับรู้ด้วยเซนเซอร์ 2) การนำเสนอข้อมูลและการให้เหตุผล 3) การเรียนรู้จากข้อมูลและการจำแนก 4) การปฏิสัมพันธ์รู้จำและโต้ตอบอย่างเป็นธรรมชาติ และ 5) ผลกระทบจากปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะพื้นฐานของเด็ก ซึ่งป็นพื้นฐานด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ทฤษฎีพัฒนาการเด็กกับการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี

1.ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget, 1964) อธิบายว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติ และการใช้สัญลักษณ์อย่างง่าย จึงควรจัดกิจกรรมด้านปัญญาประดิษฐ์ที่หลีกเลี่ยงความนามธรรม และเปิดโอกาสให้เด็กสังเกต ทดลอง และสร้างความหมายด้วยตนเอง

2.ทฤษฎีสังคมวัฒนธรรมของไวโกตสกี

ไวโกตสกี (Vygotsky, 1978) เน้นการเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีครูหรือเพื่อนช่วยสนับสนุนในเขตพัฒนาการใกล้เคียง (ZPD) สอดคล้องกับ Fler (2018) ที่พบว่ากิจกรรม STEM และเทคโนโลยีในปฐมวัยช่วยพัฒนาการคิดระดับสูงของเด็กได้ แม้ในบริบททรัพยากรจำกัด

3.แนวคิดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning)

แนวคิดจาก Dewey (1938) และ Bruner (1986) มองว่าการเล่น ลงมือกระทำเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติเด็ก งานวิจัยของ Zosh et al. (2017) และ Bers (2018) ชี้ว่าการเล่นช่วยพัฒนาการคิด การสื่อสาร และแนวคิดเชิงคำนวณ โดยไม่จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์ จึงควรยึดหลัก “เล่นเป็นฐาน” และ “พัฒนาการเป็นฐาน” (DAP)

4.แนวคิด AI Literacy สำหรับเด็กปฐมวัย

แนวคิด AI Literacy มุ่งสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในฐานะเทคโนโลยีที่มนุษย์ออกแบบและควบคุมได้ โดย OECD (2023) และ UNESCO (2022) เน้นการเริ่มตั้งแต่วัยต้น พร้อมคำนึงถึงจริยธรรม ความเป็นธรรม และผลกระทบทางสังคม

งานวิจัยระดับนานาชาติด้านปัญญาประดิษฐ์และการศึกษาปฐมวัย

พบว่าการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ผ่านการเล่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมการคิดเชิงคำนวณ และหุ่นยนต์ ช่วยพัฒนาเด็กแบบองค์รวมและส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมเมื่อครูได้รับการพัฒนา (Fler & Ridgway, 2019; Kumpulainen et al., 2020; Sung et al., 2016; Zhao et al., 2020)

สรุปได้ว่าการบูรณาการเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์เข้ากับการศึกษาปฐมวัยภูมิภาคยุโรปและภูมิภาคเอเชียในประเทศที่ศึกษานั้นมีความเห็นตรงกันในเรื่องการส่งเสริมคิดผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย และมีความเห็นแตกต่างกันในภูมิภาคยุโรปเรื่องกิจกรรมที่ไม่ใช้หน้าจอ (unplugged activities) เทคโนโลยีควรผสมผสานในชีวิตประจำวัน สำหรับภูมิภาคเอเชียเน้นเรื่องหุ่นยนต์เพื่อการศึกษา การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง โดยสรุปด้วยตารางสังเคราะห์งานวิจัยภูมิภาคยุโรปและเอเชียการใช้เทคโนโลยีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์งานวิจัยภูมิภาคยุโรปและเอเชีย

ภูมิภาค	ชื่อผู้วิจัย/ปีที่พิมพ์	ประเด็น/ข้อค้นพบการใช้เทคโนโลยี
1.ยุโรป ฟินแลนด์	Kumpulainen et al. (2020)	เทคโนโลยีควรผสมผสานในชีวิตประจำวัน
2.ยุโรป ออสเตรเลีย	Fleer และ Ridgway (2019)	เด็กปฐมวัยพัฒนาแนวคิดเชิงระบบ เหตุและผลผ่านกิจกรรมที่ไม่ใช้หน้าจอ (unplugged)
3.เอเชีย เกาหลีใต้	Sung et al. (2016)	เสริมคิดเชิงคำนวณโดยไม่กระทบอารมณ์
4.เอเชีย จีน	Zhao et al. (2020)	แนวคิดผ่านกิจกรรมและหุ่นยนต์เพื่อการศึกษา

แนวคิดเหล่านี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์บริบทโรงเรียนในประเทศไทย ซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล สื่อการเรียนรู้ปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับช่วงวัยที่มีปริมาณเล็กน้อย แต่มีศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง มีการเรียนรู้ผ่านการเล่น บูรณาการเทคโนโลยีบางโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยภูมิภาคยุโรปและเอเชีย และยังคงเร่งพัฒนาครูให้ก้าวทันต่อปัญญาประดิษฐ์ต่อไป

แนวทางการสังเคราะห์เชิงทฤษฎีเพื่อการออกแบบโครงการในบริบทโรงเรียนชุมชน

จากการสังเคราะห์งานวิจัยในยุโรปและเอเชีย สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางออกแบบโครงการ ในบริบทโรงเรียนชุมชนของประเทศไทย โดยพบประเด็นร่วมที่สอดคล้องกัน ซึ่งครูและผู้บริหารสามารถพัฒนาผ่านโครงการ สื่อสร้างสรรค์ และใบความรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ในเด็กปฐมวัยต้องยึดพัฒนาการตามวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

2. ครูปฐมวัยเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์
3. การเรียนรู้ผ่านการเล่นและกิจกรรมในชีวิตจริงช่วยลดความซับซ้อนของเทคโนโลยี
4. บริบททางวัฒนธรรมและชุมชนมีบทบาทต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้มากขึ้น
5. การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การคิดเป็นระบบ และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

ในทัศนคติของผู้เขียน มีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อรองรับและการจัดการเรียนรู้ ด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย ในสังคมไทยปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์พัฒนามากและพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศในภูมิภาคเดียวและภูมิภาคยุโรป มีการแข่งขันด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศ การศึกษาด้านปฐมวัยของประเทศไทยจุดเด่นเน้นการเรียนรู้แบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้ผ่านการเล่นและมีจุดที่ต้องพัฒนาเกี่ยวกับการบูรณาการด้านปัญญาประดิษฐ์สู่ห้องเรียนในระดับเด็กปฐมวัยและระดับอื่น เช่นการจัดการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์พัฒนาแนวคิดเชิงระบบเหตุและผลผ่านกิจกรรมที่ไม่ใช้หน้าจอ (unplugged) กิจกรรมหุ่นยนต์เพื่อการศึกษา ซึ่งลำดับต่อไปงานวิจัยของ Phisalaphong et al., 2022 ได้เสนอแนวทางการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์เพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจด้านการจัดการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย

บริบทและความท้าทายของการจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนชุมชนและชนบทของประเทศไทย

1. ภาพรวมการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียน

โรงเรียนไทยมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การศึกษาปฐมวัยเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่เชื่อมโยงครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าด้วยกัน

2. ความพร้อมของครูปฐมวัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

ครูปฐมวัยยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจในการบูรณาการเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ สอดคล้องกับ OECD (2021) ที่ชี้ว่าการพัฒนาสมรรถนะครูเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยงานวิจัยของสิริน ฉกามานนท์ และพัชรภรณ์ ทพมาลี (2568) ระบุว่าการพัฒนาครูไทยต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านเทคโนโลยี บุคคล และสภาพแวดล้อม

3. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการเข้าถึงเทคโนโลยี

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นความท้าทายสำคัญ โดย UNESCO (2022) ระบุว่าเด็กในชุมชนที่มีทรัพยากรจำกัดมีโอกาสพัฒนาทักษะดิจิทัลน้อยกว่าเด็กในเมือง

4. บทบาทของครอบครัวและชุมชนในการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยในบริบทไทยมีความเชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชนอย่างใกล้ชิด แม้ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการเด็ก แต่ยังขาดความเข้าใจด้านเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์

5. นโยบายการศึกษาปฐมวัยและทิศทางการพัฒนาในประเทศไทย

ประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาการศึกษาปฐมวัยและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างต่อเนื่อง แต่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังเผชิญข้อจำกัด โดยการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

6. การสังเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นของการจัดโครงการ

จากการวิเคราะห์บริบท สามารถสรุปความจำเป็นของการจัดโครงการพัฒนาศักยภาพครูและนักเรียนปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์ ดังนี้

- 1) ครูปฐมวัยยังขาดความเข้าใจเชิงแนวคิดด้านปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับเด็ก
- 2) โรงเรียนมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร แต่มีศักยภาพด้านการเรียนรู้ผ่านการเล่น
- 3) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ
- 4) ครอบครัวและชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัย
- 5) นโยบายควรเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงในระดับโรงเรียน

ดังนั้น การจัดโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์ในบริบทโรงเรียนไทยจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาปฐมวัยและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

รูปแบบการจัดโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์

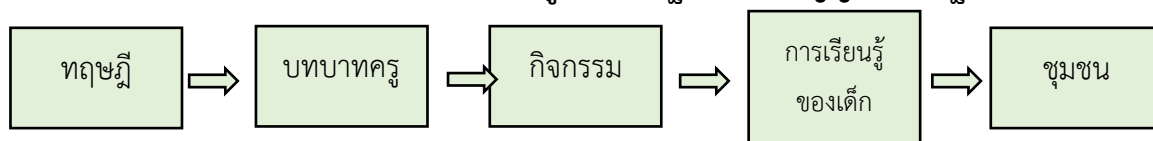
รูปแบบโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์มีแนวคิดสำคัญ 4 ประการได้แก่

- 1.การพัฒนาเด็กแบบองค์รวม (Holistic Development)
- 2.การเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-based Learning)
- 3.ความเหมาะสมตามวัย (Developmentally Appropriate Practice)
- 4.ความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity in Education)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการเด็กของ Piaget, Vygotsky และกรอบการศึกษาปฐมวัยของ OECD และ UNESCO ที่เน้นบทบาทของครูในฐานะผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้มากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้เชิงเทคนิค

จากการทบทวนเรื่องบริบทและความท้าทายของการจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนชุมชนและชนบทของประเทศไทยและรูปแบบการจัดโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์นั้น ผู้เขียนได้เสนอแนะให้ครูสามารถประยุกต์ใช้ผ่านกรอบแนวคิดในการจัดโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์ดังนี้

กรอบแนวคิดในการจัดโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการจัดโครงการ

แนวทางโครงสร้างของโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 3 ระยะสำคัญ ได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาครูปฐมวัย

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อสร้างความเข้าใจด้านปัญญาประดิษฐ์ในแนวคิดสำคัญด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย 5 ประการตามที่กล่าวข้างต้น โดย Phisalaphong et al. (2022) ได้นำแนวคิดข้างต้นกำหนดสมรรถนะพื้นฐานด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นความสามารถที่เด็กจะพัฒนาได้ จำนวน 11 สมรรถนะ ดังนี้

แนวคิดการรับรู้ด้วยเซนเซอร์ สมรรถนะที่ 1 การระบุและบอกหน้าที่ของเซนเซอร์บนคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์และอุปกรณ์อัจฉริยะ และสมรรถนะที่ 2 ความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้สภาพแวดล้อมโดยอุปกรณ์อัจฉริยะ

แนวคิดการนำเสนอข้อมูลและการให้เหตุผล สมรรถนะที่ 3 การสร้างแบบจำลอง (model) ของบางสิ่งแล้วเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอยู่แล้วและสมรรถนะที่ 4 การใช้แผนภูมิต้นไม้ตัดสินใจ (Decision tree) ในการเส้นทางการทำงาน

แนวคิดการเรียนรู้จากข้อมูลและการจำแนก สมรรถนะที่ 5 การเรียนรู้จากรูปแบบของข้อมูลและสมรรถนะที่ 6 การจำแนก เพื่อระบุสิ่งที่อยู่ในภาพ/ข้อมูลได้

แนวคิดการรู้จำและโต้ตอบอย่างเป็นธรรมชาติ สมรรถนะที่ 7 การแยกแยะคำในเรื่องราว ที่มีความหมายเชิงบวกและลบ สมรรถนะที่ 8 การรับรู้และระบุตัวตนการแสดงออกทางสีหน้า (ความสุข ความเศร้า และความโกรธ) และสมรรถนะที่ 9 ความเข้าใจระบบที่สามารถรู้จำอารมณ์ และการแสดงออกทางสีหน้าได้

แนวคิดผลกระทบจากปัญญาประดิษฐ์ สมรรถนะที่ 10 การระบุการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ทั่วไปที่พบในชีวิตประจำวันและสมรรถนะที่ 11 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแง่ดีและแง่ไม่ดีในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

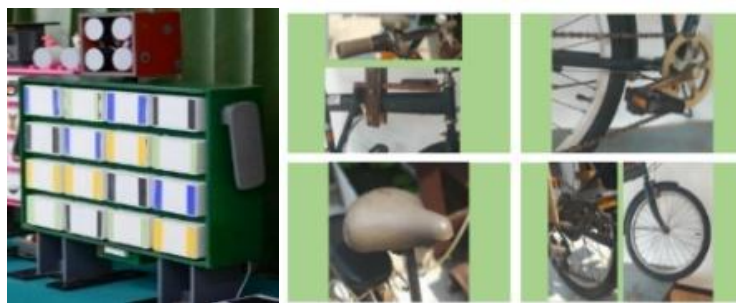
ผู้เขียนเล็งเห็นว่าการพัฒนาครุภมว้ยตามแนวคิดด้านปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับเด็กจำเป็นอย่งยิ่งที่ต้องพัฒนาตรงตามเนื้อหาด้านปัญญาประดิษฐ์ รวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำตามหลักการเรียนรู้แนวคิดของ Piaget, Vygotsky ดังต่อไปนี้

หลักการเรียนรู้ตามแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget, 1964) เด็กภมว้ยอยู่ในช่วงพัฒนาการก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Stage) ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติ และการใช้สัญลักษณ์อย่างง่าย แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ควรออกแบบกิจกรรมที่เด็กสามารถสังเกต ทดลอง และสร้างความหมายด้วยตนเอง เช่น การเรียนรู้ตามแนวคิดในสมรรถนะการระบุและบอกหน้าที่ของเซ็นเซอร์บนคอมพิวเตอร์ ฟุ่นยนต์และอุปกรณ์อัจฉริยะ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้สภาพแวดล้อมโดยอุปกรณ์อัจฉริยะที่เป็นประเภทเดียวกันเช่น การติดต่อกับคุณแม่ ควรใช้โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

หลักการเรียนรู้ตามแนวคิดของไวโกตสกี (Vygotsky, 1978) เสนอว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีผู้ใหญ่หรือเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่าเป็นผู้ช่วยพัฒนาในเขตพัฒนาการใกล้เคียง (Zone of Proximal Development: ZPD) ครูทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” หรือ “ผู้ชี้แนะ” มากกว่าผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ช่วยพัฒนาการคิดระดับสูงของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเรียนรู้ตามแนวคิดในสมรรถนะการสร้างแบบจำลอง (model) และ การใช้แผนภูมิต้นไม้ตัดสินใจ (Decision tree) ในการเส้นทางทางการทำงาน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าการจัดโครงการพัฒนาศักยภาพครูและนักเรียนภมว้ยด้านปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อสร้างความเข้าใจด้านปัญญาประดิษฐ์ในแนวคิดสำคัญด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กภมว้ย 5 ประการ จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาภมว้ยและเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียนได้

2. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อสร้างความเข้าใจด้านปัญญาประดิษฐ์เกี่ยวกับเครื่องมือ AI ตักตาอัจฉริยะ และกล่องระบุตัวตน เพื่อเสริมการเรียนรู้สมรรถนะด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กภมว้ย (Phisalaphong et al., 2022) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ภาพแสดงเครื่องมือ AI ตุ๊กตาอัจฉริยะ และกล่องระบุตัวตน

AI ตุ๊กตาอัจฉริยะ และกล่องระบุตัวตน เพื่อเสริมการเรียนรู้สมรรถนะด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีหุ่นยนต์ทั้งหมด 12 ตัว ซึ่งหุ่นยนต์แต่ละตัวจะทำหน้าที่แตกต่างกันแสดงสมรรถนะทั้งหมด 11 สมรรถนะ ดังนี้

- หุ่นยนต์ตัวที่ 1 สมรรถนะที่ 1 จักรยาน หม้อหุงข้าว คอมพิวเตอร์ และไมโครเวฟอย่างละ 4 ส่วน
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 2 สมรรถนะที่ 8-9 ภาพอุปกรณ์สื่อสาร สาเหตุเด็กอ้วน เล่นวิดีโอเกมส์ เป็นต้น
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 3 สมรรถนะที่ 6-8 เครื่องดนตรี การถอนเงิน อุปกรณ์นับก้าวเดิน-การสืบค้นข้อมูล
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 4 สมรรถนะที่ 3-5 ขั้นตอนการทำกระดาษสา ปลุกต้นไม้ ทำน้ำผลไม้ปั่น ทอดไข่เจียว
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 5 สมรรถนะที่ 3-5 ประกอบด้วยการลำดับญาติ เป็นต้น
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 6 สมรรถนะที่ 4-5 ไปหาหมอต้องพบสิ่งใด ไปวัด ไปตลาด เข้าห้องสมุด เป็นต้น
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 7 สมรรถนะที่ 6-7 สีหน้าอารมณ์ ดีใจ เศร้า ตกใจ ร่าเริง เสียใจ กลัว กังวล ยิ้ม
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 8 สมรรถนะที่ 6-7 ดีใจ เศร้า ตกใจ ร่าเริง เสียใจ กลัว กังวล ยิ้ม
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 9 สมรรถนะที่ 6-7 เปื่อ โกรธ เศร้า กังวล เปื่ออาหาร เจ็บตา ไม่อยากกินผัก
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 10 สมรรถนะที่ 2-10 ไมโครเวฟ, ตาข่าย, สมาร์ทโฟน, สมุดบัญชีธนาคาร บ้าน เป็นต้น
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 11 สมรรถนะที่ 2-10 อุปกรณ์วัดการนับก้าว, ลิฟต์, เงิน,บาร์โค้ดหลังหนังสือ เป็นต้น
 - หุ่นยนต์ตัวที่ 12 ตามสมรรถนะที่ 2-10 เครื่องไมโครเวฟ คอมพิวเตอร์,เปียโน,ตาข่าย, GPS ดิทรถ
- โทรศัพท์แจ้งเหตุ 191,เสาธงชาติ,กระดานลื่น เป็นต้น

ผู้เขียนเล็งเห็นว่าการพัฒนาครูปฐมวัยตามแนวคิดด้านปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับเด็กผ่านหุ่นยนต์ AI อัจฉริยะ ตามหลักการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning) และแนวคิด AI Literacy สำหรับเด็กปฐมวัย ดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ผ่านการเล่นเป็นแนวคิดสำคัญในการศึกษาปฐมวัย โดยมีรากฐานจากทฤษฎีของ Dewey (1938) และ Bruner (1986) ซึ่งเล็งเห็นว่าการเล่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก ในบริบทของการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์การเรียนรู้ผ่านการเล่น ซึ่งหุ่นยนต์ AI ตุ๊กตาอัจฉริยะ เป็นหุ่นยนต์ที่มีกล่องระบุตัวตน มีภาพ เสียง แสงที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เด็กสามารถเล่นเป็นกลุ่ม

และเล่นคนเดียวได้ด้วยตนเอง ไม่ซับซ้อน ฝึกการคิดตามสมรณะทั้ง 11 สมรณะ ในหุ่นยนต์ทั้งหมด 12 เครื่อง

หุ่นยนต์ AI อัจฉริยะคำนึงถึงแนวคิด AI Literacy ในระดับปฐมวัย มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในฐานะเทคโนโลยีที่มนุษย์ออกแบบและควบคุมได้มากกว่าการพัฒนาทักษะทางเทคนิค ให้ความสำคัญกับจริยธรรม ความเป็นธรรม และผลกระทบทางสังคม มุ่งพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม ในอนาคตอันใกล้หุ่นยนต์ AI อัจฉริยะ อาจพัฒนาไปในระดับสั่งการผ่านระบบแอปพลิเคชันต่างๆ ข้อจำกัดหากใช้ระบบแอปพลิเคชัน ถ้าผู้สอนไม่มีอินเทอร์เน็ตจะไม่สามารถเรียนรู้ได้ ในทางกลับกันก็สามารถเรียนรู้ปัญญาประดิษฐ์ผ่านกิจกรรมที่ไม่ใช้หน้าจอ (Unplugged) ก็จะทำให้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมปัญญาประดิษฐ์ได้

ระยะที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

Phisalaphong et al. (2022) ได้พัฒนาชุดการเรียนรู้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย (นักเรียน) ซึ่งมุ่งพัฒนาสมรณะพื้นฐานด้านปัญญาประดิษฐ์จำนวน 11 สมรณะ ที่ควรเริ่มส่งเสริมตั้งแต่ระดับปฐมวัย ชุดการเรียนรู้ประกอบด้วยแผนกิจกรรมเสริมประสบการณ์ปัญญาประดิษฐ์แบบถอดปลั๊ก (Unplugged) รวม 18 แผน พร้อมสื่อ AI ตุ๊กตาอัจฉริยะและกล่องระบุตัวตน เพื่อส่งเสริมทักษะพื้นฐานด้านปัญญาประดิษฐ์หลังการจัดกิจกรรม เด็กสามารถทำใบงานร่วมกับผู้ปกครองที่บ้านได้ โดยสมรณะพื้นฐานและสาระสำคัญของกิจกรรมมีดังนี้

1. สมรณะการสังเกตและระบุเซนเซอร์ (หุ่นยนต์ตัวที่ 1) เรียนรู้หน้าที่ของคีย์บอร์ดและอุปกรณ์อัจฉริยะที่ใช้ระบบเซนเซอร์
2. สมรณะการโต้ตอบกับอุปกรณ์อัจฉริยะ (หุ่นยนต์ตัวที่ 10) เข้าใจว่าอุปกรณ์อัจฉริยะพบได้ทั่วไป และสามารถโต้ตอบคล้ายมนุษย์
3. สมรณะการสร้างแบบจำลอง (หุ่นยนต์ตัวที่ 2) ตระหนักว่าอุปกรณ์อัจฉริยะเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์
4. สมรณะการใช้แผนภูมิต้นไม้ตัดสินใจ (หุ่นยนต์ตัวที่ 4) ฝึกการเรียงลำดับขั้นตอนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. สมรณะการแก้ปัญหาจากรูปแบบข้อมูล (หุ่นยนต์ตัวที่ 10) เรียนรู้การจัดสิ่งของตามเงื่อนไขผ่านกิจกรรมถอดปลั๊ก
6. สมรณะการใช้เครื่องจำแนกข้อมูล (หุ่นยนต์ตัวที่ 6) เข้าใจการกำหนดทิศทางและการจัดสถานที่ตามเงื่อนไข
7. สมรณะการแยกแยะเชิงบวกและเชิงลบ (หุ่นยนต์ตัวที่ 9) ฝึกการตัดสินใจจากสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

8. สมรรถนะการรับรู้และแสดงออกทางสีหน้า (หุ่นยนต์ตัวที่ 7) ใช้สีหน้า อารมณ์ และการกระทำให้เหมาะสมกับสถานการณ์

9. สมรรถนะการทดลองโปรแกรมรู้จำอารมณ์ (หุ่นยนต์ตัวที่ 8) ได้ตอบสถานการณ์ที่เหมาะสม

10.สมรรถนะการระบุการใช้ AI ในชีวิตประจำวัน (หุ่นยนต์ตัวที่ 11) ใช้อุปกรณ์อัจฉริยะให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

11. สมรรถนะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ AI (หุ่นยนต์ตัวที่ 12) อภิปรายแง่ดีและแง่จำกัดของการใช้เทคโนโลยี AI

การจัดกิจกรรมมีความยืดหยุ่นตามความสนใจและพัฒนาการของผู้เรียน ครูปฐมวัยสามารถปรับแผนกิจกรรมให้เหมาะกับเด็กอายุ 3–6 ปี โดยยึดสาระสำคัญและใบงานของแผนเป็นแกนหลัก ทั้งนี้ไม่ควรจัดกิจกรรมในแต่ละแผนต่ำกว่า 15–20 นาที

ผู้เขียนเล็งเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยผ่านชุดการเรียนรู้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย (สำหรับนักเรียน) เป็นชุดการเรียนรู้ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะพื้นฐาน ด้านปัญญาประดิษฐ์ 11 สมรรถนะที่นักเรียนควรได้รับการสอนและพัฒนาตั้งแต่ระดับปฐมวัย รวมทั้งสิ้น 18 แผน และ AI ตึกตาอัจฉริยะ และกล่องระบุตัวตน สามารถส่งเสริมทักษะพื้นฐานปัญญาประดิษฐ์ให้กับเด็กปฐมวัยไม่มากนักน้อย เนื่องจากชุดการเรียนรู้นี้ครอบคลุมแนวคิด 5 ประการด้านปัญญาประดิษฐ์เสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นของเด็กปฐมวัย และเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตามแผน 18 แผนแล้วนั้น ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างมาก

ระยะที่ 3 การประเมินผลโครงการ Phisalaphong et al. (2022) เสนอแนวทางการประเมินโครงการด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับครูและเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างและขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ
2. ประเมินความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ของครูปฐมวัยก่อนและหลังดำเนินโครงการ
3. ประเมินความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านปัญญาประดิษฐ์ สมรรถนะการประยุกต์ใช้ และพัฒนาการเด็กปฐมวัยก่อนใช้นวัตกรรม
4. ใช้นวัตกรรมเพื่อประเมินความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์
5. ประเมินความรู้ความเข้าใจ สมรรถนะการประยุกต์ใช้ และพัฒนาการเด็กปฐมวัยหลังใช้นวัตกรรม

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโครงการ

รูปแบบโครงการมีความเหมาะสมกับโรงเรียนชุมชน โรงเรียนประจำจังหวัด และโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากใช้ทรัพยากรต่ำในกิจกรรม Unplugged เน้นบทบาทครูและชุมชน และสอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก ทั้งนี้ สื่อ AI เช่น ตึกตาอัจฉริยะและกล่องระบุตัวตน สามารถประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ได้ โดยอาศัยการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ทำให้สามารถขยายผลสู่พื้นที่ชนบททั่วประเทศได้ เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัยให้รู้

เท่าทันเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ผ่านการเล่นยังกระตุ้นพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

การเชื่อมโยงสู่การพัฒนา นโยบายการศึกษาปฐมวัย

ผลการดำเนินโครงการเมื่อคุณครูได้นำแนวทางการจัดโครงการพัฒนาศักยภาพครูและเด็กปฐมวัย ด้านปัญญาประดิษฐ์ไปปรับใช้แล้วสามารถประเมินพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยแบบไม่ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ (Unplugged Computer Science) ผสมผสานกับวิทยาการคอมพิวเตอร์แบบใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาปฐมวัยและการพัฒนาทักษะ ด้านปัญญาประดิษฐ์ในระดับประเทศ โดยเน้นการพัฒนาครูและความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นหลัก

ในทัศนคติของผู้เขียนแนวทางโครงสร้างของโครงการพัฒนาครูและเด็กปฐมวัย โครงการประกอบด้วย 3 ระยะสำคัญ คือการพัฒนาครูปฐมวัย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยและการประเมินผลโครงการ แนวทางนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อต่อยอดการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัย ในอนาคต ครูผู้เป็น “ผู้ชี้แนะ” ออกแบบกิจกรรมผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กปฐมวัยฝึกการคิดเชิงสร้างสรรค์ ฝึกการแก้ปัญหา ฝึกการคิดเชิงเหตุผล คำนึงถึงบริบทสังคม วัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในการสร้างสรรค์กิจกรรม แบบ ไม่ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ (Unplugged Computer Science) ผสมผสานกับวิทยาการคอมพิวเตอร์แบบใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัยให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สรุปได้ว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงผู้ช่วยสอน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ไม่สามารถทดแทนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีปัญญาประดิษฐ์ใด สามารถแทนที่ครูได้ เพราะปัญญาประดิษฐ์เป็นผู้ช่วยสอนเท่านั้น” ครู ผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องบูรณาการการปัญญาประดิษฐ์กับการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ด้านปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย อีกทั้งควรจัดโครงการให้ความรู้เพื่อพัฒนาครูและเด็กระดับปฐมวัยด้านปัญญาประดิษฐ์อย่างต่อเนื่อง ตรงตามแนวคิดด้านปัญญาประดิษฐ์ ครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการผ่านการเล่นในกิจกรรม Plugged เครื่องมือ AI ตึกตาอัจฉริยะ และกิจกรรม Unplugged อุปกรณ์อัจฉริยะจำลอง เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ผ่านรูปแบบโครงการที่นำเสนอข้างต้น โดยครูเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ บูรณาการเทคโนโลยี อย่างเหมาะสม ปลอดภัยและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ความเสมอภาคทางการศึกษา และความเข้มแข็งของสังคมไทยระยะยาว

ผลที่คาดว่าจะได้รับต่อครูปฐมวัย

ครูปฐมวัยในทัศนคติของผู้เขียน ครูปฐมวัยมีบทบาทในการออกแบบการเรียนรู้ กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้เขียนมีมุมมองว่าแนวทางการจัดโครงการมีความเหมาะสม โดยครูปฐมวัยต้องมีความรู้ความเข้าใจเชิงแนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสมกับวัยเด็ก ครูสามารถอธิบายแนวคิดด้านปัญญาประดิษฐ์ในภาษาที่เด็กเข้าใจได้ และสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิดเชิงคำนวณและการคิดอย่างเป็นระบบ ควรคำนึงถึงการใช้เทคโนโลยีไม่มากเกินไปจนความจำเป็น และเทคโนโลยีขั้นสูงอาจไม่ปลอดภัยกับเด็กปฐมวัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับต่อเด็กปฐมวัย

โรงเรียน ชุมชนของเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการพัฒนาทักษะพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ การคิดเชิงเหตุ-ผล การแก้ปัญหาอย่างง่าย การจัดกลุ่มและจำแนกข้อมูล รวมถึงทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งนี้ งานวิจัยจากจีนและยุโรประบุว่า เด็กที่ได้รับการพัฒนาทักษะเชิงแนวคิดตั้งแต่ปฐมวัยมีความพร้อมต่อการเรียนรู้เทคโนโลยีในอนาคตมากกว่าเด็กที่เรียนรู้ผ่านการใช้เครื่องมือเพียงอย่างเดียว ครูต้องคำนึงถึงผลของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในด้านบวกและไม่ให้ปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยมากเกินไปจนความจำเป็นเพราะอาจส่งผลต่อการเรียนรู้ในอนาคตได้ โดยบูรณาการกิจกรรม Plugged และกิจกรรม Unplugged ที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับช่วงวัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

โครงการนี้จะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว ผ่านกระบวนการพัฒนาร่วมกัน การสร้างความเข้าใจด้านปัญญาประดิษฐ์ในระดับชุมชนจะช่วยลดความกังวลต่อเทคโนโลยี และส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล ให้ปัญญาประดิษฐ์มีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย

จากผลที่คาดว่าจะได้รับ สามารถเสนอแนะนโยบายได้ดังนี้

1. พัฒนานโยบายด้านปัญญาประดิษฐ์สำหรับการศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะแยกจากระดับประถมและมัธยม โดยเน้นแนวคิดและพัฒนารุ่นเด็กเป็นหลัก
2. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูมากกว่าการลงทุนด้านอุปกรณ์ตามบทเรียนจากฟินแลนด์และจีน
3. สนับสนุนโรงเรียนชุมชนเป็นพื้นที่นำร่องเพื่อพัฒนาโมเดลที่เหมาะสมกับบริบทชนบท
4. สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการกำหนดแนวทางการใช้เทคโนโลยีสำหรับเด็ก
5. บูรณาการนโยบายด้านปัญญาประดิษฐ์เข้ากับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

การวิจัยในอนาคตควรดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงทดลองเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบโครงการ
2. การศึกษาผลระยะยาวของ AI Literacy ต่อพัฒนาการเด็ก
3. การเปรียบเทียบรูปแบบโครงการระหว่างประเทศ
4. การพัฒนาตัวชี้วัด AI Literacy สำหรับเด็กปฐมวัย
5. การศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการเสริมสร้างการเรียนรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. โรงพิมพ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *แนวทางการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนไทย*. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.
- สิริน ฉกามานนท์ และพัชรภรณ์ ทพมาลี. (2568). แนวทางการยกระดับความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของครูไทยในยุคดิจิทัล. *Journal of Education and Innovation*, 27(1), 186-201.
- Association for the Advancement of Artificial Intelligence, & Computer Science Teachers Association. (2021). *Artificial intelligence for K-12 education: Guiding principles*. <https://ai4k12.org/big-idea-5-societal-impact/>
- Bers, M. U. (2018). *Coding as a playground: Programming and computational thinking in the early childhood classroom*. MIT Press.
- Bruner, J. S. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Harvard University Press.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Fleer, M. (2018). Conceptual play: Foregrounding imagination and cognition during play-based learning. *Mind, Culture, and Activity*, 25(4), 289-302.
- Fleer, M., & Ridgway, A. (2019). Conceptual playworlds: The role of imagination in play-based learning for computational thinking. *Early Years*, 39(4), 353-367.
- Kumpulainen, K., Lerkkanen, M.-K., Mikkola, A., Paananen, M., & Poikkeus, A.-M. (2020). The pedagogical quality of early childhood education in Finland. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(4), 566-576.

- OECD. (2023). *Artificial intelligence and the future of education*. OECD Publishing.
- Piaget, J. (1964). Development and learning. *Journal of Research in Science Teaching*, 2(3), 176–186.
- Phisalaphong, R., Srisomboon, P., Woelweerakup W., Sasungnoen, J., & Mahajaroen, S. (2022). *Report on The Development of Artificial Intelligence (AI) Learning Innovation for Early Childhood Pupils*. Nakhon Prathom.
- Sung, Y. T., Chang, K. E., & Liu, T. C. (2016). *The effects of integrating mobile devices with teaching and learning on students' learning performance: A meta-analysis and research synthesis*. *Computers & Education*, 94, 252–275.
- UNESCO. (2022). *Artificial intelligence and education: Guidance for policymakers*.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Zhao, Y. et. al (2020). National strategies for artificial intelligence education in China: Implications for early childhood education. *Asia Pacific Journal of Education*, 40(4), 491–505.
- Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D. (2017). *Learning through play: A review of the evidence*. The LEGO Foundation.